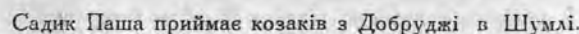

Життя в Україні в другій половині 18-го ст.

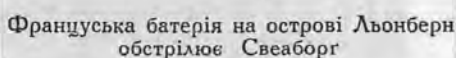
шів, приповідок, анекдотів, перекладів з татарського: «Було це мое євангеліє, мій коран», казав Садик Паша. Нелегко нам повірити у цю казкову спадщину...

Чайковський родився на Волині (1804 р.), перейнявся ко-

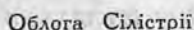
Чайковський родився на Во-
лиці (1804 р.), перейнявся ко-

зацькими традиціями і мріяв про те, щоби обновити козацьке військо, очевидно у службі Річиполитої. Підчас повстання 1831 р. виставив відділ охотників-козаків зпоміж селян рідних Галь-

чинься, а благословив їх до бою тамошній панотець, 92-літній старець, колишній січовик, — все було, як годиться у романтичній обстанові. Пізніше Чайковський пішов на еміграцію, бував у Франції, в Італії, врешті перенісся до Туреччини. На соблазн християнському світові він побісурманився, перейшов на іслам і дістав від султана титул паші. Як почалася кримська війна, він вернувся до своєї мрії організувати запорозьке військо. Увійшов у зв'язки з останками запорозьких козаків, що жили в Добруджі, і почав формувати відділи до боротьби з Росією. І знову фантастичні акцесорії: моляв, на до-

О. др. Йосиф Застирець, в якого руки щасливо попали рукописні матеріали Михайла Чайки-Чайковського, автора «Вернягори», у своїй часі дав в «Львівській Україні» характеристику цього останнього українофіла-романтика. Чайковський виводився з козацького роду: одич його предок, кажуть, поляг при руйнуванні Січі, інший був між чорноморськими козаками; мати походила з роду Брюховецьких. Чайковський оповідав, що по гетьмані Брюховецьким дістав у спадщину сім грубесних книг, оправлених у пергамін, — вір-

МИХАЙЛО ВОЗНЯК

Майбутній історик української культури не повинен без уваги поменити меморіальні записки Григорія Віньского «Мос время», надрукованих перший раз у «Русському Архиві» за січень і лютий 1877 р. й перевиданих у 1914 р. в Бібліотеці меморіалів «Огні» в Петербурзі. Перша друкована звітка про меморіал Віньского походить із 1845 р. від пильного збирача матеріалів і документів до російської історії, Олександра Тургенева. Приєднав її «Хроніка русского в Париже» в березневій книжці «Москвитянина» з того року.

Тургенев ствердив велику вартість записок Віньського, як історичного джерела. Він признався, що хоч мав рукопис уже чверть століття у себе, тоді перший раз перечитав його в цілості й не міг відірватися від нього. Хоч нема в записках Віньського важких подій, його оповідання привкуве увагу читача ширією й подробицями родинового та провінційного життя. У цій дійсності віджили би знову «Мертві душі» Миколи Гоголя, для якого записки Віньського були би стали скарбом.

«ПАМ'ЯТАЙ ПРО СУБІТКУ»

Свої спогади писав Вінський у 61 році життя. Народився він в 1752 р. в українському містечку Почепі, Півдні, вийшла його мати вдруге заміж за бокланського сотника. У Боклані й прожив автор записок до восьмого року свого життя. Там і вивчив він початків грамоти. Через дорогу, напроти деревки була школа, де жив дяк. Чого та як учив він, цього не запам'ятав Вінський, але запам'ятав, що дяк часто до бато сів його, зокрема в суботи. З цього приводу пише автор ось що: «Ця дурна варварська звичка була в ужитку сливе в усіх парохіяльних школах, б давала дякові деякі доходи. По суботній вечірній всі учні збиралися до школи й, не сідаючи на свої місця, а стоячи, дожидали дяка. При вступленні до школи його вітали всі в один голос: «Мир ти, благий учителю наш!» на що він відповідав: «Треба сікти вас!» і зараз починав екзекуцію: «учись, не пустуй, пам'ятай про суботку» — були його напінняння при січєнні. Ті, матері яких прислали дякові чистіше млинців, боханців, палинців і чого іншого, доставали удари по одежі: а бідаки, або в кого матері були скупі, відпалувалися голими задками».

Більше запам'ятав автор першого свого інспектора, себто домового вчителя, поляка Мушинського не за його науку, але тому, що любив стріляти, ловити рибу й птахів і брав свого учня з собою. Він був дуже злий і сік учня був милосердя. Описів вчив його Дворецький, родом із Сосниці. При ньому пройшов Вінський латинський аль-

Про тих Садикових запорожців говорили всяке, — що ніби це була навалоча з ріжних сторін світа, дезертири й розбішаки, чи запорозьким духом там і не пахло. Садик-Чайковський мав своїх ворогів, так само як Міцкевич, що рівночасно організував у Туреччині жидівський легіон. Але може так зле не було. На картині, яку тут даємо, запорожці виглядають добре: всі в одностроях, у коротких білих кафтанач, оперезаних поясом, у сичіх широких штанах, у шапках з червоним дном і бронзовою околицею, з пістолями і списками. Тільки щось їх не дуже багато, ледви два десятки... Слава про турецьких запорожців пішла по світу, які вони там не були. Може бути, що на прогнізку їм почала організуватися українська козаччина у Києві 1855 р.

вар. Вечорами читав для матері Четьо-Мінею, а в церкві Апостолів і Паремії. Писав незграбні і під диктат. Дворецький карав його рідко і не жорстоко. Його любив Вінський, а коли мати лінувалася сама сікти сина за пустоту й відсилала його до інспектора, син уважав це за помилування. При ньому й скінчилася домована наука Вінського та його післано в жовтні 1762 р. де Чернігова, де його вчителем був Дембицький, що нерідко сік його задурно. Тому швидше, ніж звичайно, ще перед зеленими святами, забрано його додому на вакації.

ПРИХОДИЛОСЬ РАХУВАТИ НА ПАЛЬЦЯХ

В осені мати відвезла Вінського до Києва, де він прожив п'ять років на найгірших квартирах під начальством різних інспекторів.

Призначена для духовенства, старалась київська академія давати освіту головню для цього стану. Тому вчили тут грамматики, піітики, риторики, філософії, богослов'я й мов: латинської — як підстави, польської — як пожиттєвю, далі грецької та єврейської — як потрібних для розуміння церковних письменників, нарешті дуже недостатньо німецької та французької. Інші науки були тут цілком невідомі. Тому Вієнський «учившись дуже похвально, бувши в одній риторичі три роки, говоривши й писавши латинською й польською мовою, як своєю природною, мавши набиту голову тропами й фігурами, умівши побудувати правильно й перевернену хрію, виїхав із Києва справжнім, щодо найнеобідніших знань, дурнем: до того ступня, що якби штаб-юнкер каноніського полку Панченко, що квартирував тоді в Києві, не показав йому перших правил арифметики, він «бувши приневолений рахувати на пальцях».

«У ГОРОДІ, У ГЛУХОВІ...»

У половині 1768 р. Вінський покинув Київ і поїхав додому. В осені віддано його до новозаведеного в Стародубі пансіону для вивчення французької мови. Там у 16 році життя закінчив свої науку. В осені 1769 р. відвезено його до Глухова й поручено його генеральному судді Журманові.

У Глухові перебувала тоді вища українська влада, тому й він робив враження несвільного: столиці. Глухів здався ледьний і оживлений, бо тут шляхта у значному числі починала свою службу й вела виставне життя, а всі стали зїздилися сюди в справу. Хоч не всюди, але вже запановувала розкіш; німецький і грецький трактири не були порожні, також не даремно заводилися шинки, зокрема, де були вродливі хозяйки або наймички. Придїлені до різних урядів молоді шляхтичі вели по більший частині ледяне життя; уже не було в них нічого студентського, а багатьох із них можна було назвати й професорами розпусти.

Придільений до генерального суду Вінський не більше ніж тричі брав у йому участь. Зате «швидко німецькі, грецькі й усія інші благословенні доми» стали йому знайомі. Однак завдяки своїй неспівимості або краще безгрішню він був усюди тільки глядачем, але ніде діячем. «Та правду треба сказати — пише Вінський — глухівські марнотравці і їх пустоті стояли до петербурзьких у такому відношенні, як 5 до 100; тому мені не вдалося навчитися тут ні пити, ні в кварти грати, ні...»

КИЇВ І МОСКВА

У березні 1770 р. відвезено Вінського з Глухова до Петербурга. Усі міста, куди переїздив, і навіть сама Москва не звернули найменшої уваги Вінського, бо в Києві бачив він величезні й величні будови та з їх розмірами порівнював будови московських міст; виславлений Іван Великий видався в його очах стовпчиком у порівнянні з дзвіницею київської Лаври, а Успенський собор значив у нього далеко менше від київообратської церкви. І петербурзькі будови не викликали в нього ніякого подиву, бо, знаючи київські, уявляв собі їх куди вищими.

ПРИЧИНА НЕНАВИСТИ МІЖ УКРАЇНЦЯМИ Й МОСКАЛЯМИ

У Петербурзі вступив Вінський до військової служби та школи, але до школи признали його нездатним, хоч учень знав більше від учителів. Цікаве його оповідання про ненависть між українцями й москалями та її причини. «По кількох днях привикши — пішє Вінський — як до кркання ворон, до лайок російської шляхетности, я приклав усіх моїх старьш, щоб відкрити, на чому загалом ґрунтувались своє уявне першєнство панове москалі перед українцями (гг. москалі над ма-лороссами). Глядячи на бідаків і злидарів, що творили дві третини шляхетного стану, я дуже ясно бачив із усіх їх заходів, поступків і розмов, що вони були справжні мужики; зближаючись деколи до заможніших, хоч і пкрабали вони мене, я запримічував, що й велика їх частинка, навіть вихована чужинцями, дуже обмежена в знаннях, зокрема щодо літератури. Відки-ж і від чого подібно упередження? По дуже докладному досліді я побачив, що винною старовинна, неначе прирощєнна всім росіанам ненависть до всього чужинєського й погорда неуків до всього нерідного. Ця хибя в москалях лєдвє чи колинебудь викоринється. Я, проживши більше 40 років між ними, знаю їх у всіх станах; сумлінно скажу, що це безглузде самохвальство ще й тепер дуже спільне всьому народові. Про це може цікавий кожничано переконатися: заговори тільки про що не було б чуже, і зараз почуютьсь найнедорочніші думки, і не від одних бородачів; ні, щодо цього, дворянин, канцелярист, військовий, навіть учений, усі показуютьсь справжніми мужиками».

ЗАГАЛЬНІ ЗВИЧАЇ НА УКРАЇНІ

Лишаючи на боці даліше життя Винського й на Московщині й в Оренбурзькій губернії на заслання, треба подати ось тут на закінчення пайцікавіший розділень його записок п. з. «Загальні звичаї моєї батьківщини». Про це читаємо в записках Винського так:

«У цьому часі жили українці: лиш між собою; крім греків і поляків чужинці були зовсім їм невідомі; навіть із великоросами сливе не мали зв'язків, від чого їх звичай були також ні гірші, ні кращі. Злочини, як: убийство, розбій, грабжй тощо, були дуже рідкі. Щодо вад, пиянство можна б узнати за загальне, наскільки не лиш мужчини, навіть жінки в кращих домах пили горілку, наливку тощо, одначе напиватися до забуття уважалося ганебним і справжніми пияницями всі погорджували. Скупість, рідна сестра вирахованості, кривячка оцадності, своєчка господарства, була досить значна в моїх земляків, але скарістю або лихвою, здається, вони есердно бридлися. Процеси й донощиттво були дуже поширені й головню межш шляхтою. Сварки й бійки траплялися у простих людей, але не довгочасні й не до каліцтва, бо найбільше бралися за зуби; а зазавства були рідкі. Явну розпусту карали гостро; волокитство, якщо цим іменням назвати женихання, толерували простий народ, але воно сливе ніколи не посувалося до зіпсуття й по більшій частині мало на оці подуржжя.

«Сказавши погане, справедливості вимагає мовити дещо про добре. Моральність українців виявлялася вражаюче тим, що вони в цьому часі мали вже громадську думку, себто не тільки злочинець, зіпсутий, навіть сваволець були в усіх і в кожного в огиді; співчлена, що починав жити розпусно, кожний батько сім'ї уважав за свій обов'язок намовляти, ганьбити, засоромлювати, гамувати та в разі неуспіху в тому бодай щиро відтручувати. Діти в батьків були в повній слухняності, яка простиралася ще далеко, що ні літа, ні знання не звільнювали від неї; із смертю батьків відносилося це до старших своїхів. Молоді люди були обов'язані шанувати взагалі всіх старих. Ось риси, яких я, по мому виїзді з батьківщини, ніде не заперімівав, і противності яким від перших днів були для мене крайньо дивні, навіть нестерпні. Милосердність і гостинність у всій Україні виконувалися

Докінчення на 6-тій сторінці.

ВОЛОДИМИР БІРЧАК

СВЯТОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ

АННА де'НОАЙ

Осуди про себе Велика французька поетка

Нераз на самоті згадуєш дрібнички з чужого, чи власного життя, дрібнички, що приходять і щезають, маловажні, відірвані знову забути. Ціна тим дрібничкам та сама що й поживктовому листю, що скануло з дерев.

Але часом удається нам на тих дрібничках щось спостерегти, чого ми не бачили досі, хоч, уже й сотні разів згадували їх. Часом удається із них вивести якусь загальну думку. Тоді ці дрібнички набирають значіння камінчиків, по яких переходимо з одного берега на другий.

Як був я в четвертій гімназійній. Дістав новий, довгий плащ. Тож то була віха! З якою гордістю й самопевністю я одягнув його й ходив у ньому по місті. На другий день нас розпустили на свята. У новому плащі їхав я залізницею і коли висідав на стації, хтось замкнув за мною скоро двері. Двері вхопили полу мого плаща, я скочив скоро із сіддів і — ціла пола мого плаща обдерта волочилася по землі!

— Що ж ти зробив? — питав батько.

— Хтось замкнув за мною скоро двері в залізницю й обірвав мені.

— От і нещастя! — сказала мама.

Кравець пришив уміло мою обірвану полу, що й не було видно. Я мав новий плащ і дрібна історія забулася — як сотні, сотні інших.

Минули літа. Я мав уже звик трицять літ. Виходив раз із крамниці, замкнув за собою двері і знов обірвав полу. Скоро завернув я до крамниці і знайшов причину: у дверях був цвях, за котрий я зачепився. Я зажадав відшкодування, суд признав мені його, бо в дверях, якими переходять сотні людей не повинен стреміти цвях.

І знов буденна історія забулася. Хто пам'ятав би такі дрібнички?! Аж ось пригодилося мені подібна історія як у гімназії. Я висідав із вагону, знову двері вхопили полу мого плаща і знов її обірвали.

Тепер я станув і хвилинку подумав.

Така сама історія тричі мені повторилася. Я ходив за скоро, за скоро замикав за собою двері, за скоро зіскакував із сіддів вагону. Отже не був винен «хтось», не були винні двері, ані цвях у них, бо сотні людей переходили через ті двері й попри той цвях, а ніхто не обдерся так досадно як саме я.

Оце відкриття, дуже звичайне та просте, було для мене цінне.

Вже два роки, як умерла графиня де Ноай, а в час скрім сухих журнальних нотаток про неї майже згадок не було. Та все ж, даючи нашим читачам її поезії, робимо це більш для літературного документу, як для безпосередніх вартостей її поезії. З нею треба знайомитись, хоч її ідеї нині для нас неймовірно далекі. Безперечно, поезія гр. де Ноай — це ширий, зворушливий образ життя однієї душі, але ця душа небагато мала спільного з Жанною д'Арк чи Шарлотою Корде. На ша Леся Українка — щось зовсім протилежне до неї. Гр. де Ноай глибоко зуміла схопити деякі «вічні» проблеми — життя, смерті, кохання, але становище її до життя, без того, щоб називати його пасивним, надто для нас, до цього ж нині, примирне.

Грекиня з походження, із славної родини Бранкованів, але вроджена в Парижі, вона дала в своїй творчості, творчості наскрізь жіночій, аляж культури гелленської й французької. Важніші її книги — поезії: «Тінь днів», «Нова надія», «Захоплене обличчя», «Володіння», «Осліплення», романи та поеми, висунули її на чолі тієї літературної течії у Франції, що культивувала евергійну традицію та брала нові здобутки шойно по їх устоянню. Вона, як і Анрі Реніе, не падає через те і в численні антології «нових французької поезії»; пр. упорядники 450 сторінкової антології від Бодлера до останніх модерністів (вд. «Кра», Париж 1924) писали: «Ті, що їх звали сим-

воїстами, задовольнялись перетворювати романтичну поезію. Читаючи Рембо, вони водночас відкидали його впливи. Деякі з них признають, що вони були «здивовані», але не прийняли тих впливів. Ми знаємо, що це є те, що їх могло дивувати: вони не причинились нічому до створення того, що зовсім новачним духом... Можемо зовсім слушно подивляти поеми гр. де Ноай або Реніе, але того останнього мусимо їм відмовити».

То нежеж критерій краси в цих безперечно майстерних поезіях не вистарчає — спитає читач? Конче мусить бути в них якийсь *esprit moderne*?

— Та це ціла проблема для себе, ще й до того на тлі французької поезії, що розвивалась із залізною послідовністю.

На гр. де Ноай вплинули і Мюсе, і Верлен і Гюго і Франсі Жам, що всі тягнули за собою нові творчі сили. А поезія гр. де Ноай, як влучно скарактеризував її один критик, «виходить сама із себе і туди ж повертається назад мов струя води в басейні. Її вічна тема, це її власна особа, але в тому, що вона має собі властиве, єдине, а не те, що загальне й спільне».

Авсеж коли ми нині читаємо її поезії, твори суворой життєвої мудрости, чуємо в них передусім невловний жіночий чар і це останнє ділає часом переконливіше, як ідеї, що вона їх хотіла висловити. Треба мати трохи власної сили, щоб її розуміти й вибачити.

Вона звернуло мені увагу, як то часто видаємо хибні осуди, особливо про випадки, в яких самі ми грали найважливішу роль. Треба було, щоб аж тричі повторилася один і той самий буденний випадок, щоб я пізнав його причину і знайшов винуватця.

Та кілька є таких випадків, де ми і до смерті не в силі знайти їх причини й тому приписуємо їх «Долі», «Нещастю», чи іншій невідомій силі.

Від часу того цвяха дуже критично став видавати я осуди про свої вчинки і дуже обережно про вчинки інших людей.

Олександр Благодір

Строєння, направа, купно, продаж, оцінка фортепіанів і піаніно. «Дом Шопена» Сикстуська 11., тел. 28-03 (з чемності), мешк. Уейського 4 м. 2.

ТІНІ

(із збірки: «Тінь днів»)

Як по праці суворій колись
Із промоченим серцем від сліз
Умру на завше,
Я зустріти піду в ті дні
Всіх, що добрі робили пісні,
Іх книги взявши.

О, Вільозе улюблений мій,
Ти, що сверещком співати умів.
По межах пісню,
Я стиснула б долоню Тобі,
У хвилину, коли на стовпі
Ти мав повиснути!

О, Верлене, мов Пана-божка,
Що тремтить на кудлатих ніжках,
Тебе я бачу;
Все ти божий, звичайний такий,
Від вина і від жару п'яний,
Верлене, святцю?

Або доля жорстока твоя,
Що не знаю вже гіршої я,
Мій бідний Гайне,
Та разом і найкраща з людських, —
На долонях поклавшись моїх
Забутись дай нам!

Я, що в болях життєвих колись
Скоштувала і запалу й сліз,
Що більш не сила,
О, позвольте, щоб там де і ви,
Божественні й розумні боги
Теж відпочили...

ЧАС ЖИТТЯ

(із «Безчисленне серце»)

До вечору життя схиляється вже зидь,
Вдихай всю юність п'яно,
Короткий час — із вишні до пивниці,
До вечору із ранку.

Серце отвори на запахи вокруг,
На рухи хвиль високих
І радість і любов, надію й міць напруг
Люби — бо це глибше;

Бо скільки ж то сердець, людських сердець живих,
Пізнало самоту вже,
Не пивши меду ще, ані вітрів земних
Світанком не вдихнувши.

І в тих, що відійшли, який подібний дух
До коренів тернини,
Яким незаний смак життя, де сонця круг
Цвіте чарівно й гине.

Ні запаху вони, ні злата не дали,
Що повно з рук плали ім,
І там тепер лежать, де в темряві імлі
Ні віддиху, ні мрії.

Від сили і бажань в житті безмежний стань
Від джогі й від екстази,
Іди на шлях людський і душу в службу там
Нахилую, наче вазу.

В щоденнім вирі днів на груди притисни
Життя гірке й суворе;
Хай радість і любов уста твоїм пісні
Несуть, як ром бджоли.

І потім подивись, без жалю і без мук
На береги невірні,
Поклавши серця жар у очі вічну тьму
В згідливості покірній...

пер. С. Г.

АРЕТА

ОСТАННІЙ ТВІР

Присвячую Володимирові Г.

І.
Вистава образів. Юрба цікавих, що менше і більше визнаються на мистецтві. Найбільше людей перед образом знаного і дійсно великого маляра. Це мій учитель. Він дав на виставу праці з останнього десятиріччя. Знаю кожний його твір від його початку. Придивлявся, захоплювався його розвою, тішився як ріс на очах, кріпшав. Годинами вдивлявся я в ті його духові діти, дивлюся і тепер. За кожним разом, коли мушу відійти, чую якийсь дивний біль.

Але хто це мара заговорив тут так голосно? Хто сміє так брутально каламутити тишину цієї закутної мистецтва?

— Кажу вам, що не хочу ніякої картини, тільки саме ту! Яка ціна? — різко звучав голос молоді жінки, що легко підійшла до стійки й показала невеличкий

образ, який немов сховався перед людьми у тинь загиблого кутка.

Я зблід, побачивши його на виставі. Хто сміє причести тут цю картину? Хто знайшов її? Хто вкрав з нашої робітні? Треба її скоро сховати!

Але вже за пізно... До образу підійшло більше людей.

Зображав він кімнатні цвіги на вікні. Світло заломлювалося в краплях води на листочках, що їх перед хвилиною зросила дбайлива рука. Цвіти жили. Вони всіміхалися ніжними барвами до сонця, а воно золотило все, чого тільки доткнуло. Скромний сюжет. Звичайна, невинуватна тема, але ні мій учитель, ні я не дали б його ні за які скарби землі.

— Ну! Яка ціна? — нервово стукнула ногою в землю.

Член комітету вистави безрадно розвів руками.

— Але-ж, будь ласка, зрозумійте, що я не знаю. Мистець не подає ціни. Гадаю, що образ або проданий, або зовсім не на продаж.

— Получіться з ним телефонічно. Коли проданий, я дам подвійну кількість грошей!

— Мені здається, що він вихав за кордон — відповів подразнено член комітету. — Але тут є його учень, — показав на мене — може що більше довідається.

Молода жінка подивилася на мене. Мала незвичайно бистрі очі.

У відповідь я скинув плащ і заслонив картину.

— Не смійте дивитися на неї! Мистець її не продасть нізащо. Тільки випадково попала вона сюди.

Всі здивовано дивилися на мене, не знаючи, що сказати.

— Вибачте мою поведінку, але я інакше не міг.

— Але чому, чому образ не є на продаж? — питалась дама вперто.

— Мистець не може його продати.

— Але чому? Чому ви не хочете нічого сказати?

— Не скажу більше як те, що він не є на продаж. Зрештою, слово «продаж» це попросту образ для таких творів.

— «Спомин»... Ця картина зветься «Спомин» правда? Значить якась таємниця в'яється з повстанням того твору — говорила задумано й тихо. — Не скажете яка?

— Ні!

Всі дивилися на мене як на божевільного.

— Не буду допитуватись. Шаную вашу мовчанку.

Повернулася і вийшла. Я був злий на неї, на всіх людей, що югалиди картину, а найбільше на тих товаришів, які вкрали її й дали на прилюдне видовище.

II.

Минуло кілька днів. «Спомин» опинився на старому місці в робітні. Учитель ще не вернувся. Я не міг забратися до праці і по-

чував, що не зможу. Бачив увесь час, як повставав «Спомин»...

Плив час, минали дні сонячні, радісні, слотні, сумні, понурі, а на вікні цвили цвіти. Від коли тільки я прийшов до робітні учителя, усе бачив у одній порі дня тиху, жіночу постать, яка у довгий, білий сукоңці, зі золотим волоссям, підливала мовчки цвіти. Її спокійний погляд з насолодою пересувався по полотні мистця, а тоді цілу кімнату / наповняв сяятий спокій та душевне вдоволення. Потім вона ховалася за двері як соняшна зява і після цього плили ніжні звуки, захоплюю-таємні. Тоді ми найкраще працювали.

Але бували дні, хоч дуже нечасто, що двері від сусідньої кімнати відчинялися пізніше, ніж звичайно. В той час ми були здервовані, кидали пензлі в кут і понуро ждали, чи не прийде хвилинка, що поверне нас до праці.

— Не тямлю, щоби коли хто з нас в ту пору вимовив хоч сло-

ОСИП БОДНАРОВИЧ

ПІД ПРАПОРОМ КООПЕРАЦІЇ

Посвячення прапора української кооперації у Львові

Д.Р. КОСТЬ ЛЕВИЦЬКИЙ
перший голова РСУК

Кооперация... Українська кооперація... На звук цих слів родяться у Вас якісь дивні почування. Нагадуються Вам десятки наших сіл, де Вам доводилося бути. Одні Ваше рідне, де живуть Ваші батьки й родичі, а інші сусідні або такі, що Ви чогонебудь туди заїздили, на вакації, з відпочинком, по ділу. І нагадуються Вам більш чи менш пристойна хатина — бувають і винятки: гарний, мурований дім! — з вивіскою: Кооператива «Сила» — «Добробут» — «Воля» — «Єдність» — «Рілля» — «Згода»...

Заходили пераз до середини заманені цікавістю або такі спонукані потребою. На дворі вивіска «Добробут», а в середині... Немає того, чого Вам треба. Натомість довідується, що попередній крамар зробив «маньку». Правда, він цю «маньку» сплачує, але до того він розборгував увесь «крам», а на новий немає грошей...

Вас провадять до чужинецької крамниці, яких у селі кілька, і Ви дістаєте, що хотіли.

Українська кооперація...

Або Вам нагадуються оповідання одного кооператора про те, як неодинокрамар наборгувавши товару в Позитовому Союзі, виминає той Союз десятою вулицею і найнеобхідніше купує по чужих крамницях, куди й завозять яйця, замість відставити їх до Союзу.

Українська кооперація... Або: крамар кооперативної крамниці замість брати в Повітовому Союзі крам вироблений в українських кооперативних чи приватних фабриках, закуповує по чужинецьких крамницях вироби таких чи інших чужинецьких фабрик. І ті вироби йдуть масово в наше село, в той час коли наші кооперативні фабрики працюють день-два тижнево, бо і так їх можуть збуті своїх продуктів.

Українська кооперація...

Бачу, як знизують раменами... Бачу, як морщите чоло... Чую, що ось-ось кинете «Назустріч»...

— Та ж це обезцінювання нашої кооперативної! Це оплюгавлювання того, що ми десятки років здвигаємо таким важким трудом. Це чорт-зна-що! Це якийсь більшовизм, протинаціональна робота!.. Заспокойтесь!

Все те, що Ви досі прочитали — це не українська кооперація і не українська кооперативна свідомість. Це темні плями на ясному сонці української кооперації. Ці плями є! І тому вони такі прикрі, і тому від них так болює. І тому про них не можна не говорити, не можна не писати. Бо вчли затемнюють ясне сонце, що так красно освітлює Львів у дні 3-го червня.

«Український Кооперативний Банк «Двістер». Що за кохана бахурня!.. Несуть таку велику ошадностеву коробку з текстури. Аж чуєте, яка вона порожня... Бо ще так багато наших грошей іде в чужі кишені...

Дивіться...

«Супільний Промисл». Як маків цвіт! На ношах велика пачка цукорії «Луна». А на колісках... фабричний будинок. Тектуровий. Це тільки мрія про велике фабричне місто «Супільний Промисл». А сповнення тієї мрії в наших руках.

Дивіться...

«Маслосоюз». Сирки, сліж меду, бербеничка бриндзі, цеголка масла... Це вже не текстура... Ви чуєте ту сильну

Посвячення прапора

Або колишній службовець, деколи навіть управитель кооперативної молочарні, розсварився з рештою членів управи і... веде власну молочарню.

Українська кооперативна свідомість...

Або: український інтелігент в місті чи містечку наборгує в кооперативній крамниці на десятки золотих, а потім знайде собі притоку, щоб загніватись на крамаря чи члена управи і переноситься до чужинецького склепу... Але боргу не платить, бо там у жидівській крамниці купує уже за готівку.

Українська кооперативна свідомість...

Митрополит Андрей в часі посвячення

підставу, що на ній сперте наше кооперативне молочарство.

А ось:

«Золотий Колос». Що за прекрасна картина! Як вони серйозні оце поперебрані пекарчуки з коцобами та помелами... Поважні, бо несуть підставовий продукт нашої країни — хліб. Дивіться! Правдиві, величезні ріжки на раменах хлопчиків! Це не текстура! Дивіться, дивіться...

«Центросоюз», — «Пласт», — «Союзний Базар», — «Українське Народне Мистецтво»...

ІНЖ. ЮЛІАН ПАВЛИКОВСЬКИЙ
теперішній голова РСУК

Які горлоші б'ють від тих незграбних дівчаків! Достоту-ж такі, як від нашого кооперативного промислу, що переживає своє дитинство.

Ідуть машиненкі, йдуть спотикаючись... І це символ. Скільки разів спотикається наш кооперативний промисл... На скільки перешкод натрапляє той наш промисл на кожному своєму кроці! Але йде... Забезпечений продуктами нашої землі йде назустріч модерним мурованим фабричним містам, повним українського робітництва і назустріч банкам, з повними ошадностевими скарбонками.

Щастя Боже! Щастя Боже!

Ось що Вас найбільше тішило того памятного 3-го червня: в українській кооперативній крамниці буде український крам.

Як карнаваловий похід. Кооператива «Пласт» дала своїм малим пропагаторам в руки всяке спортове приладдя та мушкетери, які виробляє «Українське Народне Мистецтво» удекорувало їх своїми виробами, що манили око прекрасними вишивками.

КООПЕРАТИВА «СУСПІЛЬНИЙ ПРОМИСЛ»
Діти везуть цукорію «Луна»

Але не те Вас найбільше тішило того памятного 3-го червня. Ні, не ті мачи свідомих кооператорів, що відкрили майдан Сокола-Батька, сповняли Вас захопленням. Вам заперало віддих, коли Ви побачили початок походу, що дефілював перед прапором.

Отой образ українського кооперативного промислу.

Ні, ні! Мені не тиснуть слізи радісного захоплення до віч. Ні, ні! Я не бездушно плещу руками. Я аж підскакую і прусаю наперед, щоб добре побачити...

Дивіться...

МАСЛОСОЮЗ.
Діти несуть сирки, бочівку бриндзі...

во. Учителю навіть і разу не поглянув за ті роки на свою добру музу. Він відчував крізь прозорі, втомлені повіки її присутність, її промінистий зір, що спливав на душу життєрадісною россою, як життєдайні краплі води на запашні цвіти з її коновочки. Це йому вистарчало.

Чим далі, тим частіше відвідини білої жіночої постати супроводив сухий, лиховісний кашель.

Учитель двічі їздив з нею до країни пірамід, але за кожним разом вертався з більше болючим виразом лица. Були хвилини, що тікав з хати на довгі години, бо кожний найлекший кашель доводив його до розпуки.

Минали дні. Ми жили у вічному напруженні, хоч на око нічого не змінилося. Так само щодня були зрошені цвіти, так само звучав фортеп'яні.

Аж раз... Як цвів бузок, як сад покрився білим цвітом, як соловій співав про радість весни,

гвійшла вона з коновочкою боди в руках, ще поволіше, як за останні місяці. Ми стримали віддих. Учителю зблід, але працював далі. По хвилині цвіти блищали россою. Завернула, підійшла до дверей, коли нараз захиталася і оперлася об стіну. Коновочка випала з її рук і покотилася по землі. Ніхто не рушився, щоб її підняти. Учителю подивився на неї. Їх очі стрінулися. Його повні невисказаного болю, її глибокі очі сполоханої серни гляділи з далекої віддалі. Подивилася ще раз довкола, всміхнулася і тихо, неспівно вийшла.

Зараз поплили акорди бадьорої пісні. У нас ніхто не ворухнувся. Нараз трррах!!! Якби прорвалася найсильніша струна. Все мовчало, здається й серця перестали нам бити, тільки роздалося страшенно болюче ридання учителя.

III.

Ми знали, що вже більше ніколи не озветься фортеп'яні і ні-

коли не вийде звідтіля та сама особа, щоб підняти цвіти.

— Цвіти! Ії цвіти! — шепочуть білі уста мистця. — Ії кохані, любі цвіти.

Чуємо за стіною рух. Знаємо, що вона там конає, а проте ніяка сила не могла б відтягнути нас з робітні. Знову страшенно ридання. Ломлю собі пальці, щоб не ревіти як звір, але чую, що ридиться в мені бажання палке, невідкличне, немов не моє, а когось другого, бажання творити щось вічного, великого. Хочу йти за фарбами, пензлями, але не можу зробити найменшого поруху. Чую в собі тільки силу. Ах, присуньте полотно, дайте пензлі! — кричу десь у глибині без голосу. Бачу, як мистець споєняє мій приказ і починає малювати. Жили набагато мені на чолі, голова дістає гарячку. Чи це я малюю? Ні?

Він чи я? Байдуже. Відчуваю, що один без одного не зробимо нічого. Мушу тут стояти так довго, аж усе буде готове. Але що буде, як ні він ні я не зможемо

викінчити твору? Замовкнемо як той фортеп'яні, як ті цвіти.

Видержати! Ви-дер-жати!..

Стук. Де я? В кімнаті майже темно.

— Вже! — говорять мистець.

— Це звється «Спомин».

Я не вірив власним очам, щоб щось такого можна взагалі створити з нічого, за кільканадцять годин. Як це сталося? Мистець прислонив картину чорним суном, опісля переступив поріг кімнати хорої. Ще жила. Була зовсім притомна, говорила, всміхалася.

Рано тихо згасла.

IV.

По кількох днях залишився тільки спомин у душі й «Спомин» перед очима. Як нікого не має в кімнаті, підносимо чорне суно й годинами стоїмо мовчки. Одному тільки мені вільно бути при цьому: Мистець знає про мою участь у цьому творі. Він знає про те, що я її також кохав, хоч була вона завсиди тільки його.

«Спомин» висить на старому місці. Учителю ще не вернувся. Сиджу сам один. Я лихий на товаришів, що знайшли його в місці, де був схований, і дали його на виставу, гадаючи, що зроблять цим мистецеві приємну несподіванку. Я лихий на чужої жінку, що посміла відслонити рубець таємниці, що відчула його красу, що посміла бажати його для себе.

На вікні давно повсихали цвіти спрагнені води, фортеп'яні прилав пилом і тільки цей «Спомин» заступає нам її і все те, що з нею звязане.

Прийде час, що й ми підемо таємною стежкою вічності. На «Спомин» будуть глядіти тисячі пар очей. Але чи хто згадає як він народився? Чи хто відчує те бодай хвилину, що я чував, як гляджу на нього? Чи зможе ще хто пережити цю розпуку мистця при народженні його духової дитини?

Тиша. Ні шелесту. Не працюю. Ні я, ні учитель не ткнемо більше пензля.

Букачівці, в серпні 1933.

ГАЛЯ ЛЕВИЦЬКА

Г. ТИМІНСЬКА-ВАСИЛАШКО

Двері класу в Музичному Інституті отворилися й на порозі станула незнайома. За нею я побачила буйну чуприну д-ра Нижанківського.

— Приводжу вам гостя — сказав. Незнайома підійшла ближче і швидко тоді я замітила, що вона колись мені була знайома. Посміхалася таємниче і ждала.

Моя думка почала ретроспективно працювати.

— Ні, не знаю; не пригадую хто ви — сказала я по хвилині.

— Я — Галка Тимінська. Чи справді не пізнаєте мене?

Я скрикнула й ми впади собі в обійми. Коли перше зворушення пройшло, я засипала її питаннями, на які треба було годину відповідати. В щож хвилину ні я, ні вона не мали на це часу. Тому умовилися, що зійдемося вечір й досхочу побалакаємо про старе й нове. Покинула я довідалася, що моя колишня товаришка відвідала Львів, у переїзді із Базелю, де вона кінчила диригентський курс у Фелікса Вайнгартнера*).

Несподівана зустріч розворушила ціле море спогадів, що сягали аж у дитячі роки. В моїй уяві віджили часи відецької еміграції. Злиди вигнання проходили без враження на нас малих: Видень своєю красою й культурою imponував нам безмежно. Хто з нас міг — користав з його скарбів.

«Музикальні» гуртувалися тоді у пані Софії Дністрянської. Ніколи не забуду з яким зворушенням йшла я на першу лекцію і який своєрідний настрій панував у маленькому салоніку при Альбертсасе. Попавши туди — я знала, що відтепер музика буде керувати моєю долею. Було нас таких більше. Була також й Галка Тимінська, маленька дівчинка з Буховини, що жила у Відні разом зі своєю матір'ю, майже в нужді. Вже тоді працювала з запалом до-рослої людини. В Музичній Академії ми зійшлися ближче. Вчилися якийсь час обі у проф. Лялевича, що був тоді найбільш цінним педагогом у Відні. Навчання у проф. Лялевича не відбувалося одиначем: на кожній лекції був гурт учнів-слухачів із різних років науки. Ми пізнавали себе взаємно і виробляли собі критичний зміст. Галка Тимінська скоро стала одною з найкращих учениць.

По розпаді Австрії несподівано виїхала з Відня. Від тоді я тільки від часу до часу читала в пресі про її виступи в Чернівцях.

Вечором ми стрінулися. Тепер, коли я добре приглянулася, вона була та сама, яку я знала 16 літ тому. Принаймні очі й уста задержали усю свою живість і життєрадісність.

— Ну, розкажіть — прохала я.
— Розкажіть ти!
— Бачиш, я сиджу на місці, нічого великого не переживаю, ти-ж приїхала з великого світа!

Галка почала розказувати. Тоді у 18-ому році вона не могла лишитися у Відні. Жити було надто важко — навіть на її скромні вимоги. Вернулася до Чернівців. Грала далі, давала лекції, одружилася.

— Чернівці — діра. А все таки я знала, що й на Чернівці я замало вмію. Тому працювала невпинно над собою. В 1928 році так станула матеріально і морально, що могла поїхати на якийсь час знову до Відня і за кілька місяців здати кінцевий іспит в Академії.

Але музична школа, яку провадять в Чернівцях за мале поле праці для Г. Тимінської. Починає вона працювати як диригентка жіночого хору й чимраз більше захоплюється до цієї ділки. Цікавиться музичним життям Європи й непереможна сила каже їй кинутися у вир нових ідей.

— Подумай, що я зробила вкінці! Прочитала якось, що Вайнгартнер улаштував в Базель річні курси для диригентів. Не довго думала й написала йому, що вмію й чого хочу навчитися. За тиждень мала лист від нього із запрошенням прийти.

У Базель Г. Тимінська мала щастя. Хоча вона понала вже серед року, — Вайнгартнер відразу звернув увагу на неї. Кілька виступів, кореспонденції і т. п. влекли її побут. У Швейцарії життя дуже дороге й без тої допомоги не була-б могла прожити.

На курсі було 18 учасників з цілого світа.

— Музика шукає тепер щораз то нових форм виразу. Поїхала я туди, щоб навчитися диригувати, а вертаюся не тільки з вправною рукою, але й з головою, повною нових змагань. Ми мали вільний вступ на всі концерти, оперу і т. п. Уявляєш собі яке це було життя?

Очі у Галі світлилися, як у гарячці.

— Ти не змогла якось улаштуватися там? — спитала я.

— Навпаки, мала пропозицію. Але знаєш, там, дома у мене дитина і все рідне! А потім, все чомусь здається, що я лишила там порожнє місце і що тим, що я навчилася, я повинна поділитися. Покищо у мене багато доброї

*) Фелікс Вайнгартнер — один з найкращих диригентів світа. Колись диригатор віденської філармонії, тепер директор Муз. Академії в Базелі (Швейцарія).

ФРАНЦ КОКОВСЬКИЙ

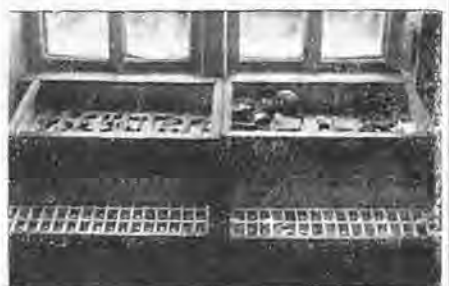
МУЗЕЙ „ЛЕМКІВЩИНА“ В СЯНОЦІ

Найдалше на захід висунена частина нашої землі, Лемківщина, зберігла ще в собі великі скарби у людському, незіпсованому матеріалі й у пам'ятках давнини, етнографічних, мови та мистецтва. Щоб бодай частину цих скарбів зберегти від загибелі, що їм загрожує від сучасних умовин нашого життя, рішили сяниські громадяни заснувати музей, що його збірки мали б на меті, крім охорони дорожніх пам'яток, характеризувати цілу Лемківщину, показати її

МУЗЕЙ Т-ВА „ЛЕМКІВЩИНА“ В СЯНОЦІ
Загальний вид.

своїм та чужим, лемківську культуру в її історичному розвитку.

Цю думку вдалося зреалізувати. Від 1931 року існує вже в Сяноці товариство „Лемківщина“. Директором музею став відомий мистець, Лев Гец, що є душею товариства. Музей приставився у домі, що її на ту ціл виступив безплатно місцевий парох, о. Е. Константинович. Простора кімната

МУЗЕЙ Т-ВА „ЛЕМКІВЩИНА“

Галерея з хрестами, археологією, палеонтологією та писанками

вже ледви може помістити експонати, що їх за три роки існування музею прибирав Л. Гец та інші члени товариства. За ці три роки дослідили білі сіл і прибирали багато цікавого ма-

теріялу. Музей має понад 4000 експонатів, упорядкованих та розділених у відділах.

Найцікавіший та найцінніший відділ — то церковні ікони, образи та антикити. В тому відділі містяться зразки нашого церковного мистецтва, нероздільно добре збережені, а найстарші з них сягають XV століття. Деякі образи є великої мистецької стійкості (пр. «Розп'яття» з Рихвалду в Горлицьчині, «Мати Божя» з Довгого

в Сяв'ячині, «Деїсус» з Бортного в Горлицьчині, «Архангел Михайло» з Хрестів в Ліщині). Найстарший антикит з 1700 року.

Окремий відділ у цьому відділі творять церковні чаші, дерев'яні, шкляні, цинкові та металеві позолочені. Найдавніші тут чаші дерев'яні та шкляні, а є їх у музею по 2 примірники.

Другий відділ — це збірка рукописних книг, що відносяться виключно до української церковної літератури. В цьому відділі є рукописи з 15-18 століття, а найцікавіші з них: «Євангеліє» з 17-го століття з Радощині з огляду на лемківський колорит у багатьох сторінках тексту передмови, «Ірмолій» з Чистогорба, що має цікаві фігуральні мініатюри та більшу заголовкову композицію на першій сторінці, роблені рукою.

Другий відділ — це старі акти, починаючи з 1594 р., а в них чимало матеріялу для історії шкільництва та побуту нашого духовенства та селян. Особливо цікаві акти, що торкаються подій 1848 р. Цей відділ упорядкував знаменито проф. Флюнт. Із цим відділом лунється також бібліотека, що обіймає понад 300 чисел рукописів, стародруків та книг у старославянській, українській, польській і німецькій мові. Є там латинське видання творів Плятона з 1556 року.

В дальшому зв'язку з цим відділом є підвідділ документів У.Н.Р. в числі 110.

Нумізматичний відділ має 400 чисел, у ньому багато старих польських монет. Та найцінніший є римський гріш, викопаний у селі Радощинях (сяниського повіту), побіч давнього римського шляху. Цей гріш походить з часів римських консулів Агрипи та Октавіана, отже має понад тисячу дев'яносто літ.

ГРІШ З РИМСЬКИХ ЧАСІВ
Природна величина

Права сторона: „M. Agrippa — cos“ (consul)

Ліва сторона: „divi Juli“ (титул Цезаря Августа).
Гріш походить з часів, коли урядували консули — Gaius Octavius (Augustus) і Marius Agrippa, дебо з років 28-27 перед Христом.

Відділ етнографічний обіймає: моделі будинків та хліборобського приладдя на Лемківщині, лемківську одіж, прикраси, вишивки та писанки, цікаві своїми орнаментами, де переважно царює мотив сонця, а рідше стрічається орнаменти геометричні, чи ростилини. „Лемківщина“ має теж підручну наукову бібліотеку.

МИРОСЛАВА ЧАПЕЛЬСЬКА

ВИСТАВА МОДЕРНИХ ЖІНОК-АРТИСТОК У ПАРИЖІ

Авторка цього нарисув виходила до 16-го року життя в Америці, скінчила гімназію у Станіславові, тепер у Парижі студіює мистецтво живопису.

Редакція.

У льокалі, де відбулася ця виставка звичайний собі смертник, що журиться кризою, можливість війни і застрільним обідом, почуватися так неспокійно, як у першій класі люксового трансатлантичного корабля.

Дискретно закриті світла, таємні завіски, що нічого не закривають, регарна долівка і специфічний дух париської буржуазії. При вході на стіні рядочком висять люксові світлинки „модерних артисток, у беззаконних зачісках, декольтах (можливо менше беззаконних), з підозріло гарними устами, очима, бровами. У виставовій залі кілька ануджених снобок, що певно на екстравагантних візитівках мають дописане „артистка-маларка“, заки починають малювати розбурхують зачіску й одягають справді фантастично захлапаний фарбою хахат.

Хоч як це болить мою жіночу амбіцію, однак мушу признати, що за винятком чотирьох або п'ятих це „товариство молоді“ дати себе використати. Хто його зна, чи за довгий час побуту за границею ця охота ще знайдеться?

Галія їхала три на першу вночі поспішним до Чернівців. Я відповідала їй до поїзду.

— А всетаки, шкода тебе, — сказала я, прощаючись. — Що ти — оркестральний диригент — будеш робити в Чернівцях без оркестру?

— Її нема там тільки покино. Хто каже, що за два роки її не буде? — В такому разі, я починаю вірити, що ти ще й у нас задиригуєш!

Галія очі зробилися ще синіші як звичайно. Вона посміхнулася.

— Так. Вірити мусимо. Коли до цього, що ми хочемо зробити, прийде віра в майбутнє — то воно мусить бути!

лодих жінок артисток» не дуже поважно ставиться до свого ремесла. Може незалежно би, якби половина з них покинула пензлі, фарби й шпатель, що їх залюбки вживають зі сумними наслідками, — а віддалася своєму справжньому покликанню нудувати і фліртувати у Біяріці. Чомусь експонентам видається, що вони досягнули найкращих успіхів вкладаючи у свій твір якнайбільше мужеського почерку (я навіть такі, що з псевдо-мужеською браурою малюють порнографію). Мужеські акценти можна виправдувати тільки у Сузанны Вальдон, матері Утіріла. Оглядаючи її образ тяжко уявити собі, що це малювала жінка, колишня акробатка й моделька. Її спосіб рисування пензлем дещо нагадує О. Кульчицьку, однак у неї немає сліду жіночого сентименталізму.

Коли вже мова про жіночість, — то слід згадати М. Люка, а в першій мірі Марі Лоренсен. — Про пейзаж Люка тяжко сказати чи він добрий чи злий, — гадаючи повною її зворушення жіноча наївність. Однак вона поступила перед натільки, що перестав нудити своєю давньою одиоманітною манерою. Марі Лоренсен можна закинути тільки те, що вона має нещасливо звичку недомажувати носиків своїх чарівних неземним істоткам.

ТОАЛЕТОВІ МИЛА
КВІТОВА ВОДА НА ВАГУ
КОСМЕТИЧНІ ВИРОБИ
МИЛА ДО ПРАННЯ
ЦЕРКОВНІ СВІЧКИ
ГОСПОД. ПРИЛАДДЯ

поручає по фабричних цінах

ВАШЕ ОЧКО

Львів, Галичина ч. 1. рік Ринку

Віртуозною технікою оперує В. Пракс, відрапуючи й витискаючи шпателью та витягаючи то тут то там обрис чорною фарбою. Хоча її фактура не є революційною, вона це робить з таким талантом, що це не нудить глядача. Її образи звернули вже на себе увагу в Сальвоні Тюлері. Андре Жубер, теж експонентка тоїж салюну, захоплює нас і себе, простором і синім морем.

І — на кінець, слід згадати ще образ К. Мюнцер „Жінка у вікні“. Це справді поважний твір. — Лице і шия жінки на темному тлі світять так як у деяких старих майстрів. Її талановитий твір можна вважати за осередковий пункт цілої виставки, дарма, що він висить схований у невідповідному освітленні в кутку великої зали.

А поза тим, із жіночої солідарності, не хочу говорити про образи навішані шпателью, що нудять і дратують глядача, та ображують мистецтво.

Париж

УКРАЇНСЬКА ХРОНІКА

Нова драма. В Т-ві Українських Письменників і Журналістів у Празі Ф. Мелешко прочитав свою драму „Останній“ з життя української інтелігенції. Три перші дії відбуваються на Україні перед світовою війною, а четверта по 20-ти роках у Франції на еміграції. Драма викликала живу дискусію. (У. Т.)

Літературний журнал на Закарпатті. Відомий поет Василь Гренджа-Донський задумує від осені цього року видавати в Ужгороді український літературний журнал.

„Українська Молодь“. В Чикаго вийшло перше число органу Ліги Української Католицької Молоді „Українська Молодь“. Журнал виходитиме щомісяця в українській та англійській мові.

ВЕСНЯНКИ
учуває
безсудинно
тільки
ДРАШТЕНЦЯ
БЕНІГНІНА

КРАПКИ НАД І

ЯПОНСЬКІ ІЛЮСТРАЦІЇ

Час від часу наспівають до мене зі світа японські ілюстрації. Перемежують весь простір азійського континенту і всю широчину європейської Росії, щоби розгорнути передімною трохи краси далекі острови, розкрити дещо з таємного життя азійських вікінгів. Уважно перегортаю сторінки. Ось знаки письма, що їх читати не треба, а досить — бачити. Аджеж це мініатюри образів, найпростіші діаграми думки. І вже оживають перед моїми очима знамениті фотогографії. Сцени з вуличного життя у Токіо; продв'ї тістечок і сушеної риби, киміж і парасолів, кольорових кімнат і дерев'яних латників. Модерний фотограф страшенно цікавий і елізівий і вся його гордість підігнати життя там, де ще ніхто його не заперімітив, заобсервувати його перші тремтіння, коли ще ніякі непрошені очі не викривили обличчя гримасою робленої чемності, а зайве і неочачне слово ще не сполохало з чола спокійної задуми і з уст безтурботної усмішки.

Це не завжди легко. Алеж в японських ілюстраціях чомось більше цих випадкових моментів заобсервованого життя, як у наших. Ось післяобідний супочилок у кількох ризикоманітних відмінах. Якийсь наколесник залишив своє завантажене колесо на краю дороги, а сам спить горілиць на голій землі у повному сонці. — Якийже він мусить бути втомлений! — Там діти туляться сонні до заліпленого афішами тняу, а ось на лавочці в парку хтось хропить мабуть здоровенно, бо аж півколом окупили його цикаві.

Знову ловля крабів серед моря з проречистим надписом:

„У червоний шкаралущах біле, смачне м'ясо“.

А там ціла сторінка японських дівчат у різних європейських одягах. Масковий бал життя, травестія барв і ліній.

Із другого кінця світу наспівають до мене японські ілюстрації, вони залицяються до мене і чарують мене, розказують про сучасність хоч далеко, але повну судорогів інтензивного життя.

Але в них ще й цілі ілюстрації репортажі з європейського й американського світу. Струнки стегна фільмових зірок і стурбовані обличчя міністрів, блискучі осяги м'язів серед юрби величавих спортивних майданів і рекорди літаків найновішої конструкції.

Ніби все однакове: теми, бажання і цілі, а ріжниця тільки у подробицях, в усмішці вуст, порухах тіла, нюансах погляду. Ніби і ритм життя незмінний, але тони інакші, більше з рисунком, менше кольорових плям. Аджеж з чудного життєвого видовища ми навряд чи замочуємо щось більше від деяких деталей. Це вони виповнюють нашу свідомість. Незрушні критерії нашого пізнання, чи не є вони жмійкою атомів, порохом на перехрестях незбагнених шляхів космосу? Випознано очі і вуха дрібними деталями життя, це вони мають для нас колір і звук, величину і сенс.

Ст. Левинський.

ВИСЛІД КОНКУРСУ

НА
НОВЕЛЮ З СЮЖЕТОМ
буде проголошений у ч. 17-ому
„НАЗУСТРІЧ“

ФІЛЬМОВА ІСТОРИКА

В. ЛАСОВСЬКИЙ

Українці в закордонній кінематографії

Друга розмова з Деславом

Мене немало дивує те, — почав розмову Деслав, — що наші журнали, газети, журналісти, не зацікавлені речами, якими слід би нам у першу чергу поцікавитися. Мені не доводилося слухати ніде у нашій пресі стрітних вісток про працю двох українців у чеській кінематографії. Це трохи дивно, коли зважити, що обидва займають там найвидатніші позиції.

Говорю про др. Мішкевича, старшину У.Г.А. і др. Сухоручку, полковника У.Н.Р. Перший з них є директором кіно-пересувної виробни в Празі та Брні «Терафілм». Вам мабуть знама фільм «12 крісел» з Вякстою Бура-ром. Вона ж і вийшла з виробни «Терафілм». Незабаром випускає др. Мішкевич велику фільму з віденською артисткою Розою Борсані. Якщо вам ці-

участи у цій фільмі я запрохав між іншими українця студента п. Татарулу, який чудово виконав на бандурі по-пурі з українських пісень.

Поза тим тону в буденщині. Правда, маю різні пропозиції від закордонних виробни, але... Хоча не виключено, що за місяць-два можу опинитися в Іспанії. Але коли і там не матиму змоги крутити свою фільму, то певно не довго грітиму місце в батьківщині торреадорів і помаранчевого квітну... Бо все ж маю невгнуту постанову виконати в цьому році бодай одну велику фільму.

Щоправда, мільон франків необхідні до реалізації. Це не жарти, але я ж і не маю охоти жартувати: фільму хоч лусни — поставлю.

Ага, при цій нагоді мушу похвалитися цікавою збіркою українських

АНТІН РУДНИЦЬКИЙ

У Ф А

Universum - Film - Aktien gesellschaft — ось повна назва цього найбільшого берлінського й європейського фільмового підприємства.

Використовую знайомість із шефом преси «Уфи» п. Опієм і при чергових відвідинх рідко прохати його дати мені матеріал для статті. П. Опію — говеркий, як кожний, що має з пресою до діла, не чекає запитів. Але стривайте.

ПОРТИЕРИ І БЛЯНКЕТИ

Я щойно вхожу в дім «Уфи» на Кравенштрассе. Це цікаво, тому що не така легка справа дістатися далі, як до портієра. Тут знайомитесь з системою,

Загальний вид забудовань Уфи в Ной-бавельсберґ

яку завели від деякого часу в Берліні в усіх державних установах і великих підприємствах.

До когонебудь ідете — мусите на портієрі вивантажити відповідний блянкет: імя і прізвище, професія, адреса, кого і який справі хочете відвідати, власноручний підпис. У двох примірниках; один залишається у портієра. Портієр, чи мундурований вартовий зазначає на блянкеті годину і хвилину, коли Ви прийшли — і тоді щойно пропускає Вас далі. На відповідному поверсі, чи в відповідному відділі, знову стіл, знову вартовий, який відбирає від Вас блянкет і або особисто або телефонічно зголошує Вас в особи, до якої хочете дістатися. Коли Ви нарешті туди дісталися, тоді скінчивши розмову Ваш інтерв'ютор мусить підписати блянкет (Ви його дотали назад) та написати годину й хвилину, коли Ви від нього відійшли. При виході віддає листок портієрові чи вартовому на долина. Без нього Вас не випустять.

Як все це просто, правда? Я вже все написав, двічі поїхав ліфтом на 4-й поверх, віддав листок черговому вартовому (тут вони всі в одностроях «Уфи») — за кілька хвилин довідався, що п. Опію може мене прийняти. — Перейшов довжезний коридор, з десятком заокутів (за кожним разом при поворотній дорозі глибоко, виходжу не туди, куди треба і вертаюся) Нарешті я в кабінеті п. Опіа.

МІЛІОНИ, РОКИ ПЕРШОЇ СЛАВИ.

Довідаюся коли і як повстала «Уфа», скільки-то мільонів капіталу було колись, пізніше і є на сьогодні. Початок розквіту «Уфи» — часи продукції Еріха Поммера, коли низка великих, густо-часто кілька-серійних фільмів, зворухила увагу прихильників 10-ї Музи та придала їй тисячі нових. «Дружина Фараона» з Вегенером і Гаррі Лідтке, «Мадам Дібаррі» з Полею Негрі, «Анна Болейн» з Генні Портен і Янінгом. Чи пам'ятаєте?

Пізнії фінансові труднощі «Уфи» після інфляції, її договір з Парамантом і Метро-Гольдвін, внаслідок якого за одну фільму «Уфи» продано до Америки, треба було ввозити до Німеччини... три американські. Щойно Гугенберг (це й сьогодні власник більшості акцій Уфи), відбудовує її на цілком нових підставах, на основі — купецької калкуляції. — Нині «Уфа» має свою продукцію і свою випро-дально; має 96 власних кін у Ні-

було би у нас так важко. Крім міст і містечок, де поведіння було-б імовірно слабше, маємо вже в добрій половині наших сіл відповідні салі, де можна б дуже добре висвітлювати фільми.

Пригадую собі, що у таборі в Йозе-фові (ЧСР) мали ми ручний фільмовий апарат. Його ставили серед салі на столі, такі між публікою, пускали електричну струю й на екран виходили образи навіть можливі, у всякому разі не гірші від тих, що їх висвітлюють всякі провінційальні кінотеатри.

Цих кілька завваж кидую під увагу тим, що тією справою цікавляться і мають у цій ділянці настільки знання, що могли б авторитетно вирішити, чи далося б у нас щось з тим зробити. Я гадаю, що створення одного чи двох мандрівних кінотеатрів це єдиний можливий у наших обставинах спосіб втягнути наше населення, головне сільське та маломістечкове в круг зацікавлення фільмовим мистецтвом. Інакше наша фільма, з нашого життя, буде ще довгі, довгі роки поза межами реалізації.

меччині і 10 закордоню; має в самому головному будинку Управи — 900 урядовців. Вся «уада» спочиває в руках 8-ми членів виділу; дев'ятим є генеральний директор Кліч (Колиб Ви почували про його шести-цифрову місячну платню — заскреготіли-б зубами... На щастя — для Ваших зубів і душевного спокою не вільно мені про це писати...)

Підчас коли п. Опію про це все оповідає — цікаво й барвисто, не так сухо, як я це записав (котрий вже раз з черги він це робить?)! не вмовкає телефонічний дзвінок. Дарма, що після першого п. Опію виразно заповів секретареві, що «для нікого його нема», не помогло: дзвінок за дзвінком, сигнал за сигналом — коротка розмова зі Стокгольмом, розмова з Парижем... В міжчасі кидую питання:

«Скажіть, — чи до своїх фільмів «Уфа» запрошує артистів за кожним разом, чи маєте своїх постійних?»

«Цілий ряд працює в «Уфі» за постійним контрактом і ми їх стараємося використати в більшості фільмів, коли очевидно, вони підходять даним типам. Ось прим. Вілі Фріч, Брігіта Гельм, Кетте Надь (Nagy) — наші постійні артисти, а Штайн, Гоф, Уціцки і Вегенер — постійні режисери».

«Що нового приготуєте тепер «Уфа»?»

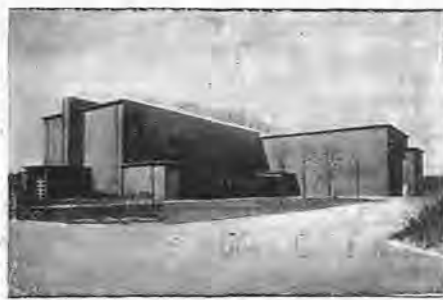
«Тепер у нас декілька фільмів в роботі. Взагалі наш річний план, фінансовий і артистичний, це 15 фільмів власних, та 10 які робимо від імені малих підприємств. На днях закінчуємо зникати з «Княжної Чардаша» з Мартою Егерт у головній жіночій ролі, в повному розгарі йдуть в ателіє зникати до великої фільми «Острів» з Брігітою Гельм і Вілі Фрічем та т. зв. «зовнішні» зникати до фільми «Мужчина рветься до Німеччини...» яку режисерує Павль Вегенер, з Ділем і Брігітою Горнай в головних ролях. З фільм безпосередньо не наших, а тих на-пів наших, працюємо в ателіє над «Замком Губертусом».

«Значить, працює в ателіє у Вас не-впинно?»

«Очевидно — ледви чи знайдеться такий день, в якому не йшли б зникати хоч до одної фільми. Як знаєте, наші ателіє в Ной-Бавельсберґу, наймодерніше влаштовані в Європі, допускають одночасну працю над декількома фільмами. До речі: чи Ви вже бачили наші ателіє?»

«На жаль — досі не мав змоги...»

П. Опію телефонує. Цим разом, на відкіну, сам. До своєї секретарки, щоб

Ателіє для звукових фільмів

негайно довідалась у п. Панунці (як опісля довідаюся, це спеціаліст від цих справ) коли зможе мене обвести по Ной-Бавельсберґу. За мить є вже відповідь: «Можете тоді-то й тоді?» «Можу». «Тоді за Вами приїде наше авто — і залишіть собі це пополунодні зовсім свободні!»

СЦЕНАРІЙ

Звертаю увагу на грубизну книгу, яка лежить на столу переді мною. В кімнаті, в різних місцях, ще декілька подібних — величюю як Євангелія. Це сценарій фільмів. Ось цей найближчий — сценарій «Утікачів», фільми, яку уряд визнає як найкращу з минулої роки німецької продукції і визнає державною нагородою. Ніхто не може собі уявити, скільки праці має в Уфі відділ сценаріїв. Пересічно приносить щоденно почта сім сценаріїв, кожний на сотні сторінок. П'ятнадцять фахівців весь час заняті переробленням їх і опісля предкладають коротку рецензію, екстракт, прочитаного сценарія — чотирьом нашим драматургам. Читаємо безумовно кожний сценарій — все в надії відкрити новий талант, новий цікавий сюжет. Але з цим куди важче, як навіть з відкриттям нових акторів! 99 відсотків сценаріїв повторюють у найімовірнішій формі старі ідеї та сюжети; є й такі, що з кількох старих фільмів роблять компіляцію «нового». Але наших драматургів нічим не перехитриш: це такі практики, що ледви чи знайдеться якийсь фільм світової продукції, якої вони не тільки змісту не знали, але навіть окремих ситуацій... Наслідок такий, що з числа двох-трьох тисяч сценаріїв, які Уфа дістає щороку вибираємо і купуємо ледви 20-30.

«Розкажіть мені, прошу, дорожу, яку відбуває сценарій, аж поки ми його бачимо на екрані в формі фільми?»

«...Коли один із драматургів прочитавши рецензію одного з цих 15-ти

«екторів» на якийсь сценарій, поцікавиться ним, тоді передовсім читає його в цілому сам. Впевнившись щодо його вартості — чи хочби щодо вартості якоїсь ідеї в ньому, з якої «дасться щось зробити», він передає сценарій своїм трьом товаришам. Коли всі признають його цікавим, передають його шефові продукції, а той висловлює свої заваги — виділові Уфи. Щойно виділі рішає про купно сценарія. Сценарії молодих авторів, новиків, трапляються не-звичайно рідко; звичайно вони до того не ознайомлені з технікою фільми, що треба їх або цілковито переробити, або навіть узяти з них тільки основні ідеї і їх використати відповідно до вимог фільми. Винятковим випадком був прим. Гергард Менуель, який недавно почав писати фільми і зразу проявив правдивий великий талант: оба сценарії його фільми «Втікачі» і «Рання зоря» належать до найкращих, які знаю.

«...Закуплений сценарій лежить, поки не пічється повний період продукції. Тоді обчислюємо її загальний бюджет і скільки і рід фільмів. Кошти т. зв. «світових» фільмів — себто «першокласні» до-ходять звичайно до одного мільона нім. марок на одну фільму; «Міжнародні» фільми, або «другої класи», коштують кожні п'ятьсот-шістьсот тисяч. Дальше

У фризера в Нойбавельсберґу Артистки підготовляються до виступу.

з загального бюджету продукції встановлюємо певну суму на т. зв. «коротко-комонтажні» фільми і «куальтфільми» — і тоді починається калкуляція, скільки грошей можна чи треба витратити на цю чи другу фільму, виходячи очевидно із засновку, як вона може оплатитися... Опісля приступаємо до практичної сторони фільми, — до продукції. Відповідальним є керманч продукції, — їх в «Уфі» є чотирьох; вони добиратимуть режисера і акторів. Їх ролі така як у театральних підприємстві — директора. Брешті після кількомісячних щоденних нарад і підготовки починаються зникати. Про них не буду говорити — Ви ж побачите їх на днях в наших ателіє...

ФІЛЬМОВА ХРОНІКА

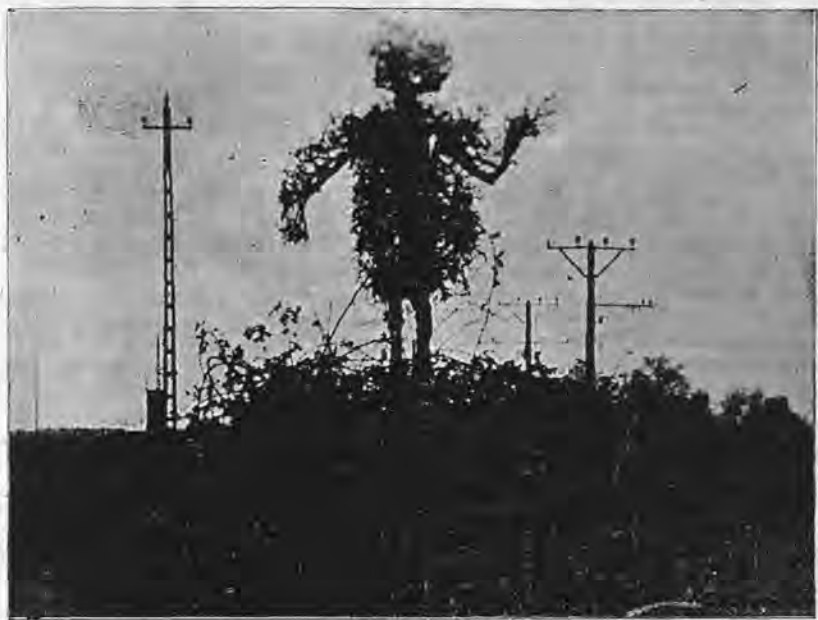
Нова фільма з Ліль Даговер. В липні цього року почнуться зникати нової фільми, що в ній головну роллю гратиме Ліль Даговер. Назва фільми: «Женюся зі своєю жінкою». Автори сценарія Іоганнес Ріман і Йос Ште-кель. Крім Ліль Даговер виступають в головних ролях ще Павль Гербігер і Тео Лінген.

«20 годин у воздузі». Парамант нарешті цікаву фільму під наголовком «20 годин у воздузі» з Гарі Купером і Кльодет Кольберт у головних ролях. Фільма зображує переживання цілого ряду подорожніх в часі нічного лету.

«Воскресення Толстого знову на екрані». «Юнайтед Артист» в Голівуді накручують вже четвертий раз «Воскресення» Толстого з Анною Стен в головній ролі. Щоби тієї фільми ніхто не брав за одну з попередніх витвірів постановила дати цим разом назву: «Знову живемо».

ЕРНЕСТ ЛЮБІЧ був довгий час режисером в Уфі

РОБОТ

Сцена з авангардної фільми Евгена Деслава «Похід машин»

каво, то додаю, що і мене заангажовано тут і здається робитиму до цієї фільми французьку версію...

Не можна забувати, що др. Мішкевич, зовсім ще молода людина, а все-ж те, що досі зробив у кінематографії, кваліфікує його на першорядного європейського фільмовиробника.

Ви нетерпеливитеся? Ах, розумію. Вам йде про оту новинку, якою я вас останнім разом так розцікавив?! Добре, але кілька слів вступу. Дещо про др. Сухоручку. Він один із тих українців, про яких говорять, що їх приму-ся, то вони й годинник зроблять... Др. Сухоручко, взявшись за свій «Меркур-фільм», починав трохи не з нічого. Сьогодні-ж його виробни — одна з перших. Найкращим доказом є успіх, яким користується французька фільма «La Bataille» випущена «Меркур-фільмою». Давною мрією Сухоручка є сфільмування «Мазепи». Отже...

Мое стилью в цьому місці якось дивно стрибнуло і нарисувало погану кар-лючку зі здоровенною плямою... Отже врешті знаю... Мазепа...
...Отже...домовляє симпатичний спів-бесідник, «Мазепа» хоча у сфері про-ектів, але знаючи натуру др. Сухоруч-ка, то можемо бути певні, що його ви-конання це питання недалекого часу.

— Чи можете сказати дещо про ра-дянську фільму? — завадою чергове пи-тання, хоча хотілось би найбільш по-чувти про наміри підприємчого зем-ляка.

— Говорячи про українську радян-ську фільму найкраще було би почати балаку від містерій, докунуваних на Радянщині над українським словником чи правописом. З українською кіне-матографією там подібна історія. Перво-починні українські фільми, зразу по-ставлені талановитим фільмовиком До-вженком на високий мистецький рівень, сьогодні, у зв'язку з низкою (знахих) по-діл, дуже знизилися якісно й кількісно. Москва не хоче показувати світові украї-нської доброї фільми. Ось вам приклад. Випустив Довженко фільму «Іван». Мо-жете уявити собі чого варта була філь-ма зпід Довженкової руки. Москва при-казала фільму негайно знищити. На за-пит закордонних журналістів, що є з фільмом, «чиновники» відповіли: — Фільму знищено, бо негодящий. Цей при-клад вичерпує все, що можна сказати про українську радянську фільму... Ба й пощо більше?!

Останнє питання: дещо про Вас, Ва-ші наміри, сяги...

— Про себе, повірте, найменш ці-каво говорити. Роблю каторжну ро-боту, тобто французькі версії до чу-жомовних фільмів. В минулому році зро-бив я їх аж п'ять. Ця до біса не-цікава робота забирає у мене увесь час і спромогу зробити щось влас-ного. За цілий рік я зробив лиш одні короткометражну фільму з життя па-ризького університетського міста. До

видатних діячів і письменників, на фільмовій плівці. Зрозуміло, що за кілька десятиків років, це буде неоці-нений музейний матеріал...

Ну, але годі про себе... Другим разом дещо про європейську фільму і... найдіть собі, на милий Біг, цікавий об'єкт до інтерв'ю...

Сміємося.

Париж, в травні 1934 р.

ЮРІЙ ІВАНОВИЧ

Чи діждемося нашої фільми?

Має правду автор статті «Хочемо української фільми» в ч. 8. «Наустріч», кажучи, що «смішно було б навіть до-магатися активного відношення у цій справі (кіна) від «другорядної» нації, що не сміє навіть мати власних кіноте-атрів».

Саме про власні кінотеатри. Зда-ється, що це перший крок до власної фільми. Треба ствердити, що українська публіка — з винятком може кількох більших міст — не цікавиться кінотеат-ром. На селі, де його немає, це само-розуміло. У містечках тому, що перш-завсе висвітлюється там фільми сум-нівної вартості, по друге-ж наші ма-ломістечкові кінотеатри бувають у руках людей, які якщо не відносяться до нас цілком ворожо, то ігнорують нас та нашу мову, даючи українській публіці до пізнання, що на цій їм не зале-жить. Я-ж сам, хоч великий любитель кіна, за десять років мого перебування в нашому місті був тільки один раз в кіні — на фільмі «Тарас Шевченко» — більше не ходжу, бо вважаю національ-ним злочинним підтримувати підприєм-ців, що нами помітують. Те робить більшість нашого провінційального гро-мадянства. Тому не диво, що між ним трепляється багато таких — я й сам туди зараховуюся — що досі ще не бачили звукової фільми, хоч це вже давно не новина.

Тому на мою думку справа власних кінотеатрів у нас дуже важна. Здаю собі справу з того, що з нас ледви хто рішився би під цю пору заложити й вести кінове підприємство в місті. На мою думку кращі вигляди мав би мандрівний кінотеатр, особливо, якби міг спромогтися на висвітлювання фільм з нашого побуту. Памятаю, коли в нас йшла фільма «Тарас Шевченко», про-стора сая кінотеатру була завжди пов-на і то підірід через кілька днів по-три рази денно. Але як довго нема наших фільмів, то наші мандрівні кіноте-атри могли б підбирати такі фільми, які і публіку зацікавили-б і зробили-б хоєсну роботу. А втримати один-два таких мандрівних кінотеатрів мабуть не

Нашим приятелям і ворогам

Один знайомий китар розказав нам, що зайшов до нього якийсь невідомий землячок та ухиливши на столі примірки 11-го числа «Назустріч» здивувався.

— Що, вийшло 11-те число?

Знаємо, що маємо більше таких приятелів. Знаємо землячка, що зложив передплату на часопис, якого до того часу й на очі не хотів бачити, тому тільки той часопис вилаяв «Назустріч». Знаємо й таких, що розсівали і ще й досі розсівують слітки про те, що «Назустріч» фінансують совітський конзулянт і масонерія. Знаємо таких, що опізнання виходу чергового числа нашого журналу на один чи два дні сповняв їх лихоманкою радіості, що ось та «Назустріч» завалялося. Знаємо й таких, що на кожному кроці намагаються причепити якусь латку котромунебудь з наших співробітників. Знаємо... та тоді... Хіба ще мало?

Деяка частина нашої преси сколихала нас: Хто ви? Кому назустріч йдете? Скавав би: як загубувались! А гадаєте, що яби ми були заповнили ціле перше число нашого журналу, найбільш патріотичними фразами, то вони були б задоволені? Де-ж там! Були б присікались, що ми неправду пишемо, що будемо ми лицеміром, підсилюємо... І було б те саме, що й є: слітки, вигадки, інсинуації.

Нам хочуть конче припишити якийсь зразок. Нівбито ми «Wiadomości Literackie» Нівбито ми французькі «Nouvelles Littéraires». Чи ще щось... А тимчасом ми «Назустріч». Тобто журнал приміненний до нашого осередовища і наших потреб. Нам не треба нікого наслідувати. Хочемо і вміємо бути самі собою.

Чи було що лежкого, як дати у першому числі нашого журналу цілу тору патріотичних фраз, що прихотились земляків? Але ми цього не зробили, залишивши це тим монополістам, які вміють фразою будувати Україну. Ми не тремоси в провід нації, бо бачимо, що тих провідів уже так багато. Ми не маємо амбіцій бути герольдами нових тасел, народоспасенних ідеологій — хай ними будуть ті, яким заважає, Маміють фразою все будувати. Ми хочемо залишитися звичайними рядовиками, що слухають проводу, коли він наказує. Хай наказує!

Але хто ж ми в такому разі? Хочемо відповісти на це, звернене до нас з різних сторін запитання.

Ми ті, що не можемо спокійно спати коли порівнюємо нашу мізерію з величезним культурним розвитком інших народів. Ми ті, що хотіли б бачити нашу культуру на передових позиціях всесвітньої культури. Ми ті, яких печуть невисказані задрощі на вид багату заставлених книжками чужинецьких книгарських вітрин. Ми ті, які соромляться на саму думку про сотні тисяч накладу щоденників менших від нас народів, у той час, коли наша преса ледви клітає. Ми ті, що тривожать свою душу нашим будучим. Ми не признаємо ніяких, набуханих фразеологією, доктринерів, ані зправа, ані зліва. Але клонимо голову перед справді культурно-творчими одиницями в ділянці національної культури без уваги на те, до якого політичного табору вони самі себе, чи їх хтось зараховує.

Ідемо назустріч кожному культурному прояву нашої життя і кожному співробітнику, що вміє один із тих проявів передати в якомога ясній, культурній формі.

Ідемо назустріч проявам культурного чужинного життя, бажачи збагатити ними власний досвід і світогляд.

Люди доброї волі, незасліплені і чесні, судитимуть нас на підставі того, що пишемо і робимо.

КОСМЕТИЧНА ШКОЛА
Добрянської-Рогатин

Львів, вул. Осолінських ч. 13.

чергові косметичні курси. Правні дипломи. —
Проспекти висилаються.

ФРАНКОВІ МАТЕРІАЛИ, індант-рени, фіранки ручної роботи, капи на ліжка, гарнітури, тапчанові накідки, шлюбні виправи найде-шевше виконує ВАНК, Марій-ська площа 6.

Життя в Україні

в половині 18-го ст.

(Докінчення з 1-шої стор.).

но з справжньою щирістю й утіхою. Подружнє життя було бездоганне, триаке й тим похвальніше, що жінки були повновласні у внутрішньому господарстві та в своїй поведінці. Щирість і зичливість були спільні всьому народові. Святувати, веселитися, співати, танцювати — всі любили; музику вміли відчувати. Убиралися радо; чистота й охайність оселі були всюди. Жінки, як і скрізь, старалися убранням змінити свої принади; одначе фальшованих ні не терпіли, і набіленої, паруминоної уникали, як явної проститутки.

«До віри мали всі українці сердешне привязання. Й тому, що тамошнє свещенство було досить освічене, кожний знав основні потрібні члени віри й церковну службу. Це, я думаю, стояло на перешкоді, щоб у них завелись різні пояснювання або безглузді розколи. До святини ходили радо, приваблені виставною службою й гармонійним співом. Але, забобон?... Ах! ця пекельна дитина й на благословенній Україні була сливе загальна».

НОВІ ВИДАННЯ

АЛЬМАНАХИ

Поцейбіч. Альманах. Видавництво «Літературний Світ». Львів, 1934.

ПОЕЗІЯ

Петро Коваль-Степовий. Перед світанком. Поетії. Збірничок перший. Накладом Видавництва «Рідний Колос». Луцьк, 1934.

ПОВІСТЬ, НОВЕЛЯ, Оповідання

Степан Шухевич. Незвідомий. Повість з воєнних часів. Видавництво Кооператива «Червона Калина». Львів, 1933.

Андрій Чайковський. За чужиною. Повість з галицького селянського життя. «Українська Бібліотека». Накладом Івана Гіктора. Львів, 1934.

А. Чайковський. Богданко. Історичне оповідання з другої половини XVI-го століття. Накладом Т-ва «Просвіта». Львів, 1934.

С. Будзинівська. Німий мертвий свідок. Оповідання. З 4 образками А. Павлюка. Накладом Т-ва «Просвіта». Львів, 1934.

ІСТОРІЯ, СПОГАДИ

Степан Чарнецький. Нарис історії українського театру в Галичині. Науково-популярна бібліотека Т-ва «Просвіта» Кн. 11. Накладом фонду «Учительства брати мої». Львів, 1934.

Велика Історія України. Зшиток 6. Від «Мстислава Уданого» до «Будівництва Ярослава Мудрого». Ст. 241-288. Видання Івана Гіктора. Львів, 1934.

Зенон Стефанів. Від Славянська до Тухолі. Спомини підпоручка з перемовою Д-ра Андрія Чайковського. (Передрук з «Літопису Червоної Калини») Накладом В-ва «Бувалящина» в Коломиї. Коломия, 1933.

ІСТОРІЯ, ЛІТЕРАТУРИ, КРИТИКА

Дарія Віконська. Джеймс Джойс. Таїна його мистецького обличчя. Накладом авторки. Львів, 1934.

І. Брик. Маріяна Шашкевич. 70-ті роковини зладження «Зорі». Накладом Т-ва «Просвіта». Львів, 1934.

ПОЛІТИКА, ПУБЛІЦИСТИКА

Микола Макіявель. Володар. (Il principe) з італійської мови переклав Михайло Островерха. (Передмова Д. Донцова). Книгозбірня «Вістника» ч. 2. Львів, 1934.

Аркадій Животко. Як зовітська Москва звозувала Україну? Вступ Н. Грігорієва. «Українська Соціалістична Бібліотека». Накладом Соймового Клубу УСРП. Львів.

ПОДРОЖІ

Олена Кисілевська. Швайцарія. Обгортка арт.-мал. В. Дядинюка. Накладом авторки. Коломия, 1933.

РІЖНІ

Леонід Бачинський. Добре поведіння. Bon-top для молоді і старших. 3-тє видання. Видавництво «Самодіт» в Перемішлі 1934.

ЖУРНАЛИ

Вістник. Місячник літератури мистецтва, науки й громадського життя. Рік 11. Книжка 6 за червень 1934. Львів.

Дзвін. Літературно-науковий журнал. Рік видання 4-ий. Ч. 5. за травень Ч. 6-7 за червень-липень 1934. Львів.

Чужинна літературна хроніка

Англія

Книжка про Голсверси. Накладом Чампана і Галля появилася книжка Германа Ульда, генерального секретаря П.Е.Н-клубів п. н. «Джон Голсверси». В останніх десяти роках життя письменника Ульд був з ним у дуже близьких взаєминах.

Комедія Джойса. Джойс видав накладом Фабера «драматичну інтерлюдію» п. н. «Комедія про Михаса, Миколку та Ганусі». Книжку ілюструвала дочка письменника.

Конкурс на біографію. Англієські видавці Годдер і Стугтон розписали конкурс на біографію простого чоловіка, в якого житті не було ніяких сензаційних подій. Нагорода за найкращу біографію — 1000 фунтів. В конкурсі можуть брати участь також неанглійці. Твори можна надсилати до 1-го січня 1935.

МОСКОВЩИНА

Початки московського футуризму. В Ленінграді появилася книжка Бенедикта Лівшица п. н. «Полудорожжя стрелен» посвячена початкам московського футуризму. Лівшиц був одним з перших пропагандистів футуризму в Московщині, був прихильником Маяковського і одним з ініціаторів запрошення Марінетті до Московщини.

НІМЕЧЧИНА

Шораз менше книжок. Продукція книжок в Німеччині впала за останні чотири роки майже на половину. В січні 1930-го року видруковано 1155 книжок, в січні 1933-го року — 741 а в січні цього року всього 630 книжок.

Союз націонал-соціалістичних письменників. В січні ц. р. створили в Німеччині організацію гітлерівських письменників під назвою «Уніон Націонал-ер Шріфтштеллер». Головою унії став Ганс Йогст. Один з членів тієї унії — Г. М. Ельстер заявив, що ця організація має протиставитися пен-клябам і хоче охопити письменників усіх народів, що симпатизують з гітлерівською Німеччиною.

«Дурак Щеро і революціонер Катиліна». Вийшла книжка (одночасно польською та по-французьки) Бото Ля-зерштайна під наведеним наголовком. Піднаголовок тієї книжки такий: «Історичні брехні та провокації класи гнобителів. В книжці описані великі провокації у всесвітній історії».

УВАГА!
МУЗЕЙ ВІЗВОЛЬНОЇ БОРОТБИ УКРАЇНИ
ЗБИРАЄ ПОЖЕРТВИ НА

УКРАЇНСЬКИЙ ДІМ У ПРАЗІ

ДАЙТЕ Й ВИ СВОЮ ЦЕГЛИНУ!
ПОШЛІТЬ СКОРІШЕ ВАШУ ПОЖЕРТВУ!
ЗРОБІТЬ ЗБІРКУ У ВАШІМ ТОВА-
РИСТВІ! НЕ ВІДКАДАЙТЕ!
ЖЕРТВУЙТЕ ВСІ
НА УКРАЇНСЬКИЙ ДІМ У ПРАЗІ

ГРОШІ СЛАТІ НА АДРЕСУ ДИРЕКТОРА МУЗЕЮ:
Prof. D. Antonov. Praha-Nusle 245. Czechoslovakia

НЕ ЗАБУВАЙТЕ!

Імена всіх, тих найменших, жертв-давців Музею зберігає Україна в своїх пам'ятних книгах; хто ж дасть відразу або частками 10 доларів, буде записаний у окремій Пам'ятній Книзі Фундаторів Дому; хто дасть 25 доларів — буде записаний у Золотій Пам'ятній Книзі Доробів Музею Визвольної Боротби України.

1000 цеглин коштують 10 доларів. 100 цеглин коштують 1 долар.

Звіт про всі пожертви Музею друкує й розсилає окремо. Про всі нові пожертви кожного разу оголошує часопис «Український Тиждень» у Празі. Крім того, про всі пожертви з різних держав буде ще окремо звіт у місцевій українській пресі кожної країни.

Пожертви можна посылати з краю на Земельний Банк Гіпстечний,konto 500.170 з допискою М. У. Д.

УВАГА: замість листа можна використати цей витинок з нашого часопису:

Музею Визвольної Боротби України в Празі.

Разом із цим посилаю (емо) (суму) на Український Дім для Музею.

Підпис
повне ім'я та прізвище або назва товариства чи установи.
Точна адреса

Любовні листи великих людей

Лист І. Тургенєва до Марії Марковичевої (Марка Вовчка).

С. Спасске. 22-го травня 1861 р.

Тепер скажу вам вкортці, що я хотів ребити.

Господи Боже мій — або — Боже мій милий! як кажуть панове хохли, яка неоправна з вас жінка, любя Маріє Олександрівно. — Чи-ж можна з Італії в Росію писати записку з 5-ти рядків, з яких, вдоватку, нічого путнього не довідується. Поміркуйте самі: ваш лист ішов 18 днів — тобто і цей не швидше як за такий самий час не попаде до вас; це значить буде з кінцем червня нового стилю — а в той час через малярію не буває в Римі ні одного чужинця — і ви не будете, а ви кажете мені писати до вас в Рим poste restante — і я це виконаю, хоча майже напевно знаю, що мій лист пропаде. — Ні слова про те, куди ви думаете їхати в Рим, де думаете провести літо — чи вернетея в Париж за своїми річима, що роблять ваші товариші дороги, чи маєте ще товаришів дороги і т. д. Справді, мені випало би наперекір написати вам листа у вашому роді, ви знали б, як це мило.

Всє-ж таки і у вашій записочці є гарне слово — ви кажете, що віддани мені назавжди. — Це багато значить, але я вам вірю, хоча ви не без хитрощів, як самі знаєте. Що я вам відданий — в тому немає сумніву; але попри те почування в мене є ще й інше, доволі чудне, що не раз навіває мені бажання мати вас біля себе — як в моїй маленькій паризькій кімнаті — пам'ятаєте? — Коли мені приходять в голову наші тодішні балачки — я не можу не признатися, що ви якось предивна істота — та що вас зрозуміти дуже важко. Принаймні мені досі не ясно, як зрозуміти все те, що було, під яку рубрику все те підтягнути? — При зустрічі (коли і де воно буде — зовсім невідомо) я вам скажу, на яку му згоди я спинився — на найнеімовірнішому — хоча для мене воно під-хлібне.

летіло
Асофок...

Граф Михайло Тишкевич, другий з черги голова «Української Надзвичайної Місії» на Мирову Конференцію в Парижі 1919 р. прив'язував велику вагу у своїй дипломатичній праці до історичних доказів. І. Борщак, член цієї делегації, збирав як історик для нього виключно матеріали про давні культурні взаємини Франції та України і гр. Тишкевич користувався різними історичними фактами як доказами.

Одного разу, запросив він до себе на вечерю кількох визначних французів; були між ними відомі поети Мазад, Мгаллон, відомий публіцист і діяч адмірал Дегуї, самі наші приятелі. Підчас вечері оповідав гр. Тишкевич своїм гостям про сильні симпатії українців для Франції на доказ згадав, що досі в селянських хатах в Україні висить портрет Наполеона. Такі, мовляв, відгуки походу наполеона на Москву, від якого наші селяни ждали визволення.

Коли пізно вночі гості вийшли від гр. Тишкевича, один із французів каже:

— Навіщо він нам таке оповідає про Наполеона? Чи ми такі наївні, щоб у це повірити?

— Бачите — відповідає другий — дипломати старої школи, такі як наші брешуть так, що їм вірять інші, дипломати молоді брешуть так, що тільки самі в це вірять.

Приходить до нас молодий співробітник і приносить статтю про сучасний європейський театр. Читаємо, читаємо і кажемо йому:

— Слухайте! але-ж ви тут не згадали того, що найважливіше: ані най-визначніших сучасних драматургів ані найчільніших творів ані не подали характеристикних рис нового театру...

— На це нема ради — відповідає незворушно молодий автор — людський ум не може всього обняти.

Друкється

і незабаром вийде багато ілюстрований мистецький кварталник

„МИСТЕЦТВО“

за І. квартал 1934 року зшит 1.
за II. квартал 1934 року зшит 2.

Знижена ціна окремото числа коштує 3,50! Річна передплата 12.— зол.

Попередній річник 35 зол.

Адреса Редакції: Львів, Бровнівська 20, тел. 9—13.

Адреса Адміністрації: Львів, Чарнецького 26.

найліпша
паста
до взуття
ЕЛЕГАНТ
чистить
й консервує шкіру
Львів. Кордубського 51. тел. 60-04.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячна 0,90 зол.
Чвертьрічна 2,70
Піврічна 5,40
Річна 10 —

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4,50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодинокі числа 2,50 Кч.
В АВСТРИЇ: Місячна 1,10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодинокі числа 0,60 шіл. або 1х річ.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12,50 зол., новартість в іншій валюті.

Адреса Редакції і Адміністрації: «Назустріч», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14.

Редагує КОЛЕГІЯ

Друкую: «АРС ГРАФІКА», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

Звичайні (в рубриці „Оголошення“) 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

АДМІНІСТРАЦІЯ ОГОЛОШЕНЬ:

„Українська Рекляма“, Львів, Льв. Дзєці 24/4.

Ціни оголошень розуміються за одношпальтовий рядок (шир 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і тов-стий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1— зол. Дрібні оголошення поміщується по впаценні належи-тості готівкою або почтовими марками.

„Nasustritch“, Lwów, Rynek 9. Pologne— „Nasustritsch“, Lwów, Rynek 9. Polen.

Opłatę pocztową zapłacono gyszałtem.

Контю ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ“

За редакцію відповідає АННА МУЧІЯ-БОДНАРОВИЧ

НАЗИСТРІЧ

число **14**
ДВОТИЖНЕВИК
Львів, 15. VII. 1934 Р.
ЦІНА 50 ГР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

ЕДВАРД КОЗАК

ДЕЩО ПРО НАШУ КАРИКАТУРУ

Коли впаде на вашу адресу дуже у нас популярний епітет, — «Ти маєш таку пику, що з тебе вже й карикатури не треба робити», — то будьте бодай вдячені, що ваш противник ні крихітки не розуміється на карикатурі.

Дуже поширений у нас погляд, що зробити з когось карикатуру — це

ніжках, це дешеві ефекти, яких правдивий карикатурист ніколи не вживає. Хоч навіть і трапляється, що даний тип має ніс нескромних розмірів, то для карикатуриста він може бути зовсім нецікавий і він може його зовсім знехтувати.

Наприклад ніс ред. М. Рудницького

без виразу ніхто на вулиці не пізнає. Зате бувають типи, що їх «я» так заховане між іншими випадковими рисами обличчя, що тяжко його віднайти і тоді карикатурист мусить згрізти тяжкий горіх.

За такий горішок уважають між іншими ред. Д. Палієва. Досі не було його доброї карикатури прийнялися тільки, так сказати, умовлені знаки, якими карикатуристи порозумівалися з публікою. Щоправда, обличчя ред. Палієва не важко передати, а проте належить воно до тих, які треба добре і довше обсервувати. Одно слово: треба мати нагоду трохи довше з ред. Палієвим пожити. На превеликий жаль, карикатуристи не можуть мати цієї змоги, тимбільше, що не мають її навіть добрі приятелі ред. Палієва.

Уже дійсно тяжким типом є пос. Луцький, коли знов обличчям ред. Донцова можна просто насолоджуватись. Карикатура през. Децикевича повстала з одної обсервації на кон-

Рисував Е. Козак

1. ред. Кедрин. 2. д-р Мих. Рудницький. 3. д-р Дмитро Левицький.
4. д-р Д. Донцов. 5. през. В. Децикевич. 6. пос. З. Пеленський.
7. проф. В. Сімович. 8. ред. Дмитро Палів.

значить «якнайпакудніше» викривити чийсь обличчя, зовсім фальшивий. Мистець-каркатурист, хоч може сво-

можна зовсім зигнорувати, зате у ред. Кедрина все характеристичне зосереджується саме у носі.

Карикатуру цікавить тільки те, що в якомусь лиці є найхарактеристичніше, його власне, те, чого не має ніяке інше лице.

Чуємо іноді погляд, що пос. Пеленський легкий до карикатури, бо... носить окуляри. Нині окуляри носить що-друга людина, а пос. Пеленський саме найчастіше ходить без окулярів.

Е. Козак.

рис. А. Климко

бідно «переборшувати», все-ж мусить строго придержуватися усіх принятих правил естетики.

Нарисувати комусь ніс, як бараболу і гарбузувати голову на тоненьких

Д-р М. Драган.

рис. Е. Козак.

Карикатурист помагає собі тільки товстою лінією окулярів підкреслити цікавий носик пана посла.

Німечкий знаменитий карикатурист Гюльбранзон, щоб задурити цензуру рисував кайзера Вільгельма зовсім без усів, які здавалось би, були для нього найбільше характеристичні, а все-ж публіка скоро орієнтувалася.

Голова УНДО пос. Д. Левицький носив свого часу пристрижені вуса та якось одної днини обголив. Жартуючи на цю тему в колі знайомих висловився:

— Аж тепер гуницюти, не годні будуть зробити з мене карикатури!

Тимчасом карикатура могла з цього приводу тільки тріюфувати. Врешті позбулася тих вусів, що так заважали, задушували вираз лица.

Говорять ще у нас, що деякі обличчя не надаються до карикатури. Таких людей нема, бо людину з обличчям

Маляр. Ляшенко рис. А. Климко

церті, зате ред. Купчинський все виховується епід олівця. Не вистарчили тут годинні «сеанси», — ред. Купчинський має в обличчі стільки гримасів і вони так беззастанно міняються, що ніколи не відомо за що заціпитися. Ред. Кренжаловський запевнював, що його гладоньке лице не годиться до карикатури, та ледви скінчив докази на цю тему, а вже побачив себе на каварняній, паперовій серветці.

Проф. Сімович жалувався, що йому на ніс причіпили цвікер, хоч він носить окуляри. Це непорозуміння дуже легко можна би усунути, якби проф.

П. Ковжун.

рис. Е. Козак.

Сімович викинув окуляри, а купив собі цвікер, який лежав би на носі більш скривлено і більш характеристично підкреслив би розсіяність типового вченого професора.

Багато мороки мають карикатуристи з тим, що «жертва» майже ніколи не хоче себе на карикатурі пізнати. Це

ХРИЗАНТЕМИ

(3 лірики мандрівника)

1. В ДОРОГУ!

Не можу помиритися з судьбою,
ще раз за щастям я піду,
як день так ніч ітиму за тобою,
поки твого сліду не знайду.

До кожного містечка завитаю,
де путь проходила твоя,
на роздоріжжі стану, розпитаю,
де ділась люба горлиця моя.

І допитаюсь до твоєї хати,
хочби серед глухої тьми:
коли ще можеш ти мене кохати,
скажи — і серця мого кров прийми!

2. З ЛИСТА ДО НЕЇ.

Моя любов живе, живе сама собою,
не знаючи, чи ми ще зійдемося з тобою.
Моя любов взаємності не просить,
вона розлуку твердо переносить.
Та знай одне, як на шляху загину:
що я тебе любив, тебе єдину...

3. В ГОСТИННИЦІ НА ПОСТОЮ

У склянках вино шумує,
чорнобрива знай шинкує.
Вдарив диган у цимбали,
тихі струни заридали.
Через дебри, через гори
лине думка в Лукоморе...

Чорнобрива нахилилась,
пильно-пильно подивилась,
наливає повну чару,
додає очима жару,
наливає чару другу,
розважає серця тугу.

— Ой далеко ще до ранку,
вишем чарк до останку!
Струни гучно зашуміли
зойкнули тай заніміли —
лине мого серця горе
через дебри в Лукоморе...

4. СПОМИН.

Чи ми побачимось, колись? —
спитала ти тремтливими устами.
А я мовчав... ми тихо розійшлися,
і світ померк над нами...

5. БЛАГАННЯ.

Коли вечірньою добою
у померку потоне тихий край,
тоді мене згадай,
і буду духом я з тобою.

Поскаржуся на біль розлуки,
твоя душа почує голос мій,
і в жалості німій
до мене ти простягнеш руки.

Нас розлучили доли й гори,
та лучать нас ще зорі в вишині;
при їх святім вогні
затихне біль, потахне горе...

6. ЛИХО.

Покинув я марну надію,
я твого поля не засію,
не сяду я з тобою до обіду,
без тебе я в далеку путь поїду.
Мине весна, і прийде літо,
і глянеш ти на стигле жито,
і скажеш ти: хто поле це засіяв,
той мійму другу лихо заподіяв!...

7. НА ПРОЩАННЯ

Знав я очі карі, мав я перли щирі,
ті перли загубив я в життєвому вирі.
Піду чорнодолом тай розвію тугу,
змарнував я долю щасну, знайду долю другу.
Знайду, чи не знайду, — вийду в чисте поле,
а тебе вже не забуду до-віку ніколи!..

до деякої міри можна виправдати.

Знаємо, що кожний з нас, хоч кілька разів денно бачить себе в дзеркалі, всеж з вигляду найменше знає себе самого. Карикатурист підходить саме з цього боку і підхоплює якраз те, чого ми в собі ніяким способом не знаємо. В добрій карикатурі стрічаємося вперше з цими невідомими прикметами нашого обличчя, находимо багато несподіваного, до чого аж згодом можемо звикнути.

Ще дещо про те, як повстає карикатура. Одні доглядають «типа» і якості на місці зашкілюють. Розуміється карикатура не все вдається за першим разом і нераз треба аж кількох «сеансів». Так рисована карикатура хоч безпосередніша і живіша, грішчить часто-занадтою портретовістю. Тут найчастіше трапляється, що карикатурист, не маючи часу продумати, хапається всяких дешевих ефектів. Перешкоджає

тут ще й те, що «модель» скоро зорієнтується, тратить свободу пози і тоді хіба відкладай рисунок до пригожного моменту.

Знову інші мистці беруть перше модель «на око», заобсервують, а саму карикатуру виконують уже в робітні. Рисуючи таким робом якийсь обличчя, мистець нагадує собі тільки найбільш характеристичні риси, загубивши в пам'яті всі випадкові і для карикатури зайві.

В українському мистецтві карикатура ще дуже молода, і шойно шукає своїх шляхів. У нас вона все ще «дрипче» на сірому кінці, а карикатуристи тільки з дня на день прибільшують собі число своїх ворогів. І коли на світі карикатура добула собі вже місце на стінах знатних салонів, у нас є так, що дехто не приймає карикатури навіть задурию, або щонайменше жадав би ще якоїсь доплати як «відшкодування».

Ред. Кренжаловський. рис. Е. Козак

КУПЮРИ, ДОДАТКИ Я ПОВТОРЕННЯ. Загально відома річ, що композитори часто роблять навмисні пропуск

Книжки про невидючих

Життя людей, що для них світ вічно темний, було мотивом багатьох літературних творів в різних мовах. Невидючі надихали Метерлінка, що він написав «Сліпців»; їх доля є сюжетом драми ірландського письменника Джона Міллінгтона Синже. В російському оповіданні «До світа» займається Короленко людиною, що втратила зір. В найновішій польській літературі Кунцевичева у книжці «Два місяці» начеркнула цікаву сльєстку сліпого пастуха.

В останніх роках появилося, між іншими, дві книжки про життя отемнілих

дітей. Одну з них «Світ наплетки» написала Гелена Богушевська по польськи, друга під назвою «Діти з погаслими очима» вийшла зпід пера чеської письменниці Ліди Дурдікової.

«Світ наплетки» — це цікаві нарисів із заведення для отемнілих в Лясах біля Варшави. Окремі оповідання, написані з великою стриманістю у словах і повні простоти, дають разом широко відчуту цілість. Так само як для своєї книжки про безробітних «Ті люди» і до оповідань про невидючих черпає Гелена Богушевська матеріал просто з дійсності. Око авторки бистре і субельне. З усяких безначних, щоденних випадків зуміє вона виловити їх питоме значіння, та у маловажних подробицях кількох кинених слів і на перший погляд випадкових рухів вміє додати їх вагу.

Гелена Богушевська вміє дивитися і слухати. Послухаймо.

І невидючі «оглядають» світ. Повні великого зацікавлення пізнають форму і природу предметів своїм еразлими пальцями. Діти в Лясах читають і пишуть по своєму, пишуть вбраних для ляльок, копають грядки в городі, вміють садити насіння, підкавлюють квітки. На все тут знайшли раду, на все винайшли способи. Коли невидючі дівчатка бавляться лапками, мають на шиях дзвіночки, щоб могли себе пізнавати. Отемнілі діти вміють грати в круглі, роблять навіть свої аматорські вистави.

З вдумчивою субельністю описує авторка важкі пляхи невидючих, їх самочинні відруки, їх особливі зусилля і наставлення. Перед читачем являється та атмосфера повна доторкового вичулення. Пізнаємо життя інше від нашого, безбарвний світ повний форм, голосів та запаху.

В двадцяти кількох нарисах відтворює Гелена Богушевська години, дні і типи отемнілих. Мало дає від себе, не транспонує своїх переживань у мистецькій візі. Розказує просто, образує, подає роздвоєні життям, кусні дійсності. На закінчення своєї книжки дає Богушевська дуже цікаву картину. Оце хлопчина, що не бачив і жив досі напоетмики відискає заходами лікарів зір. Ясно, що він невимоно радий. А всеж таки першого дня, як йому приходить перейти кімнату, він заплющує очі і йде «наплетки».

Чи може невидючі не відчувати так свого нещастя, як ми, що бачимо, спочуваємо їх нещастя?

КЕРАМІЧНА РОБІТНЯ „ОКО“ У ЛЬВОВІ

Заложив її відомий скульптор Сергій Литвиненко при кінці грудня 1933-го року. Головним помічником в початковій праці п. Литвиненка був знавець керамічного промислу з довголітніми заграничними студіями п. Михайло Лукіно-

ми посуд та ваз. Праця йшла, хоч зпочатку не було ще за неї ніякої винагороди, а до робітників часом заглидав голод. Та не спинив ні ініціатора і власника робітні ані робітників. Перед кількома днями відбулося відкрит-

резаліє. На полі декорації, в тому випадку керамічної, не позивна відтворювати нас ані конкуренція, бо такої ми не маємо чого лякатися, ані важкі часи кризи, ані влізлива фабрична продукція. Ручна, дуже солідна, при-

Ваза в формі колачевого начиння. Форма і декорації на підставі полтавських ваз, взятих зі збірки Музею Наук. Т-ва ім. Шевченка у Львові.

Глечик. Темно-зелене глє, полтавський орнамент

вич, тепер технічний управитель робітні. Згодом прибули такі досвідчені кераміки, як Гриць Лисий, що скінчив керамічну школу в Товстїм, Іван Кидюк з гончарською школою в Коломиї та Василь Кирилик, абсолювент гімназії перед війською і гончарської школи в Коломиї, дуже добрий декоратор з часом число робітників ще зросло — між ними є кілька «безпосадних» абсолювентів середніх шкіл.

Пущено в рух гончарські кружки. При столиках засіли декоратори та по короткому часі виріс стос всілякої фор-

ти робітні, на якому запрошені гості бачили вислід кількомісячної праці.

Як воно не було б діло п. Литвиненка та його близьких співробітників велике і — особливо в сьогоднішніх часах — подиву гідне. Керамічна робітня «Око» ставить собі мету: розвинути українське керамічне мистецтво через вишколення токарів і керамічних декораторів та через поліпшення керамічної техніки. У цій діяльності у нас великі можливості, особливо коли взяти під увагу велику декораційну здібність нашого народу та його уперту вит-

Робітниця при праці.

тому мистецька керамічна декорація мусить перемогти всякі перепони та хочби навіть зпочатку проти волі консумента влізти в його руки.

Робітня п. Литвиненка власне працює в тому напрямі і має всякі вигляди на успіх, бо черпає з узорів української народної декорації, що не дадуться перемогти. Пильні досліди над кера-

Ваза

мічною технікою кажуть сподіватися, що кераміка п. Литвиненка зможе конкурувати з вазами виконаними з іншого матеріалу.

Основні вимоги, що їх ставитися до керамічних виробів є: добрий матеріал і випал, відповідаюча духові часу стилева декорація, тривалі фарби та глязур. Технічний бік виробів робітні «Око» відповідає всім вимогам та щораз поліпшується. Щодо декораційних мотивів, то вони геометричні, виконані самостійно декораторами або запозичені з керамічних виробів на Покутті. Така декорація всеціло відповідає духові нашого народного мистецтва, що на загал є геометричне. Але в багатьох околицях України появляється ростишня і барокова декорація. І це бере на увагу робітня «Око» використовуючи полтавські узорні або вводячи оригінальну ростишню декорацію молодого декоратора Чайки. Від інтелігентних декораторів залежить вміле використання народної декорації. Треба признати, що робітня «Око» пильно працює в тому напрямі.

Якщо вже й не брати під увагу того, що в робітні «Око» знайшло працю

трохи наших безробітних людей то всеж таки треба підкреслити одне: робітня «Око» може багато причинитися до того, що занедбана в останніх часах діянка нашого керамічного мистецтва не пропаде, але збереться а може й широко розвинується. У цій справі, як у всякій іншій, треба перш за все викликати зацікавлення.

Іван Старчук

ДУМКИ НА ГОЛОС

Не вмире поезія...

Сьогодні, в такі важкі часи для нашої книжки й взагалі друкованого слова нагадався мені слова великого оптиміста, польського Самійленка. Віджигало у п'ять перший рядок вірша, але дещо якось не йде. Добуваю з шифри книжку, що має вже більше, як чверть століття, і спиеваю немов старим, добрим вином. Між іншим знаходжу те, що призабув:

«Не вмире поезія, не згине творчість духу,
Поки жива земля, поки на ній живуть,
Поки природи глас людина серцем слуха,
Клопоти крамарські й ще не забють».

Якби для нинішнього дня написав, якби пскійний поет тоді, майже пів століття тому, коли книжка була ще великим скарбом й у великому пошанівку, передчує і передбачив, що прийде час, коли книжарі позичатимуть у своїх крамницях, а по багатьох інтелігентних домах не буде й духу якоїхбудь книжки. Якби передбачив... І якби хотів себе й інших запевнити:

«Не вмире поезія, поки душа бажає
Зирнути в ті краї, де око не сяє,
І хоче з меж вузьких порватися в безкрає».

Щоб зрозуміти все небесне і земне,
Не вмире поезія, хоч людськість ціло стане

Про їжу тільки дбать, про дух забувши свій:
Потреба вищого бажання в серці встане

І викличе в душі рої забутих мрій».

Потреба вищого бажання... Багато людей сумнівається, що та потреба є ще в нас сьогодні... А все-ж таки є. Не серед тої маси, що для неї призначена книжка, але серед нечислених одиниць, що хочуть «зрозуміти все небесне і земне», зрозуміти і передати те розуміння іншим. Загал, навіть інтелігентний (теж нині вже маса!) дивиться на них трохи як на чудаків, трохи як на «змарнованих» для сучасного реального віку.

Стрічаю якимсь на вулиці одного свого знайомого, що не живе в нашому місті. «Що вас пригнало у наші сторони?» — «Привів до книгарень свою книжку, що недавно видав». — «Бачив — кажу — книжку, велика, але що-ж то за видагнцтво вам її видало?» — «Сам видав за позичені гроші».

Хотілось кричати на цілу вулицю: «Чем віче! Нащо ти це робиш? Хіба ти не знаєш, що сьогодні книжка не йде? Хіба ти не знаєш, що доброї книжки сьогодні ніхто не купує?»

Але всі ті слова застрягли в горлі. Великий оптиміст, покійний Самійленко мав би правду писав:

«А якщо людськості зла доля присудила
Дивдатися коліс життя свого кінця,
То буде на землі остання мотиха
Останнього співця».

В. Аркадій.

ВИСЛІД КОНКУРСУ
НА
НОВЕЛЮ З СЮЖЕТОМ
буде проголошений у ч. 17-ому
«НАЗУСТРІЧ»

найліпша
паста
до взуття
ЛЕГОНТ
чистить
і консервує шкіру
Львів. Корсацького 51. тел. 60-04.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячна 0'90 зол.
Чвертьрічна 2'70
Піврічна 5'40
Річна 10—
В ЧЕХОСЛОВАЧИНІ: Місячна 4'50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодинокі число 2'50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1'10 шл., чвертьрічна 3 шл., піврічна 6 шл., річна 11 шл. Поодинокі число 0'60 шл. або їх рів
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12'50 зол., новартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГолошень:
Звичайні (в рубриці «Оголшення») 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

АДМІНІСТРАЦІЯ ОГолошень:
«Українська Реклама», Львів Льв. Дзеці 24/4.

Ціни оголошень розуміються за одношпальтовий рядок (шир 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.
ДРІБНІ ОГолошення по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1— зол. Дрібні оголошення поміщуються по вплаченні належності готівкою або поштовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: «Назустріч», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14.

«Nasoustrich», Lwów, Rynek 9. Pologne — «Nasustrisch», Lwów, Rynek 9. Polen.

Редагує КОЛЕПЯ

Друк: «АРС ГРАФІКА», Львів. Ринок 9. Тел. 76-14.

Opłatę pocztową zapłacony został.

Корто ПКО 153.558 «СМОЛОСКИПИ»
За редакції відповідає АННА МУЧИЙ-БОДНАРОВИЧ

НАЗВИСТРІЧ

число **15**
ДВОТИЖНЕВИК
Львів, 1. VIII. 1934 р.
ЦІНА 50 ГР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

О. ДНІПРОВСЬКИЙ

ЖЕРТВА ЛИХОЛІТТЯ

В СОТІ РОКОВИНИ НАРОДИН АВТОРА ЛЮБОРАДСЬКИХ¹⁾

«НАЙБІЛЬШИЙ НЕВДАХА»

Анатоль Свидницький, автор одної повісті та кількох оповідань, займав тривке місце в історії української літератури. «Вправна рука — пише відомий критик Микола Зеров — розмаїтість побудовання в передсмертних речах Свидницького — на тлі досить безформенного, хаотичного писання пізніших прозаїків; широкий охват «бітописання», що корисно відрізняє нашого автора від одноманітності бга-

роках 1869-1872 так і залишилися невідомими широкій українській публіці аж до 1927-го року, коли вийшли в українському перекладі окремою книжкою на Великій Україні. У нас же ті оповідання й досі невідомі, бо згаданого наддніпрянського видання надійшло до Львова не більш кількох примірників. Але ж бо й повість «Люборадські», що вийшла двома виданнями на Наддніпрянщині та двома у нас, теж не мала надзвичайного ща-

Сказали ми, що «Люборадські» це дуже сумна історія. Навмисне це підкреслюємо. Зириводу однієї вистави у нашому театрі («Несподіванка» Ростворовського) виринула була у нас дискусія про те, навіщо писати такі «страшні» пєси, бо — мовляв — чи ми ще мало маємо страшного у самому житті. Прихильники того погляду обстоювали думку, що для літературних творів треба вибирати з життя самі радісні події, а кожна пєса чи повість повинна кінчитися радісним, оптимістичним акордом. Коли так не є, твір не має літературної вартості і нікому непотрібний. З того погляду треба б цілковито осудити «Люборадських» та викинути їх поза скобки літератури. А проте цього не зробив досі ні один поважний літературний критик.

В цьому місці нагадується один сучасний польський критик, що писав чедавно про повість «Носе і дніе» польської письменниці Марії Домбровської нагороджену державною літературною нагородою. Наводить він одно місце з тієї повісті, де двоє людей — герої повісті — їдуть позовом і по —дорозі одна ліхтарка при позові згасла, а до кінця дороги світилася тільки одна. І питає критик: чому авторка написала про таку подробицю, як те, що згасла одна ліхтарка? Ця дрібна подія нічим не вплинула на дальшу акцію повісті. Ліхтарка могла загаснути, могла й не загаснути. Яка різниця для авторки, що вона все ж таки підкреслила, що ліхтарка згасла.

І відповідає критик на своє запитання: тому, бо так справді було.

Чому повість Свидницького така сумна? Тому, бо так справді було! Свидницький занадто поважний письменник, щоб препарувати життя на потіху чи науку для свого читача. Коли читач хоче чогоньбудь навчитися, то хайже вчиться з повісті так, як треба вчитися з життя. Тому Свидницький не вибирає радісних моментів, не гониться спеціально за сумним, ні, — він бере шматок життя та розстелює його перед очима читача. Так, як воно справді було. А що він умів це робити, то це й дало йому місце в історії літератури.

Сергій Ефремов пише: «Життя бурси, як воно змальовано у Свидницького, належить до найкращих художніх творів не тільки в нашому письменстві. Ці живі талановиті малюнки не завладують стилу кожній іншій літературі. Свіжий кольорит, оригінальність малюнку, щирість тону і опуклість образів узятих безперечно з життя, на решті прегарна мова, натуральна, барвиста, з легким «польським» відтінком, надають тим сторінкам повісті, на яких малює Свидницький українську бурсу з її своєрідними типами, піну художнього високої вартості документу».

ШЕ ШМАТКИ ЖИТТЯ.

Зовсім невідомі у нас оповідання Анатолія Свидницького — це теж шматки справжнього життя. Писав він ті оповідання на сюжети з сучасного життя. Зеров подає два приклади, як Свидницький написав два свої оповідання взявши сюжет з пресових вісток. Це ті ж підтверджує думку, що Свидницький, як письменник держав постійний зв'язок з життям й усі свої твори ґрунтував на подіях справжнього життя, які він заобсервовував сам або покористовувався обсервацією інших.

Читаючи ті оповідання пізнаємо сразу ж такі автор «Люборадських». Той самий спосіб розповіді, діяльги попереплітани приповідками та приказками, та-ж сама гарна мова (бо хоч оповідання були писані російською мовою, то діяльги у них були написані по українськи) повна народніх висловів та термінів.

Всіх оповідань Свидницького назби-ралось 14, але деякі з них це не справжні оповідання, як радше етнографічні студії перезантажені сирим етнографічним матеріалом, або навіть чиста публіцистика, як «Хоч з мосту та в воду».

В НАЙМАХ У СУСІДІВ

Пишучи про оповідання Свидницького Зеров каже: «Але не менше, як літературна їх вартість нас мусять об-

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ

Апокаліпса буденщини

Що це таке «Уліссес»?

Нехай ніхто не соромиться спитати голосно: хто це такий той Джойс і чому про нього вийшла аж окрема книжка. Прізвисьце Джойса може ви і чули, але той головний його твір, якому Вікозська присвятила цілу студію, може залишити собі на кращі часи.

«Уліссес» щось таке як «Крїтика чистого розуму»; і своєю формою ікон-концепцією. Сидите дозгі місяці і студіюєте; клезете, кліпаєте очима, сто разів питаєте німий простір, чому не можна би того всього налісати простіше та ясніше. Словник із 100.000 словами не вистачає; Джойс уживає жаргону, ірландських проіщяїзмів, новотворів і слів із пяти чужих мов. Та це все дозїзля. Стіль і сюжет! Уявіть собі, що пиште самі для себе і хочете у свою буденщину влїсти всі свої примхи калембурїста і пів кози історичних памфлетів.

Все перемішане... ях у житті

Джойс пробує описати 24-годинне життя кількох мешканців Дебїна зовсім інакше, як це робили письменники досі. Він нехтує подіями, характеристикою осіб, не хоче підкреслювати важніших подробиць, не хоче компонувати оповідання, відкидає (буцим-то) «фікцію дійсности».

У справжній дійсності все перемішане, всі дії та думки однаково важні (або хто його знає, що для кого важне?), найвища філософія чергується з найнижчою фізіологією. Коли живемо і думаємо — не пояснюємо цих складних (чи дуже простих) функцій... Джойс пробує передати їх «безпосередньо».

Виходить із цього вавилонська вежа складена рукою Сизифа. А з високої гори сипляться за кожним разом камінці, між якими важко відрізнити пісковик від самоцвіту.

Таку штуку втяв Джойс своїм пові-стевним страховищем на 800 сторінок.

Осєба автора

Два слова про нього. Джойс — ірландець, має нині 54 роки; не любить ірландської самопевности, фанатизму, провінційности. Змалку гордий і відвернений із погордою від новокельтського відродження — не вірить у нього. З езультської колегії та дебїнського університету (медицина) їде у світ і пробує заробляти як приватний учитель англійської мови в Триєсті, Ціріху, Парижі.

Близька знайомість із двома мільонерами: у Триєсті — Шміцом, якого намовляє стати письменником (нині має псевдонім Італіо Зеве), у Парижі —

тьох тодішніх «сєлописців», — роблять нариси й оповідання Свидницького помітним явищем нашого літературного життя кінця 60-тих рр. (і повною мірою виправдують їх нинішню появу в друковій*). А все-ж таки ані та помітна літературна вартість писань Свидницького ані його місце в історії літератури не їдуть впарі з почитністю його творів.

Пишучи вступну статтю до книжки оповідань Свидницького М. Зеров каже: «В лавах української літератури, взагалі не бідних на всякого роду невдах, Анатоль Свидницький був невдаха найбільший і найтиповіший. Чоловік, що мав від природи великі духові сили і неабиякий до письменства хист... віддав Богу дух, як той класичний чумак серед безлюдного степу. Не знаємо, де навіть могла тої талановитого, але безталанного письменника...»**)

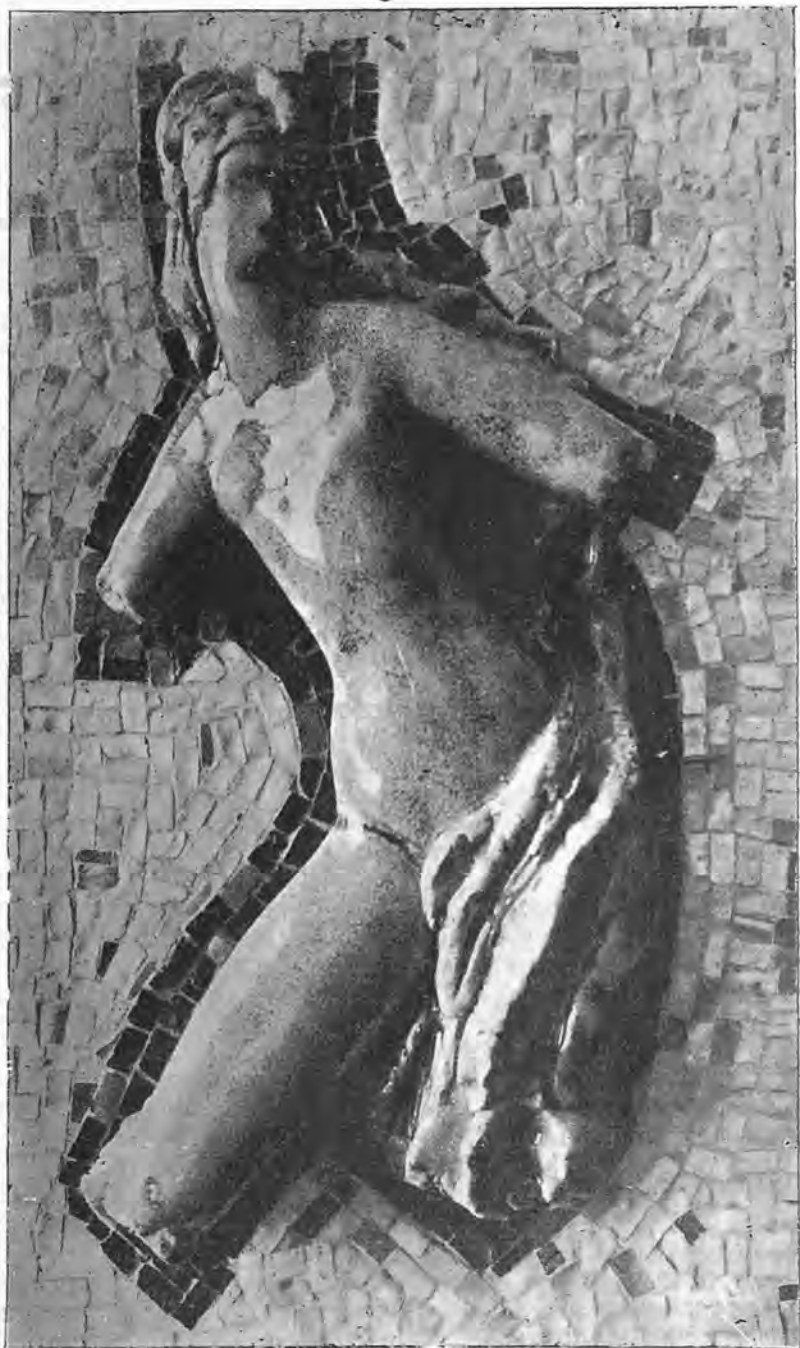
Одна-одніська повість Свидницького «Люборадські» вийшла друком щойно в 15 літ після смерті автора***), а його оповідання — писані по російськи — друковані в «Киевлянині» в

РОДИННА ХРОНІКА

А все-ж таки його «сїмейна хроніка», як він назвав свою повість «Люборадські», хоч писана в 60-тих роках минулого столїття, на правду не знайде собі багато рівних у цілій нашій літературі від Свидницького аж по сьогоднішні часи. У своїй згадці про той твір Франко називає його «коштовною повістю»*), а Сергій Ефремов у своїй «Історії українського письменства» пише: «З «Люборадських» без такий дужий талант повістьярський, який міг би статись однією з підвалин дальшого розвитку нашого, — а замість того навіть ота його єдина повість вилежується десяти років нікому невідома і тільки щасливий випадок не дав їй загинути».

«Люборадські» — це сумна, дуже сумна історія одної української священичої родини на Поділї з 40-вих років дев'ятнадцятого столїття. Старий Люборадський швидко вмирає, а діти його виховувані в чужих школах та пансіонах, а то й зовсім без якоїнебудь шкільної науки, як жертви тогочасного українського лихоліття пропадають марно не добувши в житті хочби найменшого успіху. Не вважаючи на деякі недостаті в композиції, повість Свидницького — великовартісний літературний твір; автор її виявив велику силу літературного таланту: незвичайно бистру обсервацію життя, тонкий психологічний підхід до поодиноких типів-персонажів повісті та вміле малювання доби, про яку саме у повісті розповідається. Читаючи «Люборадських» ми так докладно бачимо й о. Гервасія і паніматку і Антося і Масю та й інших, що здається нам, начеб ми якоюсь дивною «машинною часу» перенеслися у сорокові роки минулого столїття та оглядали все власними очима. Якими радіщами ми раділи б, якби сьогодні ми могли прочитати бодай одну повість з сучасного нашого життя хочби тільки тієї міри, що «Люборадські».

*) Іван Франко. Молода Україна. Часть перша. Провідні ідеї й епізоди. Львів, 1910.

С. Архипенко: Торс на тлі із мозаїки (Кераміка, 1927). (З книжки Д. Вікозської: James Joyce. Тайна його мистецького обличчя).

ходити час і умови їх першого друкування. В них багато характерного для доби і для становища української літератури. Український автор, один з найчутливіших, що відгукнувся на клич «Основи», мусить друкуватись в чужому (мовою і поглядами) часописі. Людина, що найгарячіше обстоювала літературне право української людности, мусіла погоджуватись на російське самовисловлювання, лише де-не-де «для кольориту» послугуючись українським

словом! От справжнє лихоліття, і от велика його жертва!»

До цих слів не маємо що докинути. Але настирливо насувається нам одна думка: невже подібне лихоліття не приходить до нас удруге? Маємо вже навіть випадки, що наші молоді автори дістають чужі літературні нагороди за свої твори писані в чужих мовах та дістають замовлення від чужих видавців...

А наша література?..

¹⁾ Анатоль Свидницький народився 15-го липня 1834 р. у священичій родині на Поділї (Гайсинський повіт). Учився в Крутянській духовній школі, в Подільській Духовній Семінарії, якої не скінчив, а потім у київському університеті. Університетських студій теж не покінчив; він здав іспит на вчителя російської мови і пішов на вчительську посаду. Не закрив довго тієї посади і по двох роках був уже старшим помічником акцизного наглядача в Козельці на Чернігівщині. В 1863-ому році оженився з дочкою лікаря Оленою Івановною Величківською, в травні 1864 мав від неї дочку Юлію. В 1869-ому році мусів покинути посаду в Козельці, але того самого року в червні дістав він місце в Центральному Архіві старих актових книжок. Та з тієї посади не міг вижити, тому шукав іншої кращій. Не знайшов нічого, бо вже 18-го липня 1871-го року вмер.

*) А. Свидницький. Оповідання. Вступна стаття і примітки М. Зерова. Книгоспілка.

**) Два останні речення — цитата із статті С. Ефремова п. н. «Пропаща сила». «Рада» ч. 164. з 22-го липня 1911.

***) В галицькій «Зорі» за 1887-ий рік, а потім окремою книжкою, один і другий раз з великими пропусками. Повним виданням вийшла ця повість щойно в 1901-ому році в Києві.

із Валері Ларбо, вже відомим письменником, що перший у Франції кинув відповідальне слово про величину Джойса.

Живе в Парижі, де закінчив і видав свого «Уліссеса», коли його забо-

ру, що єднає в собі різні нові напрямки: кубізм, конструктивізм, фрейдизм, дадаїзм і ще десять «ізмів», які нічого не кажуть самі за себе, коли не бачимо їх, як вони виглядають здійснені.

Джеймс Джойс

ронили в Англії та Америці. Чи живе з творів, хоч за «саконфікований» том треба платити 150 франків — сумніваємось.

4 книжки неподібні до «Уліссеса».

Перед «Уліссесом» видав Джойс чотири книжки. Вони нічим не нагадують характеристичних рис цієї останньої Апокаліпси. Збірка поезій «Камерна музика» це мелодійні мистецькі вірші у стилі XVII віку. Збірка оповідань «Даблінці» щось як нариси Буніна або Чехова — дуже добайливого стилю, з безнадійно-сірим тлом і своєрідною безсюжетністю, що має передати глупоту та підлоту провінційного середовища.

Песа «Заточенці» — психологічна драма зі школи Ібсена, без одного блиску сильної індивідуальності.

«Портрет мистця в молодості» — добре написана біографічна повість, цікава, подекуди жива, у флюберівській манері з деякими нотками унамунівської психології. Дарма, що герой у ній той сам, що в «Уліссесі», нема від неї ніякого переходу до останнього твору.

Тайна таланту

У чому сила такого твору? У тій тайні уяви письменника, що привололо вас продиратись крізь гущавину чудернацьких слів, ледви уявних образів, ледви здогадних символів, приневолено розв'язувати ребуси і будувати з них цілу будівлю наново. Почувате, що маєте до діла з могутнім талантом, що пробує вивернути все вверх дном, навіть те, що ви вважали досі за талант і твір.

Критики кажуть про нову форму, методу, психологію, але це не пояснює нічого. Важко зрозуміти, чому так майла б виглядати нова форма опису зовнішнього світу або внутрішніх переживань і чому називати її правдивішою або глибшою, коли вона є майже неповторним експериментом експериментатора. Наші нерви і нашу логіку він теж виставляє на пробу.

Порівняння на всі боки

Порівнюють Джойса з різними авторами від Рабле до Пруста. Є між ними такі, що викидали свій твір зі сти-

АНАТОЛЬ КУРДИДИК

СЕНТИМЕНТАЛЬНЕ

В небо червоне залісся
гребінем чорним вросло
і над містом позис такий місяць,
як над моїм селом.

І над містом повисла дорога
молочна, як до мого села,
де на чорних, важких перелогатах
ясна ніч — ніби книга ціла.

Де на чорній картині далекі
вирастають літа, як полин:
Дні плавають, ніби в ересні клеїт
журавлів над селом, над моїм.

Дні зростають у тижні, тижні в місяці і роки
і плавають широченні, глибокі:
Ніби Стріпа під моїм селом
широченним, глибоким яром.

ДЕНЬ

День вибігає з далекого, синього
ніби сполоханий кінь
в завтра сторінку літопису дивного
почну таємних знаків.

Деж тоді думці, що звикла до сірого,
їх розгадати самій?
Факти розярені в горні до білого,
факти, що п'яні, мов хміль?

Втома розчавлює груди похилені,
день пробігає, мов гну...
тільки й побачить зір обезсилений:
Бенір сторінку замкнув.

ЛУЧНИК

В нас у тулах гартовані стріли
і титиви нап'яті, як дні,
а весною нам груди зацвіли
ніби небо з далеким вогнім.

І аж хочеться випнати м'язи
і напнутись самому, як лук
і на білу титиву екстази
свого серця прикласти стрілу.

Спняти дух у легені закутий —
пошмуритись суворо на цілу
тиню сталь у півколо зігнути,
щоб у лівій аболіло руці!

І пустити... Хай серце у шквалі
гаратне у далекий той День
і гукне «Вже весна» і з Вальгалі
лучників сотня тисяч іде!

хійною силою гейзеру, є інші, що все обдумали як геометри. «Уліссес» це щось як архітектонічно вигладжений дім божевільних, де чути сотні беззв'язних голосів.

Мені особисто нагадуються рефлексії з «Апокаліпси» Розанова, фрагменти зі Шлегля і Новалиса, марива Руїсбрєка, саркастичні параболі Мультатулі.

Порівняння Віконської Джойса з Ар-

хипенком дає привід до паралелів літератури з різбою. Нелегкі вони, звертисті. Хто зупинявся перед неондним Архипенковим двоколом, не розумів у чому його краса, а подивляв сміливість мистця, має таке саме враження над «Уліссесом».

Сміливість Джойса у його соромічких подробицях і в закінченні книжки (45 сторінок без ніяких розділових зна-

СОНЯ БЕЙ

МІЩУХОВІ

Знаєте: леванди цвітуть по селам...

Віднайдіть друга або знайомого, що живе на такому селі. Коли такого не маєте, тоді постарайтеся мати. Того друга чи знайомого попрохайте, щоб писав до вас листи. Можете їх самі оплачувати, а ваш друг не мусить вам писати про себе; хай вкладає до конверту усі поліві квіти, які цвітуть на селі весь час весною і літом.

Спочатку це буде стокороть, потім ромен, незабудька, врешті згазульки... А потім волошки, ма-теринка й маки...

Дістаєте листа, відчиняєте, виймаєте звідтіль квітку і прикладаєте її до своїх щок. Це робить з педантичною докладністю хворої на чахотку людини. А потім кладіть кожну квітку в одну коробку, аж коробка заповниться.

Восени, коли доставка квіток зменшиться, відчиніть коробку і так, як все — приложіть усі квітки до щок.

Відчуєте зразу знайомий запах кожної квітки зокрема, а потім це все зіллється в один акорд аромату, який оп'янить вас зовсім.

Перед вашими очима заясніє весна у своїй непорочній наготі, у своїй життєдайній красі, повної роскоші і шалю, яких ви ніколи не зазнали...

Замкніть коробку швидко.

А на другий день дайте коробку своїй вічно невдоволеній служанці: хай вона зварить вам чаю з того зілля...

Проти кашлю...

АНАТОЛЬ СВИДНИЦЬКИЙ

ХРЕСТИНИ

3 оповідання „Гаврусь та Катруся“

— «Коли ссть, то шелест!» — мовив о. Гарасим і місяців через чотири після народження Катрусі розіслав гінців по околиці просити знайомих панотців та рідню до себе на хрестини. У призначений день зарізали скільки там овець, гусей, качок, индиків, силу курей, закололи кабана ще й теличку дома залишено, — може знадобиться. Попада запросила на якусь дотепних молодич — і пішла робота в кухні і в садку! В садку? Коли-то тільки сад, де ніодної деревини не саджено, а всі взялися бо-зна звідки. Ніякого порядку, ніякої симетрії, — зате скільки природної різноманітності!

В оцім-то несадженом саду розклали вогнище і в величезних двохухих горшках готовили страви для поспільства. Серед загальної метушні похажав господар, заклавши руки в кишені нового підрясника. Задумавшись, він навіть гавкання собаки не чув, то й не догадувався, що до нього хтось приїхав. Але ось біжить захекана наймичка:

— Панотче! Панотченку! — почала вона здалеку, а кінчила коло самого панотця: — благочинний приїхали!

— Іду, — відказав о. Гарасим, і пішов, поправляючи на ходу підрясника, пригладжував косу і бороду та якось по-особливому відкашлював. Благочинного просили кумом, і він охоче приїхав, але довідавшись, що хрестити дівчинку, відмовився кумувати.

— Бог сотворив Адама та й

Еву сотворив Він таки, — сказав господар гадаючи, що благочинний відмовляється, бо не хоче бути хрещеним батьком дівчинці.

— Так, — відповів благочинний, — Господь Бог сотворив перших людей, але Він-же поєднав їх шлюбом. У мене син, у вас дочка, то що, коли вони поюхотяться?

— А ми будемо кумами? Гм, — замислився господар, — то правда кум не сват.

— То-то-же, — сказав благочинний, — і так отложим по-печеніє.

— Буди мені по глаголу твоєму, — відказав о. Гарасим та й обнялись і поцілувались.

Увійшла господиня, одягнена як шляхтянка і вивязана хусткою. Привиталася з гостем, поцілувавши одно одного в плече.

— От що, попаде! сказав о. Гарасим: о. благочинний не хотять у нас хрестити.

— Чим же ми согрішили, чим же прогнівалисьмо ваше превелебіє?

— Ха-ха-ха! — засміявся благочинний, — ха-ха-ха! А навіщо в вас дочка? Га? Навіщо? А в мене син для чого? Моєму Гаврусеві шість років, — то вашій Катрусі, саме-саме буде шість-надцять, як йому прийде пора женитись. Що-ж буде, коли вони захотять, щоб ми стали сватами. Га? Що?

— На все воля Господня, — відказала паніматка: не сміємо Богу противитись, а вам перечити.

На той час закінчилася служба в церкві й увійшов священик, що

правив. Скоро принесли купелю, прийшов дячок з піддячим і школярами. А що кумів не було, то й почав він співати із ними всякі пісні, нагласники, я-а-славники тощо. Благочинний сперся плечима на стінку й розповідав, — коли рот був вільний а півча мовчала, — усякі небиліці. Господар сидів перед столом, підливав дорогому гостеві, а третій панотець закусував мовчки, коли-не-коли посміхаючись. Не встигли ще й по третій висушити, як почали збиратись пості і години через дві були обидві кімнати битком набиті. Нарешті дитину охрестили і почалося частування. Церковний староста і старостиha частували і припрошували поспільство на дворі та старців а в кімнатах ходили за гостями сам господар з господинею.

— На ідній нозі тільки гуси на мороз стоять, — приказував панотець, пропонуючи випити по другий.

— Та Бог-же у трійці перебуває, — приказувала господиня, припрошаючи випити по третій.

Згадали й чотирьох євангелістів, і п'ять книжок Мойсеевих і шість буднів і сему неділю.

— Ні, — каже паніматка — не неділю на сему чарку згадувати, а от що: «Премудрість юозда собі дім і утверди стовпів сім».

— Браво! Браво! — загукали гості та й пристали до господині, щоб подала приклад.

Разом із тим співали, жартували, розповідали всьичину і час непомітно йшов. Хто мав слабку голову і піддався, той ішов до клуні, де завчасу постелили душ на сорок. Одначе були й такі, що навіть після сорока мученики залишилися немовби нічого не сталося. Тоді хтось крикнув: чи не випити вже за всіх святих?

— О! — підхопив хазяїн, —

а й справді!

Пропозицію ухвалено. — «Зараз» — сказав о. Гарасим і пішов до жінки за ключами. Коли він вернувся, то всі, добравшись за руки, кинулись з кімнати і журавлем, тобто ключем журавлиним, пішли по двору, швидко обертаючись круг себе та курличуни: кур-кур-кур-кур! А крутячись, захоплювали всіх, хто траплявся з гостей всякого віку і статі і ключ, отакеньки все збільшувався та й збільшувався. Ті, що спали, зачувши крик, вилазили з клуні, хто з соломи, хто з сіна із тим же криком кидались до-гурту. Та й пішов журавель на славу! Весела то забава, але потрібне здоров'я, якого не мають нинішні люди. Ми наче квочка, що щойно злізла з гнізда, а предки наші не такі були. Червоні як півні, здорові як ведмеді, вони і в шістьдесят років викидали такі штуки, що тепер нездатні на те і шіснацятитітні.

Поки журавель долетів до льоху, куди прямував, то багатьом попадам попадали хустки з голів. І коли чоловіки сходили в «преісподня», то жінки, наче-б то ім хустки треба було поплідимати — відставали від веселого гурту.

Проте це не завадило їм зложити свій окремий гурток у кімнаті коло наливки та варенухи і з заздрістю прислухатись до вибухів сміху в чоловіків. Як ось увійшов один з чоловіків і скрикнув: Баби! просимо до нас на мого-рич. У нас сватання.

— Кого надумали сватати? Дух святий із нами, чи не чорта із сидоровою козою?

— Та я не жартую. Ходімо.

— Ходім подивимось — відповіла господиня.

Виявилось, що сватали Гаврил-ка чи, як звав його батько, Гавруся з щойно охрещеною Катрусею. Цей Гаврусь був шести-

ків!) межує часто зі засобами найдешевшої містифікації.

Це Апокаліпса буденщини написана людською з сильними фізіологічними нахилами; звуки слів і їх зміст розбуджують у його уяві апокаліптичні образи, які переслідують його і нас. Це не лектура, а мука. Хто перейшов уже раз цю муку, каже — насолода, бо мусить починати лектуру вдурге.

літний хлопчик, що спритно іздив на хворостині. Батько його часто бив за те, що кидаючи камінням на горобців, в'ч ніколи не влучив у птицю, а завжди комусь у голову. Його привезли на хрестини і він був стороннім глядачем великої події. Благочинний помітивши свого сина ках на собаці, сказав: «Чи не молодець? Га? Хореший жених».

— Молодець-то молодець! — відказали йому, — а наречена чим плоха? Як югірочок!

— То-то-же! — додав благочинний та й звернувся до хазяїна, — то будем сватами?

— То й будем, а старостів не вменшай Боже, аж густо!

— То по руках?

— То й по руках!

Ударили по руках і взялися за чарки.

— А свихи, а свихи — спитав хтось.

Тоді послали за жінками. Як вони прийшли, то в льоху стало тісно і всі рушили гуртом до кімнати. Хто ніс пляшку в руках, хто дві, а сам хазяїн котив ціле барильце.

Отак відбувались хрестини в давнину та й святкувались не один день. Другий день звався похрестиніа і мняв так само як і перший, а частенько пилигуляли й ще кілька днів, але вже менше, бо не кожного голова могла витримати, та ще, як то кажуть у приказці, «гість на перший день, як золото, на другий як срібло, на третій, як мідь — хоч додому їдь!» А як тут були не самі хрестини, а разом і сватання, то були всі раді вигадці і пилигуляли з неділі до п'ятниці. Хоч за два дні до нової неділі тра було розійтись з гостинним хазяїном, щоб не тріщала голова підчас відправи. Проте до-ріженьку погладдили і заспівавши — «о всепїтая мати» — розіхались.

ВІДБИТИ ВІД РІДНОГО БЕРЕГА

Олександр Зарицький

У березні ц. р. святкували сусідні соті роковини вродили «свого» визначного музиканта і композитора, якого ставлять між найвиднішими, що появилися в добу від Моцарта до Падеревського.

Наш земляк Олександр Зарицький уродився у Львові 24-го лютого 1834 р. Музичні студії відбивав зразу в Берліні у славного знаменитого Рудольфа Біоля (учня Ліста), олісія 4 роки в Парижі у Ребера, професора композиції в консерваторії. З черги як п'яний концертнував довгі роки в різних містах Європи, а мусів бути небуденним віртуозом, коли грав у лляйпцігському «Гевандгаузі» (1863), що ста-

Ця перемена (така зрештою буденна річ у тих часах) небагато йому житево помогла. Російська влада станула на становищі, що австрійський «підданий» не повинен займати державне становище в державі російських царів.

І Зарицький мусів уступити. Та всеж таки пропав він для нас. Якою славою тишився він за кордоном, як композитор, свідчить те, що його твори видавали такі фірми, як Брайткопф і Гертель у Лляйпцігу та Боте і Бок, також Зімрок у Берліні. В цілому світі славний є мазур на скрипку, присвячений Сарасаті-єму, який славний скрипак грав чи не на кожному своєму концерті, а світової слави співачка Маркиліна Сембріх-Коханська кінчила кожен свій концерт пісенькою «Між нами ніщо не було», (сама собі акомпанувала), що очевидно пісню цю рознесло по обох пікулях та зробило одною з найпопулярніших у світі.

Всю творчість Зарицького характеризує добрий смак і деяка аристократична вибагливість. (Увесь рід Зарицьких — шляхотський — гербу Ноєнна).

Був він незвичайно гордий, себелюбний і не брав за поширення своєї популярності. Всеж таки був час, коли і в польських і українських домах (де був фортепіан), поруч Мендельсона, Чайковського, Гріга, Двожака і Рубініштайна гнали теж і твори Зарицького: як «Chant d'amour» «Баркароля» «Романти» «Chant du printemps» і інші.

Та найпопулярніші були пісні Зарицького хоч до польських текстів, та наліхали українською мовою і українським сентиментом. Пісні його вийшли у фірмі Зеневерльда.

Якою щедрою рукою роздавали ми сусідам свої таланти. Від покоління, що знало себе «gente Ruthenus natione Polonus» — на стаяції століть — видно що нитку нашої трагедії по нинішню линує... Син Володимира Навроцького син Олександра Мишуги, син Михайла Яковича і аж страшно вичислювати — всі вони вже не з нами...

Володимир Будзиновський

Дня 28 грудня м. р. помер у Львові Володимир Будзиновський. Уроджений у Переверську в р. 1864. Як син нотаря, великого прихильника музики, вже з батьківського дому вінні велику любов до неї та залишився їй вірний ціле життя. Покінчивши середні школи в Переверську, а філософічні студії (класична філологія) у львівському університеті, водночас львівську консерваторію, зачав у р. 1891 учительську працю в самбірській гімназії. В р. 1900 перенесли його до Перемишля, а рік опісля до Ряшева, де 27 років трудився як учитель і гімназії, перей-

шовши на емеритуру, був три роки директором тамошньої приватної жіночої семінарії. В р. 1930 виїхав у Львів, щоби цілковито присвятитися сімейному життю та улюбленій музиці.

Велику роллю і великі заслуги поклав він для музичного життя тих міст,

Володимир Будзиновський

де жив; — на жаль, трудився майже виключно в польських товариствах чи то в Самборі чи в Ряшеві, де працював четвертину віку як організатор, член оркестри, диригент, прелегант, вікні як директор музичної школи.

У своїх композиціях шов слідами улюбленого ним Гайдна. Здобув теж велике знання інструменталі, чого доказом інструменталі його власних і чужих творів.

З пок. В. Будзиновським познайомився я в часі вакаційних ферій у р. 1931 у Брюховичах, під Львовом. Хоч був роки цілі відбитий від нашого життя, почував себе українцем і розмови при обіді у Парової вели ми весь сезон лише на тему української музики.

Ст. Чарнецький

НАРЦИЗ ЛУКІЯНОВИЧ

СТРІЧА

Ганялий зміст нещирої розмови,
Усмішки, повні чару та облуди,
Самі усміхнені, веселі люди
Красні-даки й лицарі-панове,

І всі — нудні, нестерпні, дозанди!
Лни ти — в кутку, задумана, без слова...
І спомини криваво-пурпурові
Звалилися ланцюгом на груди!

Бальзамом танго постелеві тони;
Несмілий запит: «Можна?» Тихе: «Так!»
І спомини — здалека, зза заслони

Років! Мовчали стиснені уста
І тільки зва решітки чорних вій —
Отрутою невтішний смуток твої!

Мабуть годі!

Бачимо вже і з того, що в піснях поезія справді падає жертвою. Наголоси поезії нерідко перевертаються, слова іноді ділять павзами, речення розривають, деякі вживки повторюють, додають, викладають, шматують на всі боки, невідповідною інтонацією змінюють часом сам зміст, нищать ритм поезії, впроваджують неприродне продовження та скорочування складів і зводять на ніщо всі фонетичні фігури. І що ж накінень залишається з тієї нещасної поезії?

Доводиться щиро сказати: шкода доброї поезії для пісні! І не диво, що ніхто ще краси поезії не пізнав з пісні.

Все це роблять композитори.

Але чому ви, панове поети, не протестуйте?

І чому не протестує інтелігентний слухач?

Пояснення одне: при зеднанні поезії з музикою повну перевагу бере музика. Вона захоплює слухача і приковує його головну увагу до себе так сильно, що поезію він сприймає тільки поверхово й відноситься вибажливо до всіх цих недотач, а то й не заперімічує цих всіх дефектів.

Думали колись, що музику можна успішно зеднати з поезією драматичною, без шкоди для останньої. Але практика довела помилковість цих поглядів.

Ще старий Лессінг писав: «Полюда, мабуть призначила поезію й музику не для обоюдної сполуки, а для одного й того самого мистецтва, — одна для одної повинна бути не допоміжним засобом, а «обидві мають викликати спільне вражіння».

Цікаві погляди на ті взаємовідносини висловлював композитор і поет Р. Вагнер. «Музика знаходиться в неправильному відношенні до театрального мистецтва, коли розуміти її лише як частину тієї цілості; в такій ролі вона цілком зайва, а навіть завдає їй, їй тимто її усувають наразі цілком із поважних творів. Зате навпаки й насправду вона є складником, що сперт був усім; тепер прийшов для неї час знову прийняти на себе давню почесну роллю материнського лона драми. В цій ролі музика не повинна ні

Чужинна літературна хроніка

АМЕРИКА

Пожежа райхстагу на сцені. Американський драматург Ельмер Ріс написав пєсу, якої темою є пожежа райхстагу.

МОСКОВЩИНА

Нові рукописи Толстого. Музей Толстого в Москві відкупив від дітей письменника ряд його невідомих рукописів, м. і. замітки до повісті «Декабристи», чорнетку незакінченого «Вступу до історії одної матері», недруковані досі фрагменти розвідки «Що таке мистецтво» і замітки про духоворіччя. Частину рукописів виконав власноручно Толстой, частину його дочка, Татіяна Сухотіна, що живе тепер у Римі. Рукописи, списані Сухотіною мають власноручні поправки Толстого.

Смерть Пушкіна. Видавництво писемгетків у Ленінграді має видати небаром нову працю Казанського, присвячену історії останнього поединку Пушкіна. Автор праці розслідує усі редакції листа Пушкіна до Геккеона і на тій підставі докладно навітлює причини поединку Пушкіна з д'Антессом.

Байки Демяна Бедного. Видавництво «Советская Литература» друкує «100 байок» Демяна Бедного. До тієї збірки ввійшли найкращі байки того автора, друковані ще в дореволюційній та післяреволюційній пресі.

Три роки совітської літератури. В короткому часі появляється в видавничстві «Советская Литература» бібліографічний вказ «Три роки совітської літератури». Це підсумок більшовицьких видавничств з ділянки красного письменства, критики й історії літератури в рр. 1931-1933. У тих роках — як виходить з того вказу — вийшло в СССР в московській мові 1489 томів мистецької прози, 227 збірок красного письменства, 372 томи поезії і 194 драматичних творів. Що торкається тематики, то найбільше книжок випадає на теми колективізації сільського господарства (210 книжок), на теми промисловості 71 книжок. На теми, зв'язані з червоною армією, появилось 62 творів, з червоною флотою — 15, з авіацією — 11, до мистецької прози посвячено 102 твори, імперіалістичній — 25. В рубриці «Гумор і сатира» зазначено всього 17 творів.

НІМЕЧЧИНА

Саксонські письменники. Одно з останніх чисел тижневика «Дас Дойтше Ворт» посвячено регіоналістичній саксонській літературі. Це число дає перегляд визначних німецьких письменників, що походили з Саксонії, як Лютер, Лессінг, Ляйбніц, Кернер, Фіхте, Ноєвалліс і Вагнер.

Збірне видання творів Ніцшого. Книгарня Ц. Г. Бека в Мюнхені почала 40- томове збірне видання творів Ніцшого. У це видання ввійдуть також всі фільмолігічні праці Ніцшого, даль-

ше записки, шкільні задачі та вибір листів. Два перші томи з молодечими творами Ніцшого з літ 1834—64 вже появилися.

ФРАНЦІЯ

Нагорода для критика. Цьогорічню «Нагороду критики» дістав Марсель Ремонд за працю «Від Бодлера до сюрреалізму». Його суперником був Тієррі Мольніє, автор книжки про Ніцшого. Третім кандидатом на нагороду, що його брали під увагу, був Андре Терів. Але він був членом журі.

Історія преси. Червневий зшиток париського місячника «Крануйо» посвячений історії французької преси.

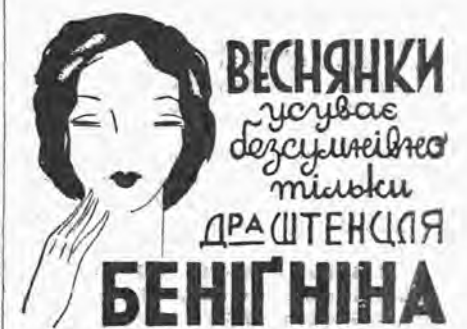
Повне видання творів Мопасана. Накладом видавництва «Лібрері де Франс» почало виходити 15-томове збірне видання творів Мопасана. В цьому виданні появляться багато невиданих досі річей. Критичний відділ опрацював Рене Діменіль.

Нова книжка Бергсона. Появився новий твір Бергсона п. н. «Думки і рух».

«Бунт янголів» перед судом. Бібліотекар французького міністерства війни пан Лемуан пригадав собі тепер, що Анатоль Франс осміяв його у своїй повісті «Бунт янголів», зобразивши його там так, що ніхто не сумнівається щодо вірності портрету. Скарга в суд проти видавця і наслідників Франса. Суд признав йому рацію і 20.000 франків відшкодування. Лемуан домагався, щоб одночасно знищили повість. На це суд: «Ні, повість Франса належить уже до літератури і тикати її не вільно...»

ЮГОСЛАВІЯ

Переклади з французької літератури. В югославянських літературах появилося тепер багато перекладів з французької мови, якби теперішнє покоління хотіло надолужити занедбані попередніх поколінь в присвоєнню Югославії визначних творів французької літератури. В останньому часі появилися переклади: Вольтера «Кандіда», Бальзака «Батько Горію», Золі «Жерміналь» і «Твір».

ЗИНОВІЙ ЛИСЬКО

Сполука поезії з музикою

(Докінчення)

МЕТР І РИТМ. Сучасна українська мова не знає довгих, ні коротких голосних, всі в ній однакові, й через те й усі склади в мові щодо довготи рівні. Ритм сучасної поезії, у протилежності до класичної грецької та латинської, полягає на правильному чергуванні наголосів (не беремо тут під увагу поезій слябічних, що про них мова була раніше).

Повну аналогію щодо чергування наголосів маємо в музичному метрі. І так, ритмічним стопам у поезії відповідають різні роди тактів, що є метричними одиницями в музиці. Отже сучасний дактиль (— vv) має свою аналогію в такті 3/4, анапест (vv —) у такті 3/4 із двочвертковим закатом, трохей чи хорей (— v) у 2/4, ямб (v —) у 2/4 із закатом одної чвертки, тощо.

Звичайно, всі склади в поезії математично рівні не є, бо при деклямаційному виконанні завжди бувають деякі нюанси в їх вимові. Таксамо і в музиці не всі тактові частини однаково довгі, бо при виконанні мають свої алогічні відтінки.

Досі все в порядку. А далі починається «але»...

Але музика має, крім метру, ще музичний ритм, що є заповненням метричного шаблону (такту) тонами різної довготи. В чергуванні довгих і коротких тонів може зберігатися певна симетрія, — тоді говоримо про ритмічні мотиви. Виходить, що ціле розуміння музичного ритму абсолютно чуже для поезії, бодай для поезії тих мов, що не знають довгих і коротких складів.

Колиж якубудь поезію підкладають під ноти, то тим самим приспособлюють її не тільки до музичного метру, але й до музичного ритму, тобто деякі склади тексту поневоли скорочують, а деякі продовжують удвоє утрое й більше. Отже така музична ритмізація є для мови, а особливо для поезії цілком чужа і згубна. Не кажу вже про давнішнє кольоратурі, де на один склад поезії співали тоді

цілі сторінки музичного тексту, але й без того оце неприродне для поезії продовження деяких складів є безумовно нищенням поезії. Легко про це переконалися, продеклямувавши поезію під якийсь муз. ритм, але без музики! На пр. П. Карманського «Коліскава пісня» з ритмом музики Ст. Людкевича:

Спи, дитинко мояаа,
Щастя мооого життйааа,
Яра квітко пахучого маааюу!
Хаай колише тебее
Любий сооон забуттйаа,
Срібна мріїаа про рооооскоші раааю!
Гарно?

Подивімося ще на долю фонетичних фігур.

АЛІТЕРАЦІЯ. Оцей важний елемент поезії є знову цілком чужий для музики. Бож відомо, що співати можна тільки голосні, а ніколи приголосні, й у співі останні є тільки перепонкою й завадою. Не диво, що співакам найкраще співати італійською мовою, бо там є найменше накопичень приголосних. Навпаки, на пр. у мові чеській, де трапляються склади, виключно з самих приголосних (хоч і складотворчих), і щоб такий склад заспівати, співак мусить вложити собі якийсь глухий голосний (ъ).

Коли в попередньому розділі ми говорили про продовження текстових складів у пісні, то, звичайно, мали на думці продовження голосних, а не частин неспівних.

При такому, хоч не зловільному, але фактичному ігноруванні приголосних ясно, що всяка поетична алітерація мусить у пісні пропасти без сліду.

АСОНАЦІЯ. Не зважаючи на те, що вона опирається саме на голосних, при співі вражіння її до слухача не доходить. І не дивно, бо коли музика дастьлінь збербує увагу того слухача, що він естетично не реагує навіть на грубі деформації тексту, то тим більше не спроможний сприйняти такої поетичної тонкості, як асонація. Вона в пісні теж пропадає без жалкого ефекту.

* * *

заховуватися за, ні ставати перешкодою: вона не є її суперниця, а мати. Вона звучить, а зміст її звучання може побачити там, на сцені; на те вона (вад) і збирала: бо що вона, — можете тільки здогадуватися; і тому відкривається вона вам через сценічну алегорію»...

Ці Вагнерові слова відносяться не до поезії взагалі, а спеціально до сценічної драми. А в тім Вагнер був більшим композитором, аніж філософом; і хоч намагався, згідно із своїми філософічно-естетичними поглядами, дати у своїх музичних драмах якнайкращу деклямацію і прозодію тексту, проте йому вдалося уникнути тільки деяких грубих дефектів. У протилежності до своїх вищесказаних слів, він інтуїтивно відчував, що навіть у його власних творах поезія мусить упасти жертвою, тимто й категорично вимагав, щоб кожен, перед вступом до театру, заздалегідь докладно познайомився із лібреттом його музичних драм.

Взагалі, проблема кожного вокального твору вважається якнайтісніше із програмовістю в музиці. Однак романтично-програмова музика належить уже до історії, а модерна музика приводить до ревізії поглядів на вокалізм. Vocem humanam співають модерні композитори з привілейованого становища і поволіються з нею, як із інструментом. Як кожен інструмент, так і людський голос має свої музично-технічні особливості й можливості, що з ними композитор рахуватися мусить, але не поволіється з людським голосом як з якимось апаратом, призначеним спеціально для прозодії тексту. У цьому напрямку чудес довершив наш геніальний Леонтович, що у своїх мініатюрах дав незрівняні зразки оркестрації хору. Його слідами йдуть і сучасні представники нашої хорової модерні: Козицький, Вериківський і дехто з галичан — кожен у своєму стилі.

Як майбутність розв'яже відношення музики до поезії? Чи й далі буде знущатися над поезією, чи може її цілком відкупити? Бо сподучити ці два мистецтва без шкоди для одної з них — абсолютно неможливо. Цілком певні є дві речі: що 1) музика ніколи не занепає такого чудового струменту, яким є людський голос і

2) музика напевно не обмежить репертуару цього струменту до речитативу й мольодрами. — Виходить, що вокальні пісні існуватимуть і далі, а питання лише, в які форми вони виділяються?

Можливо, що поезія знайде для себе так багато пошани, що композитори врешті не відважатися її профанувати. Тоді залишалася б «Пісня без слів» у докладному значінні, тобто вокальна пісня без тексту. І нічого страшного в цьому не було б! Адже можемо ми слухати і глибоко розуміти на пр. сонату, що її грають на скрипці, хоч там тексту нема ніякого, й ніхто не може докладно сказати, про що саме грає скрипка. Взагалі, якби можна було словами сказати те, про що говорить музика, то не треба було б ні композиторів, ні музики. Але це більше! Адже ми з насолодою слухаємо фуг Бортнянського, і фактично недостача тексту не вражає й не заважає нам їх розуміти! Таксамо глибоко розуміємо й відчуваємо арію, співану італійською мовою, хоч мови не знаємо, і фактично є це для нас знову «пісня без слів»!

Однак брати на себе ролі пророка в мистецьких справах, — великий ризик. Бо музика, як і всяке мистецтво, з одного боку є виплив і відбитка життя суспільності, а з другого водночас призначена для тієї самої суспільності, як її моральна пожива й чинник, що організує суспільну психіку.

Які політичні й соціальні катаклізми нас чекають, передбачити не можна. А шкода, бо від цього залежатимуть не тільки напрямки й стилі подальших мистецтв узагалі, але і справи деталі, як ось форми майбутньої вокальної музики.

У цій статті хотів я бути не пророком, а лише звернути увагу на те, що між музикою й поезією, при їх сполучі, існують деякі конфлікти, що домагаються розв'язки. Над цими проблемами композитори працюють інтензивно і намагаються розв'язати їх практично, кожен у своєму розумінні й у своєму стилі. А саме життя вирішить, хто з нас має правільне розуміння всіх суспільних явищ, національних і соціальних, і хто у своїй творчості йде найправдивішим шляхом.

С. ОСТРОВСЬКА

Любовні листи Генрика VIII

Англійський король, Генрих VI має на цілому світі славу жорстокого короля, що кілька жінок підніс найперше до гідності королевих, щоб їх пізніше послати на ешафот. Щойно англійська фільма «Генрих VI» зображує цього короля як симпатичну людину, що не мала шастя в любові і в подружжі. Генрих був шість разів женатий, а дві його жінки покінали на ешафоті. Вони обидві зраджували його, а тодішні закони вимагали смерті королеви якщо вона зраджувала свого мужа-короля.

Недавно проголошено в Англії 17 любовних листів Генриха VII до Анни Болейн. Оригінали тих листів знайдено в Римі, у Ватикані. Як вони туди попали — невідомо. Король налягав на папу, щоб дав йому дозвіл на розвід з Катериною еспанською, що була його першою жінкою і з якою він оженився тільки з політичних мотивів. Генрих домагався розводу тому, що хотів женитися з Анною Болейн. Папа розводу не дав, а залюблений король не хотів зрештешу з жінкою з Анною Болейн, наслідком чого прийшло до конфлікту між англійською короною і папством, що скінчилося роздором в церкві, бо король заявив тоді виступ англійської церкви з римо-католицької. Цей крок короля був мабуть причиною, що історична хроніка, сконцентрована головню в Римі, не описувала Генриха безсторонно.

Любові Генриха VI до Анни Болейн протиставляв не тільки папа, але й увесь англійський народ. Тому Генрих був привнесений після надворну даму Анну Болейн на заслання. Все-ж такі любов не вгавала і король слав до своєї любові любовні листи. Анна дістала сімнадцять таких листів. Вона пильно їх берегла навіть тоді, коли була вже королевою, тому дивно, як вони попали в руки папи.

«Кохана приятелько — пише Генрих — в першому з тих листів — скільки часу вже пройшло, як я Вас в останнє цілував! Всього себе і все своє серце віддаю в Ваші руки. Прошу не забудьте мене, не допустіть, щоб розлука охолодила Ваше серце для мене. Думайте, прошу, про мене. Я, правда, розумію, що покищо не можу бути біля Вас, тому посилаю Вам свій портрет опрацьований в бронзолету. Я сам волів би бути на місці цього портрету, щоб Ви хоч поглянули на мене. Все те написане рукою Вашого слуги і друга, короля».

В другому листі король зраджує свою велику любов жорбою про здоров'я любови. Він пише: «Моя любов! Глибока любов, яку я для Вас відчуваю, спонукає мене просити особу, що передасть Вам цього листа, особисто переконатися про Ваше здоров'я та буття і поінформувати опісля мене. Мені здається, що це справді жорстоко, у відповідь на мою глибоку любов до Вас, держати мене далеко від особи і жінки, що є для мене найдорожчою на всім світі. Сподіюся, що Ви любите мене так, як я бажаю, щоб Ви мене любили — тоді і вас напевно страшенно гнобить наша розлука. Ваш вірний слуга».

Цей лист повний туги без підпису. В іншому листі просить король Анну, щоб не сумувала, що їх розлучили, бо «хто я не був би — я завжди залишусь Ваш. Зрештешу сподіюся незабаром поклукати Вас назад в Лондон — тоді заспіваєте з радістю».

А ось четвертий лист повний туги та разом з тим повний сумнівів у щирість почувань Анни.

«Я Вас сердечно прошу висловити ясно всі бажання щодо нашого взаємного кохання. Роздумайте, чого Ви бажаєте й аж тоді дайте мені відповідь. Цю ясну й точну відповідь від Вас я мушу мати, тому що я вже цілий рік мучусь сумнівами й непевністю, чи Ви мене справді кохаєте. І все ще я не знаю, чи зможу запанувати над Вашим серцем, чи Ваше кохання належить мені. Ця непевність стримує мене від того, щоб назвати Вас своєю любов'ю, хоч Ви давніше дали були мені докази незвичайної любови. Як Ви віддаєте мені з душею й тілом, тоді я прирікаю Вам свято, не тільки дати Вам в подарунок свою королівську гідність, але також зробити Вас єдиною володаркою мого серця і прогнати всі думки про інші жінки. Дайте мені, прошу Вас, відповідь на цього широго, вітертого листа, щоб я знав, чого можу сподіватися і з ним рахуватися. Написане

рукою того, що дуже хотів би бути й слуги Вашим Генрих, Rex».

Тимчасом Анна Болейн жила на засланні. І вона мабуть терпіла від розлуки. Але бажання стати англійською королевою було сильніше від туги за Генрихом, тому вона так вела справу, щоб граючи на почуваннях розкоханого короля, спонукати його до рішучого кроку.

А Генрих думає про Анну при кожній нагоді. Раз посилає він їй добичу з лавів і пише: «Особа, що віддасть Вам цього листа, принесе Вам також оленя, якого я сам, власною рукою, вчора вечером застрілив. Сподіюся, що як будете їсти з нього печеню, то подумаете і про людину, що застрілив оленя». Далше пише він в цьому листі: «Хоч Ви, мій пайдорожча, не дуже раділи про одержання мого попереднього листа, то всеж таки прошу Вас, пригадайте собі, що Ви обіцяли, як ми востаннє бачились, прислати мені листи про себе та на мої листи відповіді».

В листах оповідає Генрих своїй любові про хід справи розводу. Раз пише він про послів, яких післав до Риму. Сподіючись швидкого розводу він радий й пише: «Нарешті сподіюся, що буду мати шастя досягнути те, за чим я так страшно і довго тужу. Нині нічого більше, кохана, бо часу не має Генрих, Rex». А в черговій листі пише він: «Хоч, правда, я зосім не маю часу, хочу сповнити приречення, що поінформую Вас про хід наших справ. Квартиру для Вас я вже найшов за допомогою Лорда Кардинала. З браку часу мушу кінчити з бажанням бути вже Вашим Генрих».

В черговій листі називає король Анну Болейн «Моя наречена», — більше як три години я думав тільки про Вас, як я за Вами тужу. Особливо ввечері. Хотів би лежати в Ваших обіймах, у Ваших раменах, — сподіюся, що буду міг їх незабаром вже цілувати. Написано рукою того, що завжди Вашим був, є і буде, Генрих, Rex».

Розвід короля з Катериною викликав страшний скандал на королівським

дворі. Але король не слухав ніяких аргументів проти розводу, він мусів злучитися з жінкою, яку дуже любив. В 1553-ому році відбулося у Вестмінстері врочисте вінчання Генриха VIII з Анною Болейн. Шастя короля було безмежне. Але вже кілька літ після того Анна пішла на ешафот. Честолюбивість і зрадливості тієї жінки зумили вбити навіть таку любов, якою горів Генрих VIII.

ЕЛЕГОНТ
найліпша паста до взуття
чистить й Консервує шкіру
Львів, Корєцького 51, тел. 60-04.

Косметичні курси
СТЕФАНІЯ ГАВРИСЕВИЧ
затверджені владою під проводом лікаря-косметолога і інженера-хіміка (власна лабораторія).
Львів, Коперника 42А.
4-місячні курси є рівнож практика в кю ет "Distinction".
Вписи до 20-го серпня.
Початок курсів 1-го вересня.

О. Олесь приїхав кілька літ тому з Праги до Львова у відвідини до одного мецената — не адвоката, а справжнього мецената, що постійно допомагає йому. Одна дама, що має велику пошану для славних людей, хотіла конче познайомитися із Олесем, памятаючи заголовки його збірки «З журбою радість обнялась...» Не було це легко, бо Олесь перебував у тісному гуртку і ніде не показувався. Чоловік цієї дами хотів зробити своїй жінці приємність і одного вечора сказав:

— Ходи зі мною, покажу тобі Олеся. Пішли до одного із славних львівських шинків і сіли за стіл, довкола якого сиділо кількох не менше славних знавців пильнера, громадського та родинного життя. Гутірка була така весела, що поетична дама зовсім забула за чим сюди прийшла. Було далеко до північ, коли сказала вона до чоловіка:

— Но, йдемо, я вже втомлена...
— А Олесь? — сказав їй пошепки чоловік.
— Дякую тобі за посередництво... Я знаю вже твої виходи. Тобі би тільки до шинку дістатися.
— Даю тобі слово, що тебе з ним познайомлю ще нині... але посиди ще трохи...
— Але не більш як чверть годинки...
— Добре.

Коли за якийсь час авелічниця поетів, утративши терпець, почала нарікати на пияків, один із прислухався, щоб припинити акт обвинувачення, каже до неї нішком:
— Не так гостро... образите нашого гостя-поета...
— Кого?
— Олеся.
— Якого?!

— А тог найкращого кумпана, що сидить поруч вас...
Дема довго не вірила. Вона уявляла собі ніжних поетів і їх нектар зовсім

не так. Зате вертаючись до хати сказала до одного з тої «малої та чесної компанії»:

— А ви знаєте, що я ніколи не думала, що мій чоловік цікавиться поезією...

Юліан Бачинський, автор «Україні ірреденті», став одного дня представником У. Н. Р. у Вашингтоні. Тому, що цей представник не знав ані англійської мови ані що має робити в ролі дипломата, наняв він собі одну приватну кімнату, купив грамофон і величезні гроші призначені на політичну акцію та дипломатичну репрезентацію складав щомісяця до банку на власний рахунок. Таким робом скромний політичний діяч став згодом власником величезної каменниці в Берліні і рентіером.

Приятелям цього дипломата, що причинились до такої його кар'єри, часто було неприємно слухати злочинних заваг про те, як «товариш Бачинський урядовав у Вашингтоні». І коли одного разу одному із них було вже цієї критики за багато, він скипів так:

— А ви гадаєте, що було б краще, якби він замість сидіти тихо, був справді виступив в Америці як дипломат? Подивіться на представників по інших наших центрах? І гроші витратили і нас компрометували своїми виступами?
— Но добре, то не було вже кращого кандидата на Вашингтон?!

— Були, але не хотіли їхати...
— Чому?!

— Знаєте: чесних людей страшно-трудно переконати...

НОВІ ВИДАННЯ

ПОВІСТЬ, НОВЕЛЯ, Оповідання

Дмитро Солянич. **Хто винуватий та інші оповідання з життя селянства на Поліссі**. Едмонтон, 1932.

Alina Lan. **Komete Halleya**. Lwów, 1934.

ІСТОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, КРИТИКА

С. Русова. **Наші визначні жінки**. Літературні характеристики — силуети. З нагоди ювілейного Українського Жіночого Конгресу 1884—1934. Накладом Редакції часопису «Жіноча Доля». Коломия, 1934.

Д-р М. Гнатюк. **Нова українська лірика в Галичині на тлі західно-європейської модерної поезії**. Бібліотека «Дзвонів» ч. 8. Львів, 1934.

ІСТОРІЯ, СПОГАДИ

о. д-р Г. Костельник. **Мойсей Вернигора український Валаам**. Накладом о. Івана Яківа. Львів, 1934.

ПОЛІТИКА, ПУБЛІЦИСТИКА

М. Галій — Б. Новицький. **Геть маску! Національна політика на Радянській Україні в світлі документів**. Львів — Прага, 1934.

ДИТЯЧІ ВИДАННЯ

Михайло Таранько. **Тарасовим шляхом**. Збірка промов, декламацій та сценічних картин на Шевченкові Роковини. Накладом Видавництва «Світ Дитини». Львів, 1934.

М. Серда. **Петрусь Шкода**. Історичне оповідання. Образки й окладинку виконав Михайло Фарух. Накладом Видавництва «Світ Дитини». Львів, 1934.

КОСМЕТИЧНА ШКОЛА

Добрянської-Рогатин

Львів, вул. Осоліських ч. 13.

чергові косметичні курси. Правні дипломи. —
Перспекти виснаються.

КОВДРИ І ПОСТІЛЬ у найновітнім виконанні із власної виробни. **КОЦИ, МАТЕРАЦІ** по гуртових цінах. Висилка на провінцію до 24 годин. **ВАНК**, Марійська площа 6.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячна 0,90 зол.
Чвертьрічна 2,70 "
Піврічна 5,40 "
Річна 10,80 "
В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: М. сячна 4,50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодинокое число 2,50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1,10 шл., чвертьрічна 3 шл., піврічна 6 шл., річна 11 шл. Поодинокое число 0,60 шл. або 10 рів.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12,50 зол., новартість в ршчя валюті.

Адреса Редакції і Адміністрації: «Назустріч», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14.

Редагує КОЛЕГІЯ
Друкую: «АРС ГРАФІКА», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14.

ЦІННИК ОГолошень:

Звичайні (в рубриці «Оголошення») 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1,320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Адміністрація оголошень:

«Українська Реклама» Львів Льв. Дзєці 24/4.

Ціни оголошень розуміються за одношпальтовий рядок (шир 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГолошення по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1— зол. Дрібні оголошення поміщується по впаценні належності готівкою або поштовими марками.

«Nasoustrich», Lwów, Rynok 9. Pologne — «Nasustrisch», Lwów, Rynok 9. Polen.

Opłatę pocztową zapłacono guszałtem.

Конто ПКО 153.558 «СМОЛОСКИПИ»

За редакції відповідає АННА МУЧИЙ-БОДНАРОВИЧ

НАЗИВ

число 16
ДВОТИЖНЕВИК
Львів, 15. VIII. 1934 р.
ЦІНА 50 ГР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

Якось так уже склалося, що наше культурне і національне відродження було розложене на сплати. Наперед з'явився Котляревський на Придніпрянщині, потім Шашкевич у Галичині, за ним (вибачте за слово) Духнович на Закарпатті й нарешті Федькович на Буковині.

Близьку до обрії нашого письменства безпосередньо по смерті Шевченка. Це мало свій «планетарний» вплив на його психіку й творчість. Зразу порівняний до Шевченка своїми «відкриттями», згодом сам хотів йому дорівняти й потонув у Шевченковому «Кобзарі», разом з своїм «Довбушем», рекрутськими співанками, шумом карпатських ялиць й кришталевими бризками гірських потоків.

Почалося з «оттак собі». Богдан Дідицький, винахідник неопатентованої системи «Как научітся рускому языку в адін час», приступаючи до видавання часопису «Слово», після м. і. запросини до передплати черновецькому студентові — Антонові Кобилянському.

Була це цікава людина. Глибоко переконаний у своєму, неозначеному ближче, релігійному посланництві, фантаст і діалектик, сам кепський віршомаз, зате чуткий на творчі вальори в інших, мав нерідко «блискучі інтервали». До них між іншими належала його завзята послідовна боротьба з «язичієм», за народню мову в літературі й опертя на народні маси у громадському житті.

Замість писати Дідицькому передплату, або подякувати листівкою за записини, Кобилянський написав цілу брошуру: «Slovo na slovo redaktora „Slova“». (Чернівці 1861).

Сенс брошури засновувався в тому, що нам треба писати народньою мовою, а не язичієм і вживати не кирилиці, а латинки. Для ілюстрації подав Кобилянський кілька своїх віршів та сім поезій невідомого ще нікому — Федьковича. Аргументи Кобилянського в користь латинки мало кого переконали, але нововідкритим поетом захопився в першу чергу сам Дідицький.

В 1862 р. появилися накладом і з передмовою Дідицького «Поезії Іосифа Федьковича ч. 1».

Увійшли сюди друковані в «Слові» й нові «Думи і співанки», «Баллади і оповідання», переспіви з Улянди й Шиллера та переробки з повістей М. Чайковського (Садики Паші) «Киртчала» та «Празник у Такові». У «Слові от іздателя», прирівняв Дідицький Федьковича до німецького поета Улянда, польського Вінкентія Поля й нарешті до Шевченка. Останнє порівняння було чи не найпогубніше для дальшої письменницької кар'єри Федьковича. Крім

МИКОЛА ГОЛУБЕЦЬ

ЯК ЗНАЄМО ФЕДЬКОВИЧА?

ЗПРИВОДУ СТОЛІТТЯ НАРОДИН (1834—1934).

маму, мовляв, вона привела його на світ не від законного чоловіка, а від якогось гуцула Косована. Було щось хороше у відношенні Федьковича до батьків.

Шкільну освіту закінчив Федькович на другій класі нижчої реальної школи в Чернівцях, потім пішов шукати щастя в Молдавію. Тут, у Ніямці, став учнем до місцевого аптекаря. Ве-

письменницької кар'єри Федьковича. Тут він познайомився з другим інтелігентним німцем, університетським професором і поетом Найбавером, що мав на нього подібний, але куди живіший і безпосередніший вплив, як маляр Роткель. Роткель був опікуном, Найбавер приятелем поета. Один і другий заступилися для поширення освіти Федьковича.

Його рекрутські співанки, його перші оповідання, справжні перлини поетичної творчості й чутливої та бистрої обсервації. Але де далі, підбехтуваний оточенням, подразнений в амбіції, з уродженим нахилом до переборщування, навіть істерії, Федькович перестає бути собою. Тут починається його трагедія.

Різкі прогалини в освіті, своєрідна атмосфера цієї доби, примушують поета заодно прикидатися чимось, чим він не був і невідомо для чого хотів бути.

З трьох його автобіографій, ні одна не покривається з правдою; почавши від того «безбатьченківства», що чомусь імпонувало Федьковичеві більше, аніж походження з законного батька й матері, кризь родинні відносини й пізніше життя, більшість його автобіографічних даних видумана, перекручена й піднята під якийсь, незрозумілий для нас, хлопоманський штрихуль. Те, що такою практикою завдав Федькович багато роботи й клопоту пізнішим історикам літератури, що, як колись, над «темними місцями» «Слова о полку Ігоревому», пріли тепер над «темними місцями» Федьковичевого життєпису, неважко. Докторанти й кандидати на професорів дуже щасливі, коли їм попадає в руки матеріал в роді Федьковичевих автобіографій: вони легко усталюють факти, виправляють перекручене, а хоч невеликий з цього пожиток для культури, то тим більша втіха для того роду дослідників.

Куди гірші наслідки мало те, що Федькович невідомо чому надягав на себе іншу шкіру. Видумуючи легенди про себе, він починав сам у них вірити; змалювавши нпр. свого батька тираном, він мусів послідовно його на правду ненавидіти, а хоч бажав зроби з матері святу і мученицю, то зробив з неї... повію. Непотрібно, сам собі на шкоду, мов Дон-Кішот, кидався Федькович на вітряки і винні боклагі і творив собі уявлених і справжніх ворогів. Що-ж дивного, що врешті мусів тікати перед ними у хмари астрології й окультизму...

Перші поезії й оповідання Федьковича викликали загальне, подекуди безкритичне захоплення. І не диво. Вони були першою творчою маніфестацією відродженої Буковини. На поета дивилися, як на генія-самородка, дивува-

була куди слаба від першої. Дотогож її редактор Партицький підібрав до неї самі гірші річі, на Шевченкових мотивах, а краді дав до львівської «Правди». Не з прихильності для журналу, але тому, що він, як і Федькович, не орієнтувався, в чому сила його таланту й мистецтва...

Півтора року (1872-73), пробувти Федьковичем у Львові, на становищі редактора видань «Просвіти» й драматурга театру «Руської Бесіди», не обновили його літературної творчості, ані поправили взаємини з громадянством. Навпаки, Федькович покинув Львів перед часом, з куди більшим огірченням на громадянство, як воно на це справді заслуговувало. Правда, знайомість з Драгомановом, що в 1876 р. видав у Києві збірку оповідань Федьковича зі знаменитою передмовою, спасло огірного Федьковича для літературних занять, але молодецького вогню з нього не викресало. Манера опанувала його творчість зовсім. Рівночасно зросла його меланхолія, чудацтво і відчуження від людей. Коли в 1876 р. помер батько поета і записав йому все своє майно, Федькович перенісся до Черновців. Очевидно, не щоб шукати товариства. За мешкав у самотній хатині за містом задріжув з передміщанською голою й кинувся студіювати астрологію, обурений на українське громадянство, по-пробував здобути признання серед німецького. Для того видав збірку німецьких поезій та німецьку репліку своєї драми «Довбуш». Німецька критика, не відкинула того несподіваного набутку, похвалила спробу Федьковича, але це було далеко не те, чого поет ждав. Він хотів покарати своє громадянство тріумфальним віздом у німецьку літературу, а тимчасом цей візд випав зовсім не надзвичайно.

В 1884 р. бачимо спробу черновецького громадянства налагодити зв'язок з Федьковичем. Його втягають до «Руської Бесіди» і переконують, щоби підписував «Буковину» та творив дитячу літературу. Справді, хтось, що піддав громадянству думку, щоб використати Федьковича для дитячої літератури, мав вірне уявлення про творчі можливості поета. Створені ним тоді казки, повістки і повчальні віршички для дітей, це справжні перлини тої ділянки нашої літератури.

В 1886 р. відсвяткувала Галичина й Буковина 25-літній ювілей Федьковичевої творчості. Здавалося, що все вертається до давніх, добрих часів весняної ділянки 60-их років. На жаль недуга і смерть поета (11 січня 1888), величаві похорони і море некрологів припечатали остаточно сторінку україн-

Юрій Федькович

ликих надій на успіхи в антикарській професії Федькович не подавав, зате почав пописувати. Очевидно вірші, та ще й по німецьки. Щастя хотіло, що на дорозі своєї молодості зустрів інтелігентного й вдумчивого чоловіка — маляря Роткеля. Сам поет, до того ж з ноткою болю по життєвих невдачах

З черги познайомився Федькович з українськими студентами черновецького університету Антоном Кобилянським та Костем Горбалем і їм це власне завдаче українська література Федьковича.

Кобилянський, прочитавши німецькі поезії Федьковича, спонукав поета писати рідною мовою. Знаменитий «Ніліг» був мабуть чи не першим українським твором поета, що щойно тепер зустрівся з творами Шевченка, Куліша, Вовчка й Квітки. Шевченко й Вовчок поновили Федьковича, з наявною шкодою для його творчої індивідуальності.

Зв'язок Федьковича з Дідицьким, а далі живе листування майже з усіми видатнішими діячами галицького культурно-національного руху зробили своє. Федькович, син поляка, австрійський старшина старого режиму, вправний у німецькому віршуванні, став не тільки українським письменником, але й рішуче стати для Гуцулії тим, чим був для України Шевченко. Потім забавав бути Шевченком не тільки для Гуцулії...

Весною 1863 р. по недугі, Федькович покинув військо. Вернувся до Путилова, перейшов на православ'я, одягся в селянську ношу й від того часу вже не бачив і не хотів бачити світа поза тією ношею.

Хлопоманство, в одязі і поведінці в мові й звичаях, це була мода 60-их років. Федькович довів цю моду до фанатизму, з гуцульського сердака зробив якість «табук»; для нього в 1869 р. зрізав старшинського ступня, для нього зневажив «панів» і «німців», дарма, що поміж ними були його особисті приятелі й добродії та заслужені діячі українського, культурно-національного відродження.

Щасливим для Федьковича і української літератури був той короткий період його життя, коли він, «відкритий» Кобилянським і Горбалем, ненавчаний іше Шевченком і не перейнятий іше зле зрозумілим хлопоманством, добував з серця всі ноти щирого й непідробленого гуцульського примітиву, що його сила й безпосередність рівнялися стихійній народній, збірній творчості. З ґрунту тієї стихії повстали

Сторонець-Путилів, родинне село Федьковича

цього з автобіографії поета довідалося громадянство, що й життя «гуцульського Бояна» не так то далеко відбігло від життєпису кріпацького сина з Кирилівки. В найгіршому разі поет стався його... уподібнити до нього.

Як це не дивно й не болюче, але перша збірка Федьковича була найкращою його збіркою. Від неї починаючи, лінія його творчого розвитку вже не підіймається. Якийсь час утримується на первісному рівні, щоби в другій половині 60-их рр. піти стрімголов униз. Ця трагедія творчості Федьковича в дечому зрозуміла на тлі його життєпису.

Прийшов на світ (8. серпня 1834) сином сповщеного українського шляхтича Адальберта Гординського де Федьковича, з професії — мандатора. Мати, вдова по православному священику, наспілку з старою дочкою Марійкою, виховала Осипа в українському дусі, дарма, що з волі батька охрещено його в латинському обряді. Поет не долюблював батька, а навіть посунав свою неприхильність до того, що... відмовив йому батьківства й пустив наклеп на

Родинна хата Федьковича і стара церква.

лися свіжості й безпосередності його Музи, любувалися щирими творами народної поезії в ній. Федькович зразу опинився у мряці кадил і похвальних гимнів, де далі почав виключати можливість критики. Авторкритики мав теж небагато. Тимчасом, у 1867 р. появилася в редакції Костем Горбалем «Русь» оцінка творів Федьковича, що несподівано відбігла від прийнятої вже норми.

При повному признанні для основних вальорів його письменницького хисту, було в ній чимало застережень. Не ждав цього Федькович, збентежилося громадянство. Загальна Збірка фондів на видання чергової книжки Федьковичевих поезій припинилася. Федькович прийняв оцінку, як удар якоїсь ворожої заговореної мафії громадянства — розчарувався. Коли ж нарешті в 1867—8 рр. появилися в Білоуса «Поезії Юрія Горденчука Федьковича», то критика, набрала води в рот а громадянство, засоромившись свого вчорашнього ентузіазму, трималося в резерві. Трагедія подразненої амбіції Федьковича дійшла до зеніту. В дійсності збірка

ського письменства й громадського життя, означену іменем Федьковича. Затих «буковинський соловій», що хотів бути Брандом, а все і скрізь був тільки Пер Гінтом.

На обрії західно-українського письменства блиснуло ім'я Федьковича неждиним полум'ям. Перша збірка поезій Федьковича була справжньою ревецією. Першою була вона не тільки в доріжку Федьковича. З його західно-українських попередників, один хіба Шашкевич прийшов на світ з Божою іскрою поезії в серці. Товариші і наслідники Шашкевича не піднялися понад більше чи менше добросовісне римування. Помер Шевченко і тут з'явився його гідний наслідник — Федькович, поет з Божою ласкою. Як знак Господнього Провидіння прийняло громадянство Федьковича.

Тимчасом Федькович, блиснувши зразу, мов метеор, гас на очах. Не придалася ні нашо спробі, щоб штучно підтримати його сяйва. Подібно, як потім Стефаник, Федькович уже не (Докінчення на 2-ій сторінці).

Федьковичева мова

Може дехто, прочитавши заголовок, ізжахнеться. Ува висуне перед читача фільмобогічний секційний ніж — і він настрашиться.

Не бійся, читачу. Ця стаття не секціонуватиме Федьковича, вона тільки хоче подати кілька завваг на тему мови великого майстра українського слова, небуденного знавця духа народної мови — з приводу століття його народини.

Та й писати про Федьковичеву мову в лінгвістичному розумінні — тепер іще годі (сказав би Федькович), нема ж іще в нас про неї ніяких праць. Бо ж те, що дають у передмовках до наукового видання творів Федьковича його видавці — це тільки різні правописні замінки, що торкаються різних рукописів поета та його перводруків.

Крім цього, студіювати мову Федьковича за виданням Наукового Товари-

ства не природному вживанні еклітичних займенникових форм там, де вони мусять бути наголошені, й тому в таких випадках їх уживати не можна, н. пр. Готов тимчасом ся під барду ката (III/2 369)...

або: то Ладолупало, уповідають, подарував одному князеві (III/2 218). або: Така дивна й чудна, що і сказати не вмію ти... (III/2 192).

Все це в мові еклітики, без наголосу, слова несамоостійні; а тут вони скрізь наголошені, розбиті, віддалені від слів, до яких належать... І таких місць дуже багато. Нераз можна мати враження, що деколи в Федьковичевому вірші бракує того, що ми назвали б «тактом мови». Він робить якесь соборніччю, перебирає вислів і форми то галицьких поетів, то наддніпрянських, мішає все це жужмом із своїми рідними, гуцульськими, н. пр.:

Арії прокляті на него не любя (гуц.)
Тай фалються (гуц.) вельми, що з світа го згубя. (гуц.) (IV, 593)

Ще більше це видно, коли Федькович попадає в пророчий Шевченків тон: І відмірит-ця великов
Поправеднов міров
Всім мучителям народів
Черленому звіру.
І учиню їх жилища
Кошарою совам.
І воспоют нові пісні
Поборники слова
На їх гуслах укочаних
З кривавих корунів,
І дам силу пророчества
Живущим їх струнам. (IV, 567).

Яке далеке це до мовного такту геніального Шевченка, що в міру знав використовував архаїзми, та ще й які! Ціла та мішанина замазує мовне Федьковичеве обличчя, а в нас викликає якийсь несмак.

Алеж усе це відноситься тільки до Федьковичевих віршів, і то пізніших, та й то, здебільша, до форм, де він у їх виборі та в уживанні немоє заплутується. Перші його вірші, ті, що складені народними ритмами, визначаються більшим тактом у виборі форм — і до них ці слова не сказані.

*

А вже зовсім що інше треба сказати про Федьковичеву прозу. Тут він і пан форм, і добирає їх як слід, головню ж мова цих творів чудова з погляду синтаксиса. Правда, сучасне покоління цією справою не цікавиться. Воно заняте правописною дурійкою, а в мові найцікавіша для нього — лексика, яку воно доповнює з лямідарних знань із словника. (Це формальне знання української мови; дійсне знання й «нюх» може дати тільки пізнання мови з творів письменників — та їх, на жаль, те-пер, не мода читати). Ми вкажемо тільки на одну синтактичну рису писаних невязаною мовою творів Федьковича, чисто українську, алеж рису, яка для нашого нового покоління чужа: це вживання приростка *по-* (в дієсловах для дійства багатьох осіб за

Могила Федьковича в Чернівцях

чергою). Явище вияснити сам Федькович на прикладі: «Жидів з оковитими горілками *позаповідає* вам аж з Вишніці, а музику *заповість* вам місцем уже наперед аж до самої Глиниці» (Люба — згуба). Сучасний інтелегент (і письменник), що живе виключно під впливом чужим, не віддасть ніколи цього чисто українського нюансу. А в Федьковича скрізь дуже до-

кладно зазначена ця прикмета української мови (на неї Словник Грінченка увагу звертає!). Ми вже не говоримо тут про функції оповідної мови Федьковича, повної народної метафоричності, чудових народних висловів, фраз, а говоримо взагалі про те, що Федькович використовує характеристичні прикмети української мови, їх окремішні ідіоми, як це робили в нас десь до 70 рр. XIX в. А таких чисто українських ідіомів у Федьковича сила.

Зокрема треба сказати ще про пестичний вислів (високий) у Федьковичевих творах (і віршевих), алеж вислів щиро народний. Досить пригадати собі початок віршів «Довбуш», «Король Гуцул», чи середину «Сонних марів» (н. пр. про «Чорногору»)

Юрій Федькович
фотографія з 1870-их років

чи «Празник у Такові», або чудові переспіви (не перекази!) з німецьких поетів*) або хочби деякі патетичні промови з його «Довбуша».

Зокрема слід би звернути увагу на силу Федьковичевих неологізмів, які ні до Грінченкового Словника не ввійшли, ні до сучасної літературної мови. Все це, здебільша, європейськи, без яких сучасна мова обійтися не може (пересила, напередовець, присяголомник) і т. д., вони могли б зовсім добре ввійти в мову інтелігентів, витиснувши слова, поукладувані наприхапці людьми без українського народного вуха (про такі слова, як «загіря, заміря», — уже й не кажемо!). Та все це вимагає студій, на які в нас не задоволься... Може, століття народини Федьковича принесе що в цьому напрямі. Будемо мати надію.

*) пор., наприклад, кінець «Сокільської клягині»:

А Черемуш, братя, глубокий,
А Черемуш дикий як біс...
А Черемуш, братя, на скоках
Розбиту дарабу поніс.
І все це відповідає двом віршам Гайне:

Ich glaube, die Wellen verschlingen
Am Ende Schiffer und Kahn...

ЯК ЗНАЄМО ФЕДЬКОВИЧА?

(Кінець з 1-ої сторінки)

підірив. Обсяг його творчості не поширив, думки не поглибшали, засоби мистецького виразу не збагатили. Федькович не вийшов поза межі народного поета й оповідача, що очарував слухачів не так вибагливою технікою, як свіжістю чистої, народної мови й безпосередністю висловлюваних нею почувань. Тематика його поезій неширока: кохання, конфлікт поміж любовню природи й свободи та обов'язком військової служби, це і те з мужицьких гарзодів в оповіданнях, та й годі. Зрештою його оповідання, хоч і не позбавлені ляміального кольориту, забавного вини Вовчків. Читаються гладко, приємно, але не залишають слідів по собі. Спливають по людських душах, мов тепла вода. Драми його — одно велике непорозуміння. Багато праці, багато трудно, але ні крихти опанування техніки й розуміння для драматичної динаміки. Подібно з перекладами, чи пак перерібками чужих драм. Поза поезіями і оповіданнями ще хіба дещо з дидактичної продукції. Тут попадаються справжні перлини.

Остаточню залишилася після Федьковича — невеличка збірка поезій, кілька оповідань, жмуток дидактичних дрібничок і декілька винятків з драматичної творчості. Можна б тим заповнити невеличку книжечку.

Скромно, як на славу Федьковича ну, й на ролі, що її відіграв у культурно-національному відродженні Буковини. Трудно, по Шашкевичеві не залишилося і частини того, з велетенського дорічку Франка-белетриста залишилася також невеличка збірка оповідань.

А все-ж таки важко нині рішити: змарнувався Федькович, чи дав усе, що міг найкращого?

СВЯТОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ

ГОЛОСИ ДАВНИНИ

ЦАРГОРОД

Олексі Грищенкові

Розливи хвиль вибискують, як сталь,
Лисуча сталь турецьких ятаганів
І з берегів розпалених і тьмяних
Вечірній жар обпалює уста.

Спадає тінь, тривожна і незнана
Лих гріє скель, азійських перших стег
І амбразури генуезьких веж
Горять палкі, як погляд Сулеймана.

Фальотилі хмар плавають на байдаках;
Враз багром зайнялись і загрілись,
Як мінаретів їх пробіли стріли
Із царгородського сагайдака.

І їх тобі також не оминуть;
Такі несхибні і меткі вони,
Ті гострі стріли, стріли давнини
На луках купол тугих і напнутих!

ЕГЕЙСЬКЕ МОРЕ

Ясне безмежжя плес мерехкотить в очах.
Вітрильник проминув чайок останніх лети
І манеті береги задуманої Крети,
Що гордим обрисом на обрії струнчать.

Лиш синь і просторинь. Біжать лагідні брижі.
Білявий корабель на хвилі легко ляг,
Здається: він пристає, стернем не метелі
І ліній обрису ніщо уже не зблизить.

Тоді вдивитися. Здається, що б зустрів
У синій глибині, спокійній і заснулій,
Посеред чорних риб і вікових намулин
Суворі обриси гелленських кораблів.

У цей безрукий час, що в тиші закотичивсь,
Все шумовиння днів із уст своїх зітри
І слухай, як твоїх безвідвітих вітрил
Торкнулась вічність...

АТЕНИ

З усмішкою завмерли кар'ятиди
І скамяніли очі їх чудні,
Коли у храмі давнко продуднів
Самотній крок і меч забрязкав мідний.

Стояв він і дививсь, туди, на різби фризів,
Де в сплетях поривань і вибухах жаги
Борились люди, звірі і боги
І блиснув глум в очах його, мов вивоз.

Та з давнини розумна тінь Перикля
Упавши із висот пощерблених кольтон
Ласкавим дотиком досвідчених долонь
Торкнулась до душі, що лиш до бунту звикла.

І він, здригнувшись, стрункий, зухвалий варвар
І знявши шкур'яний, цвяхований шолом
Смаглявим і розпаленим чолом
Припав покійно на холодний мармур.

СОНЯ БЕЙ

1. АКАЦІЯ

Химерним білим тілом грає ліниво
І бездушно.

Солодким ароматом налите її тіло
Хтось думку мав: із сніжним тілом

жінку під небеса підніс, із зелені престілі
зробив і терням оточив.

Радіючи красі, молитись наказав.
Біляка поповніла, протислась ароматом

нудним і нецікавим.
Покинена і сезонова пані...

2. ВОЛОШОК

— «Гм!» — під вусом хмикнув, знизав
плечем і намагався свою простеньку

стать понад лани зігнати.
Ліс збігав був за високий, але це

не бентежило його.
На голові своїй поставив вежу ту-

рецького мінарету, а небо дало йому
свою блакить.

Коліри? Це неважко!
Я — лицар. Боротисьму з серпом!

І згинув у масі, зовсім невинно.

3. ДАЛІ

В городчику поминули всякі квіти, а
зірвали лише багрові далії.

Невесело було тоді: дощово й непри-
вітно.

Тендітні пальчики блідої жінки склали
китицю. На пелюстках блистіли сльози

роси.
Жалібно стало.

А ввечерю, коли обсохли пелюстки
і виглядали оксамит — впало на них

світло лямпи.
Від абажуру занялись темні квіти

якимсь таємним блиском. Ішов від
них аромат крові з прикушених губ,

тиха жага.
Запалали у жінки щокі, як далії, ба-

гром...
— Спалахнути як далія! — подумала

жінка.

4. МАТЮЛА

Ідеш садом в ясний день: сад зі сон-
цем грається.

Трава і мак і рожі і лелії залива-
ються в один акорд.

Зриваєш квіти і шукаєш, де най-
кращі.

Нарвеш, нарвеш — і йдеш. Несеш
своїй вибраній своє серце: один акорд

краси і щастя.
А ввечерю, коли сонце позіхає, ідеш

знову в сад. Уже не сам: з нею.

Співає соловій...

Кущі у сутінках дрімають, усі квіти
сплять.

Ні, не всі.
Звабив тебе сильний, оп'янілий пах,

що розбурхує кров.
Глянь: фіолетні ясні очка... Ох, так!

Це ж — матюла!
Мала городова пустунка.

Сама не спить і іншим не дає!
А в день не найдеш її: ховається.

Чи не пустунка?

ЮРІЙ ДАРАГАН

НЕПЕРЕМОЖНІСТЬ

(З помертної спадщини).

Ні, не ув'язнити вільного вірла,
Вже не задушити буйного зерна!

З радісним припливом нових поколінь
Все чорніш і більша наша грізна тінь!

Ми робили чудо, втілювали мит,
І співали діти в селах «Заповіт»!

Хто, ну, хто нам вирве з серця буйний гнів,
Що вогнем пожежі Край мій запалив?!

Хто зухвалій скаже нам, що нас нема,
Коли янгол помсти нам пісні співав,

Коли янгол смерті гніву й перемог,
Коли з нами разом наш старезний Бог?

— — — — —
Коливали коні шні і їздців,
І степовий вітер у дрютах свистів,

А серця шалені жевріли вогнем,
— Або перемога, або всі помрем...

— — — — —
Ні, ми немирнучі на багато літ,
Бо ж співали в селах діти «Заповіт»;

Діти, вільні діти — в руки вам стерно,
Не згниє, не згине, проросте зерно!!

1924.

*) Цитуємо за виданням НТШ.

**) Та й до бою головного і рішучого сегодне прийде ще (III/2, 348).

або: — — барда ясна як дзеркало, а біля лютый кат із закоченими рукавами... (III/2, 370).

Ви его и пальцем не дорухитесь! Я гуцулска княгиня. (III/2 (357).

або: — — барда ясна як дзеркало, а біля лютый кат із закоченими рукавами... (III/2, 370).

Ви его и пальцем не дорухитесь! Я гуцулска княгиня. (III/2 (357).

або: — — барда ясна як дзеркало, а біля лютый кат із закоченими рукавами... (III/2, 370).

Ви его и пальцем не дорухитесь! Я гуцулска княгиня. (III/2 (357).

або: — — барда ясна як дзеркало, а біля лютый кат із закоченими рукавами... (III/2, 370).

МИХАЙЛО РУДНИЦЬКИЙ

ГОДІВЛЯ КРИЛІКІВ

ВІРИМО, ЩО ВСЕ БУДЕ ДОБРЕ

Раз на кілька місяців починаємо суперечитись за літературу. Ми могли б однаково добре вибрати собі тему: чи людство йде до кращого або чи варт купувати нове вбрання, коли ще старе незаплачене.

Раз на кілька місяців зверне хтось увагу, що мало в нас появляється книжок, які варт читати. Та коли хтось інший відповість, що 30 літ тому наших книжок було ще менше і нині ми таки не те, що тоді (нпр. кооперація, пане добродію, закордонна пропаганда п-г-г-м.) — тоді мусимо повірити у поступ. Віра у поступ тримає нас як віра батьків у свої діти, що — виростуть і все те, з чим нині дома й у школі не можна дати собі ради «вирівняється».

НІ ЧАСУ НІ ГРОШЕЙ

Покищо маємо кризовий клопіт: нема грошей, щоб купувати книжки ні часу, щоб їх читати. З місяця на місяць зростає ряд непрочитаних книжок, заголовки яких інколи переплутуються у сні з покликками податкового уряду, равком ідучи до бюро бачимо за вікнами книгарень прізвиська нових авторів і поневоли всі ці духові зобов'язання супроти літератури відкладається на вакації.

А вакації? Саме кінчити їх то знаєте. Ледви відпочинеш —

Становище наше, українців, своєрідне. Якось важко нам ясно відповісти: чи втратили ми охоту до книжок тому, що їх у нас від віків було мало чи тому, що їх нині за багато.

КНИЖКИ «ДЛЯ ВСІХ».

Остання війна і революція, що потрясла авторитетами, скинула теж із педесталу книжку. Багато людей, що щось сильніше пережили у днях тривоги та жаху, списати це, видрукувати, часом і попали між письменників — а їх сусіди і знайомі побачили, що письменник це не конче людина, що вміє писати і має щось сказати.

Всі наші суперечки за літературу крутяться нині довкола одної закорючки: — наш загальний, разом із своїми представниками, що хотять літератури «для всіх», не відіривають корисних і потрібних книжок для маси від літературних творів.

«А чи великі твори не можуть бути теж для маси?» чуємо аргумент. — Можуть, навіть повинні би, але ви не можете їх виготовити такими самими способами як хочете годувати авторів своєї партії, ідеології, орієнтації та мегаломанії.

ЯКБИ...

Ні з літературними талантами не е ще у нас так погано, як з талантами в іншій царині. Український письменник може знайти собі із чужинними творами, ніж нпр. український політик

з ідеями міжнародної дипломатії. Він міг би навіть розвиватись, якби мав у громадянстві кілька тисяч людей, що цікавилися літературою — от нпр. таких самих, як ті, що стежать у нас за новими фільмами або спортивними осягами.

«Якби!» З таких малих слівеч складається вся філософія буденщини: — на це нема часу, на те грошей. А коли є час і гроші то не може затуркана людина здоганяти прогайну лектуру. Тим більше, що не знає, від чого починати.

СПЕЦІАЛІСТИ ВІД УСЬОГО

Кажуть бучим-то живемо у добі спеціалізації. Перед війною не брались люди за такі різні, далекі від себе діла, як нині, коли мусять хпатись усього, що є напхвати. Зрештою революція заохотила не одного поспробувати щастя у кар'єрі в якомунедбудь напрямку; щоб тільки вилізти наверх.

Ще й нині стає міністром, навіть головою держави не один такий, що інколи головою з дива киваєш.

Не інакше і в нас. Письменники не дуже питають себе, чи знають, що таке строфа, композиція повісті або будова драми. А вже коли пишуть не хотять задовольнятися ролю письменника: — заздрять лаврів діячам, хоча ти вести народ пером.

Це так у відплату діячам, що воюють поезією.

МАСОВА ПРОДУКЦІЯ

Живемо у добі, коли скількість убиває якість. Цікаве, що саме прихильники диктатури і всякої іншої сильної руки потребують якнайбільше слабих голів. Ніжка форма демократичного ладу не звеличила так маси як нинішні звеличачки власного владного «я».

У літературі теж найлегше годуємо те, що найлегше плодиться: криліків. Посадиш їх у клітку і вони проявляють незвичайний темперамент: фиркають як арабські жеребці. А очі мають такі, що ніколи не знаєш: бачать чи сплять.

І криліків треба нам якнайбільше. Не треба тільки вважати їх арабськими перегонними кіньми.

Е найліпша паста до взуття
Е ЛЕГОНТ
чистить й Консервує шкіру
Львів, Кордецького 51. тел. 60-04.

ПАВЛО КОВЖУН

АНДРЕ ДЕРЕН (André Derain)

Творчість Дерена суворі й аскетична. Форма, якою він висловлюється, виходить з глибокої кубістичної методи, яка зв'язана з усім попереднім мистецтвом,

А. Дерен

Жінка сидить

розуміється, образотворчим і яка є виправом професійного малярського думання.

Коли імпресіонізм усе свою суть і пластичний зміст бачив у кольорі і довіряв колір до повного вичерпання, а з мазка зробив першорядний чинник в образі, знайшовся мистець, що чуттям і знанням уритував анархію, яка кожної хвилини могла пошаттись в пастичний на початку XX-го століття. Він не тільки сплинув кольоровий зовнішній хаос у мистецтві, а навпаки, запліднив його новим розумінням кольору, дав нову форму, наслідки якої бачимо по сьогоднішній день.

Дерен пішов слідами Сезана. Він переконався, що вираз у мистецтві, пластичний вираз, можна добувати простими формами. Сезан казав просто і ясно: «Усе в природі моделюється як куля, стіжок, циліндр. Хто навчився малювати ці прості схеми, той дає змогу зробити все». Ці слова були пророчі. Ось уже добігає півстоліття, як властиве сучасне мистецтво виходить із цих слів, аж до сучасної архітектури включно. Мало того; ті прості слова про «прості речі» причинилися дуже багато і до пізнання старого мистецтва, допомогли додати в ньому те, що до цього часу було в ньому неприйнятне.

Знаємо, що з творчості Сезана вийшов кубізм у всіх його відмінах. Річевий кубізм учить маляра деформувати фізичні форми і доволно втавляти

їх у відношенні до себе, тоді як інтуїтивний кубізм дозволяє доволно створювати форми. Дерен такий мистець, що зберігаючи правдоподібність, реальність форми — дає точну одностієність будови образу, вживаючи такі принципи кубізму. Іншими словами: коли не перейдемо через творчість Дерена (розуміється, цілої його групи, школи), ми не зрозуміємо кубізму у його різних відмінах (Пікассо, Брак, Леже, Озанфан, Жаннере) і нам буде недоступне сучасне пластичне мистецтво.

Дерен, як свідомий пластик, чесний і широкі робітник мистецтва, про-

лення форми. Все це, ціла пластична свідомість Дерена, вимагає великої внутрішньої напруги в його праці. До сприймання речей Дерена потрібні такі самі прикмети.

Дерен француз. Значіння його як творця у пластичній, як винахідника важне не тільки для французького мистецтва, а для всього мистецтва, отже і нашого, коли хоче йти з працею нашого століття. В цієї діяльності Дерена у Франції — українського Дерена не можна собі уявити. А все-ж, якби ми були шукали пластичного вислову плече в плече з Сезаном, ми в часи Дерена мали б і свого Дерена. Та добре і те,

А. Дерен

Міст біля Кань

фесіонал, «фахівець» — що працює глибоко і віддано, свідомо обмежив себе до аскетизму у своїм вислові у формі і кольорі. У формі — зосередженість, будування натури, створення її. У кольорі — акорд, гама — підси-

що тепер ми вже вийшли у комплекс західно-європейських пластичних зацікавлень, і даємо речі, основані на них. Дерен з'явився у париському мистецькому середовищі і виріс на традиціях французького мистецтва.

НЕГРАМОТНІСТЬ ГРАМОТНИХ

Під таким заголовком The illiteracy of the literate вийшла книжка американського автора Н. Р. Хусає спрямована проти страшенно низького рівня освіти пересічного американського інтелігента. Автор доводить, що той інтелігент не має даних розуміти те, що

читає і що друковане слово стало знаряддям самоощуку та ошукування людей.

Є це більший твір, оснований на соціалістичній аналізі різних проявів, зв'язаних із значінням слів, символів, їх суспільного впливу. Автор є тої гадки, що мова це не так «передає думку» як «за-свід», щоб спонукати інших думати, відчувати та діяти, як ми бажемо... первісна його функція — впливати. Тимто він радить, щоб в обороні перед впливом слова — бездумним і шкідливим — як це бачимо довкола, ви-плекувати у собі звичку «перекладати слова на терміни мотиву» питати себе: чого людина хоче, куди прямує?

Автор уважає тільки вчених єдиними, що не підпадають під оману, суттєвістю слова. Красномовство у тій формі, як його розвинуло сучасне суспільне життя, заслуговує, на його думку, тільки на єдине місце — на циркову арену. М. Р.

АНРІ де МОНТЕРЛЯН

ТОРЕАДОР ПОНЕВОЛІ

Минулого місяця дістав «велику нагороду літератури», яку призначає щорічно Французька Академія за збірні твори, молодий письменник Henry de Montherlant.

З його повісті «Bestiaires» вибрали ми характеристичний для нього фрагмент. Монтерлян — завзятуший оборонець усіх спортивних копаного м'яча до боротьби биків. У році 1911, як 15-літній юнак виступив він як тореадор у Бургосі з великим успіхом і ці свої переживання описав у згаданій повісті «Глядиatory». Його інші головні твори: «Зміна ранньої варті», «Рай у тіні мечів», «Дванадцять перед золотими воротами», «Сон», «Нежонаті», «Ще одна хвилина щастя».

Довкола них простягалися княжі стайні і повна сонця левада, що кінчилася крайнебом. По-за кущами тамариску виринули темно-червоні будинки, над якими здіймалися залізні кладки, наче підводні човна; покручені переходи з ворітцями, свідки можна було оглядати биків і де в цій порі проходжувалися запрохані гості. У широкий перегоріді, між цитринними та тамарисковими деревами, стояли бики, яких мали цього вечора відправити на залізницю у Меріналес, щоб їх вяслати до Валенсії. У другий перегоріді — резервові бики, у третій — корови та ялівки. Далеко на вільній леваді переходило стадо молодих биків...

Альган не запам'ятав серед корів молодого юнорічного бика, гарного, привабливого, що мав

у собі всі відтінки порцелянової люльки. На його лобі кучері творили звізду.

З любови до биків він називав їх пестливими іменами. Ці дивогляди з м'язів і рогів називав він «звірятками», «дитятками» або «котиками». Чому котиками? Попросту тому, що він захоплювався котями. Його вдача, з природи релігійна, інстинктивно звернула його почування до звірят, яким людина вперше надала божеські риси: до котів і бика. І він змішував усе те разом, називаючи юнаково котів і биків, віднаходячи в личку Соледади, тому, що кохав її, котачу мордочку.

Каже до неї:

— День кінчиться, а ви не відповіли мені на запит, який вам поставив три дні тому. Чи можете мати надію добути щось від вас?

— Чи ви заслужили на це?

— Я вже сказав вам, що я готов зробити що слід, щоб на це заслужити.

— Спершу погляньмо на бики.

— Ні, ні, ваша відповідь.

— Як тільки поглянемо на бики, обіцяю.

Він був певний свого осягу. На яких десятих метрів від звірят вони зупинили свої коні.

Неспокійні звірята сунули вперед, рухаючи ритмічно вухами. Вартівники йшли за ними поволі, з довгою жердкою чабанів, з вістрям униз, як воляки, що поспускали рушницю на похороні. Нараз один із биків кинувся на другого і підніс його на рогах.

Вартівники з криком кидали на нього палицями, потім камінням і вдаряли його в кінці рогів, що є дуже вражливі у биків. Накінець він випустив свою жертву.

— Яку він має погану морду! — сказав Альган, почувачи, що це звіря водночас притягає його і відпирає від себе. Розумію матадорів, які кажуть про таких биків: «Його морда дратує мене» і тоді, коли мають його забити, відчувачуть, що він впливає на них.

— Ви сказали якось під час обіду — обізвалася Соледад — що нерви це найнужденіша річ у світі, а проте саме тут грають ролю нерви. Матадор, якого воля розкладається на сам бид бика тому, що бик має неприємний вигляд, є попросту нахабний.

— Добре вам казати. А я признаюся вам, що якби ваш батько вибрав для мене цього бика то я сказав би йому «ні», справді, не витримав би. Він має таку голову, що морозить мене по хребті.

— Я не гадала, що ви такий боягуз.

— Гого! ще який — відповів він наполовину з усміхом. Я великий боягуз і гордий з цього. З того, як хвилювалися звірі у цьому кутку громади, видно було відразу, які лякалися і які наводили страх на інших.

Соледад повернула коня. Вони відіхали. Надходила хвилина.

— Чи ви пригадуєте собі, що ви мені казали?

— Так.

Язиком послинив свої уста.

— Будете слухняні?

— Так.

Від серця тратив віддих і говорив щораз тихіше:

— Торкнуся вашого лица?

— Так.

Майже втратив голос.

— І ваших уст.

— Так.

Його нещастя було в тому, що у пориві домагався щораз більше. А проте мав у собі не менше розсудливості як божевілля. Зрозумів, що коли зупиниться в цьому місці, вийде краще. І тому додав тільки:

— Ще й коли захочу? Чи ви сами подбаєте за наподоу?

— Так.

Задихався. З трави, коли підіхали, зірвався якийсь птах із криком голосним як зневага.

— Але тепер хочби щось трохи! Негайно! Злізайте з коня, дозвольте поцілувати вас між двома кінцями, які нас закриють.

— Це ні.

— То за хвилину, коли смеркнеться. Скажіть ще одно «так», благаю вас. Нехай це буде дня шости таз.

— Ні, нині нічого.

Його риси видовжилися як бриж на завісі.

— Чому?

— Тому, що всі ці таз складаються на умову, що ви докажете мені одночасно свою любов і зможете вчорашню образу.

— Ах, вічно те саме! Але-ж ви знаєте добре, що я приймаю всяку умову, якщо вона тільки в межах людських сил. Соледад! ви не зробіть такої жадливої речі, щоб домагатися чогось неможливого, наприклад, щоб я ходив по воді. Чейже не будете жорстоко з мене жартувати?

— Моя умова зовсім по-людському можлива.

Замовкла. З коней ішла пара і

летіло ~~до~~ сорок...

Адреса Редакції і Адміністрації: «Насустріч», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14. „Nasoustritch“, Lwów, Rynek 9. Pologne — „Nasustritsch“, Lwów, Rynek 9. Polen.

Редагує КОЛЕГІЯ Оплатę pocztową zapłacono gyszałtem. Konto PKO 153.558 «СМОЛОСКИПИ»

Друкую: «АРС ГРАФІКА», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14. За редакцією відновлює АННА МУЧИЯ-БОДНАРОВИЧ

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ

ВЕЛИКИЙ ПІВНІЧНИЙ САМОТНИК

КНУТ ГАМСУН СКІНЧИВ 75 ЛІТ

Кнут Гамсун скінчив 75 літ.

Чи ви нездужали коли Гамсуном? Він належить до тих письменників, що впливають як наркотик. А може краще привіяти цей стан опьянілості до пориву кохання, що затроюючи — прощайте та прояснює, прискорює зрілість у молодих літах, відмолоджує у пізніх.

Тільки такі письменники грають ролю в нашій духовній розвинути; інші залишаються привітними в довгій реєстрії авторів, яких знаємо, читаємо, критикуємо, згадуємо, не звязуючи їх зі своїми переживаннями. Ці вибранці і байдужі — різні для кожного з нас та чи не приємно подумати, що наш вибранець це одночасно один із найбільших письменників? Не допоможуть запевнення знавців літератури, що такий-то письменник — величина, мистець, творець. Адже в найбільших признаних красунях ми теж не кохалися.

Чи Гамсун старіється

75 літ скінчив Кнут Гамсун цього місяця. Втікає від людей, мандрує, накипає, пише, вертається до рідного Нергольмен, як давніше. Кожний із нас хотів би так старітися. Коло 50-х років український письменник уже ювілейний труп, а на світі? Згадайте сучасних 70-літків: Кіплінга і Шова, Бергсона і Роні, Ануція і Піранделла, Унамуну, Гавпмана, Горького... — ноден не живе за життя своєю безсмертністю.

Єдине, що дозволяло би нам казати про поважний вік Гамсуна, це збільшений розмір його повістей. Цей завзятий мовчун розбалакується на папері. «Вікторію» і «Пана» можна було носити в кишені; недурно були це поеми кохання. Нині Гамсун має більше часу; із обходів став землевласником, що садить ліси, осушує багніща, годувє свині. А проте бурлацька кров кипить у цьому, як колись і не вмів жити самими споминами.

Хвилини і дефініції

Двічі брав я з собою повні твори Гамсуна і довгими тижнями читав. Умів вибачити людям, що ошукали мене за тисячі (були і такі часи!) і називали найгіршими словами, а не вибачив такому, що забрав мені крадькома всього Гамсуна у найкращому виданні. Бувають хвилини, коли хочеться відшукати якийсь один том і прочитати тільки одну сторінку. Може Вайнінгер, що назвав «Пана» одним із найбільших архитворів із насолодою наслідував

Гляня, коли пустив собі кулю в серце. Знаємо сотні штудерних дефініцій, як характеризувати талант і справжній заслуги такого письменника. І мимохіть уявляємо собі іронічну усмішку автора «Містері»: — «Шановний Критику!» я списував різні моменти власного і чужого життя, мало журився тим, чи це буде твір... Не мав навіть певності, чи ці люди і ці моменти досить цікаві, а проте...»

Сумніваємось...

Бувають хвилини, коли починаємо сумніватися, чи наука літератури та професія критики починається чимнебудь до зрозуміння письменників і творів. «Реалізм», «композиція твору», «цікавий сюжет»... — це добрі терміни у розмові фахівців, що гуторять як рабін. Але коли хочемо сказати кілька слів про такого автора як Гамсун перед читачами, що хотіли би пережити кілька приємних хвилин байдуже де і як, починаємо сумніватися, чи мають якийнебудь глудз характеристики письменників і творів.

Може (хто його знає?) сказати так: Гамсун — дуже цікава людина; обіхав увесь світ, хапався всякої праці

від робітничої та ремісничої; голодував і жив із широким жестом; не дбав про завтра, а мав незломну волю робити те, що забажав, кохав і ненавидів; заснував рідню і вмів жити як свобідна птаха; писав і не дав себе зіпсувати тим, що писали про нього ані перед ані після Нобелевої нагороди.

Герої з нами споріднені

Найкращі його герої мають його душу. Химерне завзята чергується там із мрійливістю та любов'ю природи. Найбільш їх події — зустрічі та розставання. Терплять вони, як усі ми: наслідком якихсь дрібних непорозуміння, а коли зважувся на небуденний порив, важко його відрізнити від жесту розпучки, про які пише щоденна часописна хроніка.

Вони близькі нам своїми трагедіями, але далекі приступами волі — несподіваними постановами, придушеними почуваннями та вибухами. Багато із них споріднених один з одним настроями, думками, світловідчуженнями. Автм волею приглядатись їм як десяткам інших у добре обдуманих рямцях повісті, бо вони мають у собі Гамсунів кров.

З героями Гамсуна на діється ніколи за багато і ні вони ні автор не пробуєють за багато розяснювати: чому це так а те інакше.

Неподібний до інших

Найживіше нагадує він зі своїх попередників Якобсена; подібно нервовий стиль, що передає подібні «проблематичні натурки», подібна вражливості на барви природи. Ріжниця? Якобсена прибирала меланхолія затяжної негідки, Гамсуна — меланхолія непосиди та ненажерли вражіння.

Книжки його мало подібні до інших, хоча не зробив він нічого, щоб якимнебудь викрутасами відрізнити себе. Напевне читав багато, але не знаходимо у нього впливу літературних манер. Коли рівняти його з іншими сучасними величинами, не одна риса випадає на його користь. Геніальні блески Шова надто часто підпадають під сугестію публіки; Ануцію давно зманирувався успіхом; Гавпман занадто сильно підкреслює свою молодість і повторяє молодечі промахи, Горький іде за часто на державну педагогію.

Гамсун не сплямив себе ніодним смішним жестом — ні популярного письменника на самого лавреата.

С. ГОРДИНСЬКИЙ

РЕЙС НА АЛЕКСАНДРІЮ

Завжди, коли повернетесь із подорожі, вас засипують питаннями. Ви оповідаєте вдесьте те саме й скоро спостерігаєте, що в «егзотичних історіях» зовсім непотрібний будьякий критерій правдоподібності. Можете оповісти про те, як ви злетіли з човна у воду й на вас напало стадо кайманів і як ви двоє із них забили, заки назад викарскались на човна — дев'ять на десятьох вам повірять — (якщо у вас досить поважна міна) а й десятих матиме сумніви. Та й ви мимовільно самі починаєте підпадати під таку егзотичну автосугестію, починаєте прикрашувати кожне своє оповідання деталями, що дуже зацікавляють слухачів і ви виростаєте в їх очах коштом власної уяви. Повертаючись додому, ви везете вже в голові із премедитацією сконструовані випадки своїх авантур, в які ви самі скоро починаєте вірити. Всі великі мандрівники, повірте, були великими брехунами, пропорційно до своїх подвигів. Звичайно, ви, поїхавши до Винник, не маєте такої великої нагоди до творення візій, що, скажім, на морі південного порту, де ви ходите напівголі, наповнені вражіннями, сонцем і відповідною кількістю бананів, що ви їх їсте при кожній нагоді. Отже зробимо висновок: уява стоїть до квадрату сприйнятих вражіння. І це... буде зовсім згідне з логікою.

Я знаю, що такий вступ насторожить читача до того, що я схожу оповідати. Але хай же він візьме під увагу моє припущення. Я, малай мандрівник, зовсім не хочу бути гірший від великих Станлейв.

Отут і дозволяйте перейти до Александрії.

Іхав я туди на шкуні «Фараон». Була вона стара вже, пахла мишами й роками, але ще добре трималась на воді. Височенні щогли мусів тримати в рівновазі здоровенний трам зі споду корабля, де було, певно, не мало сотна-рив заліза. А й дерево, хоч старе, просякло так солоною водою, що стало тверде мов ті скамянілі колоди, що ви їх бачите по синах музеїв і «Фараонів» ще певно судилося вийти звиятно з неодоленого шторму.

Я не раз із берега милувався граційною лінією шкуни, гостро настороженої до обрію своїм бушпрітом, де весело тріпалось трикутні клівери. Звинуті марселі на гротцоглі серед плутанини лив заохплювали своєю міцною пружкістю. Єдиною річчю, що мені на «Фараоні» не подобалась, це був його капітан. Старий мурлик, з яким я за цілу подорож не сказав більше двадцяти слів. Ще першого дня подорожі я підійшов до нього, тоді, як він спершався на поруччя смикав із короткої носогоріжки свій кністер і, як це звичайно у всіх недосвідчених початкових мандрівців, засипав його потоком питань та виявів свого захоплення для всієї егзотики Сходу. Він витягував люльку, та зовсім незворушений, мовби мене не помічавши, дивився на мене своїми темними голубими очима. Вкінці, як я вивговорився, він спитався:

— Так, так, Схід гарний, але він зовсім інший, як ви собі це уявляєте! Ви здається більш про нього читали, як бачили?

— Чому, — є чейже дуже добрі книжки...

— О, певно, сказав він. Бедекер — найліпша!

І він відвернувся до поруччя, та почав знову смикати люльку, спльовуючи у бік дельфінів, що щохвилини виривали своїми темними хребтами із

хвиль. Мені нечайно, не знаю чому, стало дуже сумно.

Ні з цього, ні з того прийшов мені на гадку бідолашний джек-льондонський Горбань і Вовк Лярсен. Я тихо забрався геть у каюту грати з Фредом у шахи (Фред, це мій товариш подорожі). Але він саме хропів на лавці, часом клацаючи зубами та махаючи руками, щоб відігнати мухи, мов кошмарні візії і я знов вийшов, тим разом на руфу, де присівши на зовсім шнурі, почав снувати рефлексії про жорстоке право морських людей та ті докучливі вості, що їх доводиться переживати їхнім бідним пасажиром.

В Александрію ми прибули вранці й стали біля морю в старому порті. Капітан спішився до Пірею із своїм ладунком бананів і кляв, на чім світ стоїть, що з горячі йому весь вантаж погніє. Але мусів набирати води і владувати ще кільканадцять скринь; ладункові буми запрацювали зараз же по причалі. Нам-же казав він забиратись та повернутись перед пятою.

Я з Фредом збіг по східцях і відразу попали ми на піднесені руки торговців та гамалів-носіїлчиків. Десяток рук ментальноно схопили нас за що попало, тягнучи до себе та разураз вишкірюючи нечистіні ніжним кальдонтом зуби, виючи як тічя вовків. Я поспробував зпочатку говорити щось по французькому та німецькому, але це зовсім не помагало, а ти більш занюхави чужинця, напасники стали ще нахабніші. Я по по англійському, на жаль, небагато вмів, але в таких ситуаціях дуже легко пригадується інший англійський винахід: бокс. Кілька рухів сюди й туди і ми, під виття і вереск допали до повозки та важко дихаючи погнали до міста. Ще підчас їзди допадав нас якийсь із них, але араб на кізлі, вже добре пильнуючи свого інтересу, одним ударом батога звільняв нас від небажаного товариства.

Ось нарешті ми й у місті!

...Александрія, звана арабами й турками Іскандеріх, це по Каїрі друге найбільше місто Єгипту та один із найважливіших портів Середземномор'я. Лежить вона 31° 11' північ. ширини і 29° 53' східної довжини (від Грінвічу) при виході дельти Нілу. Заклав її Олександр Великий, що хотів отримати країну фараонів із своєю світовою державою. По Александрії його наслідник Птолемеї I Сотер (323—286) зробив, з Александрії осередком мистецького та наукового життя. Була там слава олександрійська бібліотека. Незвичайно пригідне положення міста, що завдяки сплавним руслам Нілової дельти звязане з краєм, здобуло йому за птолемеїської династії славу великого торговельного осередку. І т. д. і т. д.

Це — з Бедекера. Але запевняю вас, що Александрія зовсім інакше виглядає й ніякі Птолемеї по вулицях не ходять. Що найбільш на площі приступить до вас араб та запропонує купити вам егзотичну ящірку або вкляє собі до уст ідовиту змію. Від часу до часу також схопить вас хтось за ногу, щоб її за пів пастра почистити від пилу. Цього останнього до біса і це найсутивіша річ в Александрії плюс 48 ступнів Цельсія. Чуєте, що під вашим тропічним каском починає дивно топиться та лойовата субстанція, якій ви завдячуєте всю орієнтацію і ви з жахом піднімете руку до мокрого чола.

Згодивши нашу повозку, ми робили те, що роблять усі розумні й дурні туристи: під скаженим сонцем ганяли із три години по місті. Були у всіх мальовничих фортах, оглянули грецькі та римські викопалини, мечети та

НАШ КОНКУРС

На наш конкурс оповідання з сюжетом прийшли 52 речі. Жюрі, складене із О. Боднарівна, С. Гординського й М. Рудницького, розглянувши надіслані твори, признало **одноголосно** нагороду авторові оповідання «Змія» По розкритті конверти показалося, що автор її — **Юрій Косач**.

Як і всі подібні в нас конкурси, наш, збираючи досить поважне число оповідань, мав і всі звязані із такими загальними конкурсами недогідності. Половина матеріалу, що його надіслано і який треба було перечитати, показалася зовсім не літературною, не кажучи вже про головну вимогу нашого конкурсу — сюжетність. Із другої половини можна вирізнити кілька живо й образно написаних творів, хоч переважно на буденні теми. Це «Липнева отрута» «Едип і Антигона», «Суєта», «Бур», «Родимий» та ще декілька, що вирізняючись від решти, усе ж мали деякі хиби, будьто побудови, будьто сюжету, неймовірного у своїй основі, або знов були звичайними патрістичними чи комуністичними агітками. З малими виїмками наш сподівання дістати більшу скількість якихось новосюжетних і незвичайних, відмінних від загального сьогонднішого рівня нашої новелістики оповідань не здійснилось. Оповідання, незраз цікаво зачаті, врываються несподівано або кінчаються в кількох стрічках «богом з машини». На тому ти виріженні оповідання відзначаються гарною будовою, досить цікавими, хоч і не незвичайним сюжетом та живістю.

«Змія» йде в найближчій числі.

ГАЛИНА ЖУРБА

ПОЛІСЬКА ЦЕРКВА

(уринок з поеми)

Дуби та сосни предковичні, — загублена остання стежа могутніх пущ, що у століттях десь відступились величчю. В дрімотій тиші узбережжя розплющено прозорий Світезь — поліське озеро блакитне. За озером чагар, вимар, грузька, у вибох дорожа, місток з хворощі.

Геть десь видно димну синяву, а он зараз за мочаром село розлоге прижмурилося та дрімає. Немов старі баби поліські хати обсіли горбовину, щось шепчучи собі потай одна додній присілись близько. Над всім блакитний спокій зривав і давонів пісня і весняна ніч величчю й пах землістий. З хмар розповите небо синє заблало вітрами тьмяно і мов розсипаним намистом дощем оброшене село. Війнуло дичками й озоном. Промчала буря стрімголов тільки на чорнім оксамиті далеких блискавок відгомін. Отож спокій, і ніч, і давоні, весна і дикі грущі в квітті. Маленька церква дерев'яна у модрині, дичках та вишнях;

(дах лаплатий мох обіс) ще мабути із времен Богдана, а може геть іще давнішня, із наливайкових часів; а може... В смерках спогад гине. Хто зна як чудні події, якої зброї бряз та дим порізьбів ті рублені стіни? З почалих вікон давнім віє, легендарним чимось та чадним, немов жертвний дим живиці.

Така церква старовинна, яку лиш стрінеш на Поліссі й також похилена дзвінниця немов пагода, чи гонтина, з троїстим дахом та навісом...

НАРЦИЗ ЛУКІЯНОВИЧ

СИРЕНА

І знеси кличеш ти мене, сирено,
Твій поклик — знов бентежить спокій мій!
Що-лиш здався я дикий буревій
І ледве серце утишиш шалене,

Ти знов, як перш, зявляючись у мене
І чари сієш зпід шовкових вій,
У душу ллєш нову спокусу мрій —
Про серце неприступне, неваженне...

На шляху знову ти ставиш мені
І губи гіршіні, полум'яні,
Кладеш на мене пристраси печатю.

Та знай — в пекучих муках самоти
Здався я жаль у торжому зав'язті,
Мого страждання не побачиш ти!

вкінці кинули їзду, подались у плутані завулки східних кварталів. Ходили від крамниць до крамниць оглядаючи чудові вироби із металю, які услужні купці витягали для нас звідусль. Скоро у мене були два кинджали, чотири бразволетки із срібла, арабська мініатюра, кошкі з морелями, а Фред, у фезі, тягнув зі собою вирізьбленого в камені сфінкса, вагою із шість кіла, якого він купив і оце волочив із собою мов колоду вже другу годину. Та врешті присівши в малій каварні, казали ми подати собі паргль і вигідно розсілись на плетені соломкою кріслах.

Чорт спокуюсь, звичайно, Фреда. Я завжди думав, що він людина неможлива, не то що без такту, а просто без почуття міри у своїх непочатлих авантюрах. Він зпочатку ловив мухи і пхав їх у склянку з вином та, пустивши на стіл, дивився як вони лаяли пняті, та скоро змудився і почав розглядатись. Саме переходили дві завульовані арабки і він, ідіот, спінує не ждучи заслану й перед нами станула із відкритим обличчям східна красуня. Авантюру підняла її товаришка, баба з музикальними ногами (щоб не образити фортеп'яну!). На її крик повстала моментальна суматоха, наш столик покотився на вулицю й на нас почали нападати крокодилі обличчя. Не було часу до страти. Ми схопили, що лиш далось із наших речей і кинулись на пробій поміж жінок. Фред із своїм нещасним сфінксом біг попереду крутими вулицями, розкидаючи коші з виноградом і морелями. За нами на п'ятах, гнала розярена юрба, бомбардуючи нас гнилими помаранчями. Ми врешті на закруті шугнули в одну крамницю та, перекинувши наляканого купця, вибігли по другому боці; у час як юрба протискалась за нами, ми успіли порядно відбігти та, захопивши першу повозку, щасливо втекли до порту. Щойно в возі побачив я, що

Фред мав підозріло підфарбоване на синьо під оком, а я часто сам сьгаю до плечей, де роздушені овочі лишили свої мокрі сліди. А втім ми мали повний гумор, навіть тоді, як капітан привітав нас із борту своїм злісним поглядом. Бог з ним! Ми-ж йому заплатили, правда, не тільки, що на локсусових лінійках, але всеж і не даром ми їхали. Та він був глибша натура й імовірно расово відносився до таких на його гадку непотрібів, як ми...

Ми знайшлися на чардаку щасливо, лиш що Фред, пошпортнувшись на найвищому східці, пустив свого сфінкса в воду. Цілу дальшу дорогу він за ним

жалував, хоч я його потішав, що чейже акули його пам'ятки не з'їдять, бо вона із каменя. Та він був непотішний. А втім — синяк під оком скоро перестав боліти і за тиждень зник.

Ілюстрації Романа Чорнія.

сер АРТУР КЕЙС

З Королівської Академії Наук

Чи можна створювати надлюдей?

Чи антрополог усилі нині створити расу надлюдей, рід, обдарований завсіді геніяльністю? Моя відповідь така: без обмеження часу і з доволіною нагодою кожен тип людськості можна створити.

Моя формальна впевненість полягає на минулих людях. Ми самі нині є надлюдьми, в порівнянні із людськими створіннями, що були в нашому геологічному минулому, навіть недавньому. Вибірним розроджуванням, яке й є властиве природі, ми досягнули сучасний подем. У наших костях, м'язах і мозках існують у притаманому стані сили, що підняли нас аж до нинішнього стану і що нас підіймуть ще вище, як лиш ми їх потрапімо змусити до творення. Людина й звірина піддані однаковим законам потомства. Пристосовуючи ті закони, свідомо чи несвідомо, — годівельники,

що роблять підбір, перетворили всі домашні звірята на надтипи. Пристосовуючи однакову мету до людини, ми могли б прийти до переродження однакової важкості.

Годівельник, свідомий і досвідчений, виховуючи чистокровних коней, знає, як важко дістати переможця в дербі. Та все-ж його завдання просте, в порівнянні з антропологом, який хотів би створювати «переможців у дербі» між людською расою. У першому випадку вистачить звести жеребця й кобилу, щоб досягнути шкоро, життєву силу і розгін; та в другому випадку треба альянсу батька й матері, щоб запевнити щасливу комбінацію тисячних розумових вартостей — комбінація, яка в житті виступає як геній. Нам треба вирішити вперед спеціальну форму даного генія, якого ми хотіли б створити, бо люд-

ський геній прибирає стільки видів, скільки роль можна відігравати в культурному житті.

Щоб упростити нашу проблему, приймімо, що ми поставили собі завданням створити надлюдей у ділянці права. Погляньте тепер на труднощі, що їх стіне на своєму шляху еугеніст. Амадор коней іде просто на торговцю; він купує своїх ідеальних жеребців і кобил та посилає їх до своєї стайні. Еугеніст входить у зв'язок з родинами, де є видатні правники: він не може їх купити, але він може їх намовити приманою локсусових мешкань, рент, виставним столом і всіма вигодами життя. Назвіть це як хочете, але еугеніст повинен мати свій осередок хову, де може запевнити собі контроль, відібрання і чистоту раси. Та еугеніст зударяється негайно із своїми першими труднощами. І чоловіки і жінки, що погодяться його послухати, страять найважливішу з усіх людських вартостей — незалежність — потребу індивідуальної свободи. І навіть, коли вдасться створити таку спільку, знайдеться новий і важкий суперник — Купідон! У стайні паном є парубок від коней. Але хто з жінок і чоловіків згодиться слухати лиш еугеніста?

Отак моральним правилом, що ним кермувався б такий заклад, не могла б бути м'якість серця того, хто ним буде завідувати. Небажаних попрахали б без милосердя йти собі шукати зв'язків деінде і їх вигнали б без ласки, зараз по переступстві. Милосердя й ласкавість були б злочинами в таких закладах.

І є ще одні труднощі, майже невинні: елемент час. Еугеніст мусів би жити найменше 30 літ, щоб могли ствердити успіх своїх перших спрещень. Навіть, коли б він дійшов до віку Метусалема, він не міг би довести своїх експериментів навіть до третьої генерації — а треба ж найменше створити зв'язків, щоб дістати потрібний ідеал. Успіхи годівлі зворот засуджують тут еугеніста. Та це несправедливо: еугенізм не залежить від стаєнних метод.

Отже ми мусимо поглянути деінде й пошукати такої методи годівлі, яка дозволила б включитися у нормальне життя сучасного суспільства. Ось, в Індії, є наслідке право каст, що на перший погляд, подає нам деякі спроби. Система каст ізолює партії в громадянстві одну від других; та не ізолює така, що не виключає строго високопоставлених, але менш вартних осіб. Так система індійських каст не може досягти прогресу людських створіннь.

Та все ж маємо примір, узятий із нашого близького оточення, що нам дозволило б зрозуміти те, що можна досягнути вибором і ізоляцією. У феодальних часах вибирали людей за їхньою вартістю, силою рамен і поведінкою; їх наділяли зате землею. Більш, як через п'ятнадцять генерацій ця класа лідерів творила між собою альянс і дала нам в Англії нашу аристократію. Я чим не вважаю, що наша аристократія є класом надлюдей, але її члени творили бажаний і расовий тип, витвір означеної форми вибору й ізоляції зв'язків.

Прийді індустріальної доби, у 18 в., починає продукувати іншу аристократію — людей здібних до інтересів і їх

успіхів у тій ділянці. Зручність в інтересах є переносною вартістю в потомстві, як і всяка інша, але фактом є, що аристократія — з титулами чи без — що створилась завдяки інтересам, не є тривалою кастою. Це може добра річ для суспільства, але не для еугеніста. Без постійності він не може нічого зробити; щоб викликати розвиток типу, над-чл. підлюдину, група, де переводиться експерименти, повинна бути ізолювана своїм становищем, випробування, і то найменш через тридцять генерацій.

Це серце людини, а не мозок, що перешкоджає еугенізму. Модерний еугенізм будиться із свого сну на те, щоб знайти в осередку світа, яким керують суворі закони економіки. Кожна нація міряє свій поступ не відносно до розвитку людності, а до торговельного розвитку. Чи-ж ця надлюдська раса, ідеал еугеніста, мала б бути химерою? Чи-ж має закласти безжурно руки й лишити справи на свій власний біг? Зовсім ні. Він має комплексний успіх тоді, коли нація хоче удосконалити свою людність, що не можна досягнути, видаючи еугенічні закони, а лиш через співпрацю всіх членів даного громадянства. Держава цього зробити не може; і ніякий диктатор теж. Лиш самі народи можуть це вчинити. Плекання однієї класи немає ніякого сенсу, лиш ціла нація повинна підніматись на шаблях драбини поступу, одним загальним рухом. Цей рух розпочнеться негайно тоді, як кожен чоловік і жінка зможуть довести до того, щоб найважливіша частина здобутків їх життя не була самими нагромадженнями ошадностями. — не грішми й записами. що вони їх лишать по смерті — а наслідком, яке вони розділяють, входи в подружжя зв'язки. В кожній дитині батько й мати ділять своє природне наслідство.

Все, чого вимагає еугеніст, це те, щоб молодий чоловік і жінка, розпочинаючи своє найбільше життєве підприємство, не забували того, що буде неминучим наслідком їхніх природних дарів. А це — доля дитяти, що має дістати в дарі здоров'я, силу, охоту до життя, радість, свободний дух потогного завдання, здібність слідкувати за однією із тисячних доріг, що їх цивілізація отирає нині як джерело існування. Ідеалом еугеніста стало не створення надлюдської раси, а нації, здібної тілом і духом.

Переклад М. В.

ХРОНІКА

Переклади Рильського

М. Рильський закінчив перекладати з французького такі твори: «Червоні й чорні» — Стендаля; «Мізантроп» і «Міщанин — шляхтич» — Мольєра й «Орлеанську діву» — Вольтера.

Болгари про Шевченка

Болгарський літературний часопис «Літературний Глас» із 10. VI. 1934 присвятив ціле своє число Т. Шевченкові. Є там статті Болгар і Українців. Про «Поєзії Т. Шевченка» пише проф. П. Башиллі, про «Шевченка-мистця» — М. Парашук, про «Шевченка і тенденції в мистецтві» — Д. Шелудько, про «Генія, якого чекає признання» — Д. Гаврийскі, про «Шевченка по-

КРАПКИ НАД І

Клопоти з геніями

Недавно один російський мистецький журнал репродукував портрет Пушкіна роботи Кончаловського. Сидить він по турецькому, у розтібнутій сорочці на ліжку і пише вірші. Звичайно, не один поет пише вірші в ліжку, в негліжі, ще й до того, коли гарячо. Але уявіть собі на якійсь із львівських вистав портрет Шевченка в такій ситуації! Зараз би крик про «нищення національних святощів», «дух степу» і т. д.

Що Шевченко геній — ніхто нині не перечить. Він навіть щось більше — ікона, а не людина з мозком і живою, що їла галушки і пила горілку, та, мабуть по п'яному, писала вірші, що хоч і душкискої порнографії не нагадують, усеж їх мало хто хоче. В гортанці казаном капустям стають і кожний, випускаючи «Кобзаря», підсмажує їх на власній ідеологічній сковорідці. Відомі були фальшування Шевченка в передвоєнній Росії, зрештою зовсім виправдані цензурою. Нині більшовики свідомо фальшують шевченківські видання, «залишаючи на поживу розбійної контрреволюції окремі реакційні елементи його поезії, що засуджені цілою більшовицькою дійсністю» (як писали недавно «Ізвестія»). Автім і національним видавцям Шевченко був деколи у цілості неприйманий, і його, делікатно сказавши, «поправляли». Згадати б лиш видання УПТ з 1898 р., де при читанні волосся на голові стає. Попрощувано навіть такі вислови, як «світанок».

Недавно «Нова Зоря» (з 26. серпня), реферуєчи один доклад, глибоко кодуно зупиняється над проблемою: «що зробити з Шевченком? Бо хоча він нездвинений, та в нього стільки бадьорих і сильних тонів, що він і далі має величезний вплив на розбудження нашої національної свідомості. Та не всь, що він написав, можна поручати, бо і великі поети мають свої слабкі хвилини. Треба вміти вибирати з нього те, що творче й будуюче...» і т. д.

Отже, значить, крім Шевченка творчого й будуючого, є нетворчий і руйнівний, тим разом не контрреволюціонер з «Ізвестій», а революціонер.

Але цього Шевченка, що качаном у горлі декому стає, з приємністю й жадобно хрпають здорові зуби нашої молоді. Підчас ідеологічного годуку це часом дуже поживна річ. Цебо вітаміни такі, панове, без яких зуби випадають.

с. гор.

ета і борця» — С. Чилингиров, про «Т. Шевченка і наших будителів» — Н. Т. Балабанов, вкінці про «Всечоловіка» Ів. Н. Орлов.

В тому числі прикрашеному численними портретами є теж переклади — фрагмент з «Івана Гуса» і «Не женіся на багатій» у перекладах С. Чилингирова.

КНУТ ГАМСУН

ОЛЕКСАНДЕР І ОЛЕОНАРДА

Була протока, що називалася Глімма. І був свого часу молодий циган, що називався Олександр. З тим ото Олександром балакав я колись у твердині Акерсгус, де (він сидів за насильство. Тепер читаю в часописах, що небезпечний злочинець вмер, — забив його воздух тюремної келії. Він розказував мені, що якось раз він забив дівчину... Сьогодні якось особливо моя думка повертається до того оповідання, та якось у неладі, чіпляється середини. Почну від початку.

В Норлянді є великі й малі рибалки. Великий рибалка — це богач, що має неводи на оселі, амбар та повну комору. Він носить надто широкий та грубий одяг, щоб виглядати огрядно, мовляв, його статі на добрий кусок. Ніколи він не зволікає з даниною церкві чи державі. На різдвяні свята приносить до хати цілу барилку горілки. Можна відразу пізнати, де живе великий рибалка, бо він оббиває свої хати деревом та малює на червоно, а вікна й двері на біло. А його синів і дочок легко пізнати по великій кількості дорожочностей, що їх влягають на себе, як ідуть до церкви.

В пристані великого рибалки Енса Оляі причалила одного дня

велика ватага циганів. Була провесна. Цигани прибули у сьому, власному, великому судні під проводом старого Олександра «Цьвіка», великана, що мав свої три лікті висоти. З судна вийшов на беріг гарний юнак, біля двадцяти літ і просто до хати Енса Оляі за милостинею. Це був молодий Олександр. То часи мого дитинства. Ми, діти, пізнали Олександра, він бавився з нами, як був молодший, мінняв з нами блискучі гудзики та бляшки. Енс Оляі, гордовитий, показний чоловік, що нікому нічого не винен, наказав циганам забиратися, бо нічого не дістануть. Але Олександр став нахабним і впертим; не вступався, стоячи на тому самому місці, хоч його вже тричі проганяли.

Можеш дістати роботу, сказав Енс Оляі.

Яку роботу?

Направиш кітли й горшки. А як ми, хлопці, підемо на ловлю, помагатимеш моїй жінці та дочці.

Молодий Олександр обернувся, пішов до берега, де було судно, та радився зі своїми. Коли-ж вернувся у двір, зголосився у великого Енса Оляі: Так, він годиться на службу. Він мабуть порозумівся з батьком, що окраде якслід великого рибалки.

По якомусь часі Енс Оляі вбрався з синами на риболовлю,

а жінка й дочка лишилися в хаті. Дочка називалася Леонарда і мала не більш двадцяти літ.

Молодий Олександр справувався. Він знався на недугах худоби і лікував їх напричуд спритно. Жінка великого рибалки швидко почала виявляти йому особливі почування, байдуже, що добігала до сорока. Але циган брехнув, що, мовляв, у нього наречена на палубі батьківського судна і він тільки про неї думає. Дуже це вколюло багату рибалку, і вона стала пильно берігти свою дочку перед циганом. Як тільки земля розмірзлася, зараз післала молодого Олександра копати торф, щоб так він був далеко від хати. Але на торфовищу Олександр зводив незрозумілі пісні, а й робота не стояла. Такий великий, веселий поганин, Леонарда рідко ставала з ним на балачку.

Ні, Леонарда рідко ставала з ним до балачки та й узагалі нічого з ним не мала, вона-ж не забувала, що вона дочка Енса Оляі. Але-ж бо весна це така небезпечна пора і як тільки справді потемніло, то очі Олександра стали як зорі. Скільки разів приходило йому прохотити біля Леонарди, то без усякої потреби намагався йти як найближче неї. Аж якийсь дивним способом стали пропадати з її скрині одна по одній різні речі, хоч замок був цілий. Виявилося, що хтось відбив дно скрині і Леонарда стала підозрівати Олександра в крадіжці.

— Ні, я не вкрав, сказав він. Але може я віднайду тобі ті речі, як тільки сьогодні вечером лишш отворені двері своєї комори.

Глянула на нього згори і змісія відпалити: — Ти конче хочеш завтра забратися з цієї хати?

Але циган вміє просити і знається на колючих штуках своїх червоних уст, своєї смаглої скіри та своїх очей. А при тім усім він жадливий пан і мистець у коханні.

На другий день Леонарда сиділа з шитвом на поліврі, аж надійшов Олександр. Він сказав:

— Дозволь мені тут лишитися і лай працювати там, на торфовищу. Більше ніколи так не скажу.

Глянула на нього і тих кілька слів торкнули її серце. А він при тім зняв шапку, волосся якось так нещасно нахмулося на очі і його червоні уста були багрянні, як рідко. Леонарда відповіла:

— Ну, ну, попробуємо.

Нахилилась над шитвом. Почервоніла. Але циган добре знав, що робить, коли він молоді дівчину так просив, щоб лишила його на торфовищу. Хотів їй улестити, хоч добре знав, що тут не вона, але мати всемо голова.

Минули дні.

Конрад, син століяра був у світі й сам навчився століярки.

Навчився він того діла від мійських майстрів, так, що й сусідні села заговорили про нього. Він жив по тім боці пролоки Глімми, а кому треба було гарної скрині, то їхав до нього. Раз якось і Леонарда поїхала туди, а Олександр перевіз її через протоку.

Вона дивно довго сиділа у молодого Конрада та й балакала з ним про нову скриню та й ще про дещо, бо-ж зналися ще дитини. А коли Олександрові вже надоїло чекати на долині біля лодки, він пішов аж під хату, та глигнув у вікно. Та в ту-ж мить відскочив і побіг у хату, обурений, зі скаженою лютю.

Всі троє вляпили в себе очі. Циган виглядав як перепоновий кін з розвіяною гривною і роздутими ніздрями.

— Так, уже йду, сказала Леонарда, щоби його заспокоїти.

Оба мужчини змирялися від стіп до голови й оба були молоді. Олександр став мацати пальцями по клубі, шукаючи ноща, але ноща не було і його очі знову спокійніли. Циган безпомічний без оружжя, але з нощем у руці, відважний та очайдушний аж до душоубства.

Це була перша стріча. Якось на тижні прийшов століяра Конрад зі скринією до хати рибалки. Скриня була дуже дбайливо зроблена і замок був новий та штудерний. Та коли Леонарда хотіла перенестися до нової скрині, виявилось, що всі її речі, що були пробіли, лежать на сво-

ВАСИЛЬ ТКАЧУК

Набуток

Та йванова хата, що ніби до молитви прилягла, або прикинула просити, щоби дунути її; а вже раз стяглась на нову — була в гонорах.

Чепурилась, наче стара баба на храму.

Гуділа — водою на лотоках, або джмілем у осоках.

Гайки... Набуток... Іван одинака женить — а весілля йому багацьке справив.

Співали... Танцювали... Веселились... Жартували...

— Ану-ко молодіки! доста вам польок та мунявих вадців! — Староста йванів перече. А до музикантів:

— Мой, маркіранти! Сипте нам «жівського вадца» гуцулочки-припіночки, аби аж нам «вочкур» попукали, — найми з дідом Грицьком нагадаємо давньої Пригнувся до діда:

— Ану, штрамуйтеся! Бо йдемо одної «джехлої».

Підстриженою гривкою, мов у ціненької дівчинки, синім носом, шерстним усом, тай щирими словами відпекувався дід:

— Нико, май розум. Ви — молоді набувайтесь. Я старий — негодин, тай мені не до данду!

— Ей, вуйку! Один мусите вшкварити!

— То нема пардону! Як на весілля бути й не дандувати?

Наче ворони кістки прискіпались молоді гості.

...З павутиною доброти на обличчях — ці бажали, щоби дід набувся.

...З повними очима кпин — ці аж гинули посмітяться.

— Дід ме по давньому дрібуляти та перебирати ногами, гей кінь в «гальопі», ще й в долоні паскати ме, як розюшена баба.

Николай свого добивав:

— Діду, не будьте такі «вгурні» — цеє один...

— Нико, ти-ж бачу не дівка. Як цеє допасувати: Сивою Трюханови з молодими пойд боки оратись... Все старе най іде фуч!.. Не маю тут версти — а ви діти мої моглиби бути...

...молоді роки в дурійку мене загонять!.. Го-го-гой! Криш! — і фертик!.. Мой, ми віддай що сніп, глюк, німі, як не годни очистити «зафачкану» сорочку.

То любчики мої тра, гей ластівки з глини ліпяти гніздо — геравс з зазульми з того гнізда... Ой, так-так, за полешку журуся, а не за дандоване.

Гості утихли — ні шельсть — подавали на котів, як чигають на миші. Подабали на постордовані великі камені...

Та Николай викрутився:

— Ци-ж із буйности хочеться дандувати? Та!.. Але, як стали-смо грибами, лімо у коші...

— Та, правди!..

А жаві молодіки, нізи з пограшеними на червоно обличчями — розохотились:

— Музиканти! Грайте, або гроші вертайте!

Комірались...

Хата несмілим рухом шаруділа. От-так було, як коли в хмарі вариться воркотить перед грозами, та зливою...

Немов зерно посипалось на дошки —

му місці. Так собі лежали у старій скрині, якби їх ніхто ніколи не рушав.

Це знову твоя робота, сказала Леонарда до цигана.

— Ні, я цього не зробив, він знову заперечив і мабуть знову брехав, хоч не було йому з цього ніякого хісна.

Столяр Конрад був дозго в хаті з Леонардою і вона зварилася каву та гостила його. Але циган ще передтим знайшов нагоду сказати «тьфу» і плюнути в горщик.

Чатував на столі, як той по-вертався.

Знову змирялись оба й Олександр мав при собі ніж.

— Ніщо тобі не допоможе, цигане, — сказав Конрад. — Сьогодні вона дала мені слово.

Тоді Олександр станув як увогні і вхопив ніж. Але столяр, скочив до лодки і відбився, а як вже був доволі далеко, крикнув до берега, що зробить донос до поліції на волокиту.

Минули дні.

Старий Олександр «Цвник» повернувся зі своїм судном і хотів забрати сина на палубу, але молодий Олександр не похочував, мовляв, що хоче своє відслужити. При тому, чи не нагородив батькові, що він хоче ще багато дещого вкрати у дворі, бо циганське судно відплило без хлопця.

І молодий Олександр сказав до Леонарди:

МИКОЛА БАЖАН

ДОРОГА

Ретельно тіні складено в штахети і над пустеліщем степів,

Як хвіст скаженої комети, —

Огонь рахманних вечорів.

Упали тіні гострі остронь,

Чіткіш ляли rischi тілох;

Перехилились в темну просторінь

Кущі здичавілих зірок.

Іду, й дороти переламани,

Гнучись, плазують із-під ніг.

Так важко на жорстокім камені

Класть лінії твердих дорі.

Так важко на жорстокім камені

Шляхів вирізбювати грань.

Невже і справді заважка мені

Дорога зустрічей і тиха путь прощань?

Дорога зустрічей і тиха путь прощань,

Людська дорога! — просто сгелась,

Відбивши на холодних рельсах

Огні ночей і дотиків світлань.

І кожному іти тобою,

Людська дорога меж і мір! —

І тягнуться над головою

Сліди скривавлених снів.

І знити, куди іти,

І терени, що проходиму.

Людському захвату нещоту

Невже не вистачає мети?

Не всі серця дадуться хробаку,

Не всі шляхи у круї закуту,

І проросте зелена руга

На жовтому піску.

Із «Поєзій»

скрипки розшумілись. А думали своїми

тонами утискали гостям у душі —

аж у п'яти здавалось скоботали.

Не стувся дід, як опинився у колі

молодіжків:

— А, в гору!

— А, попрай!

— А, в «галаджі!» — вигукнули.

Тай трясались, мов пружини павучки.

— Як дандувати, то дандувати!

Ю. КОСАЧ

АВІАТОРИ

Де Чельскін, де Конго, де Гобі,
Де Атлантика гострі вітри,
Там ляли їх шляхи шарилові
Перемірний розтином крих.

Не для них, сталекрилих кондорів,
Тяготін обчисляли права,
Іх сталевої волі моторів
На землі ще ніхто не скував!

Бо заобрійних синяв кордонів
Іх розбила преспелера грань
І, мов кітці шурлі, елерони*)
Розпанахали темні світлань.

Іх не в морозі печене чоло,
Іх у сенці злелія Дедала,
Вони в прірвах блакиті свій шолом
Зачерпнули, штурмуючи даль.

Де не клекоті орліх дозорів,
Де не хмар діамантовий кряж,
Повертає рука командорів
Самолета стрункий фюзеляж.

Та на смерті не тремлять ім фанфари,
Тільки моря запінений вал
Пророкоче салюти у хмари,
Хуртовинами бючи причал.

Бо на лети не крили ніхто їх,
Ані черн, ані цар, ані Бог,
Самі владу над даллю, — Герої,
Узяли без ватань і тривоги!

*) Крильця на хвості літака.

С. ГОРДИНСЬКИЙ

СПЕКА

Високо, спинилось, горить,
Соняшне коло,
Щільно неба синій берет
Налятає на голову

День
Розбулено руки розняв,
Став на місці й ради не знайде
І не витягне підшов ніж
Із розтопленого асфальту.

Волочимось бруком вулиць
Кроками обміланими
І тіні падають горілиць
Переїхавши автомобілями,

Що жадно холодний напій
Із червоних сифонів смочуть;
І лиш чуєм
Як летить піт,
Як летить
Заряють коком!

Повішений на комірці
Проклинає кожен жар такий
І з жаровником у руці
Марить про леді Арктики,
І розкрити на сніг уста,
На розпалений дуралюміній,

Як короп повітря ковта,
30 С в тіні.

Розтризавши піл у зубах
Нині навіть ніхто й не помітив,
Як вийшов з книгарні і впав
На бруку зімлілий Вот Вітмен!

Дістав дід охоту.
Дістав — розспівався:
«А, як ми-си тай любили
Старі дуби цвяти!
А, ек ми-си залишили
Молоді повеи...»

Л. БУРАЧИНСЬКА

У Почаївській Лаврі

(З циклю наших репортажів)

Ой зійшла зоря, вечірняя,
Та над Почаївом стала.
Виступило турецьке військо
Як та чорная хмара.

Турки з Татарами брами облятали
Монастир завоювати.
Матір Божа Почаївська
Буде нас рятувати.

Стець Захізо з келії вийшов
Та сльози змішав,
Ой, рятуй, рятуй, Божая Мати,
Монастир захибав.

Цю пісню відкрив і розвинув пер-
ред нами Кошиць. Коли я вперше по-
чула цю пісню з невеличкої гімназій-
ної естради, відізналося в ній справді
неначе гудіння якогось великого дзво-
ну. Почаїв видався мені якимсь дале-
ким, святим місцем, де як у Печарській
Лаврі, збережено стільки народних сліз
та зідхань.

І тому здивувалася, коли почула, що
можна поїхати й оглянути Почаївську
Лавру, так, як усяке інше прогулькове
місце. Зі Львова воно й зовсім неда-
леко: подорож на один день. Почаїв
лежить зовсім близько давньої австрій-
ської границі, так що з дзвіниці видно
костел у сусідньому галицькому селі.

Але нам, галичанам, таки видається во-
но трохи іншим світом, так начеб існу-
вав ще даліше славновісний сокаль-
ський кордон. На жаль він і досі існує.
Коли не на мапі, то в умах і серцях
обабічних мешканців, що себе не
знають.

До Почаївської Лаври найкраще під-
їздити зі сторони Крем'яця. Вже зда-
лека зарисовуються білі обриси Лаври.
Вона висунулася в небо, розложившись
на узгір'ї. Із білих мурів підбудови ви-
ростають круглі й високі бани, гострі
верхи, гранчасті вікна. Найвище зня-
лася дзвіниця. Міцним чотирикутним
комом та золотою банею вперлася в небо.

Підїздаючи зовсім не помічаєсе-
ла чи містечка. Проти гнізда мурованих
верхів на горі, все непомітно тане.

На краю торговині розложили столи
бублейниць зі своїм невеселим крамом:
бубличками, квасом, насінням із гар-
бузів та соняшників. Жінки закутались
у грубі вовняні хустки й неначе насупи-
ли: сьогодні свято, а прочан майже
немає, з ними торговувати. Іхні повні
столи й припорошений крам навіть у
Почаєві пригадують крізу.

Звідси дорога вже проста: стрімка
вулиця веде до брам Лаври.

Але цю вулицю перейти нелегко.
Хто минув бублейниць без спокуси,
обов'язково спотикнеться у вулиці
«хрестопродавців». Вона стрімка й ка-
мяниста, неначе дорога праведливих до
раю. Обабіч розложилися невеличкі
крамничі густо, одна в одну. В сутінках
їх вікон мерехтить щось таємничо,
неначе золото й самоцвіти. Це — ікони,
нанізані рядочком на продаж. На па-
лочках розвішані хрестики з різнобарв-
ними стяжками. При срібних хрестиках
біла, при золотих помаранчева. На сто-
лах теж блискучого краму доволі,

хрестиків, образків, медяників безліч.
За прилавком сидить широка моло-
диця, закутана в теплу вовняну ху-
стку. Її обличчя неначе привітніше, як
у бублейниці на долині, а може й
відчуває вона — справжня купчиха
— покупця в мені.

«Ог чудотворна наша Богородиця»
— показує. «Не маленька, а це більша».
З золотої ризи визирає суворе обличчя
візантійської мадонни. «Є ще й така
зі «стопою», заохочує молодичи. «Тут
«чудо було панійко», — пояснює на-
мій здивований погляд. Тут давно ко-
лись з'явилася Мати Божа пастухам
і знак дала. І слід свій лишила на
камені. А з того каменя тече вода ці-
люща».

Молодиця загортає ікону в папір.
Жаліється на важкі часи, коли питаю
її, чи були сьогодні прочани. «Бу-
вало народу тиснулося тут, що про-
товпнитись було нікуди! Так і гляди,
щоби чого не потягнули. А тепер то й
сидіти шкода! Один-два покупці, та й
то торгуються, що крий Боже. Хоч
закривай крамничю!»

До воріт Лаври ведуть розложисті
сходи. На краях вищерблені, по середині
витоптані. І перепустили вони по со-
бі християнського народу! Тепер тут
пусто, тільки лірники засіли краечком і
виводять свої одноманітні пісні. Але
їх небагато. Видно й для них інші
часи настали, коли і в Почаєві за
милостиню важко.

Ліворуч мабуть канцелярія Лаври.
Двері гостинно відчинені. За стоєм
сидить чернець. Широкоплечий висо-
кий чоловік із круглим, скулястим
обличчям, і торгує. Його очі сховані за
вишуканими окулярами, зимно зустріча-
ють прихильних, оцінюючи їх на свій
питомий лад. Волосся, що стирчить за
вухами, дике й неслухняне, придає йо-
му якогось неприємного вигляду. Ба-
лакає по російськи.

Продає мені листівку, пояснює. Тон
і підхід подібний, як у заживної мо-
лодиці з хрестопродавців. З близька
бачу, що він зовсім молодий ще. Але
спрацює дуже ревню, як за власним
прайлавком. На мою українську
мову навіть не наспунився, як і слід до-
брому купцеві.

Від нього довідалася я, що оці ве-
ликі витоптані сходи на подвір'ї ве-
дуть до Собору, найстаршої тутеш-
ньої будови. І що вибудував її пан
Микола Потоцький десь коло 1780 р.

Я нагадала собі, що Почаївська Ла-
вра була ж колись уніятською і що ма-
буть саме в тому часі вибудував собор
пан Микола. Перед тим були тут лише
дерев'яні церкви й укріплення.

Успенський Собор обведений дов-
круги широким рундуком із кам'яних
квадратних плит. Цей рундук огра-
ничений з одного боку балюстрадою
в химерній бароковій візрі. Звідси вид
прегарний: спершу видно зелені мо-
настирських садів, що оточують пів-
колом Лаври, а потім ідуть горби і гор-
би волинського краєвиду.

— Ну, ну. А що зробиш за
другим разом?

На святого йвана мали бути
гулі у столаревій хаті. Й Лео-
нарда мали прийти погуляти. І
того самого вечора мав Олександр
дер розпрошкати зі службою в
дворі рибалки.

Леонарда сказала до Олекса-
дра:
— Перевези мене, заки відій-
деш.

— Куди-ж ти? — спитав.

— Це тебе не обходить, від-
повіла.

Олександр зібрався. Зробив
клубок зі своїх м'ястків і сказав:
— Я готов.

Зійшли вдлі до протоки і всі-
ли до лодки. А протока Глімма
прибула, бо розтяли леді, і пе-
реправа була небезпечна.

Веслуючи, Олександр сказав:
— Хочеш певно з ним повин-
чатись?

— Авже-ж, відповіла.

— То не я вкрав твої речі,
промовив знову. Це мати твоя
вчинила.

Добру хвилину пронизувала
його очима аж скрикнула:
— Що ти кажеш?

— Хотіла нас розсварити. Але
я віднохав, де вона сховала всі
твої речі та відіслав їх тобі.

— Брешеш, брешеш, крикнула
Леонарда й не вірила йому.

Циган веслував щораз недба-
ліше і не зважав, куди веслує.

— А я нічого злого тобі не
зробив, сказав укінці. Якби ти
хотіла, з мене булаб порядна лю-
дина.

— А що мене це обходить?
відповіла готова до сварні. Як-
же ти веслуєш? Ще затопимось.

Але він пустив лодку.
Тоді вона ще раз крикнула те
саме.

Нібито послухав і так взявся
до весел, що одно аж трісло.

Були безпомічні.
— Ти це з розмислом зробив,
сказала вона, почувши вперше
тривогу.

Він відповів:
Так. Не висядеш жива на бе-
ріг.

Хвилину після того залунав
пронизливий крик, лодка grim-
нула в скалу й один бік розторо-
щився. Циган у млі ока вискочив
на скалу. Звідти бачив, як Лео-
нарда кілька разів закрутилась,
піднялась на хвилях і переки-
нулась та пішла з крутизем на
дно.

З берега побачили те й уряту-
вали цигана.

І ніхто не міг нічого закинути
молодому Олександрові. Весло
трісло, він не виїхав. Нещастя та
й тільки.

Цю історію розказував мені
сам Олександр у твердині
Акерсгус, де відсиджував кару
за насильство.

пер. О. Б.

Двері до Собору відчинені настій. Тут і там вештаються прочани, поринаючи у церковних сутінках. Однак церква майже порожня. В середині ясно: світло паде з бічних вікон. Але нема враження привітної ясності тому, що стіни викрашені в сірій колір. Зрештою й сірости тієї не видно. Всюди малюнки, всюди ікони, золочені крила, букви, суворі янгольські обличчя. Під прицілком б'ється напис золотими буквами на синьому тлі. Це «Отчешаш».

Ліворуч на стіні велике мальовило. Незугарний, примітивними рисами передає тут фабула чудотворної почаївської пісні: чудесного вирятуння монастиря зпід турецької облоги. Над горою Лаври на облаках Богородиця, оточена янголами й святими. Турецький обоз розложився шатрами й гарматами під самою горою. Але вороги бесили, вони з переляком дивляться в те світло, що бе з дивної появи й гублять із рук луки й стріли.

Кажуть, що в 1670 р. турки, облягаючи Лавру, відступили з північ. Почаївська пісня про те згадує. Та ще й про якогось отця Заліза, що виблагав оцю ласку в чудотворній іконі.

Хто був цей отець Залізо? Дивне прізвисько людини. Але можливо, що це чернець найменше, що має щось означати. Залізо! Може це основник Лаври, або ігумен з часів турецької облоги?

Зупиняю стрічного послушника, що вибіг із царських врат. Він закріпив очима. «Железо? Железо? Так кажуть отець Іов преподобний».

Іов, це святощі Почаєва. Його мощі спочивають у підземеллі в його власній келії-печері. Чи немає його тут на образах, спитала я.

«Я не знаю... (Послушник перейшов на українську мову). «Тут є всякі чудеса. От наприклад, граф Пототський, той що собор збудував. Стріляв у свого кучера. Злий пан був, гріха не боявся, розізлився на кучера та давав у нього стріляти. А парубок, ніби кучер-то тільки згадав Матір Божу Почаївську тай за хрестик ухопив, що в нього на ший. А з хрестика пішло сяйво. Як побачив це пан, то такий його страх узяв, що він обіцяв Матері Божій Почаївській собор пострити...»

Всі це намальовано на одному образі, як і багато інших «чудес». Послушник хотів перейти до сусідньої картини, коли враз загудів звідкись могутній гомін і він злякався. Очі забили по церковній долівці.

«Мені треба йти, бо там несуть ікону «Яку ікону!»

З його відповіді зрозуміла я з тру дом, що оце несуть її, чудотворну, з Зимового Собору в Успенський. У першому вона злимає, а в другому літо проводить і прочан приймає. Я задержала віддих. І не думала побачити її так близько!

Втік послушник. Тільки його ряса замила порожню церковну долівку. А ми почули попри гомін дзвону невразний людський спів. Він дужчав і злимався у якийсь недогадний сильний гамір.

Вперед увійшла група послушників із хоругвами. Вони тягнули з усієї сили якусь одноманітну мелодію й їхні молоді голоси знаходили сильний відгук у навах собору. За ними йшли три черці в ризах, вишиваних і притертих. Два нх кадильні недбало, розглядаючись на боки. Третій і найбільший ступав повагом і співом зосереджено. Його голос лився простими звуками, без переломів і хвилювань і линув понад головами вірних, як струя.

За ними бігли ченці, співаючи і мішаючи свої витерті і сірі від пороку

рися з одягами вірних. Бігли, кажу тому, що весь цей похід не ступав поволі, не тягнувся як процесія, а підстрибував. Так наче важко було б їм донести якийсь величезний тягар на своє місце.

За хвилину побачили ми й ікону. Її несли вірні. Жінки закутані в грубі вовняні хустки, молоді дівчата з обличчям засмаленим від весняного сонця. Вони співали поволі й тягучо з одним самим зосередженням, що й на обличчі «голубого» батюшки.

А ікона? Її начеб не було. В якійсь незугарній шклянній будці, яку несли на чотирох дрючках широкі почаївські молоді, мерехтіло щось золотого. Зупинилися перед царськими вратами. Ікону вміть оточили ченці й відсторонили вірних від неї. Поміж ними показалося заклопотане обличчя мого нового знайомого, послушника. Він пробірався через юрбу до бічних врат, швидко й проворно. За хвилину спустився зверху (і не сподівалась я в Почаєві такого хитрого механізму) червоною шовковою стрічкою, що досягла вже долівки. Неначе дитяча іграшка, ривувалася вона на тлі іконостасу, хвилюючи злегка яскравими довгими кінцями. Очі всіх звернулися уважно до її хвилястих кінців, які вхопили найближчі два ченці у руки. Будку відчинили: батюшка з «басом» вийняв із середини щось важкого, золотого. Швидко руки пересилили кудись червоною стрічкою. Вона напнялася рівно як струна і на ній повисла ікона.

За хвилину знову запрацював мій знайомий за іконостасом, бо ікона стала беззвучно підійматися на червоній стрічці. В середині іконостаса зупинилася. Стрічка коливалася під її тягарем і хиталася то вправо то вліво. Із середньої бані впало на неї світло сонцем, і відбіло від дорогоцінного каменя, неначе золоте сяйво. У вітці такої дорогої рясі ікона неначе змаліла, зникла. Тільки мигот доглянула я темне обличчя Мадонни, схилене над дитиною. А ласкавий її скорбний погляд, що уздовж доводив калік та пригортав недужих, пропав для вірних зовсім.

Що це зробили з тобою, Почаївська Божо Мати! Скорому грецьку ікону епископа Неофіта, яку привіз цей чужинець до землі волинської, вбравши в чужі, неприступні шати! Хоч вона, проживши з нами три століття, стала нашою, рідною, близькою. Бо хіба відхання і слюзи, проліті у її стіп не прикували її до нас міцніше, як хто зна які неофіти? Хіба не лине довкола неї подих отих історичних подій, про які у пісні співають?

Гомін людських голосів та діловиті, метушливі постанні ченців стали нестерпні. Я вийшла з собору.

Напереді забігло щось неначе крамниці. Чотирокутник спущеної ролей чорнів на лівому боці. Над ним напис, вузька, довга вивіска. Пробую відчитати при допомозі скріпленого шкла (одно не вистарчає). Що це?

«Сільсько-господарська бачу «кооператива» й не могу вже даліше читати: від напруження очі заходять слюзою. Як, тут у Почаєві? У такому прегарному будинку?

Але мене закликали. Мое товариство йшло в напрямку дзвіниці. Високий її шпиль відбів від Успенського Собору і став посередині монастирського подвір'я. Дзвін уже затих.

Біля дверей ми зупинились. Якийсь чоловік в розстібненому рудому кожусі відчинив двері величезним скрипучим ключем. Чоловік у кожусі пустив нас і напівтеми сніи й зачинив знову двері за собою. Угору вели вузькі дерев'яні сходи. Чоловік (це мабуть був

паламар у напів червоній рясі) загупав чобітьми і зник у темряві, не кажучи нічого. Сходи вивели й нас на невеличку площу, слабо освітлену. Знову сходи і знову площа. Коли ми, задихавшись, виїшли на світло, де вже висів дзвін, паламар вже не було. Щойно за хвилину виліз він із одного вікна, переступаючи обережно підвіконня.

А над нами висів непорушно й мовчазно дзвін, прикритий порохом і цвілью. Його широкі береги торкалися майже наших голів, так низько висів він у цій комірці. Подовгувате, чорне серце блищало від дьогтю. Середина дзвона була чиста й майже лисуча. Видно, що серце не давало йому спочивати. Але зверху дзвін застїмився; подбали про те вітри почаївські та птиця небесна. Так що важко було відчитати напис кований на ньому. Однак, коли обійти кругом, можна було зрозуміти, що дзвін цей важить 670 пудів, що литий він у Москві за царювання Олександра II, а рік його народження я так і забула.

Паламар раз-у-раз вилізав через вікно й пильно стежив за знаком із Успенського Собору: коли починали дзвонити. Хлопчина з прочан, що прилучився, взявся діловито за вузівку, прикріплену до «дзвінкового» серця. Паламар дозволив йому дзвонити, показуючи розмахистим рухом руки, як треба хопати. Ми притулилися до стіни. Та в цій хвилині метушився кожух рудий полами й виліз східцями в друге сумжене вікно. Хлопчина розмахнувся і вдарив.

Оте гудіння, що я чула на рундуку брелю ще в мій пам'яті широкою розлітою струєю. А тут воно полилося гураганом. Воздух тремтів майже чути і вдарив в обличчя. Гук шов звідсіль; падав згорі сіяним зливом, виривався з непевної долівки, виходив із стін, які замкнулися кліткою довкола нас. Неначе через темряву побачила я, що паламар засів за вікном на рундуку

в якийсь старенький дерев'яний варстат. Його руки і ноги запрацювали. Роздався гук ніжних мелодійних дзвінків, які він торкав шпурками в кожному вікні. Але їх голос лаявся великого гудіння й заковав стурбовано що хвилини. Паламар зосереджено мінвав шпурки і з їм самим діловитим виглядом, що черці в долині, топтав ногами невеличке підніжжя. А великий гук лився далі, спокійно однаково. Хлопчина розмахував серце й воно мандрувало все від нього до мене. Мені здавалося, що воно вдаряє в пучки моїх рук, бо вони мене дивно засвербіли. Неначе охота щось вхопити, стиснути. Та враз я здригнулася. Темними сходами вниз метулася біла, виразна пляма. Це шапка моєї товаришки замазала у п'яті і зникла. Я зрозуміла миттю, що вона тікає рвдсі і що я це бачу, значить, могу й я втікти зовсім просто й реально з цієї клітки.

Сходи були круті й напів темні, не мали поруччя. Із вдячністю знайшла я змину тверду стіну і сперлася на неї. Голова кружляла.

Коли паламар відчинив нам знову скрипучі двері, почула я біля себе уривчасте дихання. Хлопчина, що дзвонив, дивився захоплено на великий заржавілий ключ, що паламар обертав у дверях. Він крутив у руках капелюшину і дихав уривчасто, мабуть від бігу по сходах, а може і від зворушення. Бо його очі сяли якимсь яскравим блиском, круглі, великі й неначе перелякані.

Вже не хотілося оглядати моїх св. Іова, що лежить у підземеллі. Зате ми оглянули кооперативний будинок «Українка», що полишив у нас якнайкраще враження та й попрашались з Почаєвом. Повів нас широкий волинський візок, укритий барвистим рядном. Біліла на узгір'ї Лавра і внизу білий будинок нашої кооперації.

І стояли проти себе, як два ворожі світи...

10 хвилин із Михайлом Голінським

Заходять до нас — веселий і розсміяний — Михайло Голінський.

— Саме вертаюся з Варшави, де заангажовано мене на прем'єру в новоствореній опері п. Королевич-Вайдової.

Гратуємося нашому співакові й розпитуємо даліше:

— Напевно стрічали ви труднощі при ангажмані — тепер така велика конкуренція...

— Так, це правда, що конкуренція велика. Адже на всю Польщу — буде це одинока опера. Отже зібрали тепер до Варшави усі польські співаки. Дуже багато співаків приїхало теж із закордону. Вибір був великий...

— А все-таки вибрали вас? — питаємо не без гордості.

— Мене знають уже в Варшаві — відповідає, усміхаючись, наш героїчний тенор.

— Я співав там через два сезони в 1925. й 1926. р., потім на гостинних виступах в 1927. р.

— Який у вас репертуар на найближчий сезон?

— О, репертуар у мене великий. Пятнадцять опер. Автім, будь-ласка, погляньте самі!

І співак подає нам свій контракт.

З цікавістю переглядаємо контракт і довідуємося, що Голінський має в цілому сезони 1934-35, т. зн. за 9 місяців, виступати 72 рази в таких операх: Аїда, Тоска, Кармен, Паяці, Жидівка, Оповідання Гофмана, Дон Карлос, Дама Пікова, Турандот, Отелло, Африканка, Льюнгрен, Тангейзер, Валькірія.

Дибук.

— То ви дуже збагатили свій репертуар — кидаємо завагу.

— Так. Маю виступити у вісьмох нових операх. З них три — Даму Пікову, Отеллу й Турандоту — співав я вже на Великій Україні, а п'ять — Льюнгрен, Тангейзер, Валькірія, Африканка й Дибук — зовсім нові, які я щойно вивчу. А мущу вам додати, що опера «Дибук» — це зовсім нова річ, яку цього року вперше виставив у «Ля Скалі» в Мілані славний віденський режисер дир. Валлерштайн, той самий, що виставив був минулого року у Львові «Дон Карлоса», в якому я співав першу партію.

— Будете мати тепер багато праці?

— Так, але це не лякає мене. Праця над репертуаром завжди давала мені задоволення...

— А щоб не забути — варшавська радіостанція запросила мене на два виступи в місяць!

— Чи можнаб почути ще щонебудь про ваші плани на найближчу будучину?

Славний співак усміхається:

— Ви знаєте, що плани у мене завжди багато. Так і тепер — я маю намічених кілька виїздів за кордон на гостинні виступи, та про це... поговоримо тоді, коли воно буде вже актуальне.

Н. Л.

ІРИНА ВІЛЬДЕ

ПУСТА ЖІНКА

Приятели мужчини говорили про неї: — Чарівна.

Приятели: — Гарна, але пуста.

Злобні мужчини: — Самичка. (Так, якби це була образа для жінки).

Злосливі жінки: — Нещасна.

Так думав про неї світ, що складається з мужчин і жінок. Називалася Лора. Звук імени пригадував жінку, що мусіла мати характер.

Так, як «Прися» нагадує повою зі сцени.

Лора, як кожна пуста жінка, мала звеличчків. Постійних, певних, як смерть, було трьох: студент, інженер і маляр.

11 год. рано. Лора з гладко причесаною голівкою в яскравом цитринімовім кімоно піднімає квіти у своїй кімнаті.

Проти юшкина з квітами, що має нагадувати вітвар, сидить студент. Широкоплечий хлопчик з подихом революції на чолі. Він дивиться в орнамент ліній під цитринімовім кімоно і говорить: — Лоро, це злочин — оце ваше життя... Чи ви не ро-

зумієте, що ні я, ні ви, ані ніхто з українців не має в цей мент права на особисте життя? Лоро, в той час, як сотні наших по тюрмах, як сотні без хліба... в той час ви можете одягатися у мережива і... преспокоїно щоранку бавитися квітами... Але я не вірю цьому, Лоронько, не вірю, що це справжня ви... Я переконаю вас... небо й землю зрушу за основ, щоб переконати вас, доказати вам, що й ви мусите стати на службу нашим ідеалам... Ви побачите, чолі поринає в глибокій фотелі... побачите, що я в силі зробити, щоб тільки приєднати вас для справи, любач...

Лора притакує його словам, задержує довше, як все, свою долоню на студентовій голові і збирається обтиснути пожовклі листочки аронам.

6 год. вечір. Лора в зеленій, як багвиння, сукні з одним-одніським химерним кучером на чолі поринає в глибокій фотелі.

З чемністю, з манірою світової жінки, слухає інженера.

Інженер говорить, аж власними словами давиться: — Відколи ви, пані, перейшли по моїй роботі, в ній наче щось ожило... Правда, ви сміялися, так... ви сміялися з моїх рисунків і моделів... Ви казали, що вас ці справи ніколи в життя не цікавили й не будуть цікавити... Так, ви дійсно так говорили...

Але я бачив... не перечте, їй Богу не перечте, бо я вам все одно не повірю... Я бачив, як ви відходячи звернули увагу на модель нового мотору... Ах, навіть не модель, а проект... покищо мій фантастичний, безумний проект... Ви, пані, звернули на нього увагу й цього досить: ви побачите його в русі... Я хочу, щоб ви зрозуміли, бодай раз у житті пережили те щастя, що його дає оживлення мертвого моделю, що його дає рух, який ви власними руками створили... У відповідь каже Лора:

— Всі вважають мене за багату людину, а я навіть власного авто не маю...

1 год. вночі. Лора в білдорожевій, як квіт яблуні, піжамі слідує напів лежачи за словами маляра.

Маляр мірить кроками кімнату і говорить:

— Вибач, тричі вибач, що забираю тобі години твого відпочинку... Та я мусів... мусів... прийти до тебе, ти молодосте моя, ти казко...

Сьогодні ранком, як я засів за полотно, я відчув, так виразно відчув, якби мені хтось до вуха шепнув, що без твого образу не викінчу тамтого. Тому я пів дня і пів ночі їхав, щоб подивитися на тебе, бо мої «Дівчата біля перелазу» мусять бути на днях готові...

Лора сміється:

— Я ще в житті не бачила перелазу... Якжеж я буду там на полотні виглядати?

— Як на далеких ратуші вибиває перша і час починає наново числитися від «один», Лора-сама.

Гасить світло, спирається обидвома ліктями на раму вікна й думає:

— Опій... опій... опій... Людей мучить почуття неминучості смерті...

Щоб відвернути свої очі від марива суєти цього світа один наркотизується революцією... Другий замурує свою душу в бетон і залазю й думає, що вплимає божка безсмертності за ноги... Третій вганяється за хма-

ринками на небі... А з усіх них сміється вічність...

Небом покотилася зірка.

— Кожний приходить до мене, як до цілющого джерела й все іншого ліку шукає на свою хворобу... Я згубилася між ними й не знаю, де я... Чи душа моя сидить у котромусь із них, чи в моїй груді... чи десь у світі, поза ними й мною?

Підкрілася думка:

— Люди дали мені гроші й тим вилікували з мого серця привязання до якогось одного кутка землі на світі... Як зазоріє — скажу ладити свої рчі, а в полудне віду звідсіль...

Котрий з них покине діло своє і піде до мною... з тим — може залишусь...

За хвилину озвався в ній голос предків:

— Як піду з тим хлопцем... артист не викінчить своїх «Дівчат біля перелазу»... інженер не пустить ніколи свого мотора в рух...

— Він правду каже, той хлопчина: ніхто з нас не має права на особисте життя...

Лягаючи повірила, що принесла себе в жертву трьом русіям всесвіту: техніці, революції і містечку.

І віддавна вже не спала так любо і спокійно.

ФІЛЬМОВА СТОРІНКА

НАША ЗЕМЛЯЧКА нова фільмова зірка

Фільм «Нана», створена на підставі відомої повісті Зої під тим самим наголовком, викликала небувале захоплення в Америці й Англії, не тільки серед кінової публіки, але й у фільмових критиків. Кажуть, що причиною того захоплення був не так зміст пєси, в якому з повісті Зої лишилося дуже мало, як радше очаровуюча гра нової фільмової зірки Анни Стен.

У цьому назвиську нової зірки нічого з нас не може додати нашій землячці, що родилася в Києві у 1910-ому році. Батько Анни Стен — українець, мати — шведка.

Батько відумер Анну ще дитиною, а мала дівчина мусіла з матір'ю пробитися крізь життя в важкі хвилини всяких окупацій та наїздів на укра-

АНТІН РУДНИЦЬКИЙ

У ФІЛЬМОВИХ АТЕЛІЄ „УФИ“

Два дні після розмови — надрукованої в останній фільмовій сторінці, — точно в означений годині чую під моїми вікнами автомобільний сигнал. Це п. Панунці сам заїхав по мене й мою дружину — їдемо до Най-Бабельсбергу. Миською (електричною) залізницею туди — зі станції яких сорок хвилин, автомат куди скоріше. Дорога чудесна — переїздивши ліси Груневальду, минаємо озера Ніколясе і Ванзе, — віллі й палати! Все в зелені й квітах — аж жаль, що їдемо таким темпом! Сось вже й Най-Бабельсберг — чистеньке, мале літниськове містечко; камінь тут нема, тільки самі віллі й дімки в садах та городках. В маленькій сільській вулиці — ворота до Сезаму, до царства мрій тисячів людей обох полів і різного віку! Тепер ті Сезамові ворота широко відчинені — візжаємо; безпосередньо за нами ще декілька аят, одно краще другого. Кілька надцять їх уже стоїть. Видно: праця йде!

Знайомимось із групою запрошених гостей, яка вже чекає на приїзд «чичероне» — п. Панунці. Товариство справді міжнародне: достойник з Ріо де Жанейро зі своєю дружиною, румунський фільмовий підприємець і редактор лондонського «Таймса», двоє членів китайської амбасад і врешті дві вибрилятовані дами, окутані в декілька срібних лівів, які нам провідник представляє як «пані директорів». Загальний настрій в цілому товаристві симпатичний: веселий, чудова днина, атмосфера фільмового світу. Тут, на просторі 450 тисячів квадратних метрів містяться не тільки 42 будинки — управи, магазинів, ателіє, ремісничих робітень усіх родів, машинових галь — але є й доскоху місця на потрібні для фільмів будівлі, цілі частини міст. Ось ми в такій частині міста: вулиця старого Відня — посередній стара криниця, два ряди стилевих домів. Крамниці, вивіски... Де ми це

все бачили?!... «Конгрес танцює...!» П. Панунці пояснює, чому ця вулиця так довго зберіглася: її вже декілька

В ателіє «Уфи» накручують тепер фільм з життя мистців, п. н. «Панна Лізельот». Головну роль грає МАГДА ШНАЙДЕР

разів використовували, все трохи перебудовуючи. Ось недавно ще — для «Молодого кохання молодого Дессавія» звертаємо за ріг — і опиняємося в іншому світі: тут уже не одна вулиця, а ціла частина міста — й то китайського! Китайські написи перебігають з російськими і ссь «Водки Шустова» а тут знову «Разміл денег»... Раптом,

на площі, перед нами великий залізничний двірць: Харбін! (Як впевняє наш провідник, він — ідентична копія оригінального). Так, це Харбін — той самий, який ми недавно оглядали в знаменитій фільмі «Втікачі». А ось з другої сторони — фронтон величавої палати. Це та сама де, (у фільмі) урядувала міжнародна комісія... (Акція фільми діється в р. 1928-ім). Тепер саме працюють біля тої палати робітники — щось — добудовують і перед нею інші кінчать будувати волограй серед кльомбу квітів. Довідемося, що це приготування для знімків до «Остроу», де на відміну, це буде палата якогось там посольства. «Очевидно» — додає з усмішкою п. Панунці — «ніхто й не догадується, що ця палата бачив уже в кількох фільмах!» — в іншому вигляді.

Приглянувшись ближче, бачимо, що всі ці доми мають тільки одну стіну, фронтону. «Відворотна сторона медалі» не така гарна й правдива! Але для фільму вона не потрібна!

Ідемо даліше поміж правдиві будинки, не віденські чи харбінські декорації! Довкола великі таблиці з написами: «Позір! При черговому світлі абсолютна тишина!» Минають нас автомобілі, які прямують в одному напрямі: до ателіє, які бачимо в глибині. Фільмові зірки спішать до праці...

Входимо до малого домику остронь. Що це? менажерія? Довкола клітки з звірятами — декілька малп, тут знову змії, там — птахи, миші... Це все старі «актори», з практикою неодної фільми за собою. Не дивиння, що не звертають на нас, звичайних смертників, ніякої уваги! Одна кімната залита непримінним червоним світлом — посередній у шкляному приміщенні, якіс рослини — на них з усіх боків спрямовані об'єктиви фільмових камер. Нам пояснюють: тут саме знімається процес росту рослин, для спеціальної наукової фільми. Апарати працюють себто знімають самі автоматично; діється це так поволі, що за місяць апарат знімає не більше 10-ти метрів стяжки.

Довго тут не затримуємося — спішимо до «правдивих» знімків. Перед нами два велитенські ателіє. Одно з них довге на 174 метри, високе на 24 метри. В ньому можна поставити будівлі висоти 17-ти метрів! Поділене на три окремі частини, де одночасно можна знімати — при чому ні один звук не пройде з одної частини ателіє в другу! (Можна знімати також під час найсильнішої бурі з грозами — в ателіє абсолютна тиша!) (друге ателіє збудоване нахрест, так що одночасно можуть іти знімки до чотирох різних фільмів. Тут 110 гардероб для артистів і ціла низка кімнат з апаратурами. При масових сценах може там вигідно брати участь 2500- статистів.

Над входними дверми червоний, світляний напис: «Позір! Знимка!» Не звважаючи на це, входимо за нашим провідником — очевидно на пальцях, й можливо стримуючи віддих... Не дуже вдається це перше: на землі, куди глянете й куди ступите безліч каблів, дров, проводів. Іх цілі оберемки, цілі звої. Даліше: на кожному кроці якісь апарати, підставки до рефлекторів і т. п. Над головами цілими рядами — сотні рефлекторів. Довкола тишина. Якось вдається просунутись вперед — і раптом чуємо голоси. Ще кілька кроків — наш провідник дає знак, щоби ми ще обережніше поводитись — і перед нами знімка. Двох молодих, елегантних людей, один з них у фрак, другий у дрессінгавні, заняті розмовою. Перед ними — камера, яка слідить кожний їх рух; якийсь малий, з різкими жестами добродій, і цілий ряд операторів, помічників і невідомих з професії типів — над головами двох елегантів — не вище як півтора-два метри — висять у воздусі на чімсь у роді ліфту, електротехніки з рефлекторами і крутять їх при кожному повороті і по-рухові акторів. Придивляємось їм ближче. Цей у шляфроку — чеж... Віллі Фріч! Побачивши наш гурт, що набожно витріщив на нього очі — він послав в нашу сторону найкращу усмішку (ту, на згадку котрої мляють дівчата двох півкуль!) показуючи при цій нагоді 32 здорових зубів... В цій хвилині добродій із жєстами — це режисер Штайнгоф — кричить: «Перерва п'ять хвилин! переодягніться до знімків!» Зразу все заворушується — прискає чар життя, всі починають свободі рухатись. Віллі Фріч підходить до нашого провідника, п. Панунці, і сердечно з ним вітається — а той знайомить нас усіх з веселим, вдоволенним, розсіяним артистом. Хвилина загальної розмови, — але вже на нього накидаються гардеробник і фризєр; один поправляє йому волосся і ще раз пудрує; другий, стгає з нього шляфрок і натягає фрак. Віллі Фріч в фрак! Ще й з великою білою хризантемою!

Підходить до нас режисер Штайнгоф. Знову загальне знайомство. Він пояснює: це знімки до фільми «Острів» з Бригідіою Гельм і Фрічем у головних ролях. Знімки з Бригідіою закінчені;

тепер черга Фріча! Дія йде в чужоземній посольській палаті, звідси ці фраки і люксовий вигляд кімнати. Показує нам поруч вибудований «гол» цієї палати, з велитенськими мармуровими сходами (зблизка не все мармур, що блистить...). Гальо! — п'ять хвилин минуло. Свисток — «всі на місця!» Треба безліч разів повторювати передтим уже пробувану ситуацію. Вона така: Фріч входить з другим актором крізь двері, і в цьому часі цей другий говорить — ідучи два-три кроки: «...Побачите, що хоча я найбільше напружувався, а всетаки ордеру мені не дадуть!» Це все. І що маленьку сценку, це відчинення дверей, цих кль-

АЛЬБЕРТ ЛІВЕН партнер Магди Шнайдер у фільмі «Панна Лізельот».

ка слів і кілька кроків, пробують ще раз, ще раз, й ще раз... Все ще не так, все ще режисер невдоволений... У другому ателіє бачимо іншу картину: — знімки до «Замку Губертуса». В малій, тирольській хаті двох мужчин: Павль Ріхте — незабутній Зігфрід з Нібелунгі! — і Адальберт фон Шлеттов. Ця сама історія, що й передтим: малий кусок дії повторюють, пробують п'ять, десять разів. На боці сидить молоденька, прегарна дівчина — Гансі Кнотек, нова зірка Уфи, яка в цій фільмі грає головну роль. Вона жалеться, що чекає вже «своє» місьце від кількох годин — у костюмі і шмівці, але ще все її не визнають...

Виходимо на двір, повні вражень, нервового напруження, в якому відбуваються знімки і напів приголом-

МАРІЯ САЗАРІНА виступає у фільмі «Панна Лізельот».

шені вічними різкими сигналами, які невпинно падають з ателіє, перед кожною повторною сценкою, щоби звернути увагу, що йде знімка.

Чекає нас ще одна несподіванка: п. Панунці просить нас усіх в імені Уфи, бути її гістьми в кантіні. На терасі вже приготувані столи — на них добре вино, кава, чай, тісточки, овочі. Йде цікава гутірка про це, й те. Різні люди, з різних сторін світа — може на про різне порозмовляти. Вже смеркається, коли поруч нас проїздить у своєму авті — його число: 4444 знають усі в Берліні! (Ліліяна Гарвей мала число 44444!) — Вілі Фріч. Пристає, прощається з усіми. «Нарешті нічність проба скінчена!» Мимоволі дивимось на годинники: 7-ма вечір. А завтра жде його така сама праця... Справді, не легко бути Віллі Фрічем!

ФРАНЦЕС ГАЛЬ, що керувала головною готю у фільмі «Чібі», а тепер виступить у «Весняній параді».

ФІЛЬМОВА ХРОНІКА

Китайський фільмовий цензор в Голівуді. В Голівуді почали накручувати фільм п. н. «Добра Земля», якої акція проходить в Китаю. Щоби не «наразитися на протести чи навіть бойкот фільми» тому, що китайське життя представлено фальшиво, підприємство спровадило з Китаю одного члена з фільмової цензури, що має бути дорадником при накручуванні згаданого фільму. То тільки нас, українців не питають, як накручують фільми з нашого життя, хоч і само накручування це рідкість.

Гарольд Льюїс в Англії. Відомий фільмовий комік Гарольд Льюїс, що недавно накрутив у Голівуді для Фокса фільм «Котача лапка», має намір перенестися до Англії, де працюватиме в Лондоні над реалізацією комічних

фільм. Таким чином Європа відібрала б Америці вже другого фільмового коміка, бо Бастер Кітон працює тепер в Парижі.

«Нічне життя богів». Одною з цікавіших фільмів найближчого сезону буде «Нічне життя богів» на підставі повісті Торна Смота. Режисерує та відтворює головну роль Льюелл Шерман, мистець фантастичних помислів та гротескових схоплень.

Нова фільм Адольфа Менжу. Адольф Менжу, якого вже довгий час не було видно, накручує для «Універсалу» цікаву фільму під наголовком «Картка з життя».

«Філіжанка кави». Це наголовком нової фільмової комедії, яку накрутила витвірня «Універсаль» на підставі сценаря, що його написав Престон Стургес.

ДЛЯ ЗВЕЛИЧНИКІВ „ЧІБІ“

Крізь Європу пройшла з небувалым успіхом фільм «Чібі». У Львові, в кіні «Коперник» йде ця фільма вже третій місяць при постійно виповненні сали. Цей небувалый успіх завдячує як фільма артистці Францес Галь, що грає головну роль з життям та справді малярським темпераментом. Ця артистка скінчила саме тепер нову музичну комедію під режисерією відомого режисера Геца фон Больварі. Назва тієї комедії «Весняна парада». Як видно з наголовка — то це пєса з військового життя. Партнером Францес Галь є Павло Гербігер і Тібор фон Гальмай. У фільмі виступає теж відомий з «Чібі» Ганс Ріхтер. Фільмові знавці кажуть, що фільм «Весняна парада» виносить Францес Галь на вершок мистецької слави. Як у «Чібі» вона очарувала публіку, то у «Весняній параді» вона захоплює усіх якими якоюсь магнетичною силою, який не можна опертись.

СТ. СПЕНДЕР («Європа»)

ПРО СУЧАСНУ ПОЕЗІЮ І ІНДИВІДУАЛІЗМ

Єдність поезії

В усіх ділянках людської діяльності, роля поета є нині однією з найменш революційних. Стан рендієра, купця, капіталіста, більше революційні, бо вони з кожним днем занепадають. Але факт написання поеми розвиває і со факто проблему, яку кладе поема. Кожна замкнена в собі поема є ізольованим у собі світом, повним і ідеальним. Коли ж поема не вистачає сама собі і коли її зміст поширюється на світ наших розсіяних вражень, це буде зла поема і яке б не було її дійсне враження, її скоро забудуть і взагалі перестане бути поемою. Це є те, що хочуть сказати, коли говорять про неспроможності написати пропагандивну поему. Мистецький твір не міг би вплинути у бажаному житті в такому випадку, як напрям у голосуванні, або в будівництві фабрик: єдність поеми була б знищена порадками в обличчя діяння, яке знаходиться в зовсім іншому світі.

Про непорозуміння і міщанство

...Велике незадоволення виступає з мистецтвом, що доступне лише обмеженій кількості людей, культурній і обдарованій. Творці того мистецтва є відокремленими бунтарями, бунтарями в силі, індивідуалістами, що, не будучи в спроможності звернутись проти суспільства, яке неспроможне заповнити їм щастя, замкнулися самі в собі і створили собі власні вимірні світи. Існування того роду сил привязане зовсім до сучасного стану суспільності і в міру, де вони можуть оправдати власне існування, можна сказати, що вони дійсно борються за революційність.

...Мистець почувається нині зовсім заопієним у міщанських традиціях; він вповні розуміє, що все, що він творить, майже не звертається до низших верств суспільності; він спостерігає, що просто сама стає збунтованим міщанським мистцем, одним словом — індивідуалістом. Він знає добре, що справді нічого цікавого не може вже вийти з міщанської традиції, але він не бачить способів її переступити. Вона проводить всіми рішеннями і вихід поза неї є лиш манерою акцентувати цей індивідуалізм, що й є її властивістю істотою. Ці гадки примушують його вважати, що мистець повинен віддатись політиці, бо мистецтво стає вже непотрібне.

Функції поезії

...Люди говорять часом про поезію, як про річ мертву і повторюють, що духовний тип, який у попередній добі висловлювався поетичною формою, повертається нині в бік науки. Приймати таку можливість було б нещастям, бо так довго, доки ми здібні говорити й думати, поезія повинна залишитись важною функцією мови і вразливості. Ясно, що завдання поезії дуже численні, не завжди поважні, але вони видаються такі занедбані у наш час, що кінце треба звернути увагу на найважливіші з них. Поезія — це передусім функція мови, вона викликає зміни ужитку слів і значення їх значіння; вона заколює для багатьох слів чистоту їх історичного значіння; вона перешкоджає мові дегенеруватись та ослаблюватись. Поезія є теж функцією емоційного життя. Це не лише мова наших найвищих і найнижчих хвилин (ці слова не мають для нас великого значіння), але це мова хвилин, у яких ми бачимо себе самих, коли бачимо інших, у нашому чужинному правдивому відношенні до людськості або природи...

Поезію можна вважати типом кожного мистецтва і критикувати поезію чи будьяку іншу галузь мистецтва є однаково із критикуванням функцій тіла, що заповнюють чистоту крові і навіть тих, що дають нам зміст почуття рівноваги. Революція може вибухнути завдяки чинному волево бажанню, але й зовсім не може бути критикована того, що є з погляду мистецтва і мистців правдою. Фільософі, державні мужі і мистці були завжди і завжди будуть індивідуалістами; біль, яким ми страждаємо, не є індивідуалізмом, що здібний перетворитись у загальну віру і правити державою; він іде з того, що кожен є індивідуалістом, із цього, що

передусім люди займають місця, на які не заслуговують.

Індивідуалізм і загальність

Коли ми подивляємо красу середньовічного церковного престолу, красу зовсім анонімну і зовсім позбавлену віртуозності і коли при цьому скажемо, що ця форма мистецтва не індивідуалістична, це не значить, що кожен член міського збору схопив долото і дав по одному ударові по камені. Ми розуміємо під цим те, що престіл є твором однієї людини і що цей твір відбиває соціальний стан, де головним заняттям кожного було: не виявляти своєї індивідуальності. Нині анонімна різьба є огидна; це та, грібівцевих мотивів, усе однакових. Анонімна література зовється журналістикою: часописи редагує група журналістів, більшість яких ховає своє ім'я і яких стилем є найменший загальний, помножений усіма знайомими літературними стилями. Матеріал часопису, колективний твір, усе ж має характер індивідуалізму; без того, щоб його бракувало, він визнається розпущеною формою і глибокою нагальністю. Це тому, що кожна особа, здібна написати листа до часопису є зовсім вільною помішати випадки із своєю бідною маленькою особистістю. З другого боку, політики, що дають передусім про те, щоб збити з толку, інтригувати і лякати, щоб самому провадити череду з мільйонів людей, так звані індивідуалісти, яким дається змогу розвивати одну за другою важні моральні проблеми, ті політики, кажу, досягають шаленого успіху так, що справжні державні мужі, справжні мистці, попадають у небезпеку, що порвуть усі зв'язки з рештою людей і що не матимуть більш індивідуальності, як у заблуканого ягняти. Письменник, що жив у часі, коли суспільство було зорганізоване, був у куди кращому положенні, як нинішній. Ще нині письменник, що належить до якоїсь релігійної чи комуністичної партії, має ту перевагу, що він не вважається збунтованим індивідуалістом, що змушений собі створити систему власного світогляду. Але письменник, що визнає чисту релігію, легко втрачає зв'язок із світом і замикається в церкві, де, долучившись до решти вірних, він благає Небо, щоб його будьяка була досить сильна видержати бурю ззовні. А комуніст страждає через те, що, економічно, йому не вільно ним бути, доки не доконалась світова революція: він мусить ринитись бути або рендієром або наемником на службі капіталізму. Це тому сучасні мистці змушені в більшості стати індивідуалістами, у неприхильному сенсі вислову. Та, освітлюючи причини, за які нас нині ошуковують, суспільні письменники можуть пробивати дорогу до нової організації громадянства.

пер. із французького С.

НОВІ ВИДАННЯ

ПОВІСТЬ, НОВЕЛЯ, Оповідання

Улас Самчук. **Волинь**. Роман-хроніка у 3-ох частинах. Бібліотека «Дзвонів» ч. 2. Львів, 1932.

Історія, спогади

Іван Крип'якевич. **Історія козаччини**. Друге незмінене видання з 1922 р. Накладом Фонду «Учительства брати мої». Львів, 1934.

Мовознавство

Проф. д-р Іван Огієнко. **Словник міських слів у літературній мові не вживаних**. Бібліотека «Рідної Мови». Варшава, 1934.

Дитячі видання

Богдан Лепкий. **Казка про Ксеню** і дванадцять місяців. Ілюстрації і окладку виконав Михайло Фарух. Накладом Видавництва «Світ Дитини». Львів, 1934.

Франц Коковський. **За Україну**. Оповідання з недавнього минулого. Ілюстрації Михайла Фаруха. Накладом Видавництва «Світ Дитини». Львів, 1934.

Ярослав Вільшенко. **Мандрівка мисли** Гривинишки. Образки Михайла Фаруха. Накладом Видавництва «Світ Дитини». Львів, 1934.

Летіло Юсоп ок...

Михайло Грушевський приїхав улітку 1919 р. до Парижа у вірі, що може ще дещо змінити у рішенні Міжнародної Конференції у нашій справі, саме тоді вже неактуальній і в безнадійному стані. Його звели з Полем Пенлеве, що не був членом уряду, але мав великий вплив, як недавній міністр війни, організатор воєнної оборони. Зійшлися на обіді в одному дорогому ресторані на Елізейських Полях. Крім них брали ще участь у цій дипломатичній неформальній розмові Василь Панейко, французька журналістка Івонна Пувро й автор цієї «сороки».

Про все те, що хотів знати Пенлеве з нашої справи, інформували його Панейко і французька, дуже добре обізнана з тайнами нашої внутрішньої та закордонної політики. Грушевський, хоч і володів французькою мовою, мав таку страшну вимову, що французький політик даремно насторожував вуха, висуваючи їх далеко поза береги тарілки. Грушевський найбільше цікавився питанням, чи не можна би видати по французьки його «Історію України», яку, до речі, сам почав перекладати менш-більш так само, як гімназисти перекладають класиків. Панейко дістав рум'янець зі сорому і мало не вліз під стіл; журналістка пробувала звернути балакучу на трагедію українського народу. Але Грушевський був упорний і не було іншої ради, як перейти на паризькі жарти, в яких голова Центральної Ради не розбирався ні трішки.

Пенлеве у приступі доброго гумору каже на боці:

— Коли професорові дати нагоду робити історію, замість її викладати то він увесь час уявляв собі, що має перед собою студентів. От, хочби Вільсон...

Пенлеве — великий діяч і математик — сам був професором техніки.

Білі копита

(Із статті О. О. Белокопитова в «Музиці» I, 1934)

...Скотившись у табір націоналістів, Скрипник своїми численними промовами та статтями з питань музики штовхав музичну ділянку на націоналістичний шлях... Фетишизування історичної минушнини (української народної пісні, думи, тощо), розглядання української людності як якийсь моноліт, без будь-якого класового поділу, властиві Скрипникові при розгляді музичної культури.

«Музика українська, говорив він, ґрунтується на старій пісні, на нашій думі. Хорова музика наслідує старі музичні традиції українського народу й є природною, властивою нашому народові, формою музичною».

Як бачимо, мова йде тут за якийсь суцільний український народ... Ці настанови були відячним ґрунтом для шкідливої роботи всякої націоналістичної наволоці. За ці останні 5-6 років скрипниковські націоналістичні настанови та цілі націоналістичні теорії різних Хоткевичей (?), Грінченка, Костенка та ін. глибоко засіли в нашій

РІЖНІ

Під вільним небом. Підручник для улаштування народних свят, фестивалів і забав. Накладом Видавничої Кооперативи «Батьківщина». Львів, 1934.

Перша лемківська читанка. Бібліотека «Нашого Лемка» ч. 1. Накладом Івана Тиктора. Львів, 1934.

Маларі (з винятком кімнатних) — не дуже точні. І коли трапляється між ними виняток, то він терпить невдоволення з решту своєї братії. І. Іванець потребував «нагавт» фотографії митрополита Шептицького. Чому він не пішов просто до митрополита і не попросив при цій нагоді теж відпущення гріхів за деякі свої баталістичні образи, не знаємо. Ще менше знаємо, як це йому прийшло до голови піти за такою фотографією до ректора Духовної Семінарії о. Сліпого.

О. Сліпий, людина сильно практична і чеше просто:

— А чим ви речите, що мені віддасте цю фотографію?

І. Іванець має ще побічний фах титулу: «др. прав» і відповідає:

— Я дам у застав свій образ.

— Добре, принесіть.

— Але мені цієї фотографії треба не гайно, щоб іще віддати до клішарні... Образ принесу завтра.

— То завтра дістанете фотографію...

— Зрозумійте, отче ректор, що я не можу чекати до завтра, бо спізну речення друку...

— То може маєте щось при собі...

Сарака-мистець поглянув на себе: що він може мати? Ага — ланцюшок при годиннику баламкається:

— Хіба цей золотий ланцюшок?

— Давайте.

Іванець приголомшений, відійняв ланцюжок і в заміну дістав фотографію. А відходячи каже:

— Отче ректор, але вважайте, щоби цей золотий ланцюжок десь не пропав, бо це пам'ятка.

Ланцюжок був «дубле», а пам'яткою став шойно від цього інциденту, бо нагадає йому один із найтяжчих правничих казусів у мистецькій діяльності.

музикознавчій роботі. Доведеться засукати рукава і викорчувати весь цей бурян...

«Бандура є чисто український винахід, — писав Хоткевич, — ніде і ні відкого українці цього інструменту не позичали, а вигадали для себе самі».

Для чого це потрібно націоналістам вигадувати та підкреслювати такі приклади? На перший погляд це нібито дурниця... але це далеко не так:

«Коли настає час для Московщини долучитися до культури, то першим джерелом тої культури являвся Україна».

Отже основна ідея автора полягає в тому, що він, прикриваючись (до речі безглуздо) машкарою, намагається довести той факт, що моваляв, Україна завжди була і мусить бути ведучою, тобто, фактично виступає проти пролетаріату, який бачить у Москві все революційне, все передове, ведище.

...В галузі музикознавства ми, крім вище згадуваних, маємо ще низку музикознавців (П. Козицького (редактор тієїж «Музики»! — Ред.), Д. Ревуцького, Ю. Ткаченка, Я. Юрмаса та ін.), які в своїх музикознавчих працях мали націоналістичні збочення. Їхні невідкладні завдання негайно виступити з самокритичними статтями і викрити і засудити ці збочення...

На основі вчення Маркса-Леніна-Сталіна створимо більшовидьку партійну музику!

Просимо про точність!

«Вісті», орган п. Кравцева, хочуть часом бути злобними. Оце недавно на-

Олександр Благодір

Строєння, направа, купно, продаж, оцінка фортепіанів і піаніно. «Дом Шопена» Сикстуська 11., тел. 28-03 (з чемності), мешк. Уейського 4 м. 2.

писали вони м. і. про виступ А. Крушельницького у Харкові, де він хвалився, що марксистська література на ЗУЗ розвивається незвичайно. «Вісті» додають від себе, що він мав певно на увазі своїх б. співробітників, що пописують у «Назустріч»...

Чому «Вісті» для точності не написати: у «Назустріч» і в «Вістнику»?

Плаксива поезія

Др. М. Гнатика пише у своїй книжечці «Нова українська лірика в Галичині» таке.

«...Гординський мистець, малює, сеїдомо ізолюється від цих настроїв, що панують тепер у нашій молодій поезії... Він є одним із найбільших віртуозів, що холодними пальцями торкає струни душі та не може добути з них найгнібших тонів радості й плачу...»

Свята правда! Тільки, вибачте, це дивні претенсії: той плач. Чи не можна б так без нього, тобто хоч трохи ізолюватись? І чи критики мусять бути обов'язково торговцями хусточок до обтирання сліз?

Штокгольмський тенор...

«Бюлетин Польсько-Український» у 34 ч. подає таку інформацію:

«Нова директорка варшавської опери п. Коралевич-Войдова заангажувала на новий театральний сезон у характері першого тенора п. Михайла Голинського, відомого оперного співака, українця з Галичини, що в останніх часах стало замешкував з родиною в Штокгольмі».

Липаємо редакції «Бюлетину» приємність самій відгадати весь дотеп цієї інформації.

найліпша
паста
до взуття
ЕЛЕГАНТ
чистить
і консервує шкіру

Львів. Корецького 51. тел. 60-04.

Кессель, Махно і Разін

Жозеф Кессель, один із чільних сучасних французьких повістярів, почав друкувати в паризькому тижневику «Маріан» оповідання-репортаж під заг. «Неслідник Стенки Разіна». Річ іде про Махна, але Кессель почав від Січі Запорозької і затягнув тут нащось Стенку Разіна, а якого зробив автентичного «легендарного героя України» і т. п. баналюки. Цікавіші місця того оповідання яке саме почали друкувати, подамо в одному з чергових чисел нашого журналу.

**КОСМЕТИЧНИЙ
КЛБІНЕТ
DISTINCTION**
Львів
КОПЕРЯКА 42А. ТЕЛЕФОН 72-18

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ

Редакція прохає авторів виріжених оповідань, а це «Липинева Отрута», «Едип і Антигона», та «Суєта» подати свої адреси в справі евентуального поміщення їхніх оповідань у «Назустріч».

МЕБЛЕВЕ ОБИТТЯ, брокати, портієри, котари і фільди до підліг, теблатки й коронки поручає по фабричних цінах ВАНК, Марійська площа 6.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна 0.90 зол.
Чвертьрічна 2.70
Піврічна 5.40
Річна 10.—

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодинокі число 2.50 Кч.

В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шл., чвертьрічна 3 шл., піврічна 6 шл., річна 11 шл. Поодинокі число 0.60 шл. або їх рів.

В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол., новартість в інших валютах.

ЦІННИК ОГолошень:

Звичайні (в рубриці «Оголошення») 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Адміністрація оголошень:

«Українська Рекляма» Львів Льв. Дзеці 24/4.

Ціни оголошень розуміються за одношпальтовий рядок (шир 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30%, дорожче

ДРІБНІ ОГолошення по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1— зол. Дрібні оголошення поміщаються по впаценні належності готівкою або поштовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: «Назустріч», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14.

«Nasoustrich», Lwów, Rynek 9. Pologne — «Nasustritsch», Lwów, Rynek 9. Polen.

Редагує КОЛЕПІЯ

Друкує: «АРС ГРАФІКА», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14.

Opłatę pocztową zapłacono gyszałtem.

Конто ПК 153.558 «СМОЛОСКИТИ»

За редакційні відповідає АННА МУЧИ-БОДНАРОВИЧ

НАЗУСТРІЧ

число 18
ДВОТИЖНЕВИК
Львів, 15. IX. 1934 р.
ЦІНА 50 ГР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

Др. МИХАЙЛО ДРАГАН

Історичні портрети

Нераз у нас уже вели дискусію про життєву потребу мистецтва на історичні теми. Одні вимагали категорично, що нині в наших умовах мистецтво з історичними темами повинно прийти на чергу, щоб виховати суспільність у бадьорім патріотичнім дусі. Другі заступали погляд, що таке мистецтво в умовах досягнень сучасного європейського мистецтва було би анахронізмом і не дало би змоги модерно вихованим мистцям висловлюватись у площині пекучих сучасних мистецьких справ. Ніщо у світі не зупиняється на місці і це безцінно вертатися до питань, які вже були розв'язані і проспівані на всі можливі лади. Можна лише жалувати, що тоді, коли ці справи були актуальні, ми сиділи з założеними руками.

Зрештою ніщо не стоїть нині на перешкоді деяким мистцям, які мають до цього відповідні дані, працювати над історичними темами. І праця їх буде безумовно мати позитивне значіння, коли лише рівень їх мистецтва буде високий, коли мистецькі вартості будуть там мати перевагу над патріотичними. Правдивий патріотизм це малювати по мистецьки, а не по патріотичному. Застерігатись треба лише проти того, щоб мистецтво з історичними темами мало стати загальною програмою праці цілого нашого мистецтва. Це було би самовбивче обмеження так пишні й свободні розцвілого нашого теперішнього мистецтва.

так дуже эле з нами не є, бачимо з того, що деякі наші мистці прорубали нові шляхи у загальнім розвою цього сучасного мистецтва (Архипенко).

Цих кілька слів ми хотіли сказати з нагоди появи в нашій мистецтві кількох історичних портретів, які переходять під мистецьким оглядом усі до теперішні наші спроби на цьому полі. Читачі нашого журналу вже мали нагоду довідатись про те, що В. Масютин, один із кращих майстрів сучасного гравєрства не лише українського, але й європейського, розпочав працю над серією історичних портретів знашої давньої й недавньої минувшини. Вже в першій портреті цієї серії (гетьман І. Мазепа) треба було подивляти просто неймовірну фінезю дереворитної техніки. Оце перед нами черговий портрет зі серії (гетьман Б. Хмельницький), в якому майстер примушує нас лише розвести руки й відкрити уста над його бенедиктинською терпеливістю у викінченню, багатством гравєрної фактури й її мікроскопічною докладністю. Та не треба думати, що ця незрівняна техніка забуває всі інші подробиці у проблемі дереворитного історичного портрету. Масютин тут справжній мистець. Його плянши це не пописова технічна забава, бо ця техніка є у нього засобом до вислову певної мистецької проблеми.

Історичні портрети Масютина мають реалістичний характер з великою дозою стилізації даної доби, з якої по-

М. Вороний і большевицька цензура

Прийшла до Львова невесела вістка, що М. Вороний, який у 1926 р. повернувся з еміграції на Україну, повіривши українізаційному «курсові» большевиків, заслав у Казакстан (захід. Сибір).

З цієї нагоди варт звернути увагу на таку пікантну подробицю. У 1929 р. харківське видавництво випустило ювілейний том збірної поезії М. Вороного. До Львова дійшли примірники цього видання. Ці другі — мають від ст. 315—319 і від 433—436 нововидруковані листки. На ст. 316. першого випуску знаходимо поезію, яка так починається:

Коли ти любиш рідний край,
Радій, співай!

Прийшла пора, прийшла година —
Сміється Київ, сьє Львів!
Ярмо одвічних ворогів
Скидає вільна Україна!
Але, козаче, позір май,
Коли ти любиш рідний край.

У другому випуску на тій сторінці маємо поезію:

ВЕСНА Р. 1926.

Весна на рідній Україні,
Такій новій, такій чужій, —
Не безнадійно жовтоїсній,
Але червоно молодій.

Величне свято. Перше травня.
Музики, співи, жарти, сміх...
(І я в юрбі — син марнотравний,
Що повернувся до своїх.

Гуде, хвилюється навада
Робітників-товаришів
І від квартала до квартала
Червоне море прапорів!

Лунають поклики, промови,
Переїняті одним чуттям
І натовп тисячоголовий
Живе об'єднаним життям.

Немов потоки буйноводні
Бурхає пролетарський спів:
«Повстаньте, гнани і голодні
Робітники усіх країв!»

І я дивлюсь любовно в очі —
Щасливі, п'яні без вина —
В очі хлопча і дівочі,
Де сьє радістю весна.

Після цього зовсім не дивуємось, коли на ст. 434. замість перекладу поезії великого князя Константина Романова, хоч і «неблагонадійної», бо поширюваної тайно, (а все-ж члена царського дому!), помістили переклад іншої революційної поезії з Максиміліана Волошина.

Зате всі дивуються, що лояльність Вороного і його червоні вірші і його поважний вік, в якому він певне не належав до якоїсь небезпечної організації, не оберегли його від — заслання.

ЗМІСТ ЧИСЛА:

Др. М. Драган: Історичні портрети
М. Вороний і большевицька цензура
Свят. Гординський: Про мандрівки (поезія)
Юрій Косач: Змія (оповідання, нагороджене на літературному конкурсі „Назустріч“).
М. Посацький: Острів самотності (з подорожі по Ісландії)
Михайло Рудницький: Критик, що не пише
Остап Ортвін: Самостійність літературної критики
К. Далібор: Схід сонця в Карпатах (поезія)
Жозеф Кессель: Батько Махно (переклад С. Г.)
Нарциз Лукіянович: Мандрівки (поезії)
Одуд: Зїзд радянських письменників у Москві
Горобці на дровах
Як іноді автори не пізнають своїх творів
Огляд журналів
Бім-бам
Летіло 40 сорок
Хроніка

СВЯТОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ

ПРО МАНДРІВКИ

Юркові Косачеві

Хто безпросвітно думками на печі вгруз
і носа боїться проткнути за поріг родинного дому,
хай читає Бодлера:
143-я сторінка, видання Лярус,
де є безплатний проспект подорожів у невідоме.

Нині їхать не важко, — раз лиш рушитись вам б'ї
Не лиш на плюшах пухких пультманів розпершись,
а й на осях вагонів вантажних
вчепившись, як трамп,
де має запах і сенс:
é pericoloso sporgersi!

Я знаю: для вас пусті і даремні оці слова;
та як доказати мені на маленькому клаптику картки,
що в клітці блакитній сонце куди краще співа
від ваших усіх глупих, жовтоперих канарків?

Бо киньте нині вмовлять, що велика заслуга — це
в землю рідну покласти оплакані внуками кості,
не пізнавши, як крутиться гльоб
і який алкоголю процент
має вітер морський, вітер хижий і гострий.

Не пізнавши, як вабить міць гірських гураганних навал,
як бють блискавиці вогнем у насиченім злістю повітрі,
як шторми на морі гудуть, як смагає обличчя шквал
і як сушить потім чоло подих жарких суховітриць...

Та навіщо вам сині шляхи, і вітер, і згага, і труд?
Краще травить недільний обід і не думать про мандри —
хай там Юнгфрав чекає на вас,
пристрасно випивши грудь,
жмурить очі до сонця Марсей і палка Александрія...

Вас не зворушує те.
Ось дзвонить у двері сусід:
чайків випете з п'ять і час програте в карти —
(і так досить твоїх віків глядити із верху пірамід,
дурню, генерале Бонапарте!)

Та нам, яким простір і синь надто серце жалить
і назви далеких країн яtringь безустанку уяву —
завжди розкриті шляхи:
південь, північ, захід і схід,
шукати цілунків шорстких
кохання, смерті і слави.

Бо так п'яно уранці росу над шляхами незнаними п'ють,
спеку в полудні і вин увечорі соняшну черлень
і в дорожнім пилу кроком витичувать слід
під кордони прийдешніх своїх нездоланих імперій!

Середземне море, 18. VII 1934.

Кожне мистецтво може мати лише тоді більші успіхи, коли воно є дзеркалом свого часу й коли ставить собі якісь нові проблеми до розв'язки і їх старається розв'язати.

Наше нове мистецтво вийшло на арену у час великого роздвілення мистецьких напрямків, у час гарячкової боротьби назріваних мистецьких питань і воно мимоволі мусить забирати голос в актуальних у сучасний момент справах. Річ лише в тому, щоб голос наших мистців не був лише підголоском у великій дискусії. А що

ходить портретований. Не залишає мистець на боці також деякої психологічної інтерпретації. Одним словом, дереворити Масютина є нині у нас найкращою розв'язкою історичних портретів. Здається, що не треба навіть підкреслювати, що надаються вони до широкого спопуляризування не лише з патріотично-виховного погляду, але й мистецько-виховного, завдяки їх першорядному виконанню.

Нетерпляче ждемо чергових портретів.

Від Видавництва.

Видавництво часопису „Назустріч“ просить у шш. Читачів пробачення за прикрі недогляди і друкарські помилки в останньому, 17-му числі часопису, які виникли з тої причини, що технічний редактор, за відсутністю головного редактора, пропустив у число матеріал, який до друку зовсім не призначався. Сподіваємося, що на майбутнє таких недоглядів не буде.

З М І Я

Оповідання*)

«...села зас Шушки й Борки з пуццями, гаями, лісами, дібровами сіножатями, водами, ріками, потоками, з млинами, з данями медовими, життими, овсяними, з землями пащними, бортними, з бояри і слуги путними й панцерними вірному й кожному служі мойому, за те, що в службі для нас не шадив ні горла, ні здоров'я, ні майна, Івану Кириловичу Сербулату Московитянину на вічність дарую. В Ковлі даю Р. Б. 1574, февруарія дня второгонадесятого...»

Пергамен зашарудів і скрутився змієм. Червона печать упала важко на стіл. Княгиня Марія Олшанська-Курбська взяла перо, вмочила в інквисті й перекреслила слова «на вічність». Невправною рукою вивела зверху: «до ласки».

Московитянин Сербулат, що слухав читання, сидючи при столі й пильно хапаючи слова української мови, в якій ніяк не міг бути вправним, посміхнувся.

— Чому написала еси, княгине, до ласки? Може не віриш мені?

Княгиня посміхнулася й собі, блиснувши низкою дрібних, гострих, як у кучи, зубів. Очі її від полум'я свічок стали зелені й таємничі замехтіли.

— Вашому братові, боярине, не можна на сліпо йняти віри. Ви — як ті вужі: вигрій їх за пазухою, вигодуй, а вони вберуться в силу й укусять...

— Ваша милосте, княгине! — скрикнув Сербулат, і румянець заграб йому на лиці. — Краєш мені серце такою мовою! Чи-ж не пересвідчилася еси, що маеш у мені пахолка й підніжка вірного, як

той пес? Всі роки, що я при тобі, одною тільки думкою живу — уздріти тебе. А як уздрю, стою не свій — промінем очей своїх мене засліпиш, красою лиця підібеш і тоді прагну одного — горло тобі своє віддати, у власній крові плавати, або лише тебе лицезріти вічно! Такий є афект мій, а ти мене на учтивості кривдиш. Бо не дбаю о ті волості й багатства. Твоя ласка — наділю мене ними, не стою о то, але болить мене твоя невіра, що задаєш мені тое, чого мені, чоловікові учтивому, довести не можеш...

Сербулат казав правду... Нюдин княгинин любчик не був їй такий вірний, як цей руський московитянин, нащадок казанського царя Едігера, її малжонка

князя Андрея Курбського товариш панцирний. Від самого шлюбу її з князем ходив за нею, як притмарений, зачаклований, сохнув і вянув, доки не зглянулася на нього й не випустила до спочивальні. Три роки забавлялася ним, три роки, як три дні, пролетіли їм у грішних, таємних любовощах. І нудного дня не було, щоб Сербулат не плазував перед нею, не присягав огню й воді допасти, коли того накаже.

Княгиня підвелася й перейшлася покоем, торкаючи блискучі манелі на руках. Її атласовий чорний саян, торочений діамантовою брамою на подолку, тяжка фалштура черленого шарлату, підшита кунями з есами золотими й шнурками, обсадженими перлами, шаруділи за її кроками. Бліде обличчя її ще видавалося блідшим сливе зеленчавим, оторочене брабанськими форботами.

— Доведеш того, вашмость, не на слові, а на ділі! — мовила перогодя. Коли тое доконаєш, не тільки Шушки й Борки, але ціла волость Ковельська, Креська й староство Унітське твое Ти знаєш, о чім річу?..

Сербулат іздрігнувся. Мурашки поповзли його тілом від п'ят до голови. Але зелене обличчя чарувало.

— Мовиш о князю, княгине, — глухо відповів і впер очі в підлогу.

Свічка злякано затріпотіла. Крізь лоснякові шибки шугнув вітер.

— О тирані моїм, о сторожі проклятих життєй мого мовлю, — зашепотіла княгиня. — Повідай тобі таємну думу ночей моїх безсонних, днів із ним ненавистих, запеклих кровю...

Сербулат встав і хмурно глянув на княгиню. Жупан ритого оксамиту червоного з позолоченими гудами тісно облягав його струнку статі. На перлювий московський ковнір падала гривка русого волосу. Красень був із цього татарчука.

— Року шістьдесят четвертого заупевненням і гнейтом його королівської милости, за присягою їх милостей панів рад, до границь річипосполитої приїхав князь Андрей Курбський-Ярославський, — почав Іван Сербулат, — а з ним нас, панцирних товаришів від кари і лютих грізного царя Йоана рятувало горло. Як можу, княгине, навіть тебе милуючи понад життя, лицарське слово лиходійством ламати й простягати на воеводя свого й друга ратного мерзотно й фортелно руку збройну!...

— Зраднику! — зашипіла княгиня, й обличчя її перетяли гнівні блиски. — Так-то мене милуєш! Так-то слово, князю дане, над любов превозносиш!..

Сербулат застопнав і кинувся до княгині. Він зблід і трясся, ламаючи руки.

— Ваша милосте, накажу! — прохрипів крізь силу.

Княгиня Курбська задоволено посміхнулася. Волосся її, вороне, як крукове крило, зібране в сітку, золотилося в мигтінні свічок і розповзалось саяними гадючками. Очі ще більш зазеленіли й уста у півтмі криваві, сливе чорні, моторошно кривилися. Вона обійняла Сербулата й заговорила дивним хижим шепотом:

— Кордів і стилетів уживають на це. Але не в нас. Треба твердої руки й гострого ока. Не милую цього знадб'я. Вже волю трутину!...

Сербулат затремтів.

— Стара королева Бона знала їх багачко, — шипіла княгиня. — Її медик зготовляв знадб'я — чорну воду з цвіту безіменних ростинок гадючих, зірваних опів-

ночі. У нас, Монтовтів, милують чорні ящірки. Їх посікти й домішати до риби або до питва — це чинить добре. Але нема вірнішого способу на нелюба, як чари. Хиріє, вяне, схне й здихає. Ніхто не знає, як і чому. Тільки що я чарів не знаю, не знаю чарів...

Княгиня тоскно зітхнула й хруснула пальцями. Сербулатові здалось, що тіло її крізь тяжкий шкарлат і атлас пече його вогнем.

— Єсть ще один спосіб — знав його доктор Скорина й мужу мому Олшанському відкрив, промовила княгиня. — Зліпити з воску фігурку на кшталт персуни зненавидженої й проколоти її шпилькою з камінем-жабиком серце...

— «Відьма!» — подумав Сербулат і відсахнувся жасно.

Криваві уста княгинині пащіли. Смарагдовими очима раз-у-раз перебігали іскорки. І вся статі її пружилася, хвилювалася, немов правнула злетіти.

— Але на те треба знати заговор... — прошепотіла вона. — Без заговору нічого не влідемо. Ходімо, вашмость, я тобі щось покажу!

Схопила ліхтар із свічкою, нагло зірвалася й потягла його за собою крізь дверцята в алькові: Темні, круті сходи спадали в долину. Вдарило сопухом гнилі й плісні. Сербулат добре знав міляновський замок, але ніколи не сподівався, що з княгинини світлиці є сходи до льохів. Було темно й моторошно. Їхні тіні скакали по рапавих кам'яних мурах. Шурі шугали під ногами. Кожан метнувся під склепінням і торкнув крилом Сербулатову голову.

— Цих сходів ніхто не знає, — промовила княгиня, — тільки я та майстер Чурко. Але його вже нема...

І всімхнулася загадково.

— Дивись, вашмость, не зрадь мене!...

Сходи вперлися в муровану цямрину клітки. Крізь масійське заграговане віконечко проривався вітер. На долівці лежало залізне кільце.

— Поможі мені, вашмость, — попросила княгиня. — А як відкріем, посвіти.

— А що там? — лячно глянув на неї Сербулат.

— Побачиш.

Узялися за кільце й шарпнули його. Квадратова плита посунулася й стала сторчма. Чорною прірвою й сопухом ударила в них яма.

— Світи, але не лякай їх! — прошепотіла Курбська й клякнула над отвором, шарудячи шатами.

Сербулат спустив руку з світлом, але в ту-ж мить скрикнув і відсахнувся блідий, мов смерть. Те, що побачив там, було жахливе.

В глибині чорної продовчастої ями кублами кишіли гади і гадючки. Княгиня тихо свиснула, й вони заворушилися на її свист. Кілька їх кадовків витягнули до неї маленькі головки з сонними очима й засичали. Сичання те пройняло московитина жахом. Переповзаючи одна через другу, звиваючися, кублячися, змії пнялися до отвору, огидні, почварні, страшні.

— Вони сердиті, бо голодні, — промовила княгиня, милуючися видовищем.

Сербулат шарпнув кільце й привалив плиту. Рука його з ліхтарем затряслася й волосся на голові стало сторчма. Княгиня хрипло зареготалася, й моторошно відгукнувся її регіт в мурованій клітці.

— «Відьма!» — подумав удруге Сербулат і кинувся по сходах нагору. Княгиня, підійнявши сукню рукою, йшла за ним все ще стиха посміхаючися.

Сербулат і в світлиці ще не

міг заспокоїтися. Тремтів усім тілом, упавши на стілець.

— Бачив есьм, княгине, багато, — промовив. — Під Великими Луками, під Вольмаром сам-один на десятиох ішов, перебув есьм тортури царські з рук Малюти Скуратова, раали мені тіло кліщами й палили вогнем, але того страху не знав, що сьогодні!...

— Не заздрісна есьм, — мовила княгиня, — тому, хто туди, в мою яму, попаде. А одначе хотіла б бачити, як князь Андрей зо зміями буде цілуватися.

Зареготалася хижо, як Сербулатові підвиступив рясними краплями на чолі. Знав княгинину жорстоку вдачу, але такого не сподівався. Бракувало йому повітря в цій покій, напоєнім амброєю. Здавалося йому, що в шкарлаті її шат й у фалдах постелі кубляться змії. Шарпнув комір й, схопивши жбан із вином, що стояв на столі, перекинув його душком.

— Ваша милосте! — промовив глухо, й слова реалізи йому з горла розжовілими клаптями. — Заклинаю тебе ім'ям Господнім, яко же милую Його, Творця, добрість. — Замехай чорного замислу свого, бо чортів воно любе, а не Богові. Тайну мати добре є, але гріху на свою душу, ще й гріху тяжкого, боюся брати, княгине!...

— Така твоя вірність, псе? — прошепотіла Олшанська-Курбська, й очі її засвітилися злими вогнями. Бліді пальці в сигнетах і перстнях здавили один одного в безсилій гніві.

Сербулат важко зітхнув. На худому обличчі його забігали чорні тіні, жили на вилицях напнялися, як сині шнурки. Він ловив руки княгинині, щоб їх цілувати, але вона виривала їх погрудливо, не дивлячися на нього.

— Ваша милосте, пробуй моєї вірності, як волиш! Скажи повесть рать на Турчина, на Московію, на Річпосполиту, — поведу. Скажи: — сконай, псе, — й я здожду в ногах твоїх. Ані вогню, ні води не боюся, але гріха чортівського жахаюся, бо душа моя, й так смердяча, після того віки вічів в геєнній каратисі буде!...

Курбська ворухнулася плечима. Їй гидко було дивитися на Сербулата, який плазував коло неї, а не міг відважитися здійснити руку на пана свого.

— Добре кажуть, — посміхнулася вона, — що московитянин лєсо душу має. Рабом родився, рабом і здохнеш, вашмость-боярине, не пересилю холонської натурі. Я думала — сокола собі знайшла, а бачу, що плішку придбала мікчемну. Марне серце твое блисне й згасне вмиг. Не любиш, а скиглиш, не ненавидиш, а хлипаєш, не прагнеш, а сокотиш, не бунтуєшся, а плачеш!.. Займа ти похливе!...

І відсахнувшись від нього з гиддю, не глянувши навіть, виїшла з покою.

Іван Сербулат дочовгався до столу, вицідив рештки вина, підпер голову руками й важко задумався.

Княгиня швидко йшла замковими світлицями. Нюдна з них не сяла пишним убранством, скрізь стояли дубові прості столи, посподиті мисники й скрині, тільки стіни, збиті з соснових колод, скрашала князева зброя. Крізь маленькі вікна просвічував місяць і грав на шоломах, на панцирях, на аркебузах і піщалах, на рогатинах і шаблях. Ходе її віддавалося в тиші покоїв. Замок спав. Ганком княгиня виїшла на городню*) при мурі. На далеких півланках**) перекликавалися вар-

*) Городня й **) півланок — дерев'яні помости при мурах замку для оборони.

тові: варт-у-у-й! Десь вили пси й кричав пугач. Темною стіною наступав звідусіль на замок ліс. Було зимно. Провесна тільки стрічалася з весною. Білий туман уставав над трясовиннями і багнущами і якісь вогники блукали серед нього. Смарагдовий місяць простелив тремтливі довгі смуги на мурі, на луках і на лісах. І здавалося княгині, що вона з місяцем пливе, риче, сповивається в туман, здіймається понад мокляки й верхів'я сосян і бачить усе, що діється на землі: як порскає й дмється ропуха, як пружить кігті кіт і вигинає чорну спину, світячи зеленими очима, як пугач здіймає кошматі крила до лету й полощить кажанів, як скигять блудні вогні на манівцях, на трясовинню, як спалахує на купі огнениця, як цілі зграї якихось почварних химер і змор летять у срібну, таємничу ніч і спечуть їй і ваблять до себе, і непокоять, і кличуть тямно, жагуче, немов хотять розпачати її тремтуче, живе серце, забрати її наге, розпалече тіло на якісь небувалі, розкішні втіхи, немов визволяють його і тягнуть за собою в дикі мандри!...

Княгиня здригнулася — ліворуч від кружгачу, в невеличкій вежі хтось відчинив вікно. Воно вже давно світилося в темряві неспівним вогнем. Там не спав ще Андрей Михайлович Курбський, князь ковельський й ярославський, староста Креський й Унітський, бесідуючи з юнаком Амвросієм.

Віконце раз у раз спалахувало, мовби в світлиці горіло горіло. Чорні тіні снувалися чудацькими довгими смугами по стінах.

— Чаклюють! — прошепотіла княгиня. — Кажуть, що пишуть епістолярії до царя, а на ділі якогось червоного льва шукають. Чаклун!

— Здрігнулась і заскреготіла зубами з люти.

— Він і Сербулат Івашку зачаклував, московитянин проклятий! О, коли б сила, коли б синів моїх сюди, орлів Яна й Андрея — вони б спалили його враз із кодом його сатанським!...

Нараз чийсь гарячий, тямний вдих. Обернулася прохожом: перед нею стояв Ждан Миронювич, ловчий і слуга князів із тутешніх скарабелів. Обходив якраз варту в шоломі із шаблею

при боці. Стояв перед нею в однорядці з гвоздикового адамашк, поставний, статний, знехотя накинувши на дуже рамя ритую оксамитну делію й рукою тримаючи гарду шаблі. Місяць упав на його молоде, поане обличчя: чорний вус відтіняв пухкі, любашні губи й очі, що кресали полум'я й жерли княгиню. І в ту мить пригадала собі во-

*) В попередньому, 17-му числі «Назустріч» були оповіщені наслідки конкурсу нашого часопису на написання новел з сюжетом. По перетанні 52 оповідань, присланих на конкурс, журі одностайно признало натороду авторів оповідання «Змія». Розкриття запечатаної коверти, долученої до оповідання, виявило, що автором цього оповідання є відомий наш письменник Юрій Косач. Друкуємо це премійоване оповідання з ілюстраціями Святослава Гордінського. Редакція.

МИХАЙЛО ПОСАЦЬКИЙ

ОСТРІВ САМОТНОСТІ

З подорожі по Ісландії

Ісландія? Неоднораз, знизавши плечима, скаже: «Чого так далеко їхати? Що можна знайти в краї, що простором такий великий, як половина польської держави, а мешканців має не більш, як третина Львова?»

Нелегко на це відповісти людині, що думає поняттями, які дала йому європейська культура; вона завжди ставитиме вимоги до краю на підставі того естетичного почування, яке витворила в ньому грецько-римська культура. Буде скрізь шукати схожостей

Незадовго вирине з темного обрису пристань і головне місто Рейк'явік на південно-західній бережжіві. І це місто якесь чорне. Недурно назвали Рейк'явік — тобто «закурена затока».

Зближаємося до цього міста не з радістю, як це завжди буває, коли підїжджаємо до нового міста, яке вас немов запрошує. Це чорне місто причаєно дивитись на вас, мов морська звірюка.

Корабель стає оподалік від пристані, й ми човнами дістаємося на суходіл.

Тільки самі пустарі, прірви, скелі, лява, лійки кратерів вигаслих вулканів, застигла жужелиця по вибухах вулканів, озера, ріки. Є карколомна, вузька дорога для авт у південній частині острова, яка веде до місць, доступних для туристів, нпр. до Гінгвелів — місця зборів давніх вікінгів, водопаду Гульфос, гарячого джерела Гріля, вулкану Чекля і т. п. Авта прегарні, шофери — правдиві мистці. Яка це небезпечка, коли на вузькій дорозі не можна розминутися з другим авт, тільки треба зїжджати з дороги на поле!

Можете їхати й у ночі, й докладно все оглянути, бо ніч тут видна, майже як день. Тільки що похмура й темна барва, яка вже вдень з кожного кута заглядає, в ночі ще страшніша й несамопитша.

Краєвид? Кольори зовсім олов'яні, цинкові, сірі, непривітні, — на небі й на землі. Хмари, якби зеднані з землею. Сніги й ледівці по горах не то сині, не то темні, якби якась тін на них падала. Гори й вершки що-хвилини змінюються, але барва все та сама. Здавалося-б, нудно, а все-ж ні. Якась чародійна притаена сила притягає вас. Хоч як одноманітно, а не можна очей відірвати. Якась нова, незнана, могутня стихія! Ніде в Європі її не побачите. Суворість, невблаганність, безнадійність. Хотіло б не бути той, що перший вибрав собі це місце за свій осідок, а мусіла то бути людина величного духу, що знехтувала людським товариством і вигідним життям серед людей і забажала боротьби з природою на власну руку, сам заданий на себе й на свого гордого духа. Бо що йому могла ця земля дати? Ростає тут рідко марненька трава, на якій пасе дехто малі, худі кози. Навколо мокліки з торфом або безмежні пустарі, вкриті камінням та застиглою лявою. Ця лява внаслідок пізніших вибухів і землетрусів порепаляся й потворилася з неї дивоглядні, го-строкінчасті стовпи, брили, горбки й цілі гори. Що кілька кілометрів видно більший або менший кратер тепер уже нечинного вулкану, порослий мохом. Рідкі маленькі корчі низкорослих беріз, які не сягають вище колін. Тільки в мініатурі нагадують вони наші кріслаті, вічно шепотливі берези. Людей ніде не видно.

Зате що кількадесять кілометрів надбємо хатки, переважно накріті землею з травою й мохом. Це ще стародавні хатинки. Нові — кріті бляхою й мають стіни з бляхи. Деревини тут нема, то й нема з чого будувати. Дерев'яні вироби незвичайно дорогі. Деякі пам'яткові вироби з дерева, які у нас варті кількадесять сотків, тут коштують кілька корон (1 кор. — 1.21 зол.). Ті хатки звичайно стоять по три разом. Це тому, що їх у зимі огрівають на спосіб нашого центрального опівання. Щоб одним заходом три хати разом могли опіватись, три господарі мешкають один побіля другого. Так дешевше.

Тепло постачає гаряча вода з так званих гейзерів. Це — гарячі джерела, з яких вода часами бе на кількадесять

метрів угору. Однак у нашій подорожі не стрінули ми ніде такого високого водограю. В тих, що бачили, вода спокійно переливалася з джерела й творила довкола смердючий осад. Були ми коло одного з найбільших гейзерів, Гріля, але вода з нього не вибухала. Щойно коли один із подорожніх вкинув до джерела кілька кіля мила, то по півгодині витринула вода на кілька метрів. Чому це так — нехай пояснять спеціалісти.

Пуста темна земля, покрита засох-

якоюсь темнофіолетовою барвою, незвичайною для нашого ока під темним небом. Нема слова, як це назвати: ні то страшно, ні то сильно, ні то гарно. Стоїш німий, як німою є ця природа, і хоч не знаєш, що в ній таке, величаєш могутній маєстат природи, яка не знає ні точних меж, ні правил краси, видуманих людським розумом. І коли все довкола темне й мертве, одна тільки вода продається крізь ту темряву своїм сивом, тим-то й головну ріку острова називають Гвіта,

Столиця Ісландії Рейк'явік

і споминів тої стародавньої культури, а коли їх не знайде, перестане цікавитись тим, що лежить поза межами його традиційних понять. Коли оглядає європейські краї, скрізь їде за вами невідступно грецько-римська культура з її рівновагою, спокоєм, гармонією між формою й змістом, привязанням до земного життя та звеличенням його краси.

Ісландія стоїть не лише географічно, але й під оглядом духовним на боці від решти Європи: тут знаходимо цілком нову ментальність, зовсім інші духові вальори. Ісландська культура внаслідок фантастично-несамовитого вигляду краю — така своєрідна, що не можна її ставити нарівні з іншими європейськими країнами. Суворий і тяжкий клімат витиснув на ній своє тавро; замість веселості й радості стрічаємо скрізь надмірну повагу й сум. Сама назва краю «Ісландія» — значить: «край леду».

А проте з яким незабутнім враженням виїжджаємо з цього краю! Треба тільки з чистою, незаписаною душею прийти туди й дозволити природі без застереження впливати на вас.

Коли підїжджаємо до Ісландії, нічого здалека не видно, тільки темно-блискучий сніг і лід по горах. Літо, а здається, що до зимі зближаємося. Це тому, що не видно самої поверхні землі, тільки вершки гір, покриті снігом і льодом, який ніколи не тече. Друге, що вже здалека вражає — це якась темна фарба, якби тін, в якій увесь острів потопав. Під снігом темні збіччя гір, небо закрите темними хмарами, сонця ніде не видно. Небо здається так і прилягає своїм тягарем до острова. Мимоволі якийсь страх обгородує вас.

Водопад Гульфос

Захід сонця в Рейк'явіку

лою лявою, всіяна рінню, каміннями, бльоками, часом дивоглядної форми, та відламками скал, поцяткована джерелами води, з якої беззастанно куриться дим і сірчані випари, всюди шипіння й булькотіння гарячої сірки, там-сям — клаптик зеленої мурави або упрямого поля, обгородженого палисадом, лійки, кратери по вигаслих вулканах — ось у головних рисах вигляд цього краю. До того всього — куди глянь, гори, темні, страшні, німі, покриті снігом і льодом, який блищить

Тип ісландської дівчини

тобто «біла», від ясної білини, що розяснює весь краєвид. Ніщо тут гряде не тишить, ані приваблює, а проте як далеко в безконечність підносить його душу! Там за нами культура й марне життя, — тут непроглядна вічність, що відриває від землі. І здається нам, що ця вічність навіть промовляє до нас з усіх усюдів шумом, гудінням, ляскотом. Це плывуть ріки та потоки, пробиваються крізь скелі прірвища і спадають з лоскотом у долину.

Оповідать туристи, що нераз, коли на конях переправлялися через річку, враз вода прибувала з такою наглістю, що вони мерщій утікали з води, щоб їх хвилі не задили.

Деякі ріки пропадають на якийсь час в землі, а потім знову випливають. Інші знову вливаються в темні, як безодня, озера і з них вириваються зовсім іншого, відмінного вигляду, або більші, або менші. Куди не глянь, олов'яне небо. А вже найкраще в цьому краю мертвоти й самоти передають маєстат природи могутні водопади. Їх сила, розкинутих по цілій острові.

Один із них, Гульфос, був між іншим метою нашої мандрівки автими. Як бачимо — могутня маса води спадає через гранітовий поріг, кинений впоперек бездонного яру між скелями, з такою силою й з таким гуком, що заглушує всякий голос людський і крик. Природа промовляє тим страшним розпачливим голосом серед безнадійної пустині. Вода спадає в бездонну пропасть з такою силою, що звідти підіймається вгору водний пил на кількадесять метрів, такий дрібний, що виглядає, як гейзер.

(Продовження на 5-й стор.)

ЮРІЙ КОСАЧ

Змія

(Докінчення з 2-гої сторінки)

на, як ще вчора, підсаджуючи її на коня, коли вони їхали на лови з яструбами, він притулив своє полум'я пашинне обличчя до її чобота, а сьогодні вранці з улесливою посмішкою лоскотав її своїми іотичими, жагливими очима й проймав її гарячим поглядом, коли йшов за нею своєю тихою ходою.

— «От цей не побоїться! — майнуло їй в голову. — Це не Івашко Сербулат!»

— Милуєш мене, вашмость Мирочовичу? — тихо промовила Курбська, хвезаючи по його обличчю своїми зеленими таємничими очима. — Не бійся, скажи!

Мирочович тихо зойкнув і впав їй до ніг. Його вуста впилися в її бліді, зелені при місяці руки, що вилискували туркусами й жабниками перстенів.

Обличчя Курбської раділо: по-сміхнулося. Чорні гадючки її волосся знов закублилися, заскрилися в цілунках холодного місяця. Вона підняла Мирочовича й почала шепотіти йому на вухо щось пристрасне й жагуче. Пекла його своїм гарячим віддихом, парила любашним, таємним поглядом. Від її шепоту почув він, як кров заклекотіла в нім, вдарила пьяним вином у голову, а від слів її, що рвалися китагами не-

людської, незнаной йому досі жаги, поповзли здовж плечей іскрясті, моторошні мурашки...

Князь Андрей Михайлович, вигнанець царський, станув у вікні. Суворий і хмурий, в чорній фєрзї, битий рисями, дивився в темнї на милянцевські бори й багна, крізь які рвалася його чорна дума, відлітаючи мстивим птахом туди, на схід, де причаєна лежала під построносим чоботом грізного царя його отчизна. Худе, вилчає обличчя князеве, зрізане шрамами й торчене сивиною, запливло хмарами. Люге й похмуре було йому вигнання тут, між людьми тяжкими й негостелюбними, до різних ересей схильних. Про що думав? Може про Адашева й Сильвестра-попа, про Альону Глинську, царницю, замученого катами князя Михайла сестру, може про Максима Грека, про Василья Топорковського, може про короля Жигмонта Августа, що в нього ніколи віри не мав, може про жону свою першу, з дітьми царем у темниці заморену...

— «Аще бо і паче песка морского беззаконія моя, но надїюсь на милость благоутробія божїя — может пучиною милости своєї потопити беззаконія моя, якоже і нині грїшника мя суща, і блудника, і мучителя помилова»...

Пригадав з епістолярїї царської.

Зойкнув і відійшов від вікна до Амвросія, стукаючи герлигою. Рани під Казанею, під Шквороною

під Великими Луками й Венденом від стріл вершників Едігєрових і лицарів магїстра Ливонського докучали на весні.

Проспівали півні.

— Івашко Сербулат не хотів їти вдруге до льоху: княгиня ска-

зала, що загубила там дорогий перстень з трьома рубінами й діамантом, пропаятий, від бабки Олени Полубенської в віно матері княгининий записаний.

— Такий страх мене бере, княгине, на думку про твою яму, що вирікся б я не тільки одного

перстеня, але й всіх манелів золотих, запястків і зав'язень перлювх, самоцвітних, які тільки є в світі.

— Іди! — суворо сказала княгиня, стинувши сині вуста. — Завтра князь мене про нього спитає, що йому повім?..

І знов війнуло їм плісню й гнилим сопором. Знов заплигла свічка по ропавих мурах.

Крізь віконечко сіріло небо, але до світання ще було далеко.

Сербулат обернувся до своєї любки перекошене жахом обличчя. Зуби йому лячно клацали.

— Звільни, княгине, — промимрив, тясучися. — Ноги не слухають. Ще ніколи не був есьм у таким страху...

— Чуєш, іди! — скрикнула княгиня, й він побачив у її очах страшну, непереможну лють. Йому видалося, що чує в її голосі сичання землі.

Обережно зійшов на діл і шукав перстеня, поважаючи на колінах по рапавих плитах. Руки тряслися йому й хололи, піт крижаними краплями застигав на чолі.

— Нема, княгине, не могла ти його тут згубити...

— Відкріємо плиту, — зимно промовила. — Може впав нена-роком туди...

І з нелюдською силою, небуваюло в невісти, потягла за кільце, щоб відвалити плиту.

Сербулат застиг. Змії не ворухилися. Втолені голодом, спали, скрутившись жагливими дорями клубами, посплітавшись одна

з одною в холодних, трупних обіймах.

І в ту мить скоїлося страшне: — княгиня штовхнула ногою кадовб Сербулата, що припишк був над ямою, в чорну безодню гадючого житла, сквалпиво завалила плиту й тихо зареготалася.

— Ждане, Ждане! — закликала жагуче й тямно.

Ждан стояв у дверях — він бачив усе. Цілунок княгині, що запік його, як пекельний жар, не запалив його блілого лиця. Йому ввижалося й чулися зойки нещасного Сербулата, обвитого клубами голодних гадюк.

— Зміє! — прошепотів і кинувся прожогом геть до світлиці, гнаний незбагненим холодним жахом. Але не мав сили шарпнути дверей: — чийсь очі пекли, свердлили й шматували його плечі, його мозок, приковували його ноги дивною м'ясною немичю. Коли обернувся, княгиня шарпнула свої важкі шати, передрала їх з нелюдською силою, білі крила лясської сорочки й флямської серпанку впали, задзвеніли, розсипалися золоті запястя, перлові коралі й брабантські форботи і з них, як із морської снігової піни, виринуло тіло княгині, блі-додорожевого мармуру тіло, що трікотіло полум'яним промінням, жевріло диким, похмурим щастям і пашіло нелюдською, шаленою жагою.

Ждан Мирочович, ловчий князя Курбського, здригнувся й забув тоді про все.

МИХАЙЛО РУДНИЦЬКИЙ

Критик, що не пише

Два слова з життяпису

Стаття про «Самостійність літературної критики» належить одному з найменш відомих авторів і одному з найцікавіших мешканців Львова. Польський критик Остап Ортвін, що прожив у Львові все своє життя — не відчуває потреби писати. Від 30 років літ стезить він за провадами літератури та філософії, вічно чутливий на всі новини, читає та роздумує з нестримною внутрішньою потребою, для себе. Недавно в одному відкритті признався, що досі зачитується в поезіях — усіх, які виходять, добрих і злих, наче пійк, що відчуває невпинну справу.

Написав він так мало, що ледви сам пригадує собі часом, що взагалі писав. У «Критиці» Фельдмана від 1902 проявилися перші його статті про український театр, про Каспровича, Виспянського, Стафа, деякі літературні спроби дав він у «Житті» Пшибишевського, писав дещо у «Нашім Краю» за редакцією Іжиковського, у «Маленькому дзеркалі». У 1908 р. був театральним рецензентом львівського соціалістичного денника «Гłos», і кожна його рецензія була не меншою подією, як театральна вистава; у 1923-4 він постійно огляд лірики у «Пшегльонді Варшавській» і дівав за це нагороду критики: десь колись заблукалась якась його стаття до «Видомосці» Літтератікх... Ніодної окремої книжки, Писати книжки — це своєрідна життєва функція, Ортвінові незнайома.

Вплив приватної особи

Коли повірити, що критик може мати вплив на письменників своїми приватними фактичними радами та поглядами про завдання літературного твору, то Ортвін мав цей вплив ще від тоді, коли у Львові кипів польський літературний рух у добу «Молодого Польщі». Через його руки перейшло тисячі рукописів, і на становищі колишнього літературного референта найбільшого львівського видавництва — «Книгарні Польської» Б. Полонського пустив він у світ твори тоді вже чи щойно нині великих письменників, де скрізь була помітна рука великого знавця, завжди безкорисного дорадника письменників. Він перевіряв переклади з оригіналами, від поезій переходив до коректи куховарської книжки, ботаніки або англійської граматики з таким запалом і запасом знання, що кожний автор-спеціаліст бачив перед собою товариша з тої самої професії.

Кожний відчит «Т-ва польських письменників» у Львові, де Ортвін проводить, як голова, залишається надовго живим спомином, коли він тільки забирає слово в дискусії.

Критика є наукою

Як один з найпалкіших оборонців Ст. Бжозовського, якого всі твори приготував до друку, Ортвін звязує з літературою два найсуттєвіші предмети дослід: суспільний вплив літератури й, так би мовити — наскрізь метафізичний. У поглядах своїх іде він далеко далі, як Бжозовський. Історичний матеріалізм, як методу розслідування життєвих явищ, доповнює він поглядом, що кожний літературний твір має в собі якісь сутні прикмети, притаманні

літературному твору, й що міцно цих прикмет він впливає на нас.

Ортвін боронить об'єктивності критики, як наукової методи, рівноядної з іншими науковими дослідженнями. Так само, як біолог цікавиться функціями організму, без огляду на його практичні потреби, і вміє здати собі справу з його складових частин, його органів, засобів і меж, літературознавець аналізує твір, беручи за підставу те, з чого він складений: увесь його механізм, що існує незалежно від нашого суб'єктивного смаку й нашого індивідуального світогляду, як щось реальне, що має силу впливати на нас і на інших, тривати.

Досі літературна критика займається безліччю справ, що відривають її від дослідів над тим: з яких бутіх елементів складається літературний твір. Ортвін боронить погляду, що критика повинна займатися складовиною твору, устійнити в ньому об'єктивні факти, незалежні від наших вражень і поглядів, і так створити окрему теорію літературного твору. Твори впливали на читачів і тривали віки, ще заки появилася критика; критик може признавати вартість твору, хоча твір йому не подобається і навіть, коли не може його читати з приємністю, — отже існує в літературному творі щось, що наче в великій будівлі каже признавати нам його величину та силу.

Існує тільки теперішність

Не знаємо, чи цих кількох обривчастих думок схоплює як-сь загальний погляд Ортвіна, що сам рідко коли пробує зясувати його на папері. Своім глибоким внутрішнім життям представляє він рідкий тип людини, для якої безпосередній зв'язок із самим біологічним процесом життя заступає йому всякі інші, вже другорядні форми «переживання». Ідеальне відношення до літературного твору уявляє він собі так: насолоджуватися ним так, наче б поза ним не існували ніякі інші. Так виглядає справжнє захоплення життям — тим єдиним моментом, який маємо завжди перед собою, бо тільки той момент дійсно існує; все інше — минуле, майбутнє — це вже тільки відбитка нашого інтелекту.

К. ДАЛІБОР

Схід сонця в Карпатах

На сході за лісом знялася пожежа, на сході за лісом вогні, промінням горючим кривавить безмежжя, промінням захиті групи.

Вітають досвіття високі остріци, у дзвони червоних Азій, ударила десь легіт... Найстарші ялиці схилили свій перший поклін.

Червоном промінням пожежа кривавить Говерлю, Петроса, Горган... І ботів-сонцю вже утрено править суворий, сідий Піп Іван.

І клоняться важко до його престола, як хвилі безмежні, ліси, щоб ворот, який обступив їх докола, неначе траву, не скосив...

ОСТАП ОРТВІН

Самостійність літературної критики

Передрукована в новій збірці полемічних фейлетонів Іжиковського «Слон серед порцеляни» стаття п. з. «За повагу критики» пригадує нам наново пам'ятну зперед кілька літ кампанію, що незвичайно компромітує рівень нашої сучасної літературної проблематології, кампанію, поведену проти літературної критики, головню авторами белетристиами, на сторінках гижневиків, присвячених розглядові творів літе-

за вибаги, коштовні, невилатні, нерівномірні з усім складом культурних відносин, отже за зайвий люксус. До таких самих висновків напевне мусіла би дійти подібна дискусія у самоєдів або ботокудів.

З повною бездумністю і розперзаністю напосілися люди на критику, не журячися тим, які преценденси творять через те для інших родів літературної творчості. Намагання піддава-

Остап Ортвін

ратури, отже нічому іншому, як саме критиці. По суті були це особисті обрахунки з несимпатичними для них рецензентами. А що в нас майже ніколи не боряться з відкритим заборолом, віч-на-віч і нема в нас ніколи звичаю протиставляти індивідуальним осудам точні, ділові й конкретно засовані закиди — замість суперечатися з рецензентами за методи, принципи й підстави кожної оцінки, волилі гуртом і загальниками справитися з цілою критикою, відмовляючи їй не тільки всяку практичну користь, але попросту заперечувати саму її доцільність. Погляди авторів, видавців і читачів з предивною однодумністю погодилися на тому, що нікому з них критика не була, не є й не буде потрібна.

Очевидячки, що в засновку такої одностайності лежав загальний стан культурної свідомості у нас, рівень нашої літературної думки й ступінь її господарки. Ясно, що в добу загальної редукції духовних цінностей, необхідної з огляду на недостатку відповідної кількості споживачів, при загальній обнижці духовних зацікавлень і постійно звужуванні життєвих столів, найбільше шкоди мусить зазнати той рід письменства, що є плодом уже сильно розвинутого літературного життя й який у раніших фазах свого розвитку, нездорілих і первісних, можна вважати

ти в сумнів потребу деяких ділянок письменства й поволі ліквідувати їх, може, при сучасному стані наших духовних вимог, легко перейти й на вищі поверхи літератури. Їх будівля й так не тримається на дуже сильних фундаментах. Зі становища споживачів, їх потреб і попиту, напевно нелегко було би довести і виправдати, що для них потрібні та корисні складніші, вибагливіші, більше розвинені літературні форми. Справа духовних цінностей представляється у світлі нашої нужди не краще, як низький стан ужиткованя матеріальних предметів, які в інших середовищах уважають за предмети першої потреби й які все-ж можна би при відповідній конюнктурі також піддати в сумнів.

У деяких кризових моментах користування цілою низкою плодів цивілізації вже можна вважати за життя понад рівень. Коли збуження інтелігенції йде вперед, стихійно, найпрактичнішою могла би виявитися метода (щоб затримати рівновагу бюджету й фізичну міць) ходити без черевиків. Не-обхідність одягати свою життєву стопу є бодай так само проблематична. Ми всі могли би вигідно ходити й босі. Наші селянки, коли йшли до містечка на ярмарок, з огляду на ошадність несли в руках роботи у тих давніх часах, коли це їх було стати на таку дорожчизну. Так більш-менш уявляють собі

белетристи похід нашої літератури у майбутнє — з ногами, заболоченими до самі вуха у придорожніх калюжах. Без критики, босоніж.

Зрештою ціла дискусія скінчилася на ніч. Скромні й блідо випала оборона критики. Критики, залюбки фронтальною атакою белетристичних тузів, старалися виблагати собі бодай право засідати на сірім кімничку «кацентішу» літератури. Покликувалися вони несміливо на послуги, які віддають авторам, розвитукові літератури й суспільності, чи то як коментарі творів для вжитку читачів, чи як провідники совісті літератури, її течій і напрямків, що мають безпосередньо такий чи який вплив на «творців». Щоб зберігти для критики останки її бутим-то загроженого престіжу, добросердїї, а заєсїди з суворю міною Іжиковський мусів аж потягтися до окремої, ad hoc приправленої теорії, що критика — це поправді ніщо інше, як щось таке, як поезія, тільки в іншому стані зосередження, бо вона стає виразницею поезієтворчої, притаєної в кожному з нас туги, що перевірює і ставить поруч здійснені плани чужих творів, міряючи їх власними планами. Так привязали до критики мету та завдання, що хоч і лежать в обсязі її можливого впливу, як другісіні, побічні, виводні функції, поправді не є для неї сутні й не лежать в її намірах, коли зважити її головні засновки.

Бо літературна критика, в новітнім, найточнішим розумінні цього слова, — це окрема, зовсім самостійна форма творчої умової праці, що має перед собою власні цілі, виключно познавальні. Її предметом дослід, розслідування, розуміння та розяснювання, опису, характеристики та класифікації є плоди літератури й процеси їх видворювання, як також зв'язки між поодинокими літературними явищами і іншими проявами життя та процесів суспільної дійсності. Справжній критик, захоплений у своїй професії та свідомий тягару й поваги своєї місії, не дбає ані про авторів, ані про загал читачів. Він не хоче і не вміє бути популяризатором поодиноких літературних творів, ані вести пропаганду їх. Не його це діло причиняти рецензіями, щоб люди читали більше книжок, не має він амбіції похвалити авторів, протекційно роздаючи похвали або догани, або розбуджувати індивідуальний вплив на розвиток і напрям їх талантів. Він не є ані помічним органом, ані посередником, що вклекше доступ читачам до їх творів. Критик служить тільки одній, головній і найвишній справі: знає одно завдання: розвивати критику, досконалити її засоби, збагачувати її знаряддя, збільшувати знання про літературу, устійнювати та перевірявати критерії, поглиблювати й поширювати овиди. У це вкладає він усі свої зусилля й всю свою заслугу добуває у доконуванні у цій царині спораз новіших, відкритих і завоюницьких робіт.

Коли вже має десь і між кимось посередничати, то хіба готовий стати звязковим між загальними теоріями філософії, психології, естетики, соціології або мовознавства й конкретними творами літератури, якими користуються (Докінчення на стор. 5-ій)

ЖОЗЕФ КЕССЕЛЬ

Батько Махно

Ми згадували в попередньому числі нашого журналу про репортаж Кесселя про Махна. Не зважаючи на багато нісенітниць, як ось порівняння із Стенькою Разіним — будим-то українським національним героєм із Січі, сама характеристика Махна й тогочасних обставин вишла в Кесселя майстерно. Автор передає свій репортаж у формі розмови з емігрантом.

У Махна було щось із давніх революційних розмов, щось із теорій, яких він ніколи не зрозумів і викривив із справді первісним шалом для свого власного вжитку й для оправдання своїх інстинктів...

Ці останні дала йому плідна й похмура земля, така багата на збіжжя, на танці, на співи, на пересуди й кровожадність.

Це земля, де боролись і змішувались козаки з татарами, яка сотні літ була полем боїв і де трава диких піль прикривала шляхетний чорнозем. Спірна земля, народ авантюристичний і войовничий, раса водночас і весела, і живуча, і приваблива, але змінилася та нервова аж до жорстокості.

Коли ці вікові зародки знаходять сприятливий ґрунт у людини, і в часі, в якому вона живе, вони розвиваються нечаїно із могутньою й погубною скорістю лісової пожежі. А потім, певно, треба ще випадку, магнетизму, снаги... Та хто вяснить ту таємничу силу, що запевнює химерний успіх людини, яка, здавалось би, не має у своїх руках ні-

якої зброї, щоб його здобути?

В 1905 р. Махно вперше спробував своїх зубів. Хто не жив у Росії того року, коли почала кипіти революція, той не може навіть уявити собі цієї рвучкої й чудної атмосфери... Уперта й героїська боротьба кількох людей проти імперіалістичного режиму почала, здавалось, давати плоди. Величеський устрій, не зважаючи на військо, поліцію, шпигунів, — почав тріскати. Вся молодь, уся інтелігенція вірили, що зближаються нові щасливі часи...

Махно, певно, відчував і в собі удари цих бурів. Але зовсім іншим способом. Його збудили демони почали вичікувати сприятливого часу. Свобода для нього була передусім такою, що спускала з ланцюга людину, даючи їй волю без всякого стриму жити і вбивати.

Він зібрав кількох грабіжників і розбив із ними касу в Бердянську. Про це йдуть широкі погослови. Але те, чи Махно вбив власною рукою трьох урядовців, чи лиш одного — неважко! Важне те, що він закоштував убивства, щасливої втечі та грошей, розтрачених по забавах та випивках. Його шалений біг, що пізніше загнав його так далеко, того дня зазначився наперед.

Та цей розгін, здавалось, зупинився у свому зриві. Революція, як відомо, вщухла. Влада кинулася до репресій. Один із змовників зрадив Махна. Його засудили за «розбій і вбивство» на каторгу до кінця життя. Оповідують, що у вільні хвилини тих літ сибірської каторги Махно мав звичку терти рухом маняка один об другий свої кайдани, що обіймали його кіс-

тки рук і ніг. Кажуть також, що він пробував чотири рази тікати і за кожним його ловили. Один із його товаришів каторжних робіт, розбійник, що пізніше також був отаманом, Чалій оповідав, що при одній утечі Махно забрав із собою сокиру і що сторожа ледви дала собі з ним раду.

Як воно там не було б, а Махно лишився в Сибірі. Неважко собі уявити, яким зацькованим шалом, якою спрагою відплати, якою загальною й звирячою ненавистю мусів був наповняти цей час, проведений у кайданах, інстинкти Махна, та на весну 1917 р. революція, ще невинна, навіна й весела революція, відчинила загальною амністією грати в'язниць і випустила всіх засуджених.

Махно несподівано став вільний. Махно повернувся додому, до Гуляй-Поля. Подумайте тепер про цю хвилину життя Махна. Чи не пригадується вам дике звіря, що вискочилло з клітки? Та все-ж те звіря добре знало ціну обережності. Так, підчас перших місяців після упадку режиму, де ще існувала ніби порядок у Росії, Махно сидів спокійно. Вилизуючи свої рани, навчавшись наново віддихати вільним повітрям, він ждав.

Він ловив, певно, своїми брутальними антенами той лихоманий струс, що пробігав краєм, усі сили в роботі, скорий занепад влади, що ще держалась, але потріскана звідусіль. Та він не хотів кидатися ніякше, як на певне. Чуда не повторюються. Його увільнення було одним із них.

У час, коли розліталася влада, ніхто про Махна не чув. Та коли більшовицькі повстання зламали рівновагу, коли вбухла громадянська війна, коли величезні провінції відділилися від осереднього ядра, коли скрізь виринули армії й банди, людина із Гуляй-Поля виїхала із левогвища...

Махно в тому часі добігав 40 літ,

але годі було-б означити докладно його вік. То була низька ростом людина із висуненими наперед вилицями, із коротким, легко спланим носом. Волосся дуже чорне й досить довге закінчувало банальний тип українського мужика. Але його очі були зовсім незвичайні. Вони мали в собі щось із постійної екзальтації, зимного вогню, зосередженої й пристрасної злости. Важко було витримати його погляд. У всякому разі нелегко. Було ще щось у зверхньому вигляді Махна, що викликавало при першій побаченні непереможну відразу. Його постаць була непропорційно коротка. Можна б сказати — великий карлик. Та в цієї малої людини були довгі потворні рамена.

Таким зявився Махно з початком 1918 р. в Маріуполі. Він стояв на чолі малого загону, складеного із найгірших елементів околиці. Його діяльність не переступала ще околиці Гуляй-Поля, де він розгосподарився за підтримкою населення. Місто Маріуполь знаходилось, на своє нещастя, саме у тій околиці. Коли Махнові забракло грошей і він не міг ограбувати ніякого конвою або багатії власності, знищити, ішов він на те місто і давав своїм бандитам волю забавлятися.

Розстріли, погроми, насильство, неспросинне п'янство — це незмінна програма забав. Хто мав обороняти мешканців? Більшовики, білі, германофільські прихильники гетьмана Скоропадського, повстанці Петлюри — боролися за Україну.

Певне, що німці мали в краю організовану владу, але їх невеличкі відділи військо розміщені були по великих осередках. У менших містах вони мусили ладити з існуючим станом.

Махно не належав до підножного з тих сторонників. Він склав собі мряну власну доктрину, безформну, на-

хапану звідусіль і пропагував її із зарозумілою переконливістю, з гарячою красномовністю, грубою і звирською. Він був проти панів, генералів, попів. Він хотів, щоб селяни, робітники і бідіні стали щасливі. Але він завзято поборював червоних, мовляв, вони хочуть віддати народ у рабство жидам. Отак мішавши революційні аргументи з погромними, він докинув до них закрутку українського націоналізму й простоту анархічних слів. Усе промовляло за тим, щоб іти за ним та користатися з безмірної добої, яку горожанська війна дає зухвалі.

«Теорія» Махна мала на людей безперсний вплив. Я бачив його на одній параді перед його виходом з Маріуполя. Що за дивна й страшна череда! Всі були п'яні й ледви трималися на ногах. Брутальна гордість, дикість вбивничих позначувалася на обличчях. Вони були однаково вдягнені в чорні барабанні шапки. Але для решти смішного вряду лишилися лахміття із шовкових товарів, помішаних найбільш сорочкою. Сам Махно носив офіцерський плащ, що сягав йому аж до п'ят і закривав решту його одягу.

Він виступив наперед свого загону, низький, махаючи довгими руками, із напруженим зором, і крикнув:

— Добри-день, мої свинтухи!

Тоді, перед цим карликом, розфанатизовані дикі люди витягнулися струнко і відповіли із справжнім ентузіазмом своїми п'яними, хриплими, наджертими алькоголем голосами:

— Добри-день, батьку!

Махно любувався ними, мовчазний, мов би оп'янений силою, тоді, як навкруги димили руїни підпалених будинків і коли водночас порозкидані трупи чекали на поховання.

Безлад зростає. Сила Махна також. Протягом кількох місяців він більш як сто разів удачно нападав на різ-

САМОСТІЙНІСТЬ ЛІТЕРАТУРНОЇ КРИТИКИ

(Докінчення з 4-тої сторінки)

стуется, як матеріалом спроб і досвідів у своїх лабораторіях. Цей матеріал розглядає він з найрізноманітніших становищ, ідучи у своїх досвідах свobodно й своєвільно тільки за власними зацікавленнями, ставить власні проблеми, які розв'язує в різних перерізах і площинах, що різноманітно пере-хрещуються.

Критика проблематизує літературу. У кожному творі вибиває дно. Сміливим порухом посуває його на сам край безодні, зв'язуючи його з цілістю Буття, з усіма його дивами й нерозгаданою тайною: зав'язує питанні знаки над найпростішою, найбуденнішою, на перший погляд, пісенькою, найпустішою анекдотом. Ніколи не упрощує собі справи, завжди кожну роботу ускладнює, все зв'язує й замотує. Задовольняється вислідами своїх роздумів, і роздумів, зовсім байдукий, кому й навіщо вони можуть придатися. Свою доцільність критика черпає імманентно з себе самої й сама в собі її шукає і знаходить. Ідеальна була б така форма критики, яка навіть могла б обійтися без творів, що дійсно існують. Вона працювала б в уявній вимірній, розглядаючи твори фікційні, що не існують. Як довго на побовищі життя залишиться би бодай один недобиток, якому така форма життя й діяльності була би до вподоби й вистачала, досі потреба та доцільність критики забезпечені.

Критика вже тимсамим, що існує, проміною, бо створює та поширює довкола себе культурну атмосферу високої пуги, підносить рівень умовного життя, його вимог і критеріїв. Тільки в такому підсонні можуть родитися й розвиватися високі твори, твори рідких прикмет, із сильною духовною напругою, що можуть відбиватися далеко луною в інтелектуальному світі.

На таких височинах можна би вже уявити собі дискусію над методами, засобами й способами розв'язки конкретних проблем. Але коли серед еліти белетристи забуває основна суперечка на тему: чи критика взагалі потрібна та придатна, то стає вона доказом незрілості та розпушеності умовного життя; тоді прокидається здогад, чи під маскою великоміських чемистових форм усе це не гуляє дух розгнужданого сарматизму.

ЧОГО ХОДИТЬ МОЛОДЬ ДО КІНА

А. Функ (Німеччина) написав книгу п. н. «Молодь і кіно». Матеріалом до цієї книжки послужила анкета, яку Функ зробив серед 15 тисяч молоді обого пошу у віці 14-18 років.

На питання: «Чому ви ходите до кінотеатру?» — 50% хлопців і 62% дівчат відповіло: «Щоб якось прогаяти час». Тільки 29% хлопців і 26% дівчат заявили, що ходять до кінотеатру, щоб чогось навчитися.

Кіно притягає до себе молодь з різних причин. Так, наприклад, один фрізєр повідомив, що ходить до кінотеатру, щоб навчитися доброго тону й уміння поводитися в товаристві. Другий — щоб було про що розмовляти з клієнтами. Один молодий безробітний любить дивитися на екрані на гарних жінок, яких йому ніколи не доведеться бачити в житті. А кілька відповідей було таких: «В кіно можна навчитися, як треба розмовляти з молодими дівчатами».

ні військові відділи, ешелони й патрулі. Його слава почала притягати до нього метких людей, малі загони, селян, знищених громадськими негодками. За Махном була маса. Йому бракувало лише зброї, щоб стати грізною силою. Відізд німців після їхньої поразки на західному фронті дав йому змогу це осягнути. Криси, кулемети, легкі гармати... Водночас заломилася й остання воєнна акція України.

Відтоді Махно мав до диспозиції всі потрібні двигуни для своєї авантюри: війська, зброю й привязаня темної маси селян, котрий він давав їм обіцянки і мрії, на які вони голодували вже віки. Його успіх у той час подибував гідний. Він тримав в страху цілі повіті. Здобував великі міста й підходив аж під Одесу. Він говорив, як рівний з рівними, з червоними комісарами, з Петлюрою, Денікіном, підтримує їх і потім зраджує. Часто підтримка його паних загонів рідше вислід у ударі великих сторонників, що рішають долю Росії. Колишній каторжник стає паном години. Він формує уряд, де старі анархісти стають міністрами. Задержує поїзди, забірає десятини з маєтків, які зве податками, роздає селянам землю, локотини залізничникам...

Скрізь за ним лишається трагічний слід зойків, званих, стогонів і пняства. Його загони діляться кожухами, самоцвітами, банковими заставами, бочівками напів, жілками. Театральна й анархістична пишнота супроводить відізд «батька». Він їде від села до села на санях, покритих дорогими килимами й хутрами. Троху коней, що його везуть, обішані упряжкою із справді варварською виставністю. Його кишені повні цятчок, які він роздає в добром гуморі. Часто, наслідуючи рухи царів, він дарує хутро по праву володаря, хутро «з його плечей».

ОСТРІВ САМОТНОСТІ

(Докінчення з 3-ої стор.)

Сонце вже було давно зайшло. Ми цього й не замітили, бо тут мала ріжниця між днем і ніччю, але цілий краєвид став якийсь сумніший, похмуріший. Це день скінчився. Якійсь лям, якийсь несамовитий настрій обгортає людину. Самота, страшна самота налягає на душу. Здається вам, що ви на якійсь далекій планеті. Зпоза кожного відламка скали, ось там з тамтого берега, здається виглядає якийсь демон, один із тих, про яких так багато розповідають старогерманські заги; адже саме Ісландія є їх батьківщиною! Оглянувшись майже цілу Європу і зі здивуванням приглядаючись до неодоного твору людського духа, однак вид цієї природи не можна порівняти з нічим вражінням в іншому краю на півдні чи на півночі. Всюди твори людського духа видаються тут якоюсь маленькою дитячою забавкою.

Ісландія — це край найбільш вулканічний на світі. Тепер усі вулкани нечинні. Найбільші — Гекля, Аскоя, Ельдгія, Ляка. З них найбільший Аскоя. Його кратер такий великий, що мігби помістити кілька міст величчю Копенгагена, а Копенгаген буде певне вдвоє більший, як Львів. Останній його вибух у р. 1875 був такий великий, що в 11 годин після вибуху хмари популу лінули над Норвегією. Для орієнтації додаю, що з Ісландії до Норвегії в простій лінії плили ми без перерви три доби.

Мимоволі наше зацікавлення у новім краю звертається до народу. Де він тут взявся й за чим він сюди прийшов, коли тут нічого нема?

Отже першими поселенцями цього дикого острова були вікінги — нормани, які в IX столітті по Христі вийшли з Норвегії, бо не хотіли підлягати тамшнім королем і постановили заснувати власну державу. І нинішні Ісландці — це саме нащадки тих гордих вікінгів і то такі, що по цей час зберігають їх звичай, говорять тою самою мовою, що перед 1000 літами, навіть правлять собою на підставі старого звичаю, бо теперішній їх парламент — це тільки продовження загальних зборів усіх вікінгів, які відбувалися в проваллі Тінгвеллір. Тимто ісландський парламент цілком справедливо називається найстарішим парламентом на світі.

Ісландці мають самостійну державу й тільки персональною унією злучені з Данією: данський король є рівночасно їх королем. Зрештою мають власну адміністрацію, свої власні уряди, свою пошту, свої гроші. Їх усіх небагато, мало що більше, як 100.000. Та хоч який маленький це народ, а високо культурний. Маю на думці не культуру технічну й матеріальну, а культуру духову. З цього погляду Ісландці — мало хто про це знає — займають перше місце між германськими народами.

Між ісландцями повстала найкраща старогерманська поезія: поезія т. зв. скальдів: старогерманські заги і пісні Едди. Це гордоці спільної старогерманської літератури. А мова тих давніх поетів — поетичної творчості є досі живою мовою народу. І коли в університетах на семінаріях германістики професори перекладають і пояснюють студентам ті твори, то в Ісландії, кожна дитина читає їх і розуміє. І ті поетичні твори є народним скарбом, на них всі освічуються й вихо-

І змислові, і схильні до брутальних марев люди можуть заздрити годинами, що їх прожив Махно. Він здійснював безсмертну мрію передусім російського люду: потяг до повної безконтрольної свободи, без права, Бога, свободи всіх диких інстинктів, потяг безкрайніх степів, безмежних рік, широкіх просторів, скочаних морозами або злігднених відлигами. У що хвилюють каторжників із Сибірі, карлик із Гуляй-Поля, сягнув через три віки віддалення, де жив донський козак Стенька Разін...

Певне, дехто ще чув з тієї України страшний голос минувшини. Була Червона Маруся, був Григорів, якого Махно забив. Та лиш він єдиний надав своєму завоюванню таку ширину, яка його ставить поруч із Стенькою Разіном.

І коли щастя відвернулось, коли большевицькі відділи його роззавили, подібно до Разіна він іще цілі місяці виривався, зникав з очей, атакував і пропадав знову.

Разін скінчив так, як жив. Він виправдав себе. Це був справжній ватажок. Махно — його пародія. Подумайте про кінцеву частину його борсання у перегонах на трійках, коли Україна топилася в крові й вині гуляв ісландського «батька». Після того, як заломилася варварська володарювання цього могутнього карлика, він злякався вмерти на землі, що його носила й підтримувала. Він згодився жити в чужому місті, тихо й принижено, серед мільйонів маленьких людей, зайнятих своїми справами, серед гучу підземельної залізничної й руху авт, вибираючи обережно світліні переходи через вулиці.

«Батько Махно на світляних пере-ходах...».

пер. С. Г.

вуються, читають їх у школах і дома. В кожній хаті є вони на полиці і перчитують їх в неділі і свята в цілій родині, черпаючи з них силу до життя. А життя їх тяжке, бо природа їм нічого не дає, тільки свою ниму красу й свій тихий маєстат та впливає в їх груди спокій, відвагу, чистоту думок і почуття краси. Все це прикмети давніх вікінгів, які в погоні за красою невідомого життя й пригод на своїх човнах сновигали по цілому світі, були в Америці, Африці, Сицилії, Константинополі й у Києві. Ця авантурність давніх вікінгів перемінилася в ісландців у працю над собою. Замість шукати пригод по світі, заглянули до своєї душі й видають по нинішній день великих поетів і бчепих головоно з обсягу германської фольклору, як Сноррі Стурлусон, Арні Магнуссон і багато інших. Найбільшим сучасним поетом є Ейнар Бенедиктссон.

Ісландці самі собою з вигляду високі, стрункі, з руським волоссям, синіми очима — чистий германський тип. Щодо вдачі — наскрізь поважні й лагідні, усміх їм не до лиця. А коли хто в товариській розмові злегка усміхнеться, то так і видно, що це усміх конвенціональний. Здається, до веселощів взагалі нездатні. Їх й з чого тут бути веселим. Ціле їх життя — це невпинна боротьба з природою. Трохи овещ в південній частині, яка сям і там покрита малесенькою зеленю травою, що менше малих коників, т. зв. поні, своєрідної породи, — от і вся тварина. Птацтва, правда, є безліч. Голубовий корм і взагалі прожиток становлять риби, яких тут доволі багато. Багато ісландців хорує на сухоти, бо оліоманітний морський клімат. Ні теплий, ні зимний, беззастанне перебування на морі, скупий однорідний харч і взагалі тяжкі умовини життя сприяють тій хворобі.

Нічого веселого й в тім краю не бачив. А коли треба було відізнати й коли вже з повного моря я востанє глянув на ті блискучі гори, покриті ідеом і снігом, і коли усвідомив собі, що вже більше не побачу тих пустарів і тих людей-героїв, що вично змагаються з природою, але з такою любов'ю зберігають найбільші святині людства — свободу й традицію предків, обхопив мене жаль, немов би я полишав за собою якийсь південний, соняшний усміхнений край: чи буйну Еспанію, чи розквітлу, веселу Італію, чи вично весняну Грецію. Ісландці стали мені символом змагань людського духа, й тут стало мені ясно більше, як коли небудь інде, що правдива краса виявляється не в життєвих ралощах і веселості, не в розкошах і спокою, а в невпинній змаганні за право життя й свободу людського духу. Ісландія, липень.

НАРЦІЗ ЛУКІЯНОВИЧ

Мандрівки

I.

ГОВЕРЛЯ

Свій владний верх вона простерла
Понад шпильми годих гір —
Прямче до далеких зір
Сповита хмарами Говеоля!
Далеко десь там — годлі Шпиці,
Стоуний Турочка і Піп Іван
І криз надобойний туман —
Петраш, як вирізаний з криці.
Далеко десь — Кізли і Ребра
І кам'яний Брескул-Паче
До неба вистояли мечем
Понад яри й гайки добри.
Та що Говерлі всі ті гої!
І що для неї всі шпиль!
Вона — одна тут на землі,
Одна — владарка Чорногори!

II.

КІЗЛИ

Неначе з гордих Шпиць зійшам
І задивившись на Гомул,
У сні заснули камяному
З граніту різьблені: Кізли!
Проходять вранці, на-зорі
Над ними громовиці, бурі.
Вони стоять — німі, похмурі —
Величчю, кам'яні звірі!
Неначе відблоски примар,
Кидають виклик всьому світу —
Два велити грізні з граніту
У заграві кривавих хмар!

III.

НЕСАМОВИТЕ ОЗЕРО

Понад хребтами двох Кізлів
На неба і землі границі —
Побідиним луком горді Шпиці
Здійняли скельний свій масив!
Під ними — чарівний фантом:
Це — Озеро Несамовите*,
Що завжди хмарами укрито —
Дрімає віковим сном.
Те озеро кидає в світ
Загрозу бур і хмароловів,
Що з барикад гранітних зломів
Летять — в бурний свій похід!

*) Гудули вірять, що з Несамовитого
Озера виходять усі бурі.

Зізд радянських письменників у Москві

2-го вересня закінчився в Москві зізд радянських письменників. У зізді брало участь 591 делегатів від 52-х національностей, в тому числі й представників радянської України.

Зізд мав проходити під знаком повної свободи обмірковувати болючі питання сучасної радянської літератури. Секретар організаційного комітету зізду П. Юдін на загально-московському зібранні письменників, які мали вибрати делегатів на зізд, так і заявив:

— Ніодна країна в світі, ніодин уряд не допустить, щоб письменники могли свободно обговорювати всі питання, які їх хвилюють. Це може зробити тільки пролетарська держава.

Але зізд відбувся, не розв'язавши ні одної мистецької чи творчої проблеми й не винісши ніодної резолюції.

І нема нічого дивного. Той самий П. Юдін, який так говорив про «свободу» висловив на зізді, в формі наказу попередив делегатів:

— Зізд займеться не організаційними питаннями, а виключно питаннями творчості. А тому, що питання творчості не вирішуються резолюціями, то зізд не винесе ніяких резолюцій.

Не меншою пересторогою для учасників зізду була заява другого організатора його, А. Косирева, який сказав:

— Перш за все про критику. Треба з особливою рішучістю підкреслити, що критикувати наше будівництво не з радянських позицій ми нікому не дозволимо.

Найпикавішим моментом зізду було вступне слово «магістро» письменника Максима Горького, яким він попередив собою простору дисповідь про сучасну літературу.

— Ми зібралися тут, — почав Горький, — як судді світу, засудженого на смерть, і як люди, що створили правдивий гуманізм революційного пролетаріату. Ми — вороги власності, цієї страшної й підлої богині буржуазного світу. Ми — вороги зоологічного індивідуалізму. Ми — громадяни країни, яку просвітив геній Леніна й де невпинно й чудодійно працює залізна воля товариша Йосифа Сталіна.

Можна різко задивлятися на речі, але такого сервілізму, таких реверансів у бік «залізної волі» правителя Росії тяжко знайти навіть у таких придворних російських одисців і «славителів», якими були Ломоносов і Державін. І коли до цього часу були маловідомі причини, чому Горький користується такою шаленою популярністю в країні совєтів, чому його проголошують класиком, світовим письменником, генієм, якому ще ніхто не дорівнює, і віддають йому таку пошану, якої рідко коли знавав письменник за життя, то тепер після цього його «слова» на зізді, все стає ясним.

Другим пікантним моментом зізду був виступ нашого земляка, поета Бажана. Сповідуючи про націоналістичні настрої на Україні, Бажан захищував статтю надруковану в харківському часописі «Українська Справа» з нагоди майбутньої японсько-радянської війни.

Від війни може потерпіти українське населення Далекого Сходу, — цитував Бажан. — Але це дурниця — перемога Японії забезпечить створення вільної України під японським протекторатом.

Від «інформації» Бажана звичайно харківським українцям і «Українській Справі» волос з голови не впала, але як виглядає той самий Бажан, що нацьковує Москву на «бдітєльність» і «бавить» делегатів на письменницькому зізді темами, які з письменництвом нічого спільного не мають!

Звичайно, не обійшлося на зізді й без куріоза. Серед розмов про соціалізм, сталінізм, безкласовість і т. п. несподівано заговорили про кохання, проте, як боротися з «вузьким розумінням природи кохання». Заговорила про це Марієтта Шагіня.

В гнилій атмосфері, без свіжого соціального оновлення, кохання загинувало.

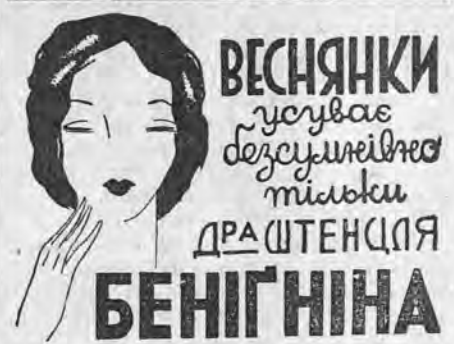
І ось рецепт проти цього загинання. — Треба створити новий ерос, — ерос, який я назвала-б еросом III інтернаціоналу. В пустині капіталістичного світу тільки ми маємо ключ до кохання. Тільки ми знаємо тайну ероса, який зв'язує людей різної шкіри й раси.

Одно, що заслуговує поважної уваги на цій зізді — це відчит російського поєствіра А. Н. Толстого, автора недавно написаного величезного роману «Петро Перший», присвячений драматичному мистецтву. З цього відчиту можна дечого й почитати. Говорячи про неможливу мову в пєсах радянських письменників, він між іншим сказав золоті слова: «Шампанське відношення до слова, словесна еквилібристика

ще не прогані з наших пєс. Мова — це засіб думання. Поводитися з мовою будь-як — значить і думати будь-як, значить — не доводити пєси до глядача».

На зізді Україну репрезентував, крім згаданого Бажана, Кулик і ще кількох радянських письменників.

Одуд.

Горобці на дотлах

В минулому серпні Бернард Шов на відчиті в Мальверні між іншими дотепами сказав таке:

«Жакуть, що людський розум у голові. Я вже давно помітив, що це твердження цілком неправдиве. Розум був у кожній частині тіла. Мені доводилося бачити, наприклад, таких людей, що мають розум у пятах. Візьмім собі такого футбольста: його розум, панове — у пятах і в пальцях ніг!»

На тому-ж відчиті Б. Шов сказав:

— «Я пишу пєси, але чому саме я пишу речі для сцени, а не романи, як мій приятель Уелс — на це мені тяжко відповісти. Це було-б схоже на те, якби я запитав себе, чому я дихаю й перетворюю їжу».

«Коли я одного разу запитав Уелса, чому він не пише пєс, Уелс відповів: «На сцені нічого не діється». І він має рацію: на сцені справді нічого не діється».

«Мені не раз закидали, що в моїх пєсах дієві особи тільки розмовляють, а нічого не роблять. Обвинувачення — більш ніж дивне: адже нема пєс, де б щось діялось, — там тільки розмовляють. І для белетриста труднощі полягають власне в тому, що він на сцені почуває себе обмеженим. Проте, пишучи романи, він цих границь не відчуває. Уелс може забиратися на місьць або приймати гостей з Марса, чого на сцені зробити неможливо».

В одному англійському журналі читаємо:

Це було років 30 тому.
Анг. король Едвард приймав парад одного англійського панцирника. Проходячи здовж виструнених колонам моряків, він звернувся до одного з них: — Ваше ім'я?
— Теніссон, ваша величносте.
Король усміхнувся.
— Це ім'я одного з наших ліпших поетів, — заважав він і запитав другого моряка, що стояв поруч із Теніссоном: — А вас як зовуть?
— Мільтон, ваша величносте.
Король голосно засміявся.
— Який випадок!
І звернувся до третього: — Ваше ім'я?
— Шекспір, ваша величносте.
Король різко повернувся до команданта корабля. Чи не гдузують із нього?

Командант шанобливо відрпортував, що моряки назвали свої правдиві прізвища. Але, звичайно, це не було грою випадку.

Вже потім виявилось ось що. Довідавшись, що одного з моряків його панцирника зовуть Шекспір, командант — любитель літератури — поставив негайно підібрати до нього гідних товаришів і вишукав Мільтона й Теніссона, за якими стояли ще Ворсворт і Свіфт.

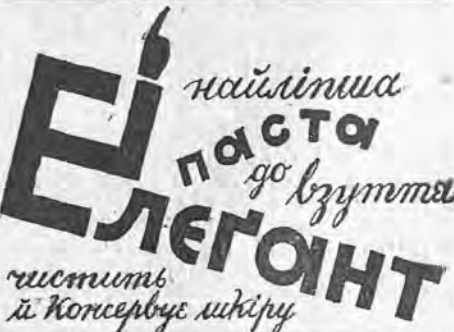
Французькі часописи повідомляють: Один власник книгарні в Парижі захотів дістати деякі відомості про видання Генріха Гайне. Розпитався в людей і довідався, що про все, що має зв'язок з іменем Гайне, він дістане точні інформації від музею імені поета в Діссельдорфі.

Книгар написав до музею й був страшенно здивований, коли дістав цими днями звідти таку відповідь німецьких расистів:

«Місто Діссельдорф знати не хоче Генріха Гайне».

Львів
КОПЕРНИКА 42А • ТЕЛЕФОН 72-18

Львів. Кордєцького 51, тел. 60-04.

Як іноді автори не пізнають своїх творів

Цими днями редакція відомого часопису «Політикен» у Копенгагені, у зв'язку з пологою в літературній критиці про переклади, зробила таку дуже цікаву й дотепну спробу.

Із повісті Енсена, одного з найбільших теперішніх данських белетристів, редакція вибрала уривок — опис зимового вечора на селі й переклада його відомому перекладачеві на шведську мову для перекладу. З шведської мови уривок перекладали на мову німецьку, з німецької — на англійську і вже з англійської знову перекладали на мову данську. До перекладів були запрошені люди досвідчені, високої кваліфікації, майстри свого діла, яким не один раз доводилося мати справу з літературними перекладами.

І що ж із цього вийшло? Коли Енсенові показали в останньому перекладі на данську мову його уривок — він не хотів вірити, що це його твір. Зміст уривку був мало змінений, але зовнішня форма його так далеко відбігла від енсеновського тексту, що від зимового пейзажу Енсена не лишилося й сліду.

Для авторів, яких твори перекладають на інші мови, й для перекладачів чужих літературних творів — історія ця повчальна.

Але не завжди літературний твір терпить від перекладу. Вартість перекладу залежить більше не від знання обох мов — той, з якої робиться переклад, і той, на яку має перекладатися, а від творчих здібностей особи, яка береться за переклад. І буває, що слабкий літературний твір у вільний перекладі доброго майстра оживає й набирає сили цікавого літературного твору, так, як іноді ніхто не рідко, виправдані добрим редактором, дістає літературні прикмети, які, не мала. Проте буває це рідко, бо, по перше, мало кому хочеться вкладати свій талант у чужі речі, а, по друге, за переклад здебільшого беруться люди мало творчі, звичайні собі ремісники-професіонали.

З річей великих майстрів слова, які не тільки нічого не втратили в перекладах на іншу мову, а подекуди навіть набули свіжості й нового вислову, можна вказати хочби у нас на недавній майстерній переклад М. Рильського Міцкевича «Пана Тадеуша».

О-д.

МІЖНАРОДНА ВИСТАВА 1937 Р. Вежа висоти 2 кілометрів

Міжнародна вистава в Парижі 1937 р. буде офіційно називатися «вистава мистецтва й техніки». Завдання вистави: зібрати й показати твори оригінального виконання й нової ідеї з усіх царин індустрії й практичного мистецтва.

Генеральний комісар вистави звернувся до публіки з закликом надіслати йому проекти, які б могли сприяти успіхові вистави. Один із перших проектів, які дістає комісар вистави, є проект інж. Лоссьє і Фор-Дюжаррика. Інженери пропонують йому збудувати в центрі вистави залізобетонну вежу висоти 2.000 метрів. Таку вежу тепер легше побудувати, кажуть вони, ніж вежу Айфля в 1889 р.

Вежа матиме 210 метрів проміру в підставі і 40 метрів нагорі. Грубість залізобетонних стін не буде більша, як 12 метрів. Рисунок передбачає три тераси — на висоті 600, 1.300 і 1.800 метрів.

Автори проекту вважають, що вежа може відіграти велику роль підчас оборони Парижа. Одна з терас на випадок війни може бути аеродромом. На першу тривогу літаки з аеродрому вилітають назустріч ворогові. На цій самій вежі можна буде помістити 100 зенітних гармат.

В спокійний час вежа може виконувати роль ідеальної санаторії. Парижанам не буде пошкодіти в гори. Досить буде вікном піднятися на третій поверх — і тут спочивати в проміннях сонця, серед чистого повітря й тиші.

КОСМЕТИЧНА ШКОЛА Добрянської-Рогатин

Львів, вул. Галицька ч. 5.

чергові косметичні курси. Правні дипломи. — Проспекти висилається.

Огляд журналів

Дажбог, ч. 7. вересень 1934. дістав нову обортку, більший формат і тріох нових редакторів. Починає «Словом від молодих» Богдана Кравцева. Довідаємося, що молоді вірають тільки в молодих і що тільки «з рядів молоді зможуть вийти і вийдуть нові письменники». Тому, що не зазначено віку, коли кінчається молодість, погоджуємося з цим зовсім. У числі знаходимо добрі строфи Б. І. Антонича, добрі переклади з польської поезії Кравцева, два маленькі нариси без сюжету, («Оповідання джигуна» Н. Яхненка ціле під впливом Хвильового), спроба статейки М. Чапельської, початок листа М. Андриєнка з Парижа й газетна рубрика. Бражає те, що редакція цього націоналістичного журналу сліпо наслідує радянські журнали, перетикаючи статті афішами: «Черга на молодість» (хто коли боронив молодим показати, що вміють?), «Майбутнє належить до нас» (для точності треба би додати «жолі постаріємось»), «Наша доба творить свій стиль» (треба би додати для точності: «бо кожна доба творить свій стиль»), «Між нами та вами немає мостів» (з числа видко, що є їх забагато), «Ваше сьогодні — наше завтра», «Бемо по пальцях», «За нові кадри», «Бемо», очевидно, з апострофом!

Обидва протилежні бігуни, знаємо, мають дивну схожість. Ріжниця між ними одна — північ збігає на південь до півдня, а південь звернений до півночі. Ось і все.

«Сигнали», що вже випустили свого часу українське число, видали тепер з нагоди «Східних Торгів» (ну, і нагода!) 34 сторінкове число, де вдалось їм зібрати багато львівських письменників, журналістів, мистців і критиків, давай і сучасних. Починається те все ще від недрукованих фрагментів Каспровича і поезій маловідомого львівського богеміста, колись тут славного Вомелі, що збавив своє життя на кавар'яних балаках і перекладах (щоб не вмерти з голоду) повістей Карла Мая. До числа кожний дав що мав під рукою, й редакція мусіла мати неабиякий клопіт, щоб все те скласти до купи.

Підкреслили треба речі Макушинського, Василевського, Хвистка, Іжиковського, Ортвіна, Маньковського, Дунін-Борковського.

Жаль, що матеріал до української сторінки підібраний так, начеб уся українська література Львова зводилась тільки до трьох постіжних співробітників «Назустріч». Нехай повірять шановні редактори-товариші, що це-ані ті автори не є дуже приємно, ані українській літературі, зродженій у місті Львові.

Вже по складенні цієї замітки прочитали ми у «Вістях» заклад «Назустріч», зроблений з того приводу, що в останньому львівському числі «Сигналі» із українських авторів вміщені тільки твори співробітників нашого журналу, — з відповідними до того — висновками редакції «Вістей» і дивними політичними аллюзіями. Коли-б редакція «Вістей» завдала собі труда поінформуватися, вона довідалася-б, що вміщені в «Сигналах» твори українців — це переклади з давно друкованих річей, вибраних і перекладених самою редакцією «Сигналі», за що автори ніяк не можуть нести відповідальності. А щодо самого вміщення статей, то редакторів «Вістей» можна було б поставити не меншу вину за його співпрацю в польських журналах (Каме-на) або поетам із «Вісника» за їх співпрацю в журналах Бебе (Пйон). До речі — редактор «Вістей», початкуючи нову добу українського письменства (див. його маніфест у «Дажбогу» ч. 7), починає її з перекладів польських поетів.

МЕБЛЕВЕ ОБИТТЯ, брокати, портієри, котари і фільци до підліг, таблатки й коронки поручає по фабричних цінах ВАНК, Марійська площа 6.

ПОРТРЕТИ ГЕТЬМАНІВ

БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО і ІВАНА МАЗЕПИ роботи нашого знаменитого мистця

Василя Масютинна

оригінальні дереворити на шовковим папері замовляти можна через «Назустріч» або в автора: Berlin-Wapsee, Bernstr. 3.

Ціна: по 22 зол. за примірник.

Минулого серпня, як повідомляв «Правда», відбувся в Києві всеукраїнський зїзд письменників. Велику доповідь на зїзді виголосив письменник Кулик. Він заявив, що місцем для зїзду вибрано Київ тому, що «ми хочемо продемонструвати об'єднання робітників і кохознаків України, а також робітників літератури, науки й мистецтва з усім робоче-селянським урядом. Факт скликання нашого зїзду викликав злість в українських фашистських колах, які хочуть замазати й перекрутити цілі цілі політичної події брехнею. В українському красном письменстві контрреволюційні націоналістичні елементи цілковито провалилися й розгромлені...»

Цікавито «розгромлені», а тим часом «заостяються» й «брешуть». Зовсім «провалилися», а в той самий час «замазують» і «перекручують»? Значиться, провалилися, та не зовсім. І потім чому все, що не большевицьке, має кінче бути фашизмом? У большевиків скрізь і всюди — навіть у снах — фашисти перед очима.

У ч. 35 «Хліборобського Шляху» знаходимо новинку про «певні зміни в редакції «Назустріч». Слово «певний» має в галичан два зовсім протилежні значення: «певности» й «сумніности», отже не знаємо, яке саме «Хліб. Шлях» має на думці. Коли певности, то ми не знаємо, чим новинка подітована. А коли сумніности, то запрошуємо всіх членів і співробітників «Хліб. Шляху», який журиться розвитком нашого журналу, збиратися, як і досі, з нами що четверга вечером у кавар'ю, давати нам свої твори й тим допомогти нам спільно перемогти «лінисту ідеологію кавар'яний Європи».

О. др. проф. Йосиф Застирець написав був колись славний нарис історії літератури. Тепер з нагоди роковин Ю. Федьковича й вакаційної канікули пригадав він собі це своє відношення до літератури й відкрив на сторінках «Діла» нову українську поетку Євгенію Ольгу гербу Сас Журавієвську.

...Ця поетка має різні сильні прикмети: два імени, герб, писала теж вірші по-німецьки й була будином-то своєю Федьковича. Те «будим-то» з посвояченням таке саме правдиве, як і поетичний талант. Літературознавець, що захоплюється її талантом, наводить такі зразки її поезії: *Ах, пощо-ж м'я мати на світ привела, Я щастя не знала ніколи, А серце так турить, так тяженько болить За щастям, тобою, мій любий соколе!* А тепер інша, по-німецьки: *Leb wohl, mein liebes Mutterl, Mir bricht das Herz zusammen Denn all der Jungens Blut Hat schon so sehr gefärbet Dunajec, Dniestr and Pruh.*

О. Застирець каже, що «німецькі поезії Журавієвської писані прегарною мовою й є жемчугами лірики, якої нема... навіть у Гайного...»

Здається, що в усіх цій своїй студії всеосвітній знавець поезії зробив тільки одну помилку: забув дати їй підзаголовок — «гумореска».

ТЕАТР

Французький журнал «Комедія» опублікував дуже цікаву замітку. Виявляється, що в 1933 р. в багатьох паризьких театрах, мюзік-холлах і кінах виникли пожежі підчас вистав, і численна публіка, що сиділа на саях, нічого про це не знала. Тільки в 9-ти випадках довелося виставу припинити.

ФІЛЬМОВА ХРОНІКА

Грета Гарбо вимагає підвижки платні. Із Голлівуду повідомляють, що Грета Гарбо, яка дістає за участь у двох фільмах 250.000 доларів річно, вимагає від фірми Метро-Гольдвин-Майер прибавки 50.000 дол. у наступному 1935 році. Артистка заявила, що в разі, коли фірма не згодилася на це, вона покине Голлівуд.

Чули де ми від Миколи Вороного підчас його перебування у Львові в 1925-26 рр.

Покійний поет Грицько Чупринка (розстріляний в 1921 р. большевиками) і його незмінний приятель і Санхо-Панча Олекса Коваленко були відомі в Києві великою своєю прихильністю до Бахуса. Якось одного разу, дуже загулявши й пропустивши всі гроші, приятелі опинилися на Подолі. Всі кредити вичерпані, всі можливості використані. Сидять на лавочці коло невеличкого дому й похмуро споглядаючи на перехожих, думають, звідки б дістати хоч пару тих нещасних карбованців.

Бог не без милости. Несподівано з'являється перед ними якийсь дядько-господар.

— Не знаєте, чи дома хазяїн? — питає він, ввічливо привітавшись.

Олекса Коваленко зпід брів зиркає на нього й неохоче перепитує:

— Який у біса хазяїн?

— А хазяїн цього дому, пане. Я, бачте, дімок цей торгую. Господина править за нього 2.000 карбованців, а я 1.600 даю, — все, як на лопаті викладає довірливий козак-селянин. — Та власник цього дімка, бачте, не вона, а її чоловік. Отож хочу я ще з її чоловіком перебалакати — може трохи спустить з ціни.

Коваленко підносить голову й уважно оглядає дядька.

— А ви вже бачилися з ним, балакали?

— Та ні, оце вбрався переговорити. Обличчя Коваленка враз прояснюється від геніальної думки. Він швидко встает, бере дядька під руку й відводить набік.

— Знаєте що, дядьку, — тихо каже він. — Буде моторчик, то я вам улаштую цю справу. Ото, бачите, сидить на лаві сам той господар цієї хати. Чоловік він добрий і м'який, як віск, тільки любить трохи випити. Якщо хочете, запросіть його до шинку, а там уже я всю справу оброблю.

Селянин вдячно дивився на несподіваного прихильника й низько скидає шапку.

— Та я за цим не постою. Милости прошу панів. Аби якось домовитися. — Отож ідьте он туди на ріг — бачите, там шинок, і приготуйте все, що треба. А я зараз там з ним буду. Гайда!

А за десять хвилин Чупринка, в ролі господаря хати, Коваленко, в ролі посередника і селянин сидів в шинку й обговорювали справу продажі чужої хати.

Одним шинком справа не обмежилася. Козак розгулявся й повів їх до другого, а там до третього — гуляли до ранку. Від завдатку 60 рублів, який привіз козак, не лишилося ні копійки.

А коли розставалися, козак гарно дякував Коваленкові за чудове посередництво, а Чупринка цілував козака, обіцяючи, що він житиме в новій хаті, як у Бога за пазухом.

Так продавали Чупринка з Коваленком чужу хату в Києві.

За часів послування у Відні Вячеслава Липинського, як представника уряду У. Н. Р., видавав там журнал «Воля» Віктор Піснячевський, аніаний (із свого гострого пера.

В одній із статей заціпив він дипломатичного представника УНР у Парижі, інж. Сидоренка, відомого зі своїх «малоросійських» вітків. Якось приїхав Сидоренко з Парижа до Відня й шукав за Піснячевським, щоб з ним «розрахуватися». Йому сказали, що Піснячевський саме тепер у Липинського. Прийшов обурений Сидоренко до посольства УНР і по кількох словах розмови з послом Липинським починає відразу:

— У вас є Піснячевський, хочу з ним поговорити і вилаяти.

Знаючи, що Сидоренко в посольстві, Піснячевський сховався до другої кімнати, щоб пересидіти бурю. Липинський, що дуже лагідно й ласкаво поводився з людьми, відповів, що Піснячевського нема.

Це тільки ще більше обурило Сидоренка. Він почав хвилюватися й каже:

— Не ховайте Піснячевського. Я знаю, що він у посольстві. Давайте сюди цю

каналію, нехай я їй порахую кості!

Дуже збентежений, але й не менше спокійний відповідає Липинський:

— Заспокойтеся, пане, за що-ж ви будете її бити?

У передвоєнних часах була адвокатська практика легко приступна й можлива навіть для тих, що займалися політикою, журналістикою або літературою. Часто бувала вона додатком до тих фахів. Правники вписувалися на практику, щоб мати можливість знайти забезпечення на випадок, якби не можна було заробити пером, чи посольським мандатом.

Др. Євген Левицький був вписаний на листу кандидатів адвокатури в канцелярії д-ра Степана Федака. Кондицієн-т мусів, хочби й мінімально, все-таки правувати. Коли прийшли вибори, др. Левицький виїхав на агітацію й серед виборчої гарячки не тільки не вернувся до канцелярії, але й забув повідомити шефа про те, що довгий час не може бути в канцелярії.

Др. Федак мусів, ждучи на нього даремно кілька тижнів і не знаючи, що з ним сталося, дав оголошення до преси, що приймає кондицієнта з практикою.

Вибори саме скінчилися. Др. Е. Левицький міг знову виконувати обов'язки кондицієнта й написав до Дра Федака: «Прочитавши в «Ділі» ваше оголошення, аголосуюся до Вас на кондицієнта й подаю мої умови».

Так вернувся блудний син.

КОСМЕТИЧНІ КУРСИ

СТЕФАНІ ГАВРИСЕВИЧ затверджені владою під проводом лікарів-косметологів і інженера-хіміка (власна лабораторія).

— Львів, Коперника 42 а.

4-місячні курси, рівнож практика в кабінеті «Distinction».

Вписи до 20-го серпня.

— Початок курсів 1-го вересня.

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

Я. Д. В-ки. Ви не вмієте же вдержати міри між бажанням і висловом. До цього у Вас або песимістичні потки, або штучний патос, у роді:

Гей! Боріться до загибні
За свій край, за Україну —
Клич і наша це ідея,
Овоч Батька—Прометей.

Всі ми це знаємо, що борітись треба, але зовсім не відчуваємо того з Вашого вірша. Забагато шумних слів. Ритм і рима теж часто недомагає (римуєте: неба—злоба, життя—боротьба).

3. Ч-ий. Пишете: «Прошу помістити вірші в журналі, як що ні — то в коші». На жаль—це останнє. «Розб'йте серце...» «чорні думи...» «сумні очі...» — усе це є ще й нині, але в поезії воно мусить виглядати не так.

Офіс. Ми вірші на такі теми, як Ваш, дістаємо щодня багато й зовсім ними не захоплює, навіть, коли — вони добре написані «технічно». Поезія має ще інші виноги.

Зеновій Ліщина. Хочете щирої відповіді? У Вас — зовсім непеетичні образи, навіть при деякій легкості віршування. Напр.:

Нераз із жита виринає
Моя кохана золотока,
Мене так ніжно обіймає,
Ніби зійшла лиш од Ероса.
І щастям паний я панію
В обіймах любії дівчини
Та гласом волюючим пію,
Щоб не минали ті хвилини...

Крім цього—усі грихі підходу до поезії: надмірний сентименталізм, песимізм і т. п. речі, дуже нам нецікаві. Треба читати добрих поетів і вчитись творити нові образи. Нічого не пропрокуємо, бо-ж усе від Вас самого залежить.

К. Далібор. Дещо піде, з невеличкими виправками (наголоси!). Присилайте ще! Але чому у Вас такі сумні настрої?

Старі рани ще гірше пектимуть, горіть... І навіщо цей лосквіт та хміль... Коли ніч — тільки тінь, а любов — тільки вітер,
Як усе тільки туга та біль.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна	0'90 зол.
Чвертьрічна	2'70 "
Піврічна	5'40 "
Річна	10'— "

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4'50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодинокі число 2'50 Кч.

В АВСТРІЇ: Місячна 1'10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодинокі число 0'60 шіл. або їх рів-

В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12'50 зол., новартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГолошень:

Звичайні (в рубриці «Оголошення») 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Адміністрація оголошень:

«Українська Рекляма» Львів Льв. Дзеці 24/4.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 80% дорожче

Дрібні оголошення по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1'— зол. Дрібні оголошення поміщується по впаценні належності готівкою або поштовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: «Назустріч», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14.

«Nasoustritch», Lwów, Rynok 9. Pologne — «Nasustritsch», Lwów, Rynok 9. Polen.

Редагує КОЛЕСЯ

Друкую: «АРС ГРАФІКА», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14.

Oplate pocztową zapłacono guszałtem.

Конто ПКО 153.558 «СМОЛОСКИПИ»

За редакції відповідає АННА МУЧИ-БОДНАРОВИЧ